

បែបបទៀនតាសាបាសី

ភាគទី ៥

វិធីចំងើបសម្រាប់អ្ស័ន និង បង្រៀនតាសាបាសី
នៅកំរិតពុទ្ធិកបឋមសិក្សា

រៀបរៀងដោយ

ខ្ញុំព្រះករុណា អាត្មាភាព

ធម្មបាណេ ប្រាក់ ឃុន

កំណែលម្អជាថ្មី

គ.ស. ២០១៥

ព.ស. ២៥៥៩

ប.ហ. ១០១៤

ប.ហ. ១០១៤

ប្តុបបហដ្ឋប្តី

សម្រាប់ ប្រើប្រាស់

បែបបទៀនតាសាបាសី ភាគទី ៥

ព.ស. ២៥៥៩

ប្រាក់ ឃុន

ប.ហ.

ធម្មបាលោ ប្រាក់ យុន

កិត្តិយសធិតតាសាច្ចាសី សាស្ត្រាចារ្យពុទ្ធិករិទ្ធស័យ

បែបបទ្រៀនកាសាធានី

ភាគទី ៥

វិធីដំណើរបសម្រាប់ប្រៀន និងបង្រៀនកាសាធានី

នៅកំរិតពុទ្ធិកម្រិតបឋមសិក្សា

រៀបរៀងដោយ

ធម្មបាលោ រុណក យុន

កិត្តិបណ្ឌិតកាសាធានី សាក្សីស្ថាប័នពុទ្ធិកវិទ្យាល័យ

បានពិនិត្យផ្ទៀងផ្ទាត់សាខាថ្មី

នៅវគ្គព្រះគន្ថកូដិ ខេត្តបាត់ដំបង

ព.ស. ២៥៥៩

គ.ស. ២០១៥

ឈ្មោះស្បៀងក្រៅ : បែបប្រៀនភាសាខ្មែរ ភាគទី ៥
រៀបចំដោយ : ធម្មបាលី ប្រាក់ ឃុន
កិត្តិបណ្ឌិតភាសាខ្មែរ សាក្សីស្ថាប័នស្រុកស្រីសោយ

ផ្នែកអក្ខរាវិរុទ្ធ

តិក្ខុ ព្រាណកោសល បណ្ឌិត យ៉ន សេងយៀត

ព្រះសាកលវិទ្យាធិការរង ព.ស.ស ភ្នំពេញ

តិក្ខុ ចុឡាវរងម្នោ ហ៊ី ជីតោ : វិទ្យាស្ថាន និងធម្មាសាស្ត្រ

តិក្ខុ ជោតប្បញ្ញោ ជីម សុវណ្ណដា : វិទ្យាស្ថាន និងធម្មាសាស្ត្រ

តិក្ខុ យសបាលី ជ័យ សុហុន : វិទ្យាស្ថាន និងធម្មាសាស្ត្រ

តិក្ខុ នាគទីបោ នាគ ទី : សមណសិស្ស

ផ្នែកកុំលុច្ឆន្ទៈ

វិទ្យាស្ថាន គុ សុភាព វគ្គសិក្សាធម៌ (ហោរ គល់ទទឹង)

កោសិកា ឈ្មោះ សុច្ឆេត

ឈ្មោះពុទ្ធសាស្ត្រ : ព.ស. ២៥៥៩ គ.ស. ២០១៥

កំណែលម្អជាថ្មី

សៀវភៅ បែបរៀនភាសាបាលី ភាគទី ១ ដល់ភាគទី ៥ និងបាលីវេយ្យាករណ៍ ១ ក្បាល ដែលជាស្នាដៃរបស់ខ្ញុំ ព្រះករុណា អាត្មាភាព **ធម្មបាលោ ប្រាក់ យុន** កំពុងតែ ចរាចរ ទៅក្នុងប្រទេសនិងក្រៅប្រទេស អមដំណើរដោយ សម្លេងបង្រៀនវេយ្យាករណ៍ និងប្រែធម្មបទ - មង្គល - វិសុទ្ធិមគ្គ - នៅក្នុងខ្សែអាត់ និង ឱសថង ដើម្បីឲ្យសិក្ខាកាម ជាប់ចិត្តជិតអារម្មណ៍ ខំសិក្សារៀនសូត្រភាសាបាលីតរៀង ទៅ ។

ដើម្បីសម្រួលដល់ការចង់ចេះដឹងភាសាបាលី របស់ ព្រះសង្ឃ គ្រូហាស្ត និងដើម្បីរក្សាវប្បធម៌មរតអក្សរសាស្ត្រ ខ្មែរ ឲ្យគង់វង្សនិងរីកចំរើនតរៀងទៅ ។

ខ្ញុំព្រះករុណា អាត្មាភាព និងព្រះសង្ឃវត្តព្រះគន្ធកុដិ ខេត្តបាត់ដំបង ជួយឧបត្ថម្ភ ព្រមទាំងសមណានិស្សិត សិស្ស នៅខេត្ត ក្រុងដទៃទៀត ជួយឧបត្ថម្ភ **កំណែលម្អជាថ្មី** ធ្វើឲ្យ

“បែបរៀនភាសាបាលី” ឲ្យមានភាពសុក្រឹត្យប្រសិទ្ធភាពពិតប្រាកដជាមូលដ្ឋាន នៃវប្បធម៌ព្រះពុទ្ធសាសនា និងអក្សរសាស្ត្រខ្មែរ រុងរឿង ស្ថិតស្ថេរចេរកាលយូរអង្វែងតរៀងទៅ ។

សូមថ្លែងអំណរគុណយ៉ាងប្រសើរបំផុត ចំពោះសាស្ត្រាចារ្យ វិនយាចារ្យ ធម្មាចារ្យ និស្សិត សិស្ស ដែលបានជួយឧបត្ថម្ភតាមសមត្ថភាពគ្រប់ព្រះអង្គ ជួយផ្តល់យោបល់ និងជួយកែតម្រូវ ដើម្បីធ្វើឲ្យសៀវភៅនេះ រឹងរិតតែល្អប្រសើរឡើងទៀត ។

សូមអនុមោទនាយកផលានិសង្សនៃមហាធម្មទាន បានសម្រេចមគ្គ ផល ដល់ព្រះនិព្វាន កុំបីឃ្លៀងឃ្លាតឡើយ ។

វត្តព្រះគន្ធកុដិ ថ្ងៃ ១២ រោច ខែ ភទ្របទ ព.ស. ២៥៥៩
គ.ស. ២០១៥

អ្នករៀបរៀង

ធម្មបាលោ ប្រាក់ ឃុន

បុព្វកថា

នាងខ្ញុំមានសេចក្តីរីករាយ ចំពោះការសរសេរបុព្វកថានេះ ។ គឺឯកឧត្តម ឈន អៀម, អនុរដ្ឋលេខាធិការ ទទួលបន្ទុកពុទ្ធសាសនបណ្ឌិត្យ, ដែលបានប្រាប់ អោយនាងខ្ញុំដឹងមុនគេ ចំពោះហេតុដែលថា ការរៀនភាសាបាលីនៅកម្ពុជា ត្រូវបាន ប្រព្រឹត្តទៅតាមការរៀនសូត្រចាំមាត់, ហើយដោយហេតុនេះ ត្រូវការយ៉ាងបន្ទាន់ អោយមានការផ្លាស់ប្តូរក្នុងវិធីបង្រៀន ។ ការនិយាយប្រាប់នេះ បានកន្លងទៅពីរឆ្នាំ ហើយ តាំងពីពេលដែលនាងខ្ញុំកំពុងធ្វើការជាមួយអង្គការសហប្រជាជាតិ នៅក្នុង ប្រទេសកម្ពុជាម៉្លោះ ។

ក្រោយពេលនាងខ្ញុំបានមកធ្វើការនៅពុទ្ធសាសនបណ្ឌិត្យ នាដើមឆ្នាំ ១៩៩៦, ឯកឧត្តម ដោក ណារិន, អនុរដ្ឋលេខាធិការ ទទួលបន្ទុកពុទ្ធិកសិក្សា បានធ្វើ សំណូមពរអោយនាងខ្ញុំជួយឧបត្ថម្ភថវិកាដល់កម្មវិធីបណ្តុះបណ្តាលរយៈពេលខ្លី សម្រាប់គ្រូបង្រៀនភាសាបាលី ជិត ២៥០ នាក់ ដែលមិនធ្លាប់បានទទួលការបណ្តុះ បណ្តាលដ៏សមស្រប ។ នាងខ្ញុំបានឆ្លៀតយកឱកាសនោះ ពិនិត្យមើលសៀវភៅ វេយ្យាករណ៍បាលីដែលមានស្រាប់ ហើយសរសេរជាភាសាខ្មែរ ។ ឯកឧត្តម ដោក ណារិន ក៏បានប្រាប់អោយនាងខ្ញុំដឹងផងដែរ អំពីសំណើមេរៀនភាសាបាលីបែបថ្មី មួយ រៀបរៀងឡើងដោយលោក ប្រាក់ យុន ដែលមិនទាន់បានបោះពុម្ពផ្សាយនៅ ឡើយ ។ នៅក្នុងសំណើនោះ នាងខ្ញុំបានមើលឃើញមានសក្តានុពល ដែលអាចនាំ ទៅកាន់ការធ្វើអោយមេរៀនភាសាបាលីបានត្រឹមត្រូវ ប្រកបដោយវិធីបង្រៀន ទំនើប ។ នាងខ្ញុំ បានអង្គុយប្រជុំជាមួយលោក ប្រាក់ យុន និងក្រុមគ្រូបង្រៀនបាលី មកពីក្រសួងធម្មការ និងសាសនា និងមកពីពុទ្ធសាសនបណ្ឌិត្យ, ហើយបានណែនាំ

អស់លោកទាំងនោះ អំពីវិធីនៃបបទប្រៀបភាសាដល់អ្នករៀនដំបូង តាមរយៈការ
ការតែងជាឃ្លាប្រយោគ . ដ៏ជាទិដ្ឋភាពមួយដែលខ្លះនៅក្នុងមេរៀនភាសាបាលី
បច្ចុប្បន្ន ក្នុងប្រទេសកម្ពុជា ។ នេះគឺជាវិធីដែលព្រះតេជព្រះគុណ សាស្ត្រាចារ្យ
អ.ប. ពុទ្ធទត្តៈ មហានាយកគ្រូ នៃប្រទេសស្រីលង្កា ធ្លាប់បានប្រើនៅក្នុងសៀវភៅ
« The New Pali Course » (វិជ្ជាសិក្សាភាសាបាលី បែបថ្មី) បោះពុម្ពផ្សាយ
ជាភាសាអង់គ្លេស ក្នុងឆ្នាំ ១៩៣៧ ដែលនាងខ្ញុំធ្លាប់បានសិក្សា និងធ្លាប់បានប្រៀប
នៅក្នុងប្រទេសស្រីលង្កា និងនៅក្នុងប្រទេសអង់គ្លេសផងដែរ ។

បាលី ឬ មាគធិ, ដូចដែលគេធ្លាប់ហៅពិការនោះ, គឺជាភាសាដែល
ព្រះពុទ្ធតែងបានប្រើសម្រាប់ទេសនា នៅក្នុងសតវត្សទី ៦ មុនគ្រិស្តសករាជ នៅក្នុង
ប្រទេសស្រីលង្កា ។ ចាប់តាំងពីពេលនោះមក អង្គការព្រះត្រៃបិដកជាច្រើន,
អត្ថបទស្តីពីទេសនាវិជ្ជាពុទ្ធសាសនាជាច្រើន, ក៏ដូចជាអត្ថបទផ្លូវលោកទាំងឡាយ
ផងដែរ ត្រូវបានគេសរសេរជាភាសាបាលី នៅក្នុងប្រទេសឥណ្ឌា និងនៅក្នុង
ប្រទេសកាន់ពុទ្ធសាសនាថេរវាទ ដូចជា ស្រីលង្កា, ភូមា, សៀម, និងកម្ពុជា ។
ជាងនេះទៀត កាលណាបច្ចុជិតទាំងឡាយមកពីប្រទេសកាន់ពុទ្ធសាសនាថេរវាទ បាន
និមន្តទៅកាន់ប្រទេសកាន់ពុទ្ធសាសនាថេរវាទមួយទៀត កាលពីអតីតកាល, ភាសា
បាលី គឺជាភាសាអន្តរជាតិ ដែលបច្ចុជិតទាំងនោះបានប្រើ សម្រាប់ប្រាស្រ័យឆ្លើយ
ឆ្លងគ្នា ។ ថ្វីបើភាសាបាលី មិនត្រូវបានប្រជាជននិយាយក៏ដោយ, ក៏ភាសានេះ នៅតែ
ជាភាសារួមរហូតមកដល់សព្វថ្ងៃនៅឡើយ, ដែលតាមរយៈភាសានេះ បច្ចុជិតពុទ្ធ-
សាសនិកពីប្រទេសកាន់ពុទ្ធសាសនាថេរវាទ តែងប្រាស្រ័យឆ្លើយឆ្លងគ្នា ។ ជា
ឧទាហរណ៍ បច្ចុជិតមកពីស្រីលង្កា, កាលណាលោកនិមន្តទៅកាន់ប្រទេសថៃ, តែង
សន្ទនាជាមួយបច្ចុជិតថៃ ជាភាសាបាលី ។ ដោយហេតុនេះ ការរៀនភាសាបាលី តាម
រយៈការតែងជាឃ្លា . ប្រយោគ ជួយសម្រួលដល់ការសន្ទនា, បន្ថែមទៅលើការយល់

អត្ថបទជាភាសាបាលី ពិបុរាណកាលទៀតផង ។

សៀវភៅ « វិជ្ជាសិក្សាភាសាបាលី » នេះ គឺជាតម្រុយមួយ នៅក្នុង
ប្រទេសកម្ពុជា ពិព្រោះ នេះគឺជាការខិតខំមួយជាលើកដំបូង ដើម្បីបង្រៀនបាលី
ដល់អ្នករៀនដំបូង តាមរយៈការតែងជាឃ្លា-ប្រយោគ ។ នាងខ្ញុំ សូមថ្លែងអំណរ
គុណយ៉ាងជ្រាលជ្រៅ ចំពោះលោក ប្រាក់ យុន និងចំពោះគ្រូមគ្រូបង្រៀនបាលី
ដែលបានធ្វើការយ៉ាងនឿយហត់ ដើម្បីបង្កើតឡើងនូវសៀវភៅនេះ, ព្រមទាំង
អំណរគុណចំពោះសម្តេចព្រះមង្គលទេពាចារ្យ អ៊ុំម ស៊ុម, អគ្គាធិការនៃពុទ្ធិក-
សិក្សា, ចំពោះព្រះពុទ្ធឃោសាចារ្យ ហេង លាងហោ , នាយកពុទ្ធិកវិទ្យាល័យ
ព្រះសុរាម្រិត, និងចំពោះសម្តេចព្រះធម្មលិខិត លាស់ ឡាយ ព្រះចៅអធិការវត្ត
សន្សំកុសល, ទីក្រុងភ្នំពេញ, ដែលបានពិនិត្យយ៉ាងល្អិតល្អន់នូវសំណេរចុងក្រោយ ។
នៅទីអរសាន, នាងខ្ញុំ សូមថ្លែងអំណរគុណ លោក ឱម ខែម, នាយកពុទ្ធសាសន-
បណ្ឌិត្យ ដែលបានយកចិត្តទុកដាក់យ៉ាងខ្លាំង ធ្វើអោយសៀវភៅនេះ សម្រេចបោះ
ពុម្ពបាន ។

បណ្ឌិត ហេម៉ា គុណតិលកេ
ពុទ្ធសាសនបណ្ឌិត្យ

ក្រសួងធម្មការ និង សាសនា

លេខ : 672 / 96 ក.ធស

លិខិតបញ្ជាក់ការ

មន្ត្រីរាជការ នៃក្រសួងធម្មការ និង សាសនា ដូចមានរាយនាមខាងក្រោម នេះ ត្រូវបានចាត់តាំងឱ្យទៅពិនិត្យ និងសម្រេចបោះពុម្ពសៀវភៅសិក្សា « បាលីវេយ្យាករណ៍ » ជាមួយលោកស្រីបណ្ឌិត ហេម៉ា នៅសាលប្រជុំពុទ្ធសាសនបណ្ឌិត្យ ចាប់ពីថ្ងៃទី ៣០ ខែកញ្ញា ឆ្នាំ ១៩៩៦ រេលាម៉ោង ៨ ព្រឹក តទៅ រហូតដល់ចប់ ជាស្ថាពរ ។

១. លោក រស់ សាវ៉េន	៥. លោក អាំ ឆន
២. លោក នួច ជឹម	៦. លោក អ៊ុង សុវណា
៣. លោក ប្រាក់ យុន	៧. លោក ជិត ជន
៤. លោក ម៉ែន ប្រាង	

មន្ត្រីរាជការ ដូចមានរាយនាមខាងលើ ត្រូវអនុវត្តភារកិច្ចរៀងៗខ្លួន ឱ្យបានសម្រេចលទ្ធផលល្អប្រសើរ ។

ភ្នំពេញ ថ្ងៃទី ២៦ ខែកញ្ញា ឆ្នាំ ១៩៩៦

ព្រះរាជាណាចក្រកម្ពុជា
ក្រសួងធម្មការ និង សាសនា

[Handwritten signature]

អគ្គនាយក - បណ្ឌិត

និវេទនកថា

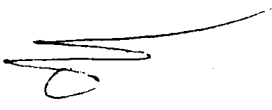
គណៈកម្មការឯកទេសភាសាបាលី បានត្រួតពិនិត្យសំណៅ « បាលី
វេយ្យាករណ៍ ភាគទី ១ » របស់លោក ប្រាក់ យុន គ្រូពុទ្ធិកបឋមសិក្សា វត្តពោធិវាល
ខេត្តបាត់ដំបង ជាពិរលើក នៅសាលប្រជុំពុទ្ធសាសនបណ្ឌិត្យ :

. លើកទី ១ នៅខែកញ្ញា ឆ្នាំ ១៩៩៦ ។ គណៈកម្មការបានពិនិត្យ និង
សម្រេចឱ្យកាត់បន្ថយត្រង់អន្លើខ្លះ ខាងផ្នែកមេរៀនវេយ្យាករណ៍ ទុកសម្រាប់
សៀវភៅ ភាគទី ២ ហើយបានសុំឱ្យលោក ប្រាក់ យុន រៀបរៀង កែសម្រួល និង
បំពេញបន្ថែមផ្នែកលំហាត់មួយចំនួនទៀត ។ បន្ទាប់មក អង្គប្រជុំបានសម្រេចដូរ
ឈ្មោះ « បាលីវេយ្យាករណ៍ ភាគទី ១ » នេះទៅជា « បែបរៀនភាសាបាលី » វិញ
ដើម្បីឱ្យស្របទៅនឹងមេរៀន និងលំហាត់ ក្នុងសៀវភៅនេះ ។

. លើកទី ២ នៅដើមឆ្នាំ ១៩៩៧ ។ គណៈកម្មការបានពិនិត្យឃើញថា
សៀវភៅ « បែបរៀនភាសាបាលី ភាគទី ១ » ដែលបានរៀបរៀង កែសម្រួលឡើង
វិញនេះ មានលក្ខណៈសមស្របតាមវិធីទំនើបសម្រាប់រៀន និងបង្រៀនភាសាបាលី
នៅពុទ្ធិកបឋមសិក្សា នាពេលបច្ចុប្បន្ននេះ ។

គណៈកម្មការឯកទេសភាសាបាលី បានធ្វើសំណូមពរឱ្យគណៈកម្មការ
អភិវឌ្ឍន៍ពុទ្ធិកសិក្សា ដាក់បញ្ចូលសៀវភៅ បែបរៀនភាសាបាលីនេះ ក្នុងព្រឹក
សៀវភៅ « សម្រាប់ការសិក្សាភាសាបាលី » ក្នុងព្រះរាជាណាចក្រកម្ពុជា តទៅ ។

ភ្នំពេញ, ខែ ១៣ ខែមករា ឆ្នាំ ១៩៩៧
ជ. គណៈកម្មការឯកទេសភាសាបាលី

ម៉ែន ប្រាម

**សេចក្តីជំរុញស្នើសុំកំណត់ហេតុ
របស់គណៈកម្មការអភិវឌ្ឍន៍ពុទ្ធិកសិកម្ម**

បន្ទាប់ពីគណៈកម្មការឯកទេសភាសាបាលី បានពិនិត្យសំណៅ « បែប
រៀនភាសាបាលី ភាគទី ១ » ដែលរៀបរៀងឡើងដោយលោក ប្រាក់ យុន រួចមក
គណៈកម្មការអភិវឌ្ឍន៍ពុទ្ធិកសិកម្មនៃក្រសួងធម្មការ និងសាសនា បានប្រជុំគ្នាត្រួត
ពិនិត្យយ៉ាងម៉ត់ចត់នូវសំណៅ បែបរៀនភាសាបាលី ភាគទី ១ នេះ នៅថ្ងៃទី ១២
ខែកុម្ភៈ ឆ្នាំ ១៩៩៧ ។ គណៈកម្មការយល់ឃើញថា :

- មេរៀនសង្ខេប លំហាត់តែង និងបំពេញពាក្យជាឃ្លា . ប្រយោគ ក្នុង
សៀវភៅនេះ មានលក្ខណៈឆ្លើយតបតាមសំណូមពរ របស់សិស្សនិងគ្រូនៃសាលា
ពុទ្ធិកបឋមសិក្សា ក្នុងព្រះរាជាណាចក្រកម្ពុជា ដែលទទួលបានជាយូរមកហើយ ។
- សៀវភៅនេះ ជាជំហានដំបូង ស្របតាមទិសដៅនៃការអភិវឌ្ឍន៍ពុទ្ធិក-
សិក្សា នៅក្នុងប្រទេសកម្ពុជា នាបច្ចុប្បន្ន ។
- សៀវភៅនេះ ស្របតាមសង្វាក់នៃការសិក្សាផ្នែកភាសាអន្តរជាតិ
ផងដែរ ។

គណៈកម្មការអភិវឌ្ឍន៍ពុទ្ធិកសិកម្ម បានសម្រេចបញ្ជូនសៀវភៅ បែប
រៀនភាសាបាលី នេះ ក្នុងពេញសៀវភៅ « សម្រាប់ការសិក្សាភាសាបាលី កម្រិត
ពុទ្ធិកបឋមសិក្សា ឆ្នាំទី ១ » តទៅ ។

ភ្នំពេញ, ថ្ងៃទី ១៣ ខែ កុម្ភៈ ឆ្នាំ ១៩៩៧
ជ. គណៈកម្មការអភិវឌ្ឍន៍ពុទ្ធិកសិកម្ម

ដាក់ ណារិន

ក្រសួងធម្មការ និងសាសនា

លេខ ៣៧ / ៩៧ ក.ធស

ភ្នំពេញ, ថ្ងៃទី ២៤ ខែ កុម្ភៈ ឆ្នាំ ១៩៩៧

សេចក្តីសម្រេច

ស្តីពីការបោះពុម្ពសៀវភៅបែបវេទនាសាធារណៈភាគ ។

រដ្ឋលេខាធិការក្រសួងធម្មការ និង សាសនា

- បានឃើញរដ្ឋធម្មនុញ្ញ នៃព្រះរាជាណាចក្រកម្ពុជា,
- បានឃើញព្រះរាជក្រឹត្យ ស្តីពីការតែងតាំងរាជរដ្ឋាភិបាលកម្ពុជា ចុះថ្ងៃទី ០១ ខែ វិច្ឆិកា ឆ្នាំ ១៩៩៣,
- បានឃើញព្រះរាជក្រម លេខ នស.រកម. ០១៩៦-១៩ ចុះថ្ងៃទី ២៤ ខែ មករា ឆ្នាំ ១៩៩៦ ដែលប្រកាសឱ្យប្រើច្បាប់ស្តីពីការបង្កើតក្រសួងធម្មការ និងសាសនា,
- បានឃើញអនុក្រឹត្យលេខ ២២ អនក្រ ចុះថ្ងៃទី ៣០ ខែមិថុនា ឆ្នាំ ១៩៩៧,

សម្រេច

- ប្រការ ១ : អនុញ្ញាតឱ្យបោះពុម្ពសៀវភៅ បែបវេទនាសាធារណៈភាគ ។
- ប្រការ ២ : សៀវភៅបែបវេទនាសាធារណៈភាគ ត្រូវបោះពុម្ពខ្នាត ទំហំ ១៤ x ២០,៥ ។
- ប្រការ ៣ : អនុញ្ញាតឱ្យបោះពុម្ពលើកទី ។ ចំនួន ៣.៥០០ ក្បាល ។
- ប្រការ ៤ : វិធានស្ថានពុទ្ធសាសនបណ្ឌិត្យ អនុញ្ញាតឱ្យមានការកិច្ចអនុវត្តឱ្យបានសម្រេចលទ្ធផលល្អ ចាប់ពីថ្ងៃចេញសេចក្តីនេះតទៅ។

ចម្លងជូន :

- ក្រសួងសម្តេចព្រះសង្ឃរាជទាំងពីរគោល
- ឯកសារ

[Handwritten signature]
 ល្ខោន-ចន្ទ្យវិប្ប

លេខ្នោតថា

បុព្វហេតុដែលនាំឲ្យកើតសៀវភៅនេះឡើងនៅថ្ងៃពុធ
 ៣ រោច ខែផល្គុន ឆ្នាំ ឆ្លូវ ឯកស័ក ពុទ្ធសករាជ ២៥៥៣ ត្រូវ
 នឹងថ្ងៃទី ៣ ខែមីនា គ.ស. ២០១០ ។ ខ្ញុំព្រះករុណាខ្ញុំបាទ
 បានទទួលភារៈអំពីសមណៈសិស្សជាច្រើន ដែលនិយាយថា
 ខ្ញុំបានតែងសៀវភៅច្រើនបែប មានបែបរៀនភាសាបាលី
 ភាគ ១ ភាគ ២ ភាគ ៣ ដល់ភាគ ៤ និងវេយ្យាករណ៍បាលី ១
 ដូច្នោះមិនទាន់ឃើញ “ បែបប្រែភាសាបាលី ” នៅឡើយ តែ
 វិធីប្រែបាលីដែលនិពន្ធដោយ **ឃុនស៊ីសុវត្ថិ យូអ៊ុន** បាន
 តែងរួចហើយ ប៉ុន្តែ លោកចង់ឲ្យខ្ញុំបានរៀបរៀង ឲ្យបាន
 ពិស្តារជាងនេះទៀត ទើបខ្ញុំខំយកអស់សមត្ថភាពដើម្បី
 រៀបរៀងឲ្យបានជាបែបរៀនប្រែជាភាសាបាលីនេះឡើង
 ដោយបានយក វិធីប្រែបាលីជាន់មុនមកជាគោលអាង ហើយ
 ផ្សេងៗជាមួយនឹង បទពិសោធន៍របស់ខ្ញុំដែលបានបង្រៀន
 ព្រះសង្ឃអស់ ១៨ ឆ្នាំហើយ ។ ពេលនេះខ្ញុំមានអាយុ ៨៣ ឆ្នាំ
 បរិបូរហើយឈានចូល ៨៤ ឆ្នាំ បង្ហាត់ព្រះសង្ឃមិនកើត

ដោយមានជំងឺលើសឈាម សព្វថ្ងៃចិញ្ចឹមជីវិតក្នុងផ្ទះកូន
នៅភូមិដំណាក់ល្ងង់ ឃុំ វត្តគគ ស្រុកបាណន់ ខេត្ត បាត់ដំបង
ទើបខ្ញុំឆ្លៀតឱកាសដែល ទើបនឹងងើបអំពីជំងឺនោះ បានគូរ
សមហើយ ក៏រៀបរៀងជា សៀវភៅនេះឡើង តែបើមាន
កំហុសឆ្គងត្រង់កន្លែងណា សូមបណ្ឌិត ផ្នែកខាងភាសា
បាលី មេត្តាជួយកែតម្រូវឲ្យទានផង ព្រោះកំហុសតែងមាន
ដល់អ្នកធ្វើ ទោះតិចឬច្រើនមិន ដែលខានទេ ។ ដូច្នោះ ខ្ញុំ
សូមឧទ្ទិសកុសលពីការតែង សៀវភៅនេះ ជូនដល់លោក
អ្នកដ៏មានគុណទាំងឡាយ មានមាតាបិតាជីដូនជីតា
ញាតិកាទាំង ៧ សន្តាន គ្រូឧបជ្ឈាយាចារ្យ ក្នុងសង្ឃារវដ្ត
របស់ខ្ញុំសូមទទួលឥដ្ឋមនុញ្ញផល ហើយបានដល់នូវព្រះ
និព្វាន កុំបីអាក់ខានឡើយ ។ ម្យ៉ាងទៀត សូមឧទ្ទិសកុសល
នេះ ជូនដល់សិក្ខាកាមទាំងឡាយ ដែលមានប្រាថ្នាត្រូវការ
រៀនភាសាបាលីដើម្បីបន្តវេនពីរូបខ្ញុំ **ប្រាក់ ឃុន** ឲ្យបាន
បិតថេរថេរកាលតទៅ ព្រោះថា ភាសាព្រះពុទ្ធ និងភាសាខ្មែរ
របស់យើង ក៏បានប្រើភាសាបាលីនេះដែរ ។ ដូច្នោះសូម

អនុមោទនាយកកុសលផលបុណ្យ ដែលកើតអំពីការ
បង្រៀន និងការតែងជាដើមនេះ សូមមាន ប្រាជ្ញា អាចកាប់
ឆ្ការនូវកងកិលេស ជានិរវិសេស ឲ្យបានសម្រេច ព្រះនិព្វាន
គ្រប់ព្រះអង្គគ្រប់គ្នាទៅហោង ។

មាតិកា

ឈ្មោះអត្ថបទ	ទំព័រ
១. បែបរៀនប្រែភាសាបាលី	១
២. ការប្រែតាមសព្វចែកជាពីរគឺ	២
៣. ការប្រែតាមអត្ថ	៨
៤. ការប្រែភាសាបាលី	៨
៥. វាចកៈ ៥ យ៉ាង	៩
៦. ការកត់សំគាល់វាចកៈ	១០
៧. កិរិយាកិច្ចកៈឃុំគ្រងពាក្យ	១១
៨. វិធីរកបទប្រធាន	១២
៩. គោលនៃការប្រែបាលីមាន ៩ យ៉ាង	១៩
១០. អាស្រ័យ	២០
១១. និបាត	២៤
១២. កាលសក្កមី	២៤
១៣. ប្រធាន	៣១
១៤. លក្ខណៈរបស់បទដែលធ្វើប្រធានបាន	៣១

១៥. បែបពិនិត្យរកបទប្រធាន ២៣

១៦. ឈ្មោះប្រធានក្នុងប្រយោគ ៣៣

១៧. អនុកិរិយា និង ប្រយោគជ្រែក ៣៥

១៨. អថ , ឯរំ ៤៣

១៩. បទពង្រីកអនុកិរិយា និង ប្រយោគជ្រែក ៥០

២០. មហាកិរិយា ៥២

២១. បទពង្រីកមហាកិរិយា ៥៥

២២. ប្រយោគមានលក្ខណៈ ៤ ប្រភេទ ៧០

២៣. ប្រយោគធម្មតា ៧០

២៤. ប្រយោគមានលេខក្រៅ លេខក្នុង ៧២

២៥. ប្រយោគមានតែលេខក្នុង ៧៣

២៦. ប្រយោគមានទម្រង់ជាវាចកៈផ្សេងៗ..... ៧៤

២៧. គោលនៃការប្រែរូបមាន ៨ យ៉ាង ៧៥

២៨. បែបរៀនយោគសព្វនាម ១០៦

២៩. ការប្រែភាវស័ព្ទមាន ៤ យ៉ាង ១១២

៣០. បែបរៀនប្រែវិកតិកត្តា ១១៨

៣១. បែបរៀនប្រែប្រយោគឧបមា	១២៧
៣២. ការប្រែប្រយោគឧបមាមាន ៣ យ៉ាង	១២៨
៣៣. ប្រយោគឧបមាជាវាក្យាង្ស	១៣៤
៣៤. នាមវាក្យាង្ស	១៣៤
៣៥. គុណវាក្យាង្ស	១៣៥
៣៦. ឧបមាវាក្យាង្សមាន ៣ យ៉ាង	១៣៦
៣៧. ឧបមាលិង្គត្ថៈ	១៣៦
៣៨. ឧបមាវិសេសនៈ	១៣៨
៣៩. ឧបមាវិកតិកត្តា	១៤០
៤១. ប្រយោគបការៈ និង កិរិយាវិសេសនៈ	១៤៦
៤២. ប្រយោគពិសេស	១៥២
៤៣. សម្ពន្ធ	១៥៨
៤៤. ប្រយោគកិរិយាបរាមាស	១៦២
៤៥. សព្វនាមជាបុលិង្គ	១៦២
៤៦. ប្រយោគត្រូវបន្ថែម	១៦៦
៤៧. ការយោគប្រធាន, ការថែមប្រធាន, ការឡើងប្រធាន	១៧៧

៤៨. សក្តា មានលក្ខណៈ ៤ យ៉ាង គឺ	១៨៤
៤៩. ការប្រែ អលំ	១៨៦
៥០. ការប្រែ លញ្ឆា	១៨៩
៥១. ការប្រែ សម្ភារៈនៈ	១៩១
៥២. ការប្រែ វិសេសលាភី	១៩៣
៥៣. ការប្រែ ឥត្តម្ពុតិ	១៩៥
៥៤. ការប្រែ បគេវ	១៩៧
៥៥. ឥតិ សព្វ	១៩៨
៥៦. គោលប្រែអដ្ឋកថា	២០៣
៥៧. វិធីសង្កេតគោលប្រែអដ្ឋកថា	២០៩
៥៨. វិធីប្រែអដ្ឋកថាពិសេស	២២៤
៥៩. ការប្រែដោយអត្ថ គួរមានគោលដូច្នោះ	២២៨

មែបរៀនប្រែភាសាបាលី

មែបរៀនប្រែភាសាបាលី បានដល់ការប្រែតាមសព្វគឺ នាមសព្វ កិរិយាសព្វ និងអព្យយសព្វ ។ ការប្រែតាមអត្ថ គឺ ប្រែយកសេចក្តីខ្មែរ ។ ការប្រែតាមសព្វ បានដល់ នាមសព្វ គឺនាមនាម គុណនាម និងសព្វនាម ដែលត្រូវប្រកបដោយ លិង្គ វចនៈ និង វិភក្តិ ។ កិរិយាសព្វ គឺកិរិយាអាខ្យាត និង កិរិយាកិតកៈ, អព្យយសព្វ គឺឧបសគ្គ និបាត និងបច្ច័យ ។ សិក្ខាកាមគប្បីចាំពាក្យប្រែរបស់សព្វទាំងអស់ ព្រមទាំង អាយតនិបាត និងកិរិយានុគ្រោះឲ្យបានស្ងាត់ជំនាញ ទើប ប្រែបាន ។

I. ការប្រែតាមសព្វចែកជាពីរគឺ

ក/ ប្រែប្រថប់សព្វ : កាលបើសព្វនោះគេបានដឹងគ្រប់ គ្នាដូចជា **ពុទ្ធស្ស សាវកា** ប្រែថា សាវកទាំងឡាយរបស់ ព្រះពុទ្ធ ។ ពាក្យថា ពុទ្ធក្តី សាវកក្តី ជាការប្រែ ប្រថប់សព្វ ដែលគេធ្លាប់ស្គាល់គ្រប់គ្នាមកហើយអាចស្តាប់បាន ។

ស្រៈ “ ៩ ” (អេ) ក្នុងបាលី ខ្មែរអានថា “ ៦ ” (អែ) :

បាលី	ប្រែថា	អានថា
ហេតុ	ហោតុ	ហៃត
ខេត្តិ	ខេត្តិ	ខៃត
ខេមំ	ក្សេម	ក្សៃម
សេវតិ	សេព	សៃព
សទ្ធិបោ	សង្ខេប	សង្ខៃប
វិសេសោ	វិសេស	វិសៃស
មហាថេរោ	មហាថេរ	មហាថៃរ
អនុថេរោ	អនុថេរ	អនុថៃរ
សាមណេរោ	សាមណេរ	សាមណៃរ
ចេតិយំ	ចេតិយ	ចៃដី
សេសវត្ថុ	វត្ថុសេសសល់	វត្ថុសៃសសល់

ឯកថ្លៃ	ឯករាជ្យ	អែកៈរាច
ឯកឧត្តមេ	ឯកឧត្តម	អែកអ៊ុតដំ
ឯកទេសេ	ឯកទេស	អែកៈទេស
បច្ចេកពុទ្ធា	ព្រះបច្ចេកពុទ្ធ	ប៉ាច់ចែកៈពុទ្ធ

ភាសាបាលីមិនមានប្រើសញ្ញាបន្តក់ " ' " ទេ :

បាលី	ប្រែថា	អានថា
ជនេ	ជ័ន	ជន់
ជនបទេ	ជនបទ	ជន់នៈបត់
ទុក្កដំ	ទុក្កដ	ទុកកត់
សុគតេ	សុគតិ	សុគត់
ទុគ្គតេ	ទុគ្គតិ	ទុរៈគត់
បព្វតេ	បព័តិ	បរៈពត់
នាយកេ	នាយក	នាយក់

នាយកដ្ឋាន	នាយកដ្ឋាន	នាយកាត់ថាន
មិតសិរ	មិតសិរ	មិតសេរ
ទឹកខ្សឹរ	ទឹកក្សិរ	ទឹកក្សេរ

បាលីជា " ត " ខ្មែរអាន " ដ "

បាលី	ប្រែថា	អានថា
ជាតកោ	ជាតក	ជាដក់
វេស្សន្តរោ	ព្រះវេស្សន្តរ	វេសសន់ដរ
ឧត្តមោ	ឧត្តម	អ៊ុតដំ
ឧត្តរោ	ឧត្តរ	អ៊ុតដរ
មាតា	មាតា	មាតជា
បកតិ	ប្រក្រតី	ប្រក្រដី
សេនាបតិ	សេនាបតី	សេណា ប៉ះដី
សីលវតី	សីលវតី	សីឡ្យៈវ៉ះដី

បទុមវតី	បទុមវតី	បទុមៈវៈដី
សន្តានំ	សន្តាន	សនំដាន
សន្តោសំ	សន្តោស	សនំដោស
អន្តរធានំ	អន្តរធាន	អនំជរៈធាន
ទូរសន្តោ	ទូរសព្វ	ទូរៈសាបំ
ទូរទស្សនំ	ទូរទស្សនំ	ទូរៈទសំ
មត្តកំ	មតក	មៈរៈដកំ
ផ្លូវផង (ខ្មែរ)	កុំអានផ្លូវផង	ផ្លូវផង

បាលីជា " ម " ខ្មែរអាន " ប " :

បាលី	ប្រែថា	អានថា
បុញ្ញំ	បុណ្យ	បុណ្យ
បាបំ	បាប	បាប
បុគ្គលោ	បុគ្គល	បុកគល់

បំសុភ្លង់	បង្សុក្ខល	បាំងសុក្ខល
បរម័	បរម	បរិម "កុំថា ប៉ាក់"
បរមសុខំ	បរមសុខ	បរិម មិះសុខ
បរមត្ថំ	បរមត្ថ	បរិះម៉ាត់"កុំថា ប៉ាក់"
បរមត្ថបារមី	បរមត្ថបារមី	បរិះម៉ាត់ថៈបារមី
បរិកម្មំ	បរិកម្ម	បរិកាំ
បរិក្ខារ	បរិក្ខារ	បរិកខា
បរិច្ចាគោ	បរិច្ចាគ	បរិចចាក
បរិច្ឆេទោ	បរិច្ឆេទ	បរិចនៃត
បរិវារ	បរិវារ	បរិវ៉ា

ខ/ ប្រែតាមមូលសព្ទ : គឺសព្ទដើមចេញមកពីធាតុបច្ច័យ និងសាធនៈ ក៏ប្រែចេញជាភាសាខ្មែរតាមនោះទៅដូចជា **ពុទ្ធស្ស សាវកា** ប្រែថា អ្នកស្តាប់ទាំងឡាយ របស់លោកអ្នកត្រាស់ដឹង ។ អ្នកប្រែតាមមូលសព្ទបានល្អ គឺអ្នក

មានសមត្ថភាព អាចកំណត់ចាំបាច់ប្រើវិភាគវិញបាន ច្បាស់
លាស់ ។

បាលី	ប្រែប្រថប់សព្វ	ប្រែតាមមូលសព្វ
សត្តោ	វិសត្ថ	អ្នកជាប់នៅក្នុងអារម្មណ៍
និក្ខុ	វិភិក្ខុ	អ្នកសុំដោយប្រក្រតី
សត្តា	វិព្រះសាស្តា	អ្នកប្រៀនប្រដៅ
បុគ្គលោ	វិបុគ្គល	អ្នកទៅកាន់នរក
សាមណេរោ	វិសាមណេរ	កូនចៅនៃអ្នកស្ងប់
ធម្មោ	វិព្រះធម៌	សភាវៈទ្រទ្រង់សត្វ
អត្តោ	វិខ្លួន, អាត្មា	អ្នកស៊ីនូវសុខ និង ទុក្ខ
ឧបជ្ឈាយោ	វិឧបជ្ឈាយ	អ្នកមើលទោសតូចធំ
រោចរិយោ	វិអាចារ្យ	អ្នកដែលសិស្សគូររបម្រើ
សមាធិ	វិសមាធិ	ការតម្កល់ចិត្តទុកល្អ
ឧបាសកោ	វិឧបាសក	អ្នកអង្គុយជិតព្រះរតនត្រ័យ
វិនយោ	វិន័យ	ឧបាយជាគ្រឿងណែនាំ

លោកោ	វីលោភៈ	កិលេសជាហេតុចង់បាន
ទោសោ	វីទោសៈ	កិលេសជាហេតុប្រទូស្ត
មោហោ	វីមោហៈ	កិលេសជាហេតុវង្វេង
រោគោ	វីរាគៈ	កិលេសជាហេតុត្រេកអរ
	។ល។	

II. ការប្រែតាមអត្ថ

ការប្រែតាមអត្ថ គឺការប្រែសំដៅយកសេចក្តីជាការសំខាន់ មិនសំដៅយកបច្ច័យ វិភត្តិជាគោលសំខាន់ទេ ដូចជា **សាមណេរា តិស្សំ សាលាយំ ភត្តានិ តុញ្ជន្តិ** ប្រែថា : ពួកសាមណេរកំពុងឆាន់ភត្តក្នុងសាលានោះ។

ការប្រែតាសាបាលី

មុននឹងលើកសព្វឡើងប្រែ សិក្ខាកាមត្រូវពិនិត្យឲ្យដឹងច្បាស់ថា ប្រយោគកត្តាវាចកៈ ឬប្រយោគកម្មវាចកៈ ជាដើមសិន នៅត្រង់កិរិយាយុគ្រងពាក្យ បានដល់ កិរិយាដែលរៀង

ខាងចុងបំផុតនៃប្រយោគ សិក្ខាកាមគប្បីមើលសារឡើងវិញ
នូវ កិរិយាអាខ្យាត និងកិរិយាកិតកៈ ដែលរៀបរាប់ពីវាចកៈ
ទាំង ៥ ឲ្យបានច្បាស់លាស់ ដូចមានសេចក្តីសង្ខេបតទៅ
នេះ ៖

វាចកៈ

វាចកៈ គឺកិរិយាសព្ទសម្រាប់ប្រាប់ដល់បទប្រធាន
កំណត់ឲ្យដឹងថាប្រធាន ជាកត្តាអ្នកធ្វើ ឬវត្ថុកម្ម តួកម្មដែល
គេត្រូវធ្វើ ។

វាចកៈ ៥ យ៉ាង គឺ

- ១. **កត្តវាចកៈ** កិរិយាសព្ទប្រាប់កត្តា “អ្នកធ្វើខ្លួនឯង”
ឡើងជាប្រធាន ។
- ២. **កម្មវាចកៈ** កិរិយាសព្ទប្រាប់កម្មតួអំពើ ធ្វើជា
ប្រធាន ។
- ៣. **ភាវវាចកៈ** កិរិយាសព្ទប្រាប់ភាព គឺមិនប្រាប់
កត្តា ឬ កម្មឡើយ ។

៤. **ហេតុកត្តាវាចកៈ** កិរិយាសព្ទប្រាប់ហេតុកត្តា គឺអ្នក
ប្រើគេឲ្យធ្វើជាប្រធាន ។

៥. **ហេតុកម្មវាចកៈ** កិរិយាសព្ទប្រាប់នូវអំពើហោរ
វុត្តកម្ម ដែលគេត្រូវប្រើឲ្យអ្នកដទៃទៀត ធ្វើឡើងជាបទ
ប្រធាន ។

ការកត់សំគាល់វាចកៈ

សិក្ខាកាមអាចស្គាល់វាចកៈទាំង ៥ បានច្បាស់លាស់
ដោយសារបច្ច័យ ជា គ្រឿងសំគាល់ដូច្នោះ ។

១. កិរិយាអាខ្យាត ប្រកបដោយបច្ច័យ ១៥ ប្រចាំ ពួក
ធាតុទាំង ៨ ដូចជា **ភវតិ, គប្បតិ, សេតិ, ហោតិ, វាល។**
ចោរេតិ, ចោរេយតិ, មន្តយីសុ កិរិយានេះជាកត្តាវាចកៈ ។

២. កិរិយាអាខ្យាតជាសកម្មធាតុ ប្រកបដោយ **យ-**
បច្ច័យ ឬចុះ **ត-**អាគម និង **យ-**បច្ច័យ ដូចជា **មច្ចតេ, លត្តតេ**
, ភរិយតេ, គហិយតេ កិរិយានេះជាកម្មវាចកៈ។

៣. កិរិយាអាខ្យាតជាអកម្មធាតុ ប្រកបដោយ **យ-**

បច្ច័យ ចុះ **តេ**-វត្តមានវិភត្តិ អត្តនោបទប៉ុណ្ណោះ ជាភាវវាចកៈ
កន្លែងខ្លះចុះ **ត**-អាគមដង ក៏នៅតែភាវវាចកៈ ដែរ ។

៤. កិរិយាអាឡាតប្រកបដោយ **លោ**, **លាយ**, **លាយេ**,
លាយេយ បច្ច័យដូចជា **សាវេតិ**, **ចោរាវេតិ**, **អាហារាវេតិ**
ជាហេតុកត្តាវាចកៈ។

៥. កិរិយាអាឡាតប្រកប ដោយ **លាយេ** + **ត** + **យ**
ទាំងសកម្មធាតុ ទាំងអកម្មធាតុដូចជា **បាវាវេយេតេ**,
ការាវេយេតេ, **ហារាវេយេតេ** ហេតុកម្មវាចកៈ ។

កិរិយាភិក្ខុកៈឃុំគ្រងពាក្យ

១. ធាតុដែលប្រកបដោយ **ត**, **តព្វ**, **អនិយ**-បច្ច័យ
មានលិដ្ឋវចនៈ វិភត្តិស្មើគ្នា នឹងបទប្រធាន។

២. មិនមានកិរិយាអាឡាតនៅក្នុងសេចក្តីនោះទេ ។

៣. កិរិយាភិក្ខុកៈនោះមិនជាប់ជាបទសមាស ដូចជា
ភតមុញោ ទិណ្ណកាលោ ទិដ្ឋមុញោ ភតកាលោ ។ល។ បើជាប់
សមាសធ្វើកិរិយាមិនកើតទេ។

៤. មានគោលកំណត់កិរិយាកិរិយាភិក្ខុជាវាចកៈដូច្នោះ

ក. ត-បច្ច័យចុះខាងក្រោយអក្ខរណ៍ ដូចជា **គតោ, មតោ, វុត្តោ, វិសោ, ឧបេសោ** (ល) ដោយច្រើនជា កត្តា-ចកៈ បើជាឯកវចនៈ នប្បសកលិង្គ ប្រើជាភាវវាចកៈបាន ។

ខ. ត-បច្ច័យចុះខាងក្រោយសក្ខរណ៍ ធ្វើកម្មវាចកៈ កត្តាវាចកៈបាន ។ **លភតិ** រមែងបាន, អ្នកណាបាន ? **មុរិសោ** ឬ **គរុ** ឬ **មុនិ** ឬ **វិញ្ញូ** មិនគិតលិង្គ វិភត្តិ ការន្តរ្តិទេ ឲ្យតែ បឋមបុរសឯកវចនៈ ដាក់ **កញ្ញា** ក៏បាន **នារី** ក៏បាន **កុលំ** ក៏ បាន **លភតិ** ឯកវចនៈបានតែឯកវចនៈដែរ ដាក់ថា **សេដ្ឋី** រឺ **សេដ្ឋី** **លភតិ** រមែងបាន **មុត្តំ** នូវកូន, ។ **គរុ** រឺគ្រូ **លភតិ** រមែង បាន **សិស្ស** នូវសិស្សទាំងឡាយ ។ **ជញ្ញា** មកពី **ញា**-ធាតុ ផ្លាស់ជា "ជា" **នា**-បច្ច័យ និង **ឯឃ្យ**-សត្តមីផ្លាស់ទៅជា **ជញ្ញា** តែម្តង ប្រែថា : គប្បីដឹង, ត្រូវដឹង, គួរដឹង ។

១. វិធីកេបទប្រទាន

ដូចជា **លភតិ** "រមែងបាន" **ឯឃ្យ**-ផ្លាស់ជាមួយនឹង

ឆ្មារ ធាតុទៅជា **ជញ្ជារ** តើ **ឯយ្យ** រចនៈអ្វី ? ឯកវចនៈ បើអញ្ជឹង
 នាមឲ្យតែបឋមបុរស ការន្តអ្វី លិង្គអ្វី ក៏ដោយឲ្យតែ ឯកវចនៈ
 ដូចជា **ឯយ្យ** ប្រែបានហើយ, ដាក់ **តិស្ស** ក៏បាន រឺស្រីគប្បីចេះ
 នូវធម៌ ។ **ចោរេតិ** លួច បើអ្នកណាចេះលួច អ្នកហ្នឹងគេ ហៅ
 ថា ចោរ ។ **ករិស្ស** មកពី **ករ-ធាតុ ឱ-បច្ច័យ ករ-ធាតុ** វានៅ
 ក្នុងពួក **តន-ធាតុចុះ ឱ-បច្ច័យ** ទៅជា **ករោ** និង **ខំ** ផ្លាស់ជា
តិស្ស គឺលុប **ឱ** ចេញ ចុះ **តិស្ស** នេះមកវិញ លុបស្រះរបស់
 បច្ច័យចោល ហើយដាក់ស្រះរបស់វិភត្តិវិញ វិភត្តិ ណាដែល
 ជាតួអក្សរដូច **តិ, អន្តិ, សិ, ថ, មិ, ម,** គេទុកបច្ច័យ ។ តែបើ
 កាលណាវិភត្តិជាស្រះដូចជា **ឯយ្យ, ឯយ្យំ, ឯយ្យាសិ,**
ឯយ្យាថ, ឯយ្យាមិ, ឯយ្យាម, ឡ្យ, **ខំ, ឱ, តិ** កាលណាចុះ
 បច្ច័យ មានស្រះដូចគ្នា គេត្រូវលុបស្រះរបស់បច្ច័យ ហើយ
 ទុកស្រះរបស់វិភត្តិដើម្បីស្រួលរកប្រធាន ដូចជា **ករិស្ស < ខំ** ជា
តិស្ស ហើយបើទុក **ឱ** ផង **តិស្ស** ផងថា មិនកើតទេ ត្រូវលុប
ឱ ចេញ **ករិស្ស** ធ្វើហើយ, អ្នកណាធ្វើ អ្នកនោះត្រូវជាពហុវចនៈ
 នៈ ព្រោះ **ខំ** ជាពហុវចនៈ , ឯបទប្រធានការន្តអ្វីក៏ដោយ
 លិង្គអ្វីក៏ដោយ ឲ្យតែពហុវចនៈក្នុងបឋមាវិភត្តិ, **ជនា** រឺជន

ទាំងឡាយ **ភរិសុ** ធ្វើហើយ **ទានំ** នូវ ទានក៏ត្រូវ ។ **អគមាសិ** បានទៅហើយ, តើ **សិ** អ្វី ? ពិចារណា ទៀត **សិ**-វត្តមានាវិភត្តិ ឬ ? បើវត្តមានាវិភត្តិមាន **អ**-អាគម ទេ ?

បើមាន **អ**-អាគម **អគមាសិ** មិនមែនវត្តមានាវិភត្តិទេ គឺ **សិ** មកអំពី **ស**-អាគម **ន្ត្រ**-អដ្ឋត្តនី រស្សៈជា **ត** បានជាមាន **អ**-អាគមនៅខាងដើម, អដ្ឋត្តនីអាចចុះអាគមបាន **អ**, **ស**, **ហ** និក្ខហិតក៏អាចចុះបានទៀតប៉ុន្តែមិនសូវមានប្រើទេ **អ** នឹងជា អ្វី ? **ន្ត្រ** រស្សៈជា **ត** ជាបឋមបុរស ឯកវចនៈ បើបទប្រធាន ឲ្យតែឯកវចនៈធ្វើបទប្រធានបានហើយ **សមណោ** វិសមណៈ **អគមាសិ** បាននិមន្តទៅហើយ **អោរមំ** កាន់វត្ត ។

បើ **សុណោតិ** “ស្តាប់” **តិ**-វត្តមានាវិភត្តិ បឋមបុរស ឯកវចនៈ ទាល់តែស្គាល់ អញ្ជឹងបានរកប្រធានកើត អ្នកណា ស្តាប់ ? អ្នកហ្នឹងបានតែឯកវចនៈ **ឧបាសកោ** រឺឧបាសក **សុណោតិ** ស្តាប់ **ធម្មំ** នូវធម៌ ។

អញ្ញាសិ មកពី **អ** + **ញា**-ធាតុ ហើយក្នុងពេលនេះ អត់ **នា**-បច្ច័យទេ បើ **នា**-បច្ច័យ **ជានាសិ**, ប៉ុន្តែ **អញ្ញាសិ**

មិនចុះ **នា**-បច្ច័យទេ ហើយបើអត់ចុះ **នា**, បច្ច័យអ្វីវិញ ? ថា **អេ**-បច្ច័យក៏បាន ព្រោះ **អេ**-បច្ច័យ ត្រូវតែលុប **អេ** ចេញ វត្តមានាវិភក្តិ ឡើងអ្វី ? **ត្នំ** បើ **ស**-អាគម **ន្រ្ទ**-អដ្ឋត្ថនី បទ ប្រធានថាយ៉ាងណា ? **មុរិសោ មុគ្គលោ សាមលោរោ និក្ខុ និក្ខុនី កញ្ញា** បានទាំងអស់ឲ្យតែបឋមបុរសបានច្រើនណាស់ ។ **គច្ច** ចូរទៅ **គច្ច** វិភក្តិអ្វី ? ឲ្យតែរកវិភក្តិឃើញរកប្រធាន ឃើញ បើមិនស្គាល់វិភក្តិរកប្រធានមិនឃើញទេ ។ **គច្ច** មក ពី **គម**-ធាតុផ្លាស់ជា **គច្ច** + **អេ** បច្ច័យ + **ហិ** បញ្ចមីវិភក្តិ កាល ណាទុក **ហិ** ត្រូវតែ **គន្ធាហិ** កាលណាបើលុប **ហិ** ចេញ ត្រូវ តែរស្សៈ ចុះបើរស្សៈស្រាប់ហើយមិនបាច់រស្សៈទៀតទេ បទ ប្រធានត្រូវឡើងអ្វី ? **សិ ហិ** ជាអ្វី បុរស ? មជ្ឈិមបុរិស បទ ប្រធាន ឯកវចនៈ ឬ ពហុវចនៈ ? ឯកវចនៈ អញ្ចឹងឡើង **ត្នំ ត្នំ** រឺអ្នកក៏បាន **ត្នំ** រឺនាងក៏បាន **ត្នំ** រឺឯង, រឺវា **គច្ច** ចូរទៅចុះ។

បាមុណិស្សាមិ < **ម** + **អេម** + **ខណា**-បច្ច័យ, **ម** បូកនិង **អេម** ប្រែថា ដល់, ទាន់, លុះ, **ខណា**-បច្ច័យនៅពួកអ្វី ? **ខណា** ហ្នឹងពួក **សុ**-ធាតុ ហើយចុះ **ត**-អាគមមកទៅជា **បាមុណិស្សាមិ** , **ស្សាមិ** ជាវិភក្តិអ្វី ? **ស្សាមិ** ជាភរិស្សន្តិវិភក្តិ,

បុរសអ្វី ? ឧត្តមបុរស, វចនៈអ្វី ? ឯកវចនៈ, បទប្រធានមាន
 តែមួយគឺ **អហំ, អហំ** វិទ្ធិ **បាបុណិស្សាមិ** នឹងដល់ **អរហត្តំ** នូវ
 ព្រះអរហត្ត ។ **អភាសិ** បានធ្វើហើយ, **វទ** ចូរពោល, **បច្ឆតិ**
 តែងចម្អិន, **លតតេ** តែងបាន, **ករិយតេ** ធ្វើ, **គយ្ហតេ**
 កាន់យក, **គុយ្ហតេ** លាក់, **សុណាតិ** រមែងស្តាប់, **និទ្ទិយតេ**
 តែងបំបែក ឬ ទម្លាយ, **មុច្ឆតេ** តែងរួច, **កាវេតិ** ឲ្យធ្វើ, **ភាវេ-**
តិ ឲ្យច្រើន គឺចម្រើន, **ខហមេសិ** ឲ្យអត់ទោសហើយ, **អាហ-**
រមេសិ ឲ្យនាំមកហើយ ។ សូមមើលត្រង់នេះសិន **ករិយតេ**
លព្ពតេ គយ្ហតេ សុទ្ធតែ **យ-បច្ច័យ** តែបើផ្លាស់ **យ** ដូចជា
លត និង **យ** ទៅ **លព្ព** អញ្ជឹង អត់ចុះ **ត៍-អាគមទេ គហ** ចុះ
យ មក, **យ** វាជិះ **ហ** ដូច **គយ្ហតេ** បើផ្លាស់ដូច្នោះ មិនមាន **ត៍-**
អាគមទេ ។ **ករិយតេ** អត់ផ្លាស់ត្រូវចុះ **ត៍-អាគម** ដូច្នោះ
 ប្រយោគហ្នឹងមើលធាតុ **បច្ឆតិ** អាចប្រើ **តិ** បរស្សបទ ក៏បាន
លព្ពតេ គយ្ហតេ ករិយតេ វុយ្ហតេ ចុះក្នុងវាចកៈអ្វី ? **សុយតេ**
និទ្ទិយតេ មុច្ឆតេ ចាត់ជា ប្រយោគអ្វី ? **យ** មាន **ត៍** ក៏មាន
 អត់ **ត៍** ក៏មានហើយចុះ សុទ្ធតែអត្តនោបទ ចាត់ជា ប្រយោគ
 អ្វី ? បើរកវាចកៈមិនឃើញ រកប្រធានក៏មិនឃើញ ដែរ ។

បច្ច័យហ្នឹងវាប្រកបកម្មវាចកៈ បើកម្មវាចកៈ អ្នកណាប្រធាន ?
 ប្រធានវាឈ្មោះ អ្វី ? ឈ្មោះកម្ម តូកម្ម, ដូចជាពាក្យថា **បច្ចុតិ**
 ចម្អិន, ចម្អិនអ្វី ? ចម្អិនបាយ, បាយឡើងប្រធាន ចម្អិនបបរវ
 ឡើងប្រធាន ចម្អិនគោង ឡើងប្រធាន ។ **លព្ពតិ** តែងបាន
 បានអ្វី ? បានប្រពន្ធច្ប ឡើងប្រធាន, បានកូនៗ ឡើងប្រធាន
 បានអ្នកណា អ្នកហ្នឹងជាប្រធាន អញ្ជឹងហៅថា តូកម្មហើយ ។
ភរិយា រឺប្រពន្ធ ឥឡូវយក **លព្ពតិ** មួយមកចុះ, អ្នកណាបាន
 អ្នកហ្នឹងជាតតិយាវិភត្តិប្រែថា គឺ ឬដែល, ថា **មយា** គឺខ្ញុំ
លព្ពតិ តែងបាន។ **ភរិយតេ** ធ្វើ, ធ្វើសាលា, **សាលា** រឺសាលា,
 អ្នកណាធ្វើ ជាងឈើ **វឌ្ឍកិលា** គឺជាងឈើ **ភរិយតេ** តែងធ្វើ,
គយ្ហតេ តែងកាន់យក, កាន់យកអ្វី ? កាន់បាត្រ **បត្តោ** រឺ
 បាត្រ **បព្វជិតេន** គឺបព្វជិត **គយ្ហតេ** តែងកាន់យក ។ **សុយ**
តេ ស្តាប់, ស្តាប់អ្វី ? ស្តាប់ធម៌ ធម៌ៗ ឡើងប្រធាន, ស្តាប់វិន័
 យៗ ឡើងប្រធាន អ្នកស្តាប់ជាតតិយាវិភត្តិ, **និទ្ទិយតេ** បំបែក
 ទម្លាយ ទម្លាយអ្វី ? ទម្លាយរបងៗ ឡើងប្រធាន ទម្លាយទ្វារៗ
 ឡើងប្រធាន ។ អ្នកទម្លាយជាតតិយាវិភត្តិ ។ **មុច្ឆតេ** រួច អ្នក
 ណារួច ? រួចអំពីអ្វី ? **ភារេតិ** តែងឲ្យធ្វើ, **ភារេតិ** ឲ្យ

ចម្រើន, **ខមារមេសិ** ឲ្យអត់ទោសហើយ, **អេហារមេសិ** ឲ្យនាំមក ។ **ការេតិ** ចុះ **ណេ**-បច្ច័យ **ខមារមេសិ** ចុះ **ណារមេ**-បច្ច័យ **អេហារមេសិ**, **ណារមេ**-បច្ច័យទៀត បើអញ្ជឹងវាចកៈអ្វី ? **ហេតុ-កត្តាវាចកៈ**ៗ ត្រូវមានគ្នាប៉ុន្មាននាក់ ? យ៉ាងតិច ៣ នាក់ ប៉ុន្តែ បំពេញឲ្យច្រើនមក គ្រប់ចំនួន ៤ នាក់ ។ **ការេតិ** អ្នកណាធ្វើប្រធាន ? គឺអ្នកប្រើគេ **តិក្កុ** វិភិក្កុ **សាមណេរេ** ញ៉ាំងសាមណេរេទាំងឡាយ **ការេតិ** ឲ្យធ្វើ ធ្វើអ្វី ? **កម្មំ** នូវការងារ **ទណ្ឌកម្មំ** នូវទណ្ឌកម្ម ។ **ឧបជ្ឈាយោ** វីឧបជ្ឈាយំ **សិស្សេ** ញ៉ាំងសិស្សទាំងឡាយ **ការេតិ** ឲ្យធ្វើ ធ្វើអ្វី ? **កុដិ** នូវកុដិ ។ **ខមារមេសិ** ជាអកម្មធាតុ បើអកម្មធាតុឡើង អ្នកណាញ៉ាំងអ្នកណាឲ្យអត់ទោសហើយ **ខមារមេសិ**, **ស**-អាគម **ន្ត្រំ-អជ្ជត្តនី** រស្សៈជា **ត** អាចថាហើយ បើមិន ប្រែថា ហើយគឺ **សិ** វត្តមានាវិភត្តិ, **ខមារមេសិ** តែបើ ប្រែថា ហើយ គឺអជ្ជត្តនីវិភត្តិ ... **អេហារមេសិ** ក៏អញ្ជឹងដែរ ឲ្យនាំមកហើយ, តែហើយ គឺ **ស**-អាគម **ន្ត្រំ-អជ្ជត្តនី** បទប្រធាន ត្រូវតែ បឋមបុរស **ឧបជ្ឈាយោ** វីឧបជ្ឈាយំ **មំ** ញ៉ាំងខ្ញុំព្រះករុណា **អេហារមេសិ** ឲ្យនាំមកហើយ, នាំអ្វី ? ជាក់ត្អូកម្មមកទៀត ប៉ុន្តែ អ្នកប្រើជាបទ

ប្រធានជា **ហេតុកត្តាចក្រ**: អ្នកណាប្រើគេ អ្នកហ្នឹងធ្វើ
ប្រធានហើយ ។ **គតោ** ទៅហើយ **មតោ** ស្លាប់ ហើយ **លទ្ធា**
បានហើយ **ទិដ្ឋោ** ឃើញហើយ ។

គោលនៃការប្រែប្រួលលីមាណ ៩ យ៉ាងគឺ

១. អាលមន, ២. និបាតឆ្លើមសេចក្តី, ៣. កាលត្ថសត្តមី,
៤. បទប្រធាន, ៥. បទពង្រីកប្រធាន, ៦. អនុកិរិយា និង
ប្រយោគវៀង, ៧. បទពង្រីក អនុកិរិយា និង បទពង្រីក-
កិរិយាវៀង, ៨. មហាកិរិយា (កិរិយាឃុំគ្រងប្រយោគ),
៩. បទពង្រីក មហាកិរិយា ។

ក្នុងប្រយោគដែលមានគោលទាំង ៩ យ៉ាងនេះ ការ
ប្រែគួរកាន់យកបទតាមលំដាប់ តែបើខ្វះគោលណាមួយ ការ
ប្រែត្រូវរំលងបទនោះចេញទៅដរាបដល់ ចប់ប្រយោគ ដូច
ជា **ឥឡូវ បស្ស ទិដ្ឋបុត្ត ឧត្តសេន មហាព្វល** ប្រែថា **ឧត្តសេន**
ម្ចាស់ឧត្តសេន (ពេលអានឲ្យថា ឧត្តសេន) **ទិដ្ឋបុត្ត** ជាកូន
អ្នករាំ **មហាព្វល** មានកម្លាំងច្រើន **ឥឡូវ** អញ្ជើញ **បស្ស** សូម
មើលចុះ ។

១. អាលបន

សេចក្តីអធិប្បាយ **អាលបន**: ពាក្យសម្រាប់ហៅរកគ្នា ហៅថា **អាលបន**: មាន ២ យ៉ាងគឺ :

១. អាលបននាម បានដល់ បទនាមដែលសម្រេច មកពី អាលបនវិភក្តិ ដូចជា **មុនិស, និក្ខមេ, កញ្ញេ** ជាដើម ។

២. អាលបននិបាត បានដល់ និបាតសព្វ ដូចជា **យក្សេ ភន្តេ, ភណេ, អេតុសោ** ជាដើម ។ ក្នុងប្រយោគមួយមាន អាលបន:ច្រើនបទត្រូវប្រែ អាលបននាមមុន ដូច **អម្ពោ កុមារកា ឯស សាលិកបោតកោ តំ គណ្ណាថ** ប្រែថា **កុមារកា** នៃកុមារទាំងឡាយ **អម្ពោ** រឺយ **សាលិកបោតកោ** រឺកូនសត្វ សាលិកា **ឯសោ** នោះ: **តុម្ពោ** រឺឯងទាំងឡាយ **គណ្ណាថ** ចូរ ចាប់ **តំ** នូវវា ។

លំហាត់ប្រែ

១. អម្ពោ សាមណេរ សឡាធិការោ កុហិ គតោ ប្រែថា **សាមណេរ** ម្ចាស់សាមណេរ **អម្ពោ** ដ៏ចម្រើន **សឡាធិការោ**

វិសង្សាធិការ (គឺលោកជាធំក្នុងសង្ឃ អធិការរបស់សង្ឃ)
គតោ និមន្តទៅហើយ **ភុហិ** ក្នុងទីណា ។

២. អេតុសោ មោគ្គល្លាន ទាយកានំ ធម្មំ ទេសេហិ
ប្រែថា **មោគ្គល្លាន** (ជាអាលបននាម) ម្ចាស់មោគ្គល្លាន
អេតុសោ ដ៏មានអាយុ **តំ** វិលោក **ទេសេហិ** សូមសម្តែង **ធម្មំ**
នូវធម៌ **ទាយកានំ** (**ទាយកានំ** ២ វិភត្តិ គឺ ចតុត្តិ និង ឆដ្ឋិ)
ដល់ទាយកទាំងឡាយ ។ **ឥធិ ភន្តេ គាមទារិកា រុក្ខំ អេរុហន្តិ**
ប្រែថា **ភន្តេ** បពិត្រលោកដ៏ចម្រើន **គាមទារិកា** រឿងអ្នកស្រុក
ទាំងឡាយ **ឥធិ គាមេ** ក្នុងស្រុកនេះ **អេរុហន្តិ** តែងឡើង **រុក្ខំ**
កាន់ដើមឈើ ។ **ឯថ សាមណេរា លេខ្ពុនា បហរិត្វា បាតេថ**
ប្រែថា **សាមណេរា** ជាបទប្រធានកើតទេ ? មិនបានទេ, **សា**
មណេរា មានប៉ុន្មានវិភត្តិ ? ដូច **បុរិសា** មានប៉ុន្មានវិភត្តិ ? ៣
វិភត្តិ ប៉ុន្តែពេលនេះយក **អេលបនេ** ហើយ ព្រោះធ្វើប្រធាន
មិនកើត **ថ** នោះ មានពួកម៉ាកវា អ្នកណាពួកម៉ាករបស់ **ថ** គឺ
តុម្ហេ របស់ **ថ**, **សាមណេរា** កុំធ្វើប្រធាន, ធ្វើអាលបនៈថា
សាមណេរា ម្ចាស់សាមណេរទាំងឡាយ **តុម្ហេ**

រឺលោកទាំងឡាយ **ឯង** ចូរមក ។ **បាតេស** ឡើង **តុម្លេ** ទៀត
 ហើយ ចុះបើកុំឡើងបានទេ ? មិនបានទេ ពីព្រោះអ្វី ?
 ប្រយោគខុសគ្នា **ឯង សាមណេរា** មួយប្រយោគ, **លេខុនា**
បហរិត្វា បាតេស និងមួយប្រយោគទៀត **ឯង** ជាប្រយោគ-
 កត្តាចកៈ **បាតេស** ជាប្រយោគអ្វី ? ជាហេតុកត្តាចកៈ បទ
 ប្រធានត្រូវតែឡើងទាំងពីរ បើប្រយោគត្រូវគ្នា កត្តាចកៈ
 ដូចគ្នា ឬ ហេតុកត្តាដូចគ្នា បទប្រធានឡើងតែមួយ ក៏បាន តែ
 នេះប្រយោគខុសគ្នា ត្រូវប្រធានមួយម្នាក់ហើយ **តុម្លេ** រឺ
 លោកទាំងឡាយ **ឯង** ចូរមក **តុម្លេ** រឺលោកទាំងឡាយ **បហរិត្វា**
 ប្រហារហើយ ឬ គ្រវែងហើយ **លេខុនា** ដោយដុំដី **បាតេស**
 ចូរញ៉ាំងវាឲ្យធ្លាក់ចុះ (ចូរញ៉ាំងជាហេតុកត្តា...) ។ បើអញ្ចឹង
តុម្លេ ខាងដើមជា **សយកត្តា** ក្នុង **ឯង**, **តុម្លេ** ខាងចុង ជា
ហេតុកត្តា ក្នុង **បាតេស** ដូច្នោះ ជាចំខាតត្រូវឡើងទាំងពីរ ។

៣. ន គន្ធាមិ ភន្តេ អហំ គាមំ ប្រែថា ភន្តេ បពិត្រ-
 លោកដ៏ចម្រើន **អហំ** រឺខ្ញុំ **ន គន្ធាមិ** មិនទៅ **គាមំ** កាន់ស្រុក
 ទេ ។

៤. តន្ត្រី មយំ ពាលា ន តវេយ្យាម ប្រែថា តន្ត្រី បពិត្រលោកដ៏ចម្រើន មយំ វីខ្ញុំព្រះករុណាទាំងឡាយ ពាលា ន តវេយ្យាម មិនគប្បីជាមនុស្សល្ងង់ខ្លៅទេ ។

៥. អេតុសោ ឯថ មិណ្ហាយ ចរិតំ បរិសិស្សាម ប្រែថា អេតុសោ ម្ចាស់លោកដ៏មានអាយុ តុម្លៃ វីលោក ឯថ ចូរមក មយំ វីយើងទាំងឡាយ បរិសិស្សាម នឹងចូលទៅ ចរិតំ ដើម្បីត្រាច់ទៅ មិណ្ហាយ ដើម្បីបិណ្ឌបាត ។

៦. ភ្នំ អម្ពោ មុរិស មិណ្ហំ លតមាលោ តំ តុញ្ញាហិ ប្រែ ថា មុរិស នៃបុរស អម្ពោ ដ៏ចម្រើន ភ្នំ វីលោក លតមាលោ កាលបាន មិណ្ហំ នូវជុំបាយ តុញ្ញាហិ ចូរឆាន់ តំ មិណ្ហំ នូវជុំ បាយនោះចុះ ។

៧. អម្ពោកម្មន កាត់បទថា អម្ពោកំ + បន = អម្ពោកម្មន ពុទ្ធនោ លោកេ ឧប្បន្នោ ហោតិ ប្រែថា បន ក៏ ពុទ្ធនោ វីព្រះពុទ្ធ អម្ពោកំ នៃយើងទាំងឡាយ លោកេ ឧប្បន្នោ ហោតិ ជាព្រះ អង្គទ្រង់កើតឡើងហើយក្នុងលោក ។ អហំ តន្ត្រី ទានេន តោតំ លតាមិ ប្រែថា តន្ត្រី បពិត្រលោកដ៏ចម្រើន អហំ វីខ្ញុំ

លភាមិ តែងបាន **នោគំ** នូវភោគ **ទានេន** ដោយការឲ្យ (ឲ្យអ្វី ? ឲ្យទាន) ។ លំហាត់ប៉ុណ្ណោះ សមគួរហើយ បទខាងលើនេះ សិក្ខាកាមត្រូវឆ្លើយឲ្យត្រឹមត្រូវថា បទទាំងអស់នេះ មកពី **លិង្គ ការន្ត វិភត្តិ** អ្វី ? ត្រូវប្រែដូចម្តេច ? ឬសម្រេច មកពីធាតុបច្ច័យអ្វី ? វិភត្តិអ្វី ? ឈ្មោះវាចកៈអ្វី ?

២. និបាត

សំដៅយកនិបាតផ្ដើមសេចក្ដី គឺ **ហិ, ច, បន, តុ, អមិ ច, អមិវា,** និបាតប្រាប់សេចក្ដីបានៗ **កិរ, ខលុ, សុទំ,** និបាតប្រាប់បរិកប្ប **អម, យទិ, ចេ, សចេ, ឧទាហុ, អនុ,** ប្រាប់សេចក្ដីទទួល **អម** ជាដើម ដូចជា **ភាត មហាន្តកស្ស ហិ អត្តនោ ហត្ថបាទាមិ អនស្សវា ហោន្តិ** ប្រែថា **ភាត** នៃប្អូន **ហិ** ព្រោះថា **ហត្ថបាទាមិ** សូម្បីវីដៃនិងជើងទាំងឡាយ **អត្តនោ** នៃខ្លួន **មហាន្តកស្ស** របស់បុគ្គលចាស់ **អនស្សវា ហោន្តិ** ជាអវយវៈមិនស្តាប់បង្គាប់ ។

៣. កាលសត្តមិ

សព្វប្រាប់ពេលវេលាមាន ៣ យ៉ាងគឺ :

១/ បទនាមសព្ទប្រាប់ពេលប្រកបដោយទុតិយាវិភក្តិ
ឯកំ ទិវសំ, ឯកទិវសំ, ឯកំ សមយំ ទិវសំ ក្នុងថ្ងៃ **ឯកំ** មួយ
, **ឯកទិវសំ** ក្នុងថ្ងៃមួយ, **សមយំ** ក្នុងសម័យ **ឯកំ** មួយ, គេ
អត់ពន្យល់ ប្រែទេ ប៉ុន្តែខ្ញុំព្រះករុណាពន្យល់ ។

តតិយាវិភក្តិ **តេន សមយេន, ឯកេន សមយេន,**
សមយេន ក្នុងសម័យ **តេន** នោះ, **សមយេន** ក្នុងសម័យ
ឯកេន មួយ ។

សត្តមីវិភក្តិ **ឯកស្មី សមយេ, វេលាយំ, វេត្តា ... សមយេ**
ក្នុងសម័យ **ឯកស្មី** មួយ, **វេលាយំ** ក្នុងពេល ឬ ក្នុងវេលា,
ទិវា ក្នុងវេលាថ្ងៃ (ជានិបាត) តែ **វេត្តា** ជានាម **វត្តិយំ វត្សំ**
វេត្តា ក្នុងរាត្រី ក្នុងពេលយប់ ។

២/ និបាតប្រាប់កាល ... **អថ, បាតោ, ទិវា, សាយំ,**
សុវេ, ហិយេន្យា ជាដើម ។

៣/ សព្ទនាមប្រកបដោយ **ទា, ទានិ, ហិ, ធុនា, ទាបនំ,**
ជួ, ជួ ដូចជា យទា, តទា, តទានិ, អជួ ជាដើម, **យ** និង

នា, យ ហ្នឹងជាសព្វនាម ហើយបូកនឹង **នា-បច្ច័យ យនា** ក្នុង កាលណា **តនា** ក្នុងកាលនោះ **តម** សព្វលុប **ម** ចេញទៅផ្សំ នឹង **នា** ទៅជា **តនា** ប្រែថា ក្នុងកាលនេះ ក្នុងកាលឥឡូវ នេះ ដូចជា **អង្វ** មកពី **តម** ផ្លាស់ជា **អ** បូកនឹង **ង្វ-បច្ច័យ** ទៅ ជា **អង្វ** អញ្ចឹងជាដើម ។

លំហាត់ប្រែ

១/ ឧបោសថទិវសេ បន អនុសោ អគ្គី ជាលេយ្យាថ
ប្រែថា **អនុសោ** គោលទី ១, និបាតផ្ដើមសេចក្ដីទី ២, កាល សត្តមីទី ៣, បទប្រធានទី ៤, **ទិវសេ** អការន្តបុំលិដ្ឋ បំបែក ដូច **បុរិស** អញ្ចឹង ជាប់សមាសប៉ុន្មានក៏ដោយឲ្យតែ **ទិវសេ** នៅចុងហើយ ពួកនោះទៅជា **អ-ការន្តបុំលិដ្ឋ** ទាំងអស់ ហើយ ។ **លិដ្ឋ** អ្វីក៏ដោយ សព្វចុងបំផុតជា **អ-ការន្ត** បុំលិដ្ឋ បំបែកដូច **បុរិស** ។ **បន** ជានិបាតផ្ដើមសេចក្ដី **អនុសោ** ជា **អលបននិបាត** ហើយបទប្រធាននៅឯណា ? អត់មានត្រូវ ថែម, **ឯយ្យាថ** បទប្រធានថា យ៉ាងម៉េច ?

១. អនុសោ ម្ចាស់លោកដ៏មានអាយុទាំងឡាយ ព្រោះ

អនុសោ ហ្នឹងមិនមាន វចនៈទេ មិនមានលិង្គ មិនមានការន្ត
ទេ, **អនុសោ** ម្ចាស់លោកដ៏មានអាយុទាំងឡាយ **បន** ចុះ
ឧបោសថទិវសេ ក្នុងថ្ងៃឧបោសថ **តុម្លេ** រឺលោកទាំងឡាយ
ជារលេយ្យាថ គប្បីដុត **អគ្គី** នូវភ្លើង ។ តែម្យ៉ាងទៀត លោក
ថាបុគ្គលតែម្នាក់ ប៉ុន្តែយើងនិយាយដោយ ការគោរពត្រូវឡើង
ពហុវចនៈ ប៉ុន្តែមិនបាច់ថាទាំងឡាយទេ, ភាសាជិតយើង
នេះគេថាតែពហុវចនៈ ប្រែថា “ទាំងឡាយ, ហើយ” ប៉ុន្តែខ្មែរ
ថា បើលោកធំ ដូចជាសម្តែងអាបត្តិជាមួយនឹងលោកចាស់
មិនថាទាំងឡាយទេ ព្រោះតែលោកប្រើដោយគោរពដូចជា
បស្ស័ថ តន្ត តា អេបត្តិយោ ។

២. **ឯកទិវសំ ហិ តន្ត ឯកោ ភិក្ខុ អរញ្ញេ កម្មំ ទិវសំ**
កត្វា សាយំ បច្ឆាគច្ឆតិ ប្រែថា **តន្ត** បពិត្រលោកដ៏ចម្រើន
ហិ មែនពិត **ឯកទិវសំ** ក្នុងថ្ងៃមួយ **ភិក្ខុ** រឺភិក្ខុ **ឯកោ** មួយអង្គ
កត្វា ធ្វើហើយ **កម្មំ** នូវការងារ **អរញ្ញេ** ក្នុងព្រៃ **ទិវសំ** អស់
មួយថ្ងៃ **បច្ឆាគច្ឆតិ** តែងវិលមក **សាយំ** ក្នុងវេលាល្ងាច ។

៣. **ហេ ខុដ្ឋេ មម តំ ការណំ វទេហិ** ប្រែថា **ខុដ្ឋេ**

នៃមេគម **ហេរេ** ចង្រៃ **ភ្នំ** រីហង **វនេហិ** ចូរប្រាប់ **ការណ៍** នូវ
ហេតុ **តំ** នោះ **មម** ដល់អញ ។ **តេនហិ** **និក្ខវេ** **សុណាថ** ប្រែ
ថា **និក្ខវេ** ម្នាលភិក្ខុទាំងឡាយ **តេនហិ** បើដូច្នោះ (អត់មាន
កាលសក្តមីទេ) **តុម្ភេ** រីលោកទាំងឡាយ **សុណាថ** ចូរស្តាប់
ចុះ ។

៤. សចេ សាមណេរា សីលំ សមាទិយិត្វា សុគតិ
បាបុណេយ្យាថ ប្រែថា **សាមណេរា** ម្នាលសាមណេរទាំងឡាយ
សចេ ថាបើ **តុម្ភេ** រីលោកទាំងឡាយ **សមាទិយិត្វា** សមាទាន
ហើយ **សីលំ** នូវសីល **បាបុណេយ្យាថ** គប្បីដល់ **សុគតិ** នូវ
សុគតិ ។

៥. ហន្ត មយំ ពុទ្ធស្ស ភកេសោ បុព្វតាគនមការំ
ករោមសេ (មិនមានអាលបនៈទេ) និបាត មានគឺ **ហន្ត** (កាល-
ត្ថសក្តមីមិនមានទេ) ប្រធានមានគឺ **មយំ** ត្រូវនឹង **ករោម** ឯ
ណោះ **សេ** ជា **និបាត** មិនមែននិបាតផ្អែមសេចក្តីទេ និបាត
គ្រាន់តែបំពេញពាក្យជា **បុរោនិបាត** ប្រែថា **ហន្ត** ថ្វីបើ
មយំ រឺយើងទាំងឡាយ **ករោមសេ** តែងធ្វើ **បុព្វតាគនមការំ**

នូវការនមស្សការជាចំណែកខាងដើម **កគវតោ** ចំពោះព្រះ
មានព្រះភាគ **ពុទ្ធស្ស** ជាព្រះពុទ្ធ (មួយប្រែចេញ
អយតនិបាត) បន្ទាប់មកប្រែថា ជាព្រះពុទ្ធ ។

៦. **អយំ មហេសក្ខាយ ទេវតាយ បរិក្កហិតោ
កវិស្សតិ** (តិ បឋមបុរស ឯកវចនៈ) **អយំ រុក្ខោ** រឺឈើនេះ
ទេវតាយ មហេសក្ខាយ បរិក្កហិតោ កវិស្សតិ នឹងជាឈើ
គឺទេវតាមានស័ក្តិធំហ្វូងហែងហើយ, ប្រែក្នុងពេលនេះ ទៅជា
តតិយាវិភក្តិ ព្រោះ **បរិក្កហិតោ កវិស្សតិ** កាត់បទថា
បរិ-បុព្វបទ + គហ-ធាតុ + ត-អាគម + ត-បច្ច័យ ហើយទៅ
ជា **វិភតិកត្តា** និង **កវិស្សតិ** ។

៧. **អភ្វិនិ មេ អនុសោ បរិហិនានិ** (បរិហិនានិ ត-
បច្ច័យ ផ្លាស់ជា **ល្បន** ទៅជា **បរិហិនំ** ដូច **អភ្វិនិ បរិហិនានិ**)
ប្រែថា **អនុសោ** ម្នាលលោកអ្នកមានអាយុទាំងឡាយ **អភ្វិនិ**
រឺភ្នែកទាំងឡាយ **មេ** របស់ខ្ញុំ **បរិហិនានិ** សាបសូន្យហើយ
(សាបសូន្យអស់ហើយអញ្ចឹងក៏បាន) ។ **តេនហិ កន្ថេ គច្ឆថ**
កន្ថេ បពិត្រលោកដ៏ចម្រើនទាំងឡាយ **តេនហិ** បើដូច្នោះ

តម្លៃ រឺលោកទាំងឡាយ **គប្បី** ចូរទៅចុះ ។

៤. ឥណទិ តន្ត ភី កត្តព្វ (បើ **កត្តព្វ** កិរិយាជាសកម្មធាតុ ត្រូវប្រើជាកម្មវាចកៈ បើអកម្មធាតុ ប្រើជាភាវវាចកៈ) **តន្ត** បពិត្រលោកដ៏ចម្រើន **ឥណទិ** ក្នុងកាលឥឡូវនេះ **ភី កត្ត** រឺអំពើដូចម្តេច **មហា** គឺខ្ញុំព្រះករុណា **កត្តព្វ** គប្បីធ្វើ ។

៥. មហារាជ មម ឥមស្មី ទេវលោកេ មាសាមិករោ វា ភាតិកភតិទិយោ វា នត្ថិ ប្រែថា **មហារាជ** បពិត្រមហារាជ **មាសាមិករោ វា** រឺមាតានិងបិតាទាំងឡាយក្តី **ភាតិកភតិទិយោ វា** រឺបងប្អូនប្រុសនិងបងប្អូនស្រីទាំងឡាយក្តី **មម** របស់ខ្ញុំ **នត្ថិ** មិនមាន **ទេវលោកេ** ក្នុងទេវលោក **ឥមស្មី** នេះ ។ គេប្រែក្រោយកិរិយា ព្រោះ **ទេវលោកេ** ជាកន្លែងនៅ សម្តែង ចូលនឹង **នត្ថិ** ។ ជានិបាតាខ្សាតបទ មិនមែនជាកិរិយាអាខ្សាត ទេ និបាតកិរិយាជាកត្តវាចកៈ ។

ក្នុងប្រយោគមួយណាមានកាលសត្តមីដូចម្តេច ? សូម ពន្យល់ផង ។

៤. ប្រធាន

បន្ទាប់ពី **អលបនៈ និបាត** និង **កាលគ្គសត្តមី** មក សិក្ខាកាម ត្រូវប្រែបទប្រធាន ។ ប្រធានគឺជាអ្នកធំជាម្ចាស់ របស់កិរិយាក្នុងប្រយោគ ។

លក្ខណៈរបស់បទដែលធ្វើប្រធានបានគឺ

១. **បទនាមនាម** ឬ **បុរិសសព្វនាម ត-សព្វ តុម្ក-សព្វ អម្ក-សព្វ** ដូចជា **បុរិសោ វីបុរស ឥតី វីស្រី អហំ វីខំ តំ** រីឯង ។ល។

២. **បទសទ្យាប្រភេទនាមនាម** ដូចជា **ភិក្ខុនំ សតំ** រីឯយនៃភិក្ខុទាំងឡាយ **ទ្វេ សហស្សានិ** រីពាន់ទាំងឡាយពីរ ។ល។

៣. **បទសមាស** ប្រភេទនាមនាម ដូចជា **មហាថេរោ រាជបុត្តោ** ។ល។

៤. **បទតទ្ធិត** ប្រភេទនាមនាម **សាមណេរា សាមញ្ញំ សហាយតា** ។ល។

៥. បទនាមកិកកៈ ដែលប្រើជានាមនាម ដូចជា
នាយកោ សាវកោ សមាធិ រកោ ករណំ គមនំ ។ល។

៦. បទកិរិយាភិកកៈ ខ្លះ ដែលប្រើជានាមនាម ដូចជា
ពុទ្ធា ជីវិតំ ខាននិយំ គន្ធា ។ល។

និបាតខ្លះដែលចុះក្នុងអត្ថបឋមាវិភក្តិ ដូចជា **អលំ** វិ
ល្មមហើយ **តថា** វិយ៉ាងនោះ **ឯតំ** វិយ៉ាងនេះ **អដ្ឋ** វិថ្ងនេះ
សាធុ វិល្អហើយ **សក្កា** វិកិរិយាគឺគេអាច ។

៧. សត្តមីបច្ចុត្ត សយកត្តា បទនាមនាមប្រកប
សត្តមីវិភក្តិ ប្រើជាប្រធាន បានខ្លះដូចជា **អសុភតាមគមន-
ដ្ឋានេ** វិទីជាទីទៅកាន់ស្រុកឯណោះអំពីស្រុកនោះ (ធម្មបទ
ភាគ៣) ។ល។

បែបពិនិត្យកេបទប្រធាន

ក្នុងការស្វែងរកប្រធាន សិក្ខាកាមត្រូវពិនិត្យមើល
កិរិយាប្រចាំប្រយោគដូច្នោះ :

១. បើកិរិយាអាឡាត បទប្រធាន និង កិរិយាអាឡាត ជាចំខាតត្រូវមានវចនៈ និង **មុរិស** ដូចគ្នា សូម្បីក្នុងប្រយោគ នោះ មិនរៀងទុកប្រធានក៏ដោយ ត្រូវតែ បន្ថែមមកឲ្យមាន វចនៈ **មុរិស** ស្របគ្នា ដូចជា **ឯនំ វទេហិ (តំ រីលោក) វទេហិ** ចូរពោល **ឯនំ** យ៉ាងនេះ ។

២. បើកិរិយាកិតកៈ **ត, តព្វ, អនិយ**-បច្ច័យ បទប្រធាន និង កិរិយា ត្រូវមាន លិង្គ វចនៈ និង វិភត្តិ ដូចគ្នា ។ ក្នុង ករណីប្រយោគនោះ មានបទនាមនាមដែលអាចធ្វើ ប្រធានបានមានពីរគឺ ជាសាធារណនាម ១ ជាអសាធារណនាម ១ ឲ្យប្រែ សាធារណនាម ជាប្រធានមុនទើបប្រែ អសាធារណនាម ជាបទវិសេសនៈក្រោយ ដូចជា **អថខោ កោកាលិកោ និក្ខុ (ប្រែ) អថខោ** គ្រានោះឯង **និក្ខុ រីភិក្ខុ កោកាលិកោ** ឈ្មោះកោកាលិក ។

ឈ្មោះប្រធានក្នុងប្រយោគ

១. **កត្តាចកៈ** ប្រធានឈ្មោះ **សយកត្តា** ជាអ្នកបញ្ជាក់ កិរិយាដោយខ្លួនឯង ប្រកបដោយបឋមាវិភត្តិ អ្នកណាធ្វើខ្លួន

ឯង អ្នកហ្នឹងជា **សយកត្តា** ប្រកបដោយបឋមាវិភក្តិ ។

២. **កម្មវាចកៈ** ប្រធានឈ្មោះ **វុត្តកម្ម** ជាតួកម្មដែល
គេត្រូវធ្វើប្រកបដោយ បឋមាវិភក្តិ ។

៣. **ភាវវាចកៈ** ប្រធានឈ្មោះ **អនតិហិតកត្តា** ប្រកប
ដោយតតិយាវិភក្តិ ប្រែថា គឺ ... ។

៤. **វិរិយេន មុរិសេន ធនានិ លព្ពន្តេ** ប្រែថា **ធនានិ**
រឺទ្រព្យទាំងឡាយ **មុរិសេន** គឺបុរស **វិរិយេន** មានសេចក្តី
ព្យាយាម **លព្ពន្តេ** តែងបាន **ធនានិ** ជាពហុវចនៈ ត្រូវគ្នានឹង
លព្ពន្តេ បើជា **ធនំ** វិញ ត្រូវតែ **លព្ពតេ** ។

៥. **អេចរិយោ អត្តនោ សិស្សេ ធម្មំ សាវេតិ** ប្រែថា
អេចរិយោ រឺអាចារ្យ **សិស្សេ** ញ៉ាំងសិស្សទាំងឡាយ **អត្តនោ**
របស់ខ្លួន **សាវេតិ** ឲ្យស្តាប់ **ធម្មំ** នូវធម៌ ។

៦. **អម្ពានំ អេតុសោ ពុទ្ធា គោត្តេន គោតមោ នាម**
ហោតិ ប្រែថា **អេតុសោ** ម្ចាស់លោកដ៏មានអាយុទាំងឡាយ
ពុទ្ធា រឺព្រះពុទ្ធ **អម្ពានំ** របស់យើងទាំងឡាយ **គោត្តេន**

គោតមោ នាមហោតិ ជាព្រះពុទ្ធស្រឡាងព្រះនាមថា **គោតម**
ដោយគោត្រ ។

៧. អញ្ញតរោ និក្ខុ គាមំ មិណ្ហាយ បវិជ្ជោ ប្រែថា **និក្ខុ**
វីកិក្ខុ អញ្ញតរោ មួយរូប បវិជ្ជោ ចូលទៅហើយ គាមំ កាន់
ស្រុក មិណ្ហាយ ដើម្បីបិណ្ឌបាត ។

៨. ឯស រុក្ខោ វាគេន បហដោ តស្ស បណ្ណានិ បតិសា-
និ ប្រែថា (**បហដោ ប្រហារ វាយ ជាកិរិយាកិតកៈ ប-បុព្វបទ +**
ហរ + ត-បច្ច័យ) **រុក្ខោ វីឈី ឯសោ នេ៖ វាគេន គឺខ្យល់**
បហដោ ប្រហារហើយ បណ្ណានិ វីស្លឹកទាំងឡាយ តស្ស
របស់វា បតិសានិ ជ្រុះចុះហើយ ជាប្រយោគ ភត្តវាចកៈ ។

៩. អវស្សំ មយា មវិតព្វំ, មយា គីយេឯ មវិតព្វំ គប្បី
ស្តាប់ **អវស្សំ** ដោយពិត ជាប្រយោគ **ភាវវាចកៈ ។**

៥. អនុកិរិយា និង ប្រយោគជ្រែក

អនុកិរិយាគឺជាកិរិយាបន្ទាប់ កិរិយាតូច សំដៅយក
កិរិយាកិតកៈទាំងព្យយកិរិយាដែលប្រកបដោយ **អន្ត** (**គវន្ត,**

កាវី) តព្វ, អនីយ, មាន និង ត-បច្ច័យ ទាំងអព្យយកិរិយា ដែលប្រកបដោយ ត្វា, ត្វាន, ត្វន-បច្ច័យ ។

១/ បទអិរិយាភិតកៈ ប្រកប ល្យយ-បច្ច័យ ជាបឋមា វិភត្តិ មានលិង្គ រចនៈដូច ប្រធាន ប៉ុន្តែរៀងទុកនៅខាងមុខ ប្រធាន ហៅថា វិសេសនៈ និងប្រកបដោយវិភត្តិ ដទៃក្រៅ អំពីបឋមាវិភត្តិ ក៏ចាត់ជាបទវិសេសនៈទាំងអស់ដូចជា បយា កតំ បុញ្ញំ សាមិនា អនុមោទិតព្វំ ប្រែថា “បុញ្ញំ វីបុណ្យ បយា កតំ ដែលខ្ញុំធ្វើហើយ សាមិនា គឺលោកម្ចាស់ អនុមោទិតព្វំ គប្បីត្រេកអរតាម” កតំ រៀងនៅមុខប្រធាន បុញ្ញំ, កតំ ជា វិសេសនៈរបស់ បុញ្ញំៗ វុត្តិកម្មក្នុង អនុមោទិតព្វំៗ កិតិបទ- កម្មវាចកៈ បយា អនភិហិតកត្តាក្នុង កតំ សាមិនា អនភិហិតកត្តាក្នុង អនុមោទិតព្វំ ។

សេដ្ឋី ឥត្តិ កាមំ គច្ឆន្តិ បស្សន្តោ តំ បក្កោសតិ (ប-បុព្វបទ កុស-ធាតុ អ-បច្ច័យ) ប្រែថា សេដ្ឋី វីសេដ្ឋី បស្ស- ន្តោ កាលឃើញ ឥត្តិ នូវស្រ្តី គច្ឆន្តិ កំពុងទៅ កាមំ កាន់ ស្រុក បក្កោសតិ តែងហៅ តំ នូវវា (តំ នូវវា គឺប្រែ ត-សព្វ

ជាបុរិសសព្វនាម បើ **ត**-សព្វក្នុងវិសេសនសព្វនាម ត្រូវថែម
តំ តតិ នូវស្រ្តីនោះ) **គប្បន្តិ** ជាវិសេសនៈរបស់ **តតិ**, បើរៀង
ទុកក្រៅអំពីបឋមាវិភក្តិ មានទុតិយាវិភក្តិជាដើមទៅ សុទ្ធតែ
ជាវិសេសនៈទាំងអស់ គឺ **អន្ត, តវន្ត, តាវិ, ត, តព្វ, អនិយ,**
មាន-បច្ច័យ ។ បើរៀងទុកខាងដើមប្រធាន ក្រៅអំពី បឋមា-
វិភក្តិ ក៏ជាវិសេសនៈទាំងអស់ បើថាជាបឋមាវិភក្តិ ក៏ជា
វិសេសនៈដែរ ។

បើមាន លិង្គ រចនៈ វិភក្តិ ដូចបទប្រធាន ប៉ុន្តែរៀងទុក
ខាងក្រោយប្រធាន ក្នុងប្រយោគមានកិរិយា អាឡាតយុំគ្រង
ពាក្យ ហៅថា **អព្ពន្ធកិរិយា** ឬ **វិភតិកត្តា** ចំពោះតែ **ត**-បច្ច័យ
ដូចជា **អគន្ធា វាតបានឧម្មារេ ឱតោមិ ន លតិស្សសិ** (ប្រែ
ថា **តំ** រឺលោក **អគន្ធា** មកហើយ **វាតបានឧម្មារេ ឱតោមិ**
សូម្បីឈរហើយលើធរណីនៃបង្អួចក៏ដោយ **នលតិស្សសិ** នឹង
មិនបាន **បូវំ** នូវនំទេ) ។ **អគន្ធា** ក្តី **ឱតោ** ក្តី ចាត់ជា អនុកិរិយា
ប៉ុន្តែមានឈ្មោះខុសគ្នា ។ **អគន្ធា** បុព្វកាលកិរិយាក្នុង **ឱតោ** ។
នេះជា អព្ពន្ធកិរិយា ព្រោះកិរិយានៅខាងក្នុង, បើគ្មានអាឡាត
ទេ **ឱតោ** អាចធ្វើធំបាន ប៉ុន្តែមានកិរិយាអាឡាត **ឱតោ** ចាត់

ជាអព្ពន្ធរកិរិយា ប្រែថាកិរិយាខាងក្នុងក្រែពេក (**អតិ** និង **អន្តរ**) ។ **អយំ មហេសក្ខាយ ទេវតាយ បរិគ្គហិតោ ភវិស្សតិ អយំរុក្ខោ** រឿយនេះ (រូបដោយអំណាចកិរិយា រូបថា) **មហេសក្ខាយ ទេវតាយ បរិគ្គហិតោ ភវិស្សតិ** នឹងជាឈើ គឺ ទេវតាមានស័ក្តិធំហ្នឹងហែងហើយ ។ **ត**-បច្ច័យដែលរៀងទុក មុខប្រធាន ហៅថា វិសេសនៈដែលរៀងទុកខាងក្រោយប្រធាន ចាត់ជា **វិភតិកត្តា** វិញ ។

ខាងក្រោយប្រធាន ទៅជា **វិភតិកត្តា** ហៅថា **អព្ពន្ធរកិរិយា** ឬ **វិភតិកត្តា** ចំពោះតែ **ត**-បច្ច័យ **វិសេស** ជា **អព្ពន្ធរកិរិយា** ។ **ពុទ្ធិ សរណំ គតោស្មិ, ពុទ្ធិ សរណំ គតាស្មិ** បទប្រធានមានតែមួយគឺ **អហំ, គតោស្មិ** នេះជាបុំលិដ្ឋ, **គតាស្មិ** ជា ឥត្តិលិដ្ឋ, **អហំ** ទាំងពីរហ្នឹងខុសគ្នា **អហំ** ខាង **គតោស្មិ** នេះ ជាបុំលិដ្ឋ ប្រែថា **អហំ** រឿងព្រះករុណា **គតោ អស្មិ** ជាអ្នក ដល់ហើយ **ពុទ្ធិ** នូវព្រះពុទ្ធ **សរណំ** ថាជាទីពឹងទីរលឹក, **អហំ** រឿងម្ចាស់ **គតា អស្មិ** សូមជាស្រ្តីដល់ហើយ **ពុទ្ធិ** នូវព្រះពុទ្ធ **សរណំ** ថាជាទីពឹង ។

២/ បទកិរិយាដែលប្រកបដោយអព្យយ បច្ច័យៗ មានឈ្មោះ **មុព្វកាលកិរិយា** ជាដើម (សូមមើលក្នុងសម្ពន្ធមាលា)

ដែលមិនប្រែប្រួលតាមលិង្គ វចនៈ វិភក្តិទេ គឺ នៅដដែល
ហៅថា **អព្យយ-បច្ច័យ** មានឈ្មោះដូចជា **សោ តតោ**
និក្ខមិត្វា អរញ្ញេ គាយិត្វា ទារុនិ ខន្ទន្តិយា ឯកិស្សា ឥត្តិយា
គីតំ សុត្វា សរេ និមិត្តំ គណ្ឌិ ប្រែថា **សោ សាមណេរោ** រឺ
សាមណេរនោះ **សុត្វា** ឮហើយ **គីតំ** នូវចម្រៀង **ឥត្តិយា** នៃ
ស្រ្តី **ឯកិស្សា** ម្នាក់ (រូបដោយអំណាចប្រយោគមាត្រា រូប
តាំងពី **តតោ** ថែម **តាមតោ** មក) **តតោតាមតោ និក្ខមិត្វា**
អរញ្ញេ គាយិត្វា ទារុនិ ខន្ទន្តិយា (អន្ត ប្រែថា កាល) កាល
ចេញអំពីស្រុកនោះហើយច្រៀង រឺឡើងនូវឧសទាំងឡាយ
ក្នុងព្រៃ **គណ្ឌិ** កាន់យកហើយ **និមិត្តំ** នូវនិមិត្ត **សរេ** ក្នុង
សម្លេង (ត្វា មាន ៣ កន្លែង **និក្ខមិត្វា ១ គាយិត្វា ១ សុត្វា ១,**
និក្ខមិត្វា ជាបុព្វកាលកិរិយាក្នុង **គាយិត្វា**។ អត់ប្រែថាហើយ
ទេ (ព្រោះច្រៀងផងរឺឧសផងជាសមានកាល) **គាយិត្វា**
សមានកាលកិរិយាក្នុង **ខន្ទន្តិយា**, **អរញ្ញេ** ជា **អនាវរៈ** ក្នុង
ខន្ទន្តិយា ទាំងច្រៀង ទាំងរឺឧសនៅក្នុងព្រៃ, **ទារុនិ** អវុត្តកម្ម
ក្នុង **ខន្ទន្តិយា**។ ក្តី **ឯកិស្សា** ក្តី ជាវិសេសនៈរបស់ **ឥត្តិយា**។

ជាម្ចាស់ចំរៀង **សុត្វា** នេះ ជាបុព្វកាលកិរិយាក្នុង **គណ្ឌិ** (ពីព្រោះស្តាប់ ហើយបានចាប់យកនិមិត្តក្នុងសំឡេង) ប្រយោគ ជ្រែក បានសេចក្តីថា វាមិននៅម្នាក់ឯងទេ វាត្រូវជ្រែកគេ ហៅថា ប្រយោគជ្រែក សេចក្តីផ្សេងពីសេចក្តីដើម ជ្រែកចូល មកខាងក្នុង ឬ កណ្តាលប្រយោគធំ ហើយមានប្រធាន និង កិរិយារបស់ប្រយោគជ្រែកមានពីរយ៉ាងគឺ :

១. ប្រយោគអនាទរ: ប្រធាន និងកិរិយារបស់ ប្រយោគ នេះ ប្រកបដោយឆដ្ឋីវិភក្តិ ប្រែថា : “កាល, កាលបើ, កាលដែល” ដូចជា **សាមណោរា ឯកតោ ទូរទស្សនេ ភិឡំ បស្សិត្វា រាចរិយស្ស រាគច្ចតោ បលាយីសុ** ប្រែថា **សាមណោរា** រឺសាមណោរទាំងឡាយ **បស្សិត្វា** មើលហើយ **ភិឡំ** នូវក៏ឡា **ទូរទស្សនេ** ក្នុងវត្ថុសម្រាប់មើលនូវរូបក្នុង ទីឆ្ងាយ (ជា **បង្ហាញលោប** សមាសលុបរូបកណ្តាលចេញ) **ឯកតោ** ក្នុងទីជាមួយគ្នា **រាចរិយស្ស** កាលដែលអាចារ្យ **រាគច្ចតោ** កាលមក **បលាយីសុ** រត់ទៅហើយ ។ **រាចរិយស្ស** និង **រាគច្ចតោ** ជាប្រយោគជ្រែកព្រោះ **អនាទរ:** ត្រូវមាន

អចរិយស្ស ជានាមប្រកបដោយឆដ្ឋីវិភត្តិ និង កិរិយាកិតកៈ
ប្រកបដោយ **អន្ត**, **មាន**, **ត** ឆដ្ឋីវិភត្តិដូចគ្នា ហៅថា ប្រយោគ
ជ្រែកអនាទរៈ ។

២. ប្រយោគលក្ខណៈ ប្រធាន និងកិរិយាប្រកបដោយ
សត្តមីវិភត្តិដូចគ្នា ប្រែថា “នាកាល, កាលបើ” ដូចជា **ចោរ**
សេដ្ឋីស្ស គាមេ និទ្ធិំ គវេសន្តា បឋមមានេ អតិក្កន្តេ ឱកា-
សំ លតិសុ ប្រែថា **ចោរ** រំចោរទាំងឡាយ **គវេសន្តា** កាល
ស្វែងរក **និទ្ធិំ** នូវច្រកជាប្រហោង **គាមេ** ក្នុងស្រុក **សេដ្ឋីស្ស**
របស់សេដ្ឋី **បឋមមានេ** នាកាលខែជាដំបូង **អតិក្កន្តេ** (**អតិ-**
បុព្វបទ + កម-ធាតុ + ត-បច្ច័យ ហើយផ្លាស់ **ម** ជា **ន** ជា **អតិ-**
ក្កន្ត ដល់ **ស្មី** ជា **ង** ទៅជា **អតិក្កន្តេ**) កន្លងទៅហើយ **លតិសុ**
បានហើយ **ឱកាសំ** នូវឱកាស ។ កិរិយារបស់ប្រយោគ
ជ្រែកប្រកបដោយ **អន្ត**, **មាន**, និង **ត-បច្ច័យ** មានលិង្គ រចនៈ
វិភត្តិ ដូចប្រធានខ្លួនឯង ដែលប្រកបដោយ សត្តមីវិភត្តិដែរ ។
តែបើខ្លះនាមនាម ឬ ខ្លះកិរិយាត្រូវបន្ថែម មកឲ្យគ្រប់គ្រាន់
ទើបប្រើបាន ដូចជា **ឯកស្ស ទារកស្ស មាតា តស្ស វយឃ្មត្តស្ស**
(**សមានស្ស**) **កាលមកាសិ** (**វយឃ្មត្តស្ស** នេះមិនអាចធ្វើ

កិរិយាបានទេ ព្រោះជាបទសមាស ត្រូវឡើង **សមានស្ស** ជា
 កិរិយារបស់ **ទារកស្ស**) ប្រែថា **មាតា** រឺមាតា **ទារកស្ស**
 របស់ទារក **ឯកស្ស** ម្នាក់ **តស្ស ទារកស្ស** កាលដែលទារក
 នោះ **វយឃ្យត្តស្ស** ដែលដល់ហើយនូវវ័យ (**សមានស្ស**
 កាលមាន) **អកាសិ** បានធ្វើហើយ **កាលំ** នូវមរណកាល ។
 បើមានតែនាម ខ្លះកិរិយា ថែមកិរិយា ។ តែកន្លែងខ្លះមានតែ
 កិរិយា ខ្លះនាមទៅវិញ ត្រូវថែមឲ្យស្មើគ្នា ឲ្យបានពីរ គឺនាម
 ជាប្រធាន ប៉ុន្តែប្រធានក្នុងទីនេះ មិនមែនជាបឋមាវិភក្តិទេ ។
ត-សព្វមានពីរយ៉ាងគឺ **បុរិសសព្វនាម ១ វិសេសនសព្វនាម ១** ,
 បើ **ត-សព្វ** ប្រែថា “ព្រះអង្គ, លោក, អ្នក, នាង, គេ, គាត់, វា”
 ជាបុរិសសព្វនាម បើ **វយឃ្យត្តស្ស** ធ្វើកិរិយាមិនកើត ពីព្រោះ
 វាចូលជាសមាសទៅហើយគ្រាន់តែ ប្រែជាវិសេសនៈ **ទារកស្ស**
 ត្រូវថែម **សមានស្ស** (**សមានស្ស** មកអំពី **អស-ធាតុ + មាន-**
បច្ច័យ) ប្រែថា “កាលមាន” មិនដែលសមាសបទ ធ្វើជាកិរិយា
 កើតទេ ។ **ត** ប្រែថា “នោះ” ឈ្មោះ **វិសេសនសព្វនាម** ។

អថ , ឯទំ

អថ បើសព្វជាសេចក្តីលេខក្នុង និង ឯទំ-សព្វជា
សេចក្តីសំដៅដល់ហេតុ បុព្វចារ្យ លោកឲ្យប្រែជាប្រយោគ
លក្ខណៈបានដោយបំពេញកិរិយាថា **សមានេ** ឬ **សន្តេ** ដូច
ជា **អថ** គឺ **ករិស្សសិ ព្រាហ្មណាតិ** ។ **ព្រាហ្មណ** + **ឥតិ** =
ព្រាហ្មណាតិ ប្រែ **ព្រាហ្មណី** រឺព្រាហ្មណី **មុច្ឆិ** សួរហើយ **អថ**
(ល) **ព្រាហ្មណ ឥតិ** ថាដូច្នេះ **ព្រាហ្មណ** បពិត្រព្រាហ្មណី
អថ នាកាលបការៈយ៉ាងនេះ (សន្តេ កាលមាន) ត្រូវ រឺលោក
ករិស្សសិ នឹងធ្វើ គឺ ដូចម្តេច ? មានកិរិយាខ្វះប្រធាន ដូចជា
វុត្តេ (វច-ធាតុ ទៅជា **វុច** បូកនឹង **ត-បច្ច័យ** ទៅជា **វុត្ត**
បំបែក **ស្មី** ជា **ឯ វុត្តេ (វចនេ** នាកាលពាក្យ...គឺ) **វុត្តេ**
ពោលហើយ ។

តាមយោបល់របស់ខ្ញុំព្រះករុណា (**ប្រាភំ ឃុន**) គួររាប់
បញ្ចូលប្រយោគ **ឥត្តម្ពុត** ថាជាប្រយោគជ្រែកផង ដូចជា
មនសា ចេ បសន្តេន ភាសតិ វា ករោតិ វា (ចិន្តេតិ វា)

ព្រោះថា **មនសា** និង **មសន្តោន** ជាតតិយាវិភក្តិដូចគ្នា ប្រែថា **ចេ** ថាបើ **មុត្តលោ** រឺបុគ្គល **មនសា** មានចិត្ត **មសន្តោន** ជ្រះថ្លា ហើយ **ភាសតិ វា** ពោលក្តី **ករោតិ វា** ធ្វើក្តី (**មិន្តោតិ វា** គិត ក្តី) ពន្យល់ថា វាមាននាមនាម កិរិយាដូចគ្នានឹង **អនាទរៈ** ដែរ ប៉ុន្តែក្នុងច្បាប់ផ្សេងៗ ខ្ញុំព្រះករុណាមិនដែល ឃើញនិយាយ ប៉ុន្តែពេលប្រែ ធម្មបទ មាន ។

លំហាត់ប្រែ

ចូរប្រែប្រយោគតទៅនេះ ហើយប្រាប់ក្បួនវេយ្យាករណ៍ក្នុងនោះផង ប្រាប់ថា មួយណាមកពីសព្វប្រយោគណា ជាដើម ។

១. ទារកស្ស រុទតោ មិតា និក្ខមិ, និក្ខមិ មកអំពី **និ-បុព្វបទ + កម-ធាតុ** (មិនមែន **ខម** ទេ) ប៉ុន្តែផ្លាស់ **កម** ទៅ ជា **ខម** អសទិសសំយោគជាក់ថា **និក្ខមៗ + អ-បច្ច័យ + ឡ** អដ្ឋក្តិនី រស្សៈជា **ត** ទៅជា **និក្ខមិ, ទារកស្ស** វាគូគ្នានឹង **រុទតោ**ៗ ធាតុអ្វី ? បច្ច័យអ្វី ? មកពី **រុទ-ធាតុ + អន្ត-បច្ច័យ**

(ប៉ុន្តែបំបែកដូច **កវណ្ណ** ទៅជា **កវតោ កវណ្ណស្ស**) **រុទតោ រុទណ្ណស្ស** បានពីរយ៉ាងហ្នឹង ប្រែថា **ទារកស្ស** កាលបើ ទារក **រុទតោ** កំពុងយំ **មិតា** រឺមិតា (ប្រែថា កំពុង ឬ កាល) **និក្ខមិ** ចេញទៅហើយ (កន្លែងខ្លះ **មព្វជិ**) បើ **មព្វជិ** ឬស ហើយ ។

២. **ទារកេ រុទណ្ណស្សី មតា ខីរំ បាយេតិ** ប្រែថា **ទារកេ** នាកាលទារក **រុទណ្ណស្សី** កំពុងយំ **មតា** រឺមតា **បាយេតិ** តែងឲ្យបៅ **ខីរំ** នូវទឹកដោះស្រស់ ។

៣. **វេស្សន្តរស្ស មេក្ខតោ ដូជកោ ទារកេ នេតិ** (ជា **អន្ត**-បច្ច័យ ប្រែថា កាល ឬ កំពុង **ម**-បុព្វបទ + **តក្ក**-ធាតុ ប្រែ ថា កំពុងមើល **វេស្សន្តរស្ស** ជាឆដ្ឋីរិកត្តិ) ប្រែថា : **វេស្សន្តរស្ស** នាកាលព្រះបាទវេស្សន្តរ **មេក្ខតោ** កំពុងមើល **ដូជកោ** រឺជូជក **នេតិ** នាំទៅ **ទារកេ** នូវទារកទាំងឡាយ ។

៤. **មហាជនេ មេក្ខមនេ មច្ចុ គិលានំ នេតិ** ប្រែថា **មហាជនេ** នាកាលមហាជន **មេក្ខមនេ** កំពុងសម្លឹងមើល

បច្ចុ រឺសេចក្តីស្តាប់ **នេតិ** តែងនាំទៅ **គិលានំ** នូវអ្នកជំងឺ ។

៥. **ពោធិសត្តេ ជាយមានេ មាតា បមោទតិ** ប្រែថា :
ពោធិសត្តេ នាកាលព្រះពោធិសត្វ **ជាយមានេ** កាលកើត
ឡើង **មាតា** រឺមាតា **បមោទតិ** តែងរឺករាយ ។

៦. **និក្ខុសុ តុត្តេសុ មុរិសោ បច្ឆាគប្បតិ** (**តុត្តេសុ** មក
អំពី **តុ**-ធាតុ + **ត**-បច្ច័យ + **សុ**-សត្តមីវិភត្តិ ត្រូវគ្នានឹង **និក្ខុ**-
សុ ប្រយោគជ្រែក និងជាប្រយោគលក្ខណៈ) ប្រែថា **និក្ខុសុ**
កាលដែលភិក្ខុទាំងឡាយ **តុត្តេសុ** ឆាន់រួចហើយ **មុរិសោ**
រឺបុរស **បច្ឆាគប្បតិ** តែងត្រឡប់មកវិញ ។

៧. **ឯវំ តុត្តេ មុរិសោ បដិវចនំ ន នេតិ** ប្រែថា **ឯវំ**
(**វចនេ**) នាកាលពាក្យយ៉ាងនេះ (**តេ** គឺឯង, គឺអ្នក, គឺគេ)
តុត្តេ ពោលហើយ (បើមានរឿងរ៉ាវ ប្រែថា "គឺនរណាទៅ" ឲ្យ
ត្រូវនឹងសាច់រឿង ប៉ុន្តែកុំចោល " គឺ " ដាច់ខាតត្រូវដាក់ គឺ
ព្រោះ **តុត្តេសុ** មកពី **វច**-ធាតុ + **ត**-បច្ច័យ ផ្លាស់ **វច** ជា
តុច, **ច** ជា **ត** តម្រួតពីរ ទៅជា **តុត្ត**, **ស្មី** ជា **ឯ** ទៅជា **តុត្តេ** ឲ្យ

ត្រូវគ្នានឹង **វចនេ**) ប្រែថា **ឯទំ** នាកាលហេតុយ៉ាងនេះ **វុត្ត**
គឺនរណាទៅពោលហើយ **បុរិសោ** វិបុរស **នទេតិ** មិនឲ្យ
បដិវចនំ នូវពាក្យតប ។

៨. ឯទំ វុច្ចមានោ ទារកោ បច្ឆាគច្ឆតិ (**វុច្ចមានោ**
មកពី **វច-ធាតុ** + **យ-បច្ច័យ** ទៅជា **វុច្ច** ហើយ **មាន-បច្ច័យ**
មួយទៀត ទៅជា **វុច្ចមានោ** ។ ជាវិសេសនៈរបស់ **ទារកោ**
ឯទំ ជាកិរិយាវិសេសនៈរបស់ **វុច្ចមានោ**) ប្រែថា **ទារកោ**
វិទារក **វុច្ចមានោ** គឺគេកាលពោល **ឯទំ** យ៉ាងនេះ (ចុះក្នុង
កម្មវាចកៈថែម " គឺគេ " ព្រោះមាន **យ** + **មាន** បច្ច័យ) **រោគច្ឆតិ**
តែងមក (រមែងមក ឬ មកទទេក៏បានដែរ ព្រោះ វត្តមានាវិភត្តិ
មិនចេញកិរិយានុគ្រោះក៏បាន) **ទារកោ** វិទារក **វុច្ចមានោ** គឺ
គេកាលពោល **ឯទំ** យ៉ាងនេះ **បច្ឆាគច្ឆតិ** តែងត្រឡប់មក
វិញ ។

៩. សចេ តុម្ពេ បុញ្ញំ ករេយ្យាថ តេសុ កាលកតេសុ
បុញ្ញេន សុគតី បាបុណិស្សថ (ថ ពីរដង) បើកាលណា វាចកៈ
ត្រូវគ្នា ឡើងតែមួយក៏បាន ព្រោះ **ករេយ្យាថ** ក៏កត្តាវាចកៈ

បាបុណិស្សថ ក៏កត្តាវាចកៈ ហេតុអ្វីបានដឹងថា ជាកត្តាវាចកៈ ? ព្រោះអ្វី ? ព្រោះគេសម្គាល់ថា កត្តាវាចកៈមានបច្ច័យ ១៥ ប្រចាំពួកធាតុ **ករេយ្យាថ** មកពី **ឯយ្យាថ** បរស្សបទ បានជាកត្តាវាចកៈ និង ហេតុកត្តាវាចកៈ ដូចជា **ករេយ្យាថ** ក្តី **ស្សថ** ក្តី ក៏ជាបរស្សបទ ប្រើបានតែកត្តាវាចកៈ និង ហេតុកត្តាវាចកៈ **តុម្ភេ** តែមួយក៏បាន ព្រោះវាចកៈត្រូវគ្នា ។ ប្រែថា **សចេ** ប្រសិនបើ **តុម្ភេ** រឺលោកទាំងឡាយ **ករេយ្យាថ** គប្បីធ្វើ **បុញ្ញំ** នូវបុណ្យ **តេសុ** **តុម្ភេសុ** កាលបើអ្នកទាំងឡាយនោះ **កាលកតេសុ** ធ្វើហើយនូវមរណកាល (**កាលកតេសុ** ធ្វើ កិរិយាមិនបានទេ ព្រោះវាជាប់សមាស ត្រូវថែមកិរិយាមក) **សមាលេសុ** កាលមាន ឬ **សន្តេសុ** ក៏បាន ឬ **ហុន្តេសុ** ក៏ត្រូវ ទៀត (**តុ**, **ហុ**, **ជន**, **អេស** ប្រើបាន ប្រែថា : “មាន, កាលមាន”) **បាបុណិស្សថ** នឹងដល់ **សុគតិ** នូវសុគតិ **បុញ្ញោន** ដោយ បុណ្យ ។

១០. **បុរិសេហិ អេគន្តុកានំ ភត្តំ ទិយតេ** (ទិយតេ ជាកម្មវាចកៈ ត្រូវត្រួតកម្មឡើងប្រធានៗ ឈ្មោះ **តុត្តកម្ម** ៗ គឺ **ភត្តំ**)

កត្តិ រឺកត្ត **បុរិសេហិ** គឺបុរសទាំងឡាយ **ទិយតេ** ឲ្យ **អាគន្ធកានំ**
ដល់ជនទាំងឡាយអ្នកទើបមកថ្មី ឬថាជនទាំងឡាយជា
អាគន្ធកៈ ។

១១. **ឯទំ បសំសិយតានំ អេបជិត្វា ជីវិតបរិយោសានេ**
តាវតីសតវនេ សក្កោ ទេវរាជា ហុត្វា និព្វត្តិ (**និ-បុព្វបទ** +
បទ-ធាតុ ផ្លាស់ **បទ** ជា **ពត្ត** **អ-បច្ច័យ** + **ឡំ** អដ្ឋត្តនី រស្សៈ
ជា **ត** ទៅជា **និព្វត្តិ** ជាប្រយោគកត្តាចកៈ **ត្វា** បច្ច័យជាអនុ-
កិរិយាប្រែមុន **និព្វត្តិ** ។ ជាបឋមបុរស ឯកវចនៈបទប្រធាន
ឡើងបាន ឯកវចនៈ ប្រែថា **បុរិសេ** រឺបុរស **អេបជិត្វា** ដល់
ហើយ **បសំសិយតានំ** នូវភាពនៃខ្លួនគឺគេគួរសរសើរ **ឯទំ**
យ៉ាងនេះ **សក្កោ ទេវរាជា ហុត្វា** ជាទេវរាជឈ្មោះសក្ក **និព្វត្តិ**
កើតហើយ **តាវតីសតវនេ** ក្នុងភពឈ្មោះតាវតីឯង **ជីវិត-**
បរិយោសានេ ក្នុងកាលជាទីបំផុតនៃជីវិត ។ កាលសត្តមីប្រែ
ក្រោយកិរិយាក៏បាន ឬ មុនបទប្រធាន អាចប្រែបានពីរបែប ។

១២. **សោ ភិក្ខុ ថេរេសុ ធម្មំ កថេត្វា បក្កន្តេសុ គន្ធា**
ធម្មាសនេ និសីទិ (**និ-បុព្វបទ** + **សទ-ធាតុ** + **អ-បច្ច័យ** + **ឡំ**
អដ្ឋត្តនី រស្សៈជា **ត**) ប្រយោគកត្តាចកៈ បទប្រធានជា

ឯកវចនៈ ព្រោះ ឆ្លៀ ជាបឋមបុរស ឯកវចនៈ, ថេរេស្យ ជា
 ប្រយោគផ្នែកកណ្តាល **បក្កន្តេស្យ** កិរិយារបស់ **ថេរេស្យ** ប៉ុន្តែ
កថេត្វា ជាបុព្វកាលកិរិយាក្នុង **បក្កន្តេស្យ** មុននឹងជៀស
 ចេញទៅសម្តែងធម៌ ហៅ **បុព្វកាល** ពេលប្រែប្រយោគផ្នែក
 ប្រែថា **តិក្កុ** រឹតិក្កុ **សោ** នោះ **ថេរេស្យ** នាកាលព្រះថេរៈ
 ទាំងឡាយ (**ត្វា**-បច្ច័យ មាន " **ត** " នៅពីមុខ ចាត់ជាប្រយោគ
 មាត្រា ត្រូវអានរូប **ត្វា**-បច្ច័យ ទាញ **ធម្មំ** ទៅជង) **ធម្មំ កថេត្វា**
បក្កន្តេស្យ (**ប**-បុព្វបទ + **កម**-ជាតុ + **ត**-បច្ច័យ, " **ម** " នៅខាង
 ចុង មាន " **ត** " នៅបន្ទាប់ផ្តាស់ " **ម** " ជា " **ន** " តម្រួត
បក្កន្តេស្យ) សម្តែងនូវធម៌ហើយគេចចេញ ទៅហើយ (បើ
អន្ត-បច្ច័យ ទៅជា **បក្កមន្តេស្យ**, **បក្កន្តេស្យ** ជា **ត**-បច្ច័យ)
គន្ធា និមន្តទៅហើយ **និសិទិ** គង់នៅហើយ **ធម្មាសនេ** លើ
 គ្រែធម្មាសន៍ ។

៦. បទពង្រីកអនុកិរិយា និង ប្រយោគទ្រេក

បទពង្រីកអាចជា **នាមសព្ទ** **អព្យយសព្ទ** **សមាស** **តន្ត្រីត**

កិតកៈ ដែលប្រកប ដោយទុតិយារិកត្តិ ដល់សត្តមីរិកត្តិ

ពួកណាមួយ ។ សិក្ខាកាមត្រូវប្រែបន្ទាប់ពីអនុកិរិយាលំដាប់តទៅ បើមានសេចក្តីក្នុងឥតិសព្វជាលេខក្នុង មានន័យទាក់ទង នឹងអនុកិរិយាក៏អាចប្រែរូបចូលគ្នា បានខ្លះដូចជា :

ឯកស្សី យវេ ជលោ ភត្តំ ភត្តា ភរិយាយ ភុទ្ធោ ហុត្វា គច្ច ទ្វារេ និសីទាតិ វត្វា ឯអំ គព្ពំ បវិសិត្វា ទណ្ឌំ គណ្ឌិ ។

សូម្បីបទ **នាមសព្ទ** ប្រកបដោយទុតិយាវិភក្តិ ប្រែមិនចេញពាក្យអាយតនិបាត ដែលសម្ពន្ធថា កិរិយាវិសេសនៈ ដូចជា **សុខំ សយិត្វា** ដេកហើយសប្បាយ **មហារទំ វេត្វា** ស្រែកហើយ ស្រែកខ្លាំង យ៉ាងនេះក៏ចាត់ថាជាបទពង្រីកអនុកិរិយា ដូចជា បទពង្រីកប្រយោគជ្រែកបានដែរ ។

ជលោ រីជន **យវេ** ក្នុងផ្ទះ **ឯកស្សី** មួយខ្នង (ជាដើម) **ភត្វា** ធ្វើហើយ **ភត្តំ** នូវភក្ត **ភុទ្ធោ ហុត្វា** ជាអ្នកក្រោធហើយ **ភរិយាយ** ចំពោះប្រពន្ធ **វត្វា** ពោលហើយ **គច្ច ទ្វារេ និសីទ ឥតិ** ថា (**គច្ច** ក្តី **និសីទ** ក្តី មកអំពី **ហិ** បញ្ចមីវិភក្តិ លុប **ហិ** ចេញត្រូវរស្សៈទៅជា **គច្ច** បទប្រធានឡើងតែមួយក៏បាន ពីព្រោះ

វាចកៈ ត្រូវគ្នា គឺកត្តាវាចកៈ ដូចគ្នា) ថា (រឺនាង) ចូរទៅ ចូរ
អង្គុយជិតទ្វារដូច្នោះ **បរិសិទ្ធា** ចូលទៅហើយ **គត្តំ** កាន់បន្ទប់
ឯកំ មួយ **គណ្ឌិ** កាន់យកហើយ **ទណ្ឌំ** នូវដំបង ។

៧. បហាកិរិយា

កាលបើសិក្ខាកាមប្រែអនុកិរិយា និងប្រយោគជ្រែក
ព្រមទាំងបទពង្រីកសេចក្តីរួចហើយ គប្បីរកមើល **បហាកិរិយា**
គឺជាកិរិយាយុគ្រងពាក្យជាតួសំខាន់ របស់សេចក្តីនោះៗ
មានដូចតទៅ :

(១) **កិរិយាអខ្យាត** ទាំងអស់ត្រូវមាន វចនៈ បុរិសៈ
ដូចគ្នានឹងប្រធាន (រៀរលែងតែ ភាវវាចកៈ ដែលកំណត់ ឲ្យ
ប្រើតែ **តេ**-អត្តនោបទប៉ុណ្ណោះ) ដូចជា **សោ យាតិ, តំ យាសិ,**
អហំ យាមិ (ល) បឋមបុរិសៈឯកវចនៈ **ត-សព្វ សោ** បុំលិដ្ឋ,
តត្តិលិដ្ឋជា **សា,** នបុំសកលិដ្ឋ **តំ យាតិ** កិរិយានៅតែ **តិ**
ដដែល ក្រៅអំពី **ត-សព្វ** ប្រើសព្វណាក៏បានទាំងអស់
ឧទាហរណ៍ : **សេដ្ឋិ គរុ វិញ្ញុ កញ្ញា លារី តត្តិ កុលំ ។ សិ** បាន

តែ ឆ្នំ, ខុសពី ឆ្នំ, ថ, បានតែ តុម្លេ, មិ បានតែ អេហំ, ម បាន
តែ មយំ ។ ឧត្តមបុរិសៈ និងមជ្ឈិមបុរិសៈ បទប្រធាន មាន
កំណត់ស្រេច ទោះបីគេដាក់ ឆ្នំ ក៏បាន មិនដាក់ ឆ្នំ ក៏បាន ។
មិ មិនបាច់ដាក់ អេហំ ក៏បានដែរ តែប្រែត្រូវបញ្ចូលមកដូចជា
ពុទ្ធិ សរណំ គន្ធាមិ ។

(២) កិរិយាភិក្ខុៈ ប្រកបដោយ ត, អនិយ, តព្វ-បច្ច័យ
ប្រើបានក្នុងប្រយោគមិនមានកិរិយាអាខ្យាត ប៉ុន្តែត្រូវមាន
លិង្គ វចនៈ វិភត្តិ ដូចបទប្រធានរៀនតែ ភាវាវាចកៈ ដែល
កំណត់ឲ្យប្រកបកិរិយាជានបុំសកលិង្គ ឯកវចនៈ ព្រោះភាវ-
វាចកៈក្នុងកិរិយាអាខ្យាតបានតែ "តេ" អត្តនោបទឯកវចនៈ តែ
ប៉ុណ្ណឹង ដល់ទៅកិរិយាភិក្ខុៈ គឺត្រូវជា នបុំសកលិង្គឯកវចនៈ
ប្រធានជា បុរិសៈ វចនៈអ្វីក៏បាន តែប្រកបដោយ តតិយាវិភត្តិ
ដូចជា អម្ពេហិ មរិតព្វំ ។ តុម្លេហិ អប្បមត្តេហិ ភវិតព្វំ ។

(៣) លាប-បច្ច័យ នាមភិក្ខុៈ ដូចជា ការយ្ហា លញ្ញា
សក្កា, តេ ច និក្ខុ ការយ្ហា ប្រែថា ច ក៏ និក្ខុ វិភិត្តទាំងឡាយ
តេ គឺអ្នក ការយ្ហា គប្បីតិះដៀលបាន ។ ឆ្លោរ អណា អភាតុំ

ន លញ្ឆា ប្រែថា **អាណា** រឺអាជ្ញា **ឆ្មោរ** របស់ព្រះរាជា (**កេនចិ** គឺអ្នកណាមួយ) **ន លញ្ឆា** មិនគប្បីបាន **អេកាតំ** ដើម្បីមិនធ្វើបានទេ, បានសេចក្តីថា អាជ្ញារបស់ព្រះរាជា (គឺនរណាក៏ដោយ) មិនគប្បីបានដើម្បីមិនធ្វើទេ គឺត្រូវតែធ្វើ ។

(៤) **ត្វា**-បច្ច័យ ក្នុងប្រយោគ កិរិយាប្រធានន័យនិបាត សព្វខ្លះដូចជា **អលំ** ប្រែថា គួរ, **សក្កា** អាច, **លញ្ឆា** គប្បីបាន, **អត្ថិ** មាន ។

ក្នុងគម្ពីរវេយ្យាករណ៍បាលី ឈ្មោះកថាយនៈថា **អត្ថិ** **សក្កា** **លញ្ឆា** **ឥច្ឆេតេ** **បឋមាយំ** សព្វនេះគឺជាបឋមារិកត្តិ ។

សិក្ខាកាមគប្បីជ្រាបថា បើឃើញ **អត្ថិ** **នត្ថិ** មានបទប្រធានឯកវចនៈ គឺជាអាខ្យាតបទកត្តវាចកៈ បើឃើញ **អត្ថិ** **នត្ថិ** មានប្រធានជាពហុវចនៈ គឺជានិបាត កិរិយាបទ កត្តវាចកៈ ហេតុនេះ បានជាអាចរួមជាបទសមាសបាន ដូចជា **នត្ថិមូរោ** **អត្ថិតារោ** ។

នៅក្នុងវិធីប្រែថា **ឥទានិ** **សុរិយាលោកស្ស** **អត្ថិតារោ** ប្រែថា ភាវៈនៃពន្លឺ ព្រះអាទិត្យមាន មិនបាច់អុជប្រទីបក៏បាន

ដែរ តែបើអុជប្រទីបវិញថា ការអុជប្រទីបមាន ពីព្រោះ
សុរិយាលោកស្ស នត្តិតាយ ព្រោះភាវៈនៃពន្លឺព្រះអាទិត្យអត់
មាន, **នត្តិបូរោ អត្តិតារោ** ។

ពួកនិបាតមិនមានធាតុបច្ច័យ គឺជាអព្យយសព្វ អាច
ប្រើជាកិរិយាបានខ្លះ ប៉ុណ្ណោះ ។

៨. បទល្បីកមហាកិរិយា

បទនាមសព្វ អព្យយសព្វ សមាស តទ្ធិត កិតកៈ

ទាំងអស់ដែលប្រកបដោយ ទុតិយាវិភត្តិ ដល់សត្តមីវិភត្តិ
និង ផ្នែកច្រើនទៀតដែលរៀងទុកខាងមុខកិរិយាធំ គប្បី
ជ្រាបថាជាបទទាក់ទងនឹងមហាកិរិយា ព្រោះកិរិយាធំភាគ
ច្រើន គេរៀងទុកនៅក្រោយបំផុតដោយភាគច្រើន ប៉ុន្តែភាគ
តិចមានរៀងនៅដើមប្រយោគ ។ ក្នុងវិធី បែបរៀនភាសា
បាលីភាគ ៤ ខ្ញុំព្រះករុណាដាក់ពន្យល់ថា ដូចម្តេច ដែលត្រូវ
រៀង កិរិយាអាឡាតនៅខាងដើម ដូចម្តេចដែលត្រូវរៀង
កិរិយាអាឡាតនៅខាងចុង ប៉ុន្តែខាងដើមមានតិចណាស់

ដូចជាសូរគ្នាថា **បស្សសិ អេតុសោ តា អេបត្តិយោ, ភវតុ**
សព្វបទ្ធនំ, ភវតុ កិរិយាអាខ្យាតនៅខាងដើម **សុណាតុ មេ**
តន្តេ ។ល។ បានសេចក្តីថា ឲ្យតែបទជានាមសព្វ អព្យយ-
សព្វ សមាស តទ្ធិត កិតកៈ ដែលនៅខាងដើម គឺនៅមុន
កិរិយាធំៗ មាន ២ យ៉ាង ក្រៅអំពីនោះ កិរិយាអាខ្យាតទាំង
អស់ និងកិរិយាកិតកៈ ដែលប្រកបដោយ **ត, អនិយ,** និង
តព្វ-បថ្វីយ ។

លំហាត់ប្រែ

១. យោ ពាលំ សេវតិ សោ វិនាសំ បាបុណានិ
ប្រយោគហ្នឹងវាទាក់ទងគ្នា គេហៅថា **សទ្ធាប្រយោគ** ប្រែ
តែមួយ ស្តាប់អត់កើត ត្រូវតែប្រែប្រយោគទាំងពីរឆ្លើយឆ្លងគ្នា
បើ **យោ** ដាក់បុំលិដ្ឋបានទាំងអស់ ឲ្យតែបុំលិដ្ឋព្រោះ **យ** សព្វ
ក្នុងបុំលិដ្ឋប្រែ **យោ មុរិសោ យោ មុនិ យោ សេដ្ឋី យោ គុ**
យោ វិញ្ញូ យោ សត្តា យោ មិតា យោ ជនោ រឺជនណា **សេវតិ**
សេពគប់ **ពាលេ** នូវជនពាលទាំងឡាយ **សោ ជនោ** រឺជន

នោះ **បាបុណ្ណាតិ** រមែងដល់ **វិនាសំ** នូវសេចក្តីខូចខាត បើ
យោ ដាក់ **ជនោ** **សោ** ត្រូវ **ជនោ** ដែរ, តែបើ **យោ** ដាក់
មុរិសោ ឬ **មនុស្សោ** ប្រយោគទាំងពីរធ្វើការរួមគ្នា ហៅ
ប្រយោគ **យ, ត** ត្រូវប្រែឆ្លើយឆ្លងគ្នា ។

២. **សាវត្ថិយំ ភិរ អញ្ញតរោ ភិក្ខុ អហិនា ខណ្ឌោ**
ភាលភតោ ហោតិ ប្រែថា **ភិរ** បានឮថា **ភិក្ខុ** រឺភិក្ខុ **អញ្ញតរោ**
មួយរូប **សាវត្ថិយំ** ក្នុងក្រុងសាវត្ថី **អហិនា** គឺពស់ **ខណ្ឌោ** ខាំ
ហើយ **ភាលភតោហោតិ** ជាអ្នកធ្វើហើយនូវកាលៈ ។

ថេរស្ស និទ្ទំ អនោក្កមន្តស្ស អភិម្មិ រោគោ ខប្បជិ
មានប្រយោគជ្រែកនៅ ខាងដើមប្រយោគ (**ថេរស្ស និទ្ទំ**
អនោក្កមន្តស្ស ប្រយោគឈ្មោះ **អនាទរៈ**) **ថេរស្ស** កាលដែល
ព្រះថេរៈ **អនោក្កមន្តស្ស** (បើ **អនោក្កន្តស្ស** ជា **ត**-បច្ច័យ
ដល់ **អនោក្កមន្តស្ស** ជា **អន្ត**-បច្ច័យ) កាលមិន ឈានចុះ **និទ្ទំ**
កាន់កិរិយាលក់ (កាន់និទ្រ្ទា) **រោគោ** រឺរោគ **ខប្បជិ** កើតឡើង
ហើយ **អភិម្មិ** ក្នុងភ្នែក ។

៣. **អតិលានេន ភិក្ខុនា ឯកោ អាវសថមិណ្ណោ**

តុល្លិតព្វោ តតោ ចេ ខត្តរី តុល្លោយ្យ បាចិត្តិយំ ប្រយោគ
នឹងទៅជាបីប្រយោគគឺ អតិលានេន និក្ខុនា ឯកោ
អវសថមិណ្ណោ តុល្លិតព្វោ មួយប្រយោគ តតោ ចេ ខត្តរី
តុល្លោយ្យ មួយប្រយោគទៀត បាចិត្តិយំ មួយប្រយោគទៀត
អវសថមិណ្ណោ វិជុំបាយជាទីនៅអាស្រ័យ ឯកោ មួយជុំ
និក្ខុនា គឺភិក្ខុ អតិលានេន មិនឈឺ តុល្លិតព្វោ គប្បីបរិភោគ
បាន ចេ ថាបើ និក្ខុ វិភិក្ខុ តុល្លោយ្យ គប្បីឆាន់ ខត្តរី ឲ្យក្រៃ
លែង តតោ ជាងនោះ បាចិត្តិយំ វិអាបត្តិបាចិត្តយ សិយា
គប្បីមាន ។

៤. ចតុបញ្ញាសាយ និក្ខុនំ មីវរាណិ នាយកេហិ ទិល្លានិ
(បទប្រធានគឺ មីវរាណិ ព្រោះកិរិយាសព្វ ទិល្លានិ គឺកិរិយាកិតកៈ
ត-បថ្វីយ ត ជា ឥន្ទ បូកនឹង នា-ធាតុ ទៅជា ទិល្ល) មីវរាណិ
វិថីរទាំងឡាយ នាយកេហិ គឺទាយកទាំងឡាយ ទិល្លានិ
ប្រគេនហើយ និក្ខុនំ ដល់ភិក្ខុទាំងឡាយ ចតុបញ្ញាសាយ
៥៤អង្គ, ប្រយោគនេះជាប្រយោគ កម្មវាចកៈ ។

៥. តេវិសតិយា កុមារានំ អវចិយោ គាមំ មវិណ្ណោ ។

ប + វិស-ធាតុ + ត-បច្ច័យ ទៅជា **បវិដ្ឋោ**, **អេចរិយោ** វិអាចារ្យ
កុហរាណំ នៃក្មេងទាំងឡាយ **តេវិសតិយា** ២៣ (ឲ្យតែមាន
ស នៅខាងចុង ចុះ **អេ** ទៅជា **សា** បំបែកដូច **កញ្ញា** ឥត្តិលិង្គ
ឯកវចនៈទាំងអស់, ខាងចុងមាន **តិ** (និង **ល្បំ** ដូច **សេដ្ឋី**) ក៏
បំបែកជា ឥត្តិលិង្គ ហើយប្រើឯកវចនៈ ចូលនឹងនាមជា
ពហុវចនៈដូច **កុហរាណំ** នៃក្មេងទាំងឡាយ **តេវិសតិយា**
២៣ នាក់, **បវិដ្ឋោ** ចូលទៅហើយ **គាមំ** កាន់ស្រុក ។

៦. **សេដ្ឋីនោ** **មាតា** **ពុទ្ធសាសនេ** **បសន្ថា** ហៅថា
ប្រយោគកត្តាវាចកៈ, **តាយ** **សឡស្ស** **នាណំ** **ទិន្នំ** ប្រយោគ កម្ម
វាចកៈ, **វិច្ឆុរោ** **ភិក្ខុ** **ថេរំ** **ឧបសទ្ធិមិត្តា** **កស្ស** **បុត្តោ** **ភន្តេ**
អម្ពានំ **សត្តាតិ** **បុច្ឆិ** ។ **សោ** **កមិលវត្តស្មី** **សុទ្ធាទនបហា-**
រាជស្ស **អេតុសោតិ** **អេហ** ។

៧. **ឯកទិវសំ** **វិច្ឆុរោ** **ភិក្ខុ** **ថេរំ** **ឧបសទ្ធិមិត្តា** **កស្ស**
បុត្តោ **ភន្តេ** **អម្ពានំ** **សត្តាតិ** **បុច្ឆិ** ។ **សោ** **កមិលវត្តស្មី** **សុទ្ធា-**
ទនបហារាជស្ស **អេតុសោតិ** **អេហ** ។ **ឯកទិវសំ** ក្នុងថ្ងៃមួយ
ភិក្ខុ វីភិក្ខុ **វិច្ឆុរោ** ឈ្មោះវិជុរ **ឧបសទ្ធិមិត្តា** ចូលទៅរកហើយ

ថេរី នូវព្រះថេរ **បុទ្ធិ** សួរហើយ **កស្ស** **បុត្តោ** (ល) **សត្តាឥតិ**
 ថាដូច្នោះ **តិក្ក** ជាអសាធារណនាម ប្រែមុន **វិបុលោ**, **ឧបសទ្ធ**-
មិត្តា ជាបុព្វកាលកិរិយាក្នុង **បុទ្ធិ** ជាអាខ្យាតបទ-កត្តាវាចកៈ ។
តន្ត បពិត្រព្រះថេរដ៏ចម្រើន **បុត្តោ** រឺកូន **កស្ស** របស់អ្នក
 ណា **សត្តា** ជាគ្រូ **អម្បាភំ** នៃយើងទាំងឡាយ ប្រយោគនេះ
 អត់មានកិរិយាទេ ឈ្មោះប្រយោគ **លិទ្ធត**, ចុះបើប្រែថែមវិញ
 ថា **តន្ត** បពិត្រព្រះថេរដ៏ចម្រើន **បុត្តោ** រឺរាជបុត្រ **កស្ស** នៃ
 ព្រះរាជាអង្គណា **សត្តា** **ហោតិ** រមែងជាគ្រូ **អម្បាភំ** នៃយើង
 ទាំងឡាយ បើប្រែថែម **ហោតិ** មកទៅជាប្រយោគ **វិភតិកត្តា**
កត្តាវាចកៈ ។ **ថេរោ** រឺព្រះថេរ **អាហ** ឆ្លើយហើយ **សោ** (ល)
អាតុសោ **ឥតិ** ថាដូច្នោះ **អាតុសោ** ម្នាលលោកដ៏មានអាយុ
សោសត្តា រឺព្រះសាស្ត្រាអង្គនោះ **បុត្តោហោតិ** ព្រះអង្គជាព្រះ
 រាជបុត្រ **សុទ្ធាទលមហារាជស្ស** នៃមហារាជព្រះនាម-
 សុទ្ធាទនៈ **កមិលវត្តស្មី** ក្នុងក្រុងកបិលពស្តុ ។

សុជាតា បន កាលំ កត្វា ឯកិស្សា ឥរិកន្តរាយ
ពកសកុណិកា ហុត្វា និព្វត្តិ ប្រែថា **បន** ក៏ **សុជាតា** រីនាង
សុជាតា **កត្វា** ធ្វើហើយ **កាលំ** នូវមរណកាល **ពកសកុណិកា**
ហុត្វា ជាកុកក្រក **និព្វត្តិ** កើតហើយ **ឥរិកន្តរាយ** ក្នុងញកភ្នំ
ឯកិស្សា មួយ, ជាមួយប្រយោគ ព្រោះ **និព្វត្តិ** នេះគឺជា
កត្តាចកៈ ឯ **កត្វា** ជាបុព្វកាលកិរិយានៅក្នុង **និព្វត្តិ** និងជា
អនុកិរិយា ។

ការប្រែលំហាត់ចប់តែប៉ុណ្ណោះ ។

ក្នុងការប្រែបាលីនេះ ជាដំបូង លោកម្ចាស់នឹងប្រែ
ប្រយោគណា ត្រូវមើលប្រយោគនោះឲ្យចប់ មួយប្រយោគ
ដែលហៅថាមួយប្រយោគ គឺមួយសង្កាត់ពាក្យ ដែលអាច
ស្តាប់ សេចក្តីបាន មានកិរិយាធំនៅឈរខាងចុង គឺកិរិយា
ដែលមាននៅ ចុងបំផុតនោះ ភាគច្រើនជា កិរិយាអាខ្យាត
ភាគតិចជាកិរិយាកិតកៈ មាន, **ត្វា**-បច្ច័យ មាន **សក្កា** មាន
និបាត អាចធ្វើជាកិរិយាធំខ្លះ បានជាកិរិយា ប៉ុន្តែមានតិចតួច
ណាស់ ពិសេសគឺកិរិយាអាខ្យាតតែម្តង បើកិរិយាអាខ្យាត

ហើយ សូមប្រគេនថា តើកិរិយានោះជា បុរសអ្វី ? បឋម-
 បុរស មជ្ឈិមបុរស ឬ ឧត្តមបុរស បើដឹងបុរស ហើយ មើលវ
 ចនៈទៀត យល់វចនៈហើយ រាវរកប្រធាន ឲ្យស្គាល់ វាចកៈ
 ទៀត តើប្រយោគនោះប្រកបដោយបច្ច័យអ្វី បើបច្ច័យ
 តាំងពី **អ, ឥ, ឡ, ង, យ, ណ, ណា, ឧណា, នា, យ, ណា... ឱ,**
យិរ, ណេ, ណយ, ជា **កតុវាចកៈ** បើ **កតុវាចកៈ** បទប្រ
 ធានឈ្មោះ **សយកត្តា** គឺអ្នកធ្វើខ្លួនឯង ចុះបើប្រកបដោយ
យ-បច្ច័យ ឥ-អាគម ហើយចុះ **តេ-អត្តនោបទ** ជាដើមប្រ-
 យោគនោះ ឈ្មោះប្រយោគកម្មហើយ សមាជិកក្នុងប្រយោគ
 កត្តាវាចកៈមានតែពីរអ្នកក៏បាន គឺ **សោ យាតិ** ចុះបើថា ទៅ
 ណា ទៅកាន់ស្រុក **សោ តាមំ គច្ឆតិ** ។ តែប្រយោគកម្មវាចកៈ
 ដាច់ខាតបីនាក់, ពីរនាក់មិន អាចធ្វើការបានទេ ដូចជា **ទិយតេ**
 (ឲ្យ) **តេ-អត្តនោបទ យ-បច្ច័យ** បើឲ្យបាយ បាយឡើង
 ប្រធាន, ឲ្យសំពត់ៗ ឡើងប្រធាន អញ្ជឹង ត្រូវមានប្រធាន
 មួយ, អ្នកឲ្យមួយទៀត អ្នកណាឲ្យ អ្នកហ្នឹង ជាតតិយាវិភត្តិ
 បើគ្មានក៏ត្រូវតែថែម ត្រូវមានបីនាក់ តែខ្វះបីនាក់អត់ បាន

ដូចជាកិរិយា **ភិតភ័យ**, **អនិច្ច**, **អនិច្ច**, ដូចគ្នា អញ្ជឹងមើលកិរិយា សិន ទើបបានរកប្រធាន ។ ឥឡូវនិយាយអំពី កម្មវាចកៈ កិរិយា គឺ **ទិយតេ** កិរិយាអាខ្យាត, **ទិន្នំ** កិរិយាកិតកៈ តែបើ **ទិយតេ** បទប្រធាន ត្រូវតែ ឯកវចនៈ លិង្គអ្វីក៏ដោយ, តែបើ **ទិន្នំ** បទប្រធានបានតែ នប្បសកលិង្គ ខុសពីនប្បសកលិង្គអត់ បាន ព្រោះ **ទិន្នំ** ជានប្បសកលិង្គឯកវចនៈ ចុះបើចង់ ជាប្បសកលិង្គ បានទេ ? លោកថាបានទៅជា **ទិន្នោ** ឲ្យតែរបស់ណាដែល ជាប្បសកលិង្គ, ចុះបើ **ទិន្នោ** ឲ្យរបស់ដែលជា ឥត្តិលិង្គ កិរិយាមិន មានលិង្គគឺ **ទិយតេ** ត្រូវដាក់ថា **វិហារោ** រឺវត្ត **នាយកេហិ** គឺ ទាយកទាំងឡាយ **ទិយតេ** តែងប្រគេន, កិរិយាអាខ្យាត មិន គិតលិង្គទេ **វិចារំ** រឺចារំ **នាយកេហិ** គឺទាយកទាំងឡាយ **ទិយតេ** តែងប្រគេន, ឬដាក់ **អហារោ** ក៏បាន, **អហារោ** រឺអាហារ **មុរិសេហិ** គឺបុរសទាំងឡាយ (ឲ្យតែមាន "គី" លិង្គអ្វីក៏ដោយ វចនៈអ្វីក៏ដោយ ដាច់ខាតត្រូវតែ "គី" ខានមិនបាន, កិរិយាកិតកៈ គិតលិង្គ) **ទិន្នំ** **វិចារំ** **ទុស្សំ** ឲ្យតែ នប្បសកលិង្គ ។ ចុះបើ **ទិន្នោ** បទប្រធានបានតែ ឥត្តិលិង្គ ដូច **រដ្ឋ** ខ្សែ ឬឲ្យសាលា ឲ្យកុដី ។

តែបើកាលណា **ទិស្វា** បាន តែបំលិង្កទេ ឲ្យគោ ឲ្យសេះ ឲ្យជំរី **អគារោ** ផ្ទះ ដូចជា **ទិស្វា អសេនា** រឺសេះ **មុរិសេន** គឺ បុរស ឬ **ហត្ថិ** រឺជំរី **សេដ្ឋិនា** គឺសេដ្ឋី **ទិស្វា** ឲ្យហើយ (**ហត្ថិ** ក៏ បំលិង្ក ប៉ុន្តែបំលិង្កជាបឋមារិកត្តិ ឯករចនៈ ដូច **ទិស្វា** ទើប បាន, តែពហុរចនៈមិនបាន ព្រោះ **ទិស្វា** ជាឯករចនៈ និងត្រូវ កម្មឈ្មោះ **វុត្តកម្ម** ជាប្រធាន របស់ប្រយោគជា **កម្មវាចកៈ** និង **ហេតុកម្មវាចកៈ** ។ បើ កិរិយាកិតកៈវិញ ប្រកបដោយ **ណោ, ណយ, ណាមេ, ណាមយ,** ជាហេតុកម្មវាចកៈ, ហេតុកត្ត វាចកៈ មិនដែល ឃើញមានក្នុង **ត-បច្ច័យ** ។ ទី ១ បទអ្វី ? ទី ១ **អាឈមនៈ**, ទី ២ **និបាត** ផ្ដើមសេចក្ដី, ទី ៣ **កាលសត្តមិ** ប៉ុន្តែកាលសត្តមីនេះ ជួនកាលគេប្រើមុនប្រធាន ជួនកាលគេ ប្រើក្រោយកិរិយារបស់ប្រធានអាចបាន, ជួនកាលមាន កាលសត្តមីច្រើនពេកគេប្រែ មុនប្រធានខ្លះទៅ ក្រោយប្រ- ធានខ្លះទៅ, ។ ទី ៤ ប្រធានគឺ ប្រយោគ **កត្តវាចកៈ កម្មវាចកៈ ហេតុកត្តវាចកៈ ហេតុកម្មវាចកៈ** ប្រធានសុទ្ធតែបឋមា រិកត្តិ ប្លែកតែប្រយោគ ភាវវាចកៈ ប្រធានគឺតតិយារិកត្តិវិញ

ប្រែថា “ គឺ ”, ទី ៥ បទ ពង្រីកប្រធានៗ មានមកហើយ ជូនណាវាមានគ្នាវា គឺ បទតុល្យ មាន វិភក្តិ លិង្គ រចនៈ ស្មើ គ្នា ដូចជា **បណ្ឌិតោ ជនោ, ជនោ** រីជន **បណ្ឌិតោ** ជាបណ្ឌិត ឬ **សោ ភិក្ខុ, ភេ ភិក្ខុ** ត្រង់ **ភេ** ត្រង់ **បណ្ឌិតោ** ជាបទពង្រីក របស់ប្រធាន, ជូនកាលជាម្ចាស់ **បុត្តោ** រីកូន **អាចរិយស្ស** របស់លោកអាចារ្យ ជាឆដ្ឋីវិភក្តិ, ជូនកាលប្រែថាក្នុង ដូចជា **បនុស្សា** រីមនុស្សទាំងឡាយ **តាមេ** ក្នុងស្រុក ឬ **សេដ្ឋី** រីសេដ្ឋី **សាវត្ថិយំ** ក្នុងក្រុងសាវត្ថី ក៏ចាត់ជាបទពង្រីករបស់ប្រធាន ដែរ ឬ គេហៅ **បទតុល្យ** ដែលស្មើភាពគ្នា ប៉ុន្តែបទតុល្យបាន តែ មានរចនៈ វិភក្តិ ស្មើគ្នា ដល់ទៅ ជាម្ចាស់របស់ ឬ ថាជាទី លំនៅ មិនហៅថា បទតុល្យទេ តែបើនិយាយពីបទពង្រីក ប្រធាន វាមានច្រើនលើសបទតុល្យ កាលណាបើចប់ពង្រីក ខាងបទតុល្យ បទពង្រីកប្រធានរួចហើយ ត្រូវរកមើលកិរិយា ទៀត ។ កិរិយា មានកិរិយាធំ ដែលហៅថា កិរិយាអាខ្យាត, កិរិយាតូច សំដៅយកកិរិយាកិតកទាំងអស់ តាំងពី **អន្ត, ភវន្ត, តាវី, ភព្វ, អនិយ, មាណ, ភ, ត្វា, ត្វាន, ត្វន,** ហៅថា

កិរិយាតូច ប៉ុន្តែកិរិយាតូចចែកជាពីរទៀត ចែកជា អព្ពន្ធកិរិ-
 យាៗ បានតែ **អន្ត, តវន្ត, តាវិ, តព្វ, អនីយ, មាន, ត**, ទាំង
 ៧ ហ្នឹងឯង ឈ្មោះថា **អព្ពន្ធកិរិយា** វាទាក់ទងជាមួយប្រធាន
 ឯ **ត្វា, ត្វាន, ត្វន**, ជាអព្យយកិរិយាសម្ពន្ធច្រើនយ៉ាង
 អនុកិរិយា គឺ កិរិយាតូច បានដល់ កិរិយាកិតកៈទាំងអស់
 ទាំងព្យយកិរិយា ទាំងអព្យយកិរិយា មានឈ្មោះសម្ពន្ធ ៧,
 បច្ច័យខាងដើម មានឈ្មោះសម្ពន្ធតែអព្ពន្ធកិរិយា " កិរិយា
 ក្នុង " , ប៉ុន្តែ **តវន្ត, តាវិ** មិនសូវមានប្រើទេ ច្រើនតែ **អន្ត,**
តព្វ, អនីយ, មាន, និង **ត**, បន្ទាប់ពីកិរិយាតូចហ្នឹងទៅ មាន
 កិរិយាប្រយោគជ្រែក មួយទៀត ប្រយោគជ្រែកមានឈ្មោះ
 ២ យ៉ាងគឺ **អនាទរ** ដែលប្រកបដោយឆដ្ឋីវិភក្តិ និងសត្តមី
 វិភក្តិ ឈ្មោះ **លក្ខណៈ**, ប្រយោគអនាទរក្តី លក្ខណៈក្តី ត្រូវ
 តែមាននាមប្រកប ដោយឆដ្ឋីវិភក្តិ និង សត្តមីវិភក្តិដូចគ្នានឹង
 កិរិយាកិតកៈ តែប្រយោគអនាទរៈ និង លក្ខណៈប្រើកិរិយា-
 កិតកៈ ឃើញប្រើតែ ៣ បច្ច័យទេគឺ **អន្ត, មាន, ត**, តែ
ឥតម្ពត មួយនេះ គួររាប់បញ្ចូលក្នុងប្រយោគជ្រែកដែរ ពី

ព្រោះវាមានដំណើរស្រដៀងគ្នា តាមយោបល់របស់ខ្ញុំព្រះ
ករុណា គួររាប់មួយហ្នឹងចូលទៀត ហើយប្រយោគនេះ បើសិន
ជាមានតែនាម ខ្វះកិរិយា ត្រូវថែមកិរិយា, បើមានតែកិរិយា
ខ្វះប្រធាន ប៉ុន្តែ ប្រធាននេះប្រកបដោយឆដ្ឋីវិតត្តិ និង សត្តមី
វិតត្តិ ដូចពាក្យថា **អថ**។ លេខក្នុងឲ្យប្រែថា នាកាលបការៈ
យ៉ាងនេះ **សន្តេ** ថែមកិរិយា, តែកន្លែងខ្លះ **តុត្តេ** ឃើញមាន
តែកិរិយាអត់ប្រធាន បើអត់ប្រធាន ត្រូវថែមប្រធានមក ភាគ
ច្រើនថែម **វចនេ** ។ **វចនេ** នាកាលពាក្យ ហើយថែមគឺ ។
ខ្ញុំព្រះករុណាចូលចិត្តឲ្យមានលំហាត់ ព្រោះការបង្រៀនគ្មាន
លំហាត់នេះ ព្រះអង្គមិនអាចដឹងខ្លួនឯងថាចេះ ឬ មិនចេះ
បានទេ បានជាខ្ញុំព្រះករុណាខិតខំស្រាវជ្រាវរាវរក លំហាត់
ផ្សេងៗ យកមកប្រគេន ។

បន្ទាប់ពីអនុកិរិយា និង ប្រយោគជ្រែកមក ដល់
មាត្រាទី ៨ គឺមហាកិរិយាៗ ធំជាងគេក្នុងប្រយោគ ។ កិរិយា
ធំរាប់កិរិយាអាខ្យាតទាំងអស់ ប៉ុន្តែកិរិយាអាខ្យាត ក្នុង ភាវ-
វាចកៈប្រើតែមួយទេ ប្រកបដោយ **តេ**-អត្តនោបទ វត្តមានា

វិភក្តិ បឋមបុរស ឯកវចនៈ ។ តែបើកិរិយាកិតកៈវិញ គឺ ប្រកបដោយ **អនិយ**, **តព្វ**, **ត**-បច្ច័យ បើភាវវាចកៈ ប្រកបដោយ នប្បសកលិង្គ ឯកវចនៈប្រធានគឺជាតតិយាវិភក្តិ ប្រែថា “ គឺ ” ដោយភាគច្រើន, កិរិយាកិតកៈធ្វើលោកធំបាន កាលបើ កិរិយាអាខ្យាតមិននៅ ។ បើគ្មានអាខ្យាតទើបប្រើ កិរិយា- កិតកៈជំនួសបានពេញទីគឺ **ត**, **តព្វ**, **អនិយ**, បានតែ បច្ច័យ ៣ ហ្នឹងទេ ហើយជូនកាលដោយពេលទៀត ។ **ត្វា**-បច្ច័យ ធ្វើលោកធំបាន ក្នុងប្រយោគកិរិយាបធានន័យ នឹងប្រគេន នៅខាងមុខ មាននិបាតខ្លះទៀត បច្ច័យ **នាមភិតកៈ** តួខ្លះ ខ្ញុំ ព្រះករុណាយើង **នាម**-បច្ច័យ និង **ខ**-បច្ច័យមួយទៀត ។ **ខ**- បច្ច័យ ដូចឧទាហរណ៍ថា **សុករំ សាធុនា សាធុ សាធុ បាបេន ទុក្ករំ** (**សុករំ** មកពី **សុ**-បុព្វបទ **ខ**-បច្ច័យ កាលណាបើ មាន **ន្យំសំ, ទុ, សុ,** ជាបុព្វបទ ត្រូវចុះ **ខ** បាន, **ខ** ចូលមក លុប ចេញ តែទីបំផុតធាតុមិនលុបទេ **សុ + ករ-ធាតុ + ខ**-បច្ច័យ លុប **ខ**-បច្ច័យ នៅ **សុករំ** ប៉ុណ្ណឹង **សុករោ,** ឥត្តិលិង្គ **សុករា** នប្បសកលិង្គ **សុករំ** ប្រែថា **សាធុ** វិអំពើល្អ **សាធុនា** គឺ

សប្បុរស **សុភំ** ធ្វើបានដោយងាយ ។ ប្រយោគ នេះជា
ប្រយោគ កម្មវាចកៈ ហើយប្រយោគមួយទៀតថា **សាធុ**
បាបេន ទុក្ខំ ប្រែថា **សាធុ** រឺអំពើល្អ **បាបេន** គឺ បុគ្គលបាប
ទុក្ខំ ធ្វើបានដោយលំបាក ។ ឧទាហរណ៍ ក្នុងនាមកិតកៈ
តទៅខាងមុខ ។

មាតា ពុទ្ធសាសនេ បសន្ធា តាយ សឡស្ស ទានំ ទិណ្ណំ
កិរិយាពីរ កិរិយាណា ខ្លះ ? **បសន្ធា** ក៏ **ត-បច្ច័យ ទិណ្ណំ** ក៏
ត-បច្ច័យ ប៉ុន្តែ **បសន្ធា** ជាតត្តិលិង្គ បទប្រធាន ត្រូវតត្តិលិង្គ
ប្រែថា **មាតា** រឺមាតា **សេដ្ឋិនោ** របស់សេដ្ឋី **បសន្ធា** ជ្រះថ្លា
ហើយ **ពុទ្ធសាសនេ** ក្នុងព្រះពុទ្ធសាសនា ។ **តាយ សឡស្ស**
ទានំ ទិណ្ណំ (**ទិណ្ណំ** ជានបុសកលិង្គ បទប្រធានត្រូវតែនបុសកលិង្គ
គឺ **ទានំ**) **ទានំ** រឺទាន **តាយមតុយា** គឺមាតានោះ **ទិណ្ណំ** ប្រគេន
ហើយ **សឡស្ស** ចំពោះសង្ឃ (ដល់ព្រះសង្ឃ) ប្រយោគពីរ
ហ្នឹងមានវាចកៈខុសគ្នា **សេដ្ឋិនោ មាតា ពុទ្ធសាសនេ បសន្ធា**
ប្រយោគនេះជាប្រយោគ **កត្តវាចកៈ** ។ **តាយ សឡស្ស**
ទានំ ទិណ្ណំ ប្រយោគនេះជាប្រយោគ **កម្មវាចកៈ** ។

ប្រយោគមានលក្ខណៈ ៤ ប្រភេទគឺ

១. ប្រយោគធម្មតា

២. ប្រយោគមានលេខក្រៅលេខក្នុង

៣. ប្រយោគមានតែលេខក្នុង

៤. ប្រយោគមានទម្រង់ជាវាចាភ្នំផ្សេងៗ

១. ប្រយោគធម្មតា

បានដល់ប្រយោគមួយ មានប្រធានមួយ ឬ ច្រើនបទ ដូចជា **សត្វិតិយោ វិវដ្ឋន្ត** (**សត្វិតិយោ** មកពី **សព្វ** + **វដ្ឋិតិយោ** ពហុវចនៈ បានជាកិរិយាទៅជា **វិវដ្ឋន្ត** និងជាប្រធានមួយ កិរិយាមួយ) **សត្វិតិយោ** ប្រែថា រឹចជ្រៃទាំងពួងទាំងឡាយ **វិវដ្ឋន្ត** ចូរជៀសរៀងចេញឆ្ងាយទៅ ។ **សព្វរោគោ វិនស្សតុ** ប្រែថា **សព្វរោគោ** រឺរោគទាំងពួង **វិនស្សតុ** ចូរវិនាសបាត់ ទៅ ។ **មា តេ ភវត្តន្តរាយោ** កាត់បទថា **ភវតុ** + **អន្តរាយោ** ប្រែថា **អន្តរាយោ** រឺសេចក្តីអន្តរាយ **មាភវតុ** ចូរកុំមាន (តេ មកពី **ត**-សព្វមានពីរវិភក្តិគឺ បឋមវិភក្តិ និង ទុតិយវិភក្តិ ពហុវចនៈ, **តេ** មកពី **តុម្ហ**-សព្វ មានបីវិភក្តិទៀត ឥឡូវ **តេ**

នេះប្រែថា ដល់) **ហត្ថវត្ថុ** ចូរកុំមាន **តេ** ដល់លោក (តេ មក ពី **តុម្ព**-សព្វ មានបីវិភត្តិគឺ តតិយា ចតុត្តិ និង ឆដ្ឋិ) ។

សុខី ទិយាយុកោ ភវ (ទិយាយុកោ មួយបទ **ភវ** មួយបទ ជាឯកវចនៈ មជ្ឈិមបុរស ត្រង់ពាក្យថា **ហិ** កាលណាបើទុក **ហិ** ត្រូវទីយៈទៅជា **ភវាហិ** បើលុប **ហិ** ត្រូវតែស្សៈទៅជា **ភវ** ប្រធានគឺ **តំ**) **តំ** វីអ្នក (ប្រយោគហ្នឹង ជាប្រយោគ **វិភតិកត្តា**) **សុខី ទិយាយុកោ ភវ** (ត្រូវរូបៗ ដោយ អំណាច វិភតិកត្តា) **ភវ** ចូរជាអ្នក **សុខី** មានសេចក្តីសុខ **ទិយាយុកោ** មានអាយុវែង នឹងជាកិរិយាមួយ ប្រធានមួយ ។ កិរិយា មួយ ប្រធានច្រើនដូចជា **សេដ្ឋិ ច សេដ្ឋិភរិយា ច អេវមំ អគច្ឆិសុ** ប្រែថា **សេដ្ឋិ ច** វីសេដ្ឋិផង **សេដ្ឋិភរិយា ច** វីភរិយា នៃសេដ្ឋិផង (បើពីរនាក់ឡើងទៅ កិរិយាដាច់ខាត ត្រូវតែពហុ វចនៈ) **អគច្ឆិសុ** បានទៅហើយ **អេវមំ** កាន់វត្ត កិរិយាជា ពហុវចនៈ ដាច់ខាត (ប្រធានតាំងពីពីរនាក់ឡើងទៅ កិរិយា ត្រូវផ្លាស់ជា ពហុវចនៈ) **ភិក្ខុ វា សាមណេរោ វា អេវមំ អគច្ឆិ** (ក្នុងទីនេះ **សាមណេរោ ច ភិក្ខុ ច អេវមំ** អគច្ឆិ

ប្រែថា “ ផង ”, បើប្រើថា “ឬ” **ភិក្ខុ វា** វិភិក្ខុ ឬ **សាមណេរោ**
វា ឬថាវិសាមណេរ **អគម្មិ** បាននិមន្តទៅហើយ **អោមំ**
កាន់វត្ត (ប្រធានច្រើន មាន **វា-សព្វ** កិរិយាតែមួយបាន ។
ឥឡូវប្រយោគមានបទប្រធានមួយ មានកិរិយាច្រើនបទបាន
ប៉ុន្តែត្រូវមានវាចកៈ ដូចគ្នា ដូចជា **មនសា ចេ បសន្នេន**
ភាសតិ វា ករោតិ វា ប្រែថា **ចេ** ថាបើ **មុគ្គលោ** វិបុគ្គល
មនសា មានចិត្ត **បសន្នេន** ជ្រះថ្លាហើយ **ភាសតិ វា** ពោល
ក្តី **ករោតិ វា** ធ្វើក្តី (**ចិន្តេតិ វា** គិតក្តី) ។

២. ប្រយោគមានលេខក្រៅ លេខក្នុង

បានដល់ប្រយោគចម្រុះគ្នាមាន **ឥតិ** ជាសញ្ញា ប្រាប់
ថាជាសង្កាត់លេខក្នុង បទក្រៅអំពីនេះ ជាលេខក្រៅ ត្រូវប្រែ
មុនដូចជា **សោ ព្រាហ្មណោ អហំ ឥមំ យានំ គន្ធា**
បសន្និច្ឆេតោ អគតោម្មិ ភន្តេតិ អោ ។

សោ ព្រាហ្មណោ ... អោ ជាប្រយោគលេខក្រៅ ។

អហំ ដល់ **កន្តេ** ជាប្រយោគលេខក្នុង ព្រោះនៅក្នុង
រង្វង់ **ឥតិ** ។

ម្យ៉ាងទៀត ប្រយោគមានលេខក្នុងច្រើនជាន់ អាចដឹង
បានដោយ **ឥតិ-សព្វ** មានច្រើនសង្កាត់ដែរ ដូចជា **សោ**
ព្រាហ្មណោ អហំ ឥមំ ឋានំ កន្តោ អយោ តត្ថ វសតីតិ
បសន្និចិក្កោ អាគតោអម្ហិ កន្តេតិ អាហា ប្រែថា **ព្រាហ្មណោ**
វីព្រាហ្មណំ សោ នោះ អាហា ពោលហើយ អហំ ឥមំ (ល)
កន្តេ ឥតិ ថាដូច្នោះ **កន្តេ** បពិត្រលោកម្ចាស់ដ៏ចម្រើន **អាហំ**
វីខ្ញុំព្រះករុណា កន្តោ ទៅហើយ **ឋានំ** កាន់ទី **ឥមំ** នេះ **បសន្និ-**
ចិក្កោ មានចិត្តជ្រះថ្លាហើយ **អយោ តត្ថ វសតិ ឥតិ** ថាវី
លោកម្ចាស់ តែងគង់នៅក្នុងទីនោះដូច្នោះ **អាគតោអម្ហិ** ទើប
ជាអ្នកមកហើយ ។

៣. ប្រយោគមានតែលេខក្នុង

បានដល់ប្រយោគដែលមាន **ឥតិ** សព្វនៅចុងបំផុតនៃ
ប្រយោគ ដូចជា **កោ តត្ថ វសតីតិ** (**វសតិ + ឥតិ** ដោយ

អំណាចសន្ធិយ៉ាងនេះ) ត្រូវតែបន្ថែមលេខក្រៅ ឡើងមកឲ្យ សមគួរដល់ដំណើររឿងនោះៗ ។ បើប្រយោគលេខក្នុងមាន អក្សរ **ក** ឬ **យ** ដូចជា **កោ, កី, កុហី, យោ, យា, យំ, កត្ត, យត្ត**, ជាដើម ឬមាន **អត្ថិ នត្ថិ** នៅដើមប្រយោគ ត្រូវបំពេញ លេខក្រៅថា **បុត្តិត្វា** ឬ **បុត្តិ បុត្តិសុ** ។

ក្រៅអំពីលក្ខណៈដូចខាងលើ ត្រូវបំពេញ **វត្វា** ឬ **លាហ** ជាដើមតាមគួរដល់ អត្ថន័យរបស់ប្រយោគ ។

៤. ប្រយោគមានទម្រង់ជាវាចកៈផ្សេងៗ

បានដល់ប្រយោគគ្រប់ប្រភេទក្នុងកិរិយាអាខ្យាត និង កិរិយាកិតកៈ ដូចបានចែងរួចហើយ នាមកិតកៈ ប្រើជា កិរិយាសព្វបានខ្លះ ដូចបានចែងរួចហើយ ។

ការប្រែរូបក្នុងប្រយោគបាលីខ្លះ កាលបើយើងលើក បទមួយម្តងៗ មកប្រែ តែពុំបានសេចក្តីល្អ ជាពាក្យដែលគេ ពុំធ្លាប់និយាយសោះ ព្រោះហេតុដូច្នោះ សេចក្តីក្នុងប្រយោគ នោះ គួរអានរូបបទតាមលក្ខណៈនៃការប្រែរូប ដូចមាន ត ទៅនេះ :

គោលនៃការប្រែប្រួលមាន ៨ យ៉ាងគឺ

១. ភាវកម្មភ្នំ: អានរូបបទឆដ្ឋីវិភត្តិ

២. តុំ-បច្ច័យ អានរូបបទអព្យយកិរិយា ឬ អនភិហិត-
កត្តា

៣. និបាត អានរូបបទនាម វិសេសនៈ និង កិរិយា

៤. ប្រយោគមាត្រា អានរូបបទអព្យយកិរិយា ឬ បទ
អនភិហិតកត្តា

៥. ភាវសាធនៈ អានរូបបទអព្យយកិរិយា ដែលតាំង
នៅខាងមុខខ្លួន

៦. វិភត្តិកត្តា អានបទវិភត្តិកត្តាចូលក្នុងបទ កិរិយា
ដែល ជាធាតុ តូ, ហុ, អេស, ជន,

៧. ភាវសព្ទ អានរូបបទឆដ្ឋីវិភត្តិ

៨. បទសមាស អានរូបបទដែលចូលនឹងសព្ទមុខ ឬ
សព្ទក្រោយ ។

អធិប្បាយ

ភាវកម្មភ្នំ គឺសព្ទដែលប្រកបបច្ច័យក្នុងភាវតទ្ធិតត្ត
ណាមួយ វេលាប្រែត្រូវអានរូបបទឆដ្ឋីវិភត្តិ ។

វេលាប្រែ ត្រូវអានរូបបទឆដ្ឋីវិភក្តិ ព្រមទាំងបទដទៃ
ដែលទាក់ទងនឹងសព្វ នោះរហូតដល់បច្ច័យ ដូចជា **អត្តនោ
ធម្មេ បតិដ្ឋិតត្តំ** វិភាវៈនៃខ្លួនជាអ្នកតាំងនៅ ស៊ប់ហើយ
ក្នុងធម៌ ។

ក្នុងវិធីនេះ ឲ្យអានរូបបទឆដ្ឋីវិភក្តិ ដែលត្រូវសម្ពន្ធចូល
ក្នុងភាវតទ្ធិត ។ សិក្ខាកាមគួរសង្កេត ដោយសម្ពន្ធដូចតទៅ
នេះ **អត្តនោ ភាវាទិ សម្ពន្ធក្នុង បតិដ្ឋិតត្តំ ធម្មេ អាធារៈ** ក្នុង
បតិដ្ឋិតត្តំ។ លិង្គត្ត បឋមា ។

ចំណែកឆដ្ឋីវិភក្តិ បើមានស្រាប់ជាការល្អ បើមិនមាន
ទេ ក្នុងពេលប្រែត្រូវបំពេញមក ដូចជា **និសន្ធា** វិភាវៈ (នៃ...)
ជាអ្នកអង្គុយហើយ ។ ពាក្យថា (នៃ...) ក្នុងរង្វង់ក្រចក នេះជា
ពាក្យប្រែ ឆដ្ឋីវិភក្តិដែល **ភាវតទ្ធិត** ហៅមក ។

តុំ-បច្ច័យ កិរិយាសព្វប្រកបដោយ **តុំ-បច្ច័យ**ដែល ជា
តុបត្តកត្តា ក្តី ជា **តុបត្តសម្បទាន** ក្តី ខ្លះមានបទដទៃចូល
ដោយផ្លូវសម្ពន្ធផង ខ្លះក៏គ្មាន ។ កាលបើមានបទ ដទៃចូល

ផង ទើបគួរអាន រូប គឺអានរូបបទអព្យយកិរិយា គឺកិរិយាសព្វ
ដែលប្រកបដោយបច្ច័យ **ត្វា**, **ត្វាន**, **ត្វន**, ប៉ុន្តែភាគច្រើន
ត្វា-បច្ច័យ ឬ អនភិហិតកត្តាគឺ តតិយារិកត្តិប្រែថា: “ គឺ ឬ
ដែល ” ឬ បទអនភិហិតកត្តាចូលនឹង **តុំ**-បច្ច័យនោះ បើមាន
បទដទៃសម្ពន្ធចូលក្នុងអព្យយកិរិយា ឬ ចូលក្នុងបទ
អនភិហិតកត្តា ក៏ឲ្យអានរូបទៅផង ។

តុមត្តកត្តា ដូចជា **កិ តយា តតិ កត្វាមិ យថាពលំ**
នានំ នាតុំ ន វដ្ឋតិ, តយា តតិ កត្វាមិ នាតុំ រឺកិរិយាគឺអ្នក
សូម្បីធ្វើនូវការឈ្នួលហើយឲ្យ **នានំ** នូវទាន **យថាពលំ** តាម
កម្លាំង **ន វដ្ឋតិ** មិនគួរ **កិ** ឬ ?

និបាត បានដល់និបាតដែលបង្ហាត់បទនាម បទ
វិសេសនៈ និង បទកិរិយា ឲ្យនៅក្នុងអំណាចខ្លួនប៉ុណ្ណោះ
មិនសាធារណ៍ទូទៅគ្រប់និបាតទេ ។ និបាតដែល ប្រើអាន
រូប ដោយច្រើននោះគឺ **អមិ, នាម, មិ, ឯវ, វិយ, ឥវ, វ,**
ច, វា, សមុច្ច័យ ជាដើម ។ កាលបើពួកនិបាត ទាំងនេះណា

មួយតាំងនៅក្រោយបទ នាម វិសេសនៈ និង កិរិយាណា
សិក្ខាកាមត្រូវអានរូបបទទាំងនោះ ព្រមទាំងបទដទៃដែល
ទាក់ទងគ្នា រហូតដល់និបាតដែលនៅខាងក្រោយបង្អស់
ដូចជា :

អមិ នាម ដូចជា ឥធន មេ និបទ្ធិត្វា មន្តស្សមិ
អបរាបរំ បវដ្ឋេន្តស្សមិ តយា សង្ខិ គមនំ នាម នត្តិ ប្រែថា
មេ កាលអញ **ឥធន ឯវ** **និបទ្ធិត្វា មន្តស្ស** **អមិ** ទុកជាកាល
ដេកស្លាប់ក្នុងទីនេះក៏ដោយ **ឥធន ឯវ និបទ្ធិត្វា អបរាបរំ**
បវដ្ឋេន្តស្ស អមិ ទុកជាកាលដេកបម្រះននៀលទៅមកៗ
ក្នុងទីនេះក៏ដោយ **តយា សង្ខិ គមនំ នាម** ឈ្មោះថា វីកិរិយា
ទៅមួយអង្រើដោយអ្នក **នត្តិ** មិនមាន ។

មិ ដូចជា **អាគន្ធា វាគបាណឧម្មារេ មិគោមិ ន លភិស្សសិ**
ប្រែថា **ភ្នំ** វីអ្នក **អាគន្ធា វាគបាណឧម្មារេ មិគោមិ** សូម្បីមក
ហើយឈរហើយត្រង់ធរណីនៃបង្អួច **ន លភិស្សសិ** នឹងមិន
បាន (**ភត្តំ នូរភត្ត**) ។ **ឯវ** ដូចជា **ឥន្ទ្រិយេសុ គុត្តទ្វារា ភិក្ខុ**
ទេវានំ មិយា ឯវ ហោន្តិ ប្រែថា **ភិក្ខុ** វីភិក្ខុទាំងឡាយ

ឥន្ទ្រិយេសុ គុត្តទ្វារ អ្នកមានទ្វាររក្សាហើយ ក្នុងឥន្ទ្រិយ៍ទាំង
ឡាយ **ទេវានំ មិយា ឯវ ហោន្តិ** រមែងជាទីស្រឡាញ់នៃ
ទេវតា ទាំងឡាយដោយពិត ។

វិយ ដូចជា **សហ ភណ្ណកេន ចោរំ បូឡាយ គណ្ណន្តិ**
វិយ មំ វិប្បការំ បាបេស្សតិ ប្រែថា (ឧបាសិកា វិឧបាសិកា)
មំ ញ៉ាំងអញ **បាបេស្សតិ** នឹងឲ្យដល់ **វិប្បការំ** នូវបការៈ ដ៏
ប្លែក **សហ ភណ្ណកេន ចោរំ បូឡាយ គណ្ណន្តិ (ឥត្តិ វិយ)**
ដូចជា វិស្តីកាល ចាប់នូវចោរត្រង់ផ្ទះសក់ព្រមទាំងទ្រព្យ ។

វ ដូចជា **សត្តា គន្ធកុដិយំ និសិទ្ធា វ** ប្រែថា **សត្តា**
វិព្រះសាស្តា **គន្ធកុដិយំ និសិទ្ធា វ** គង់ហើយក្នុងគន្ធកុដិ
សោះ ។

ប ដូចជា **ឱតក្កោតក្កញ្ច មេ សាខាតង្គំ ខានន្តិ**
អវិលានិ ប បាណិយានិ មិវាមិ ប្រែថា (បាតី វិជំវិទាំងឡាយ)
ឱតក្កោតក្កំ មេ សាខាតង្គំ ខានន្តិ ប រមែងទំពាស៊ី នូវមែក
ឈើបាក់ដែលអញបំបាក់ ចុះហើយផង (**អេហំ វិអញ**)
អវិលានិ បាណិយានិ មិវាមិ ប រមែងដឹកនូវទឹកទាំងឡាយ

ដំណាក់ផង ។

វា ដូចជា **ឥទានិ តុយ្យំ វា មម ទស្សនំ មយ្យំ វា តវ**
ទស្សនំ នត្ថិ ប្រែថា **ឥទានិ** ឥឡូវនេះ **តុយ្យំ មម ទស្សនំ វា**
វីកិរិយាយើញនូវអ្នករបស់ខ្ញុំ ឬ **មយ្យំ តវ ទស្សនំ វា** ឬថា
វីកិរិយាយើញនូវខ្ញុំរបស់អ្នក **នត្ថិ** មិនមាន ។

ប្រយោគមាត្រា បទកិរិយាកិតកៈជាព្យយបច្ច័យ ៧ តួ
គឺ **អន្ត, មាន, ត, តព្វ, អនិយ, តវន្ត, តាវី**, ដែលជាបឋមា
វិភត្តិ ជាសង្កាត់ៗ ក្នុងវង់អាខ្យាតហើយមានទាំង បទអនភិ-
ហិតកត្តា ឬ អព្យយកិរិយាដែលត្រូវសម្ព័ន្ធចូលផង រៀងទុក
ខាងមុខនៃបទកិរិយាកិតកៈនោះ លោកសន្មតឈ្មោះថា
ប្រយោគមាត្រា ។ តែបើបទកិរិយាកិតកៈ ណាប្រកបបឋមា
វិភត្តិ នៅក្នុងប្រយោគមិនមានកិរិយាអាខ្យាតឃុំគ្រងទេ បទ
កិរិយាកិតកៈនោះមិនឈ្មោះថាប្រយោគមាត្រាឡើយ ។ ក្នុង
ប្រយោគដូច្នោះ ហាមមិនឲ្យប្រែរូប ព្រោះបទកិរិយាកិតកៈ
នោះ ជាម្ចាស់របស់ប្រធាន ។ ឯបទកិរិយាកិតកៈ ប្រកប
ទុតិយាវិភត្តិជាដើមវិញ ដែលមានបទអនភិហិតកត្តា ឬ

អព្យយកិរិយារៀងទុកខាងមុខ សឹងបានឈ្មោះ ថាប្រយោគ
មាត្រា ទាំងអស់ ប្រកបទៅតាមវិភក្តិ បើប្រកបទុតិយាវិភក្តិ
ជាទុតិយាមាត្រា តតិយាមាត្រារហូតដល់ប្រកបសត្តមីវិភក្តិ
ជាសត្តមីមាត្រា ឲ្យតែមានបទអនភិហិតកត្តា ឬ អព្យយ
កិរិយារួមចូលជាមួយ នឹង **អន្ត**, **មាន**, **ត**, **តព្វ**, **អនិយ**, ប៉ុន្តែ
តវន្ត, **តាវិ** មិនសូវ មានប្រើទេ ។

ឯការប្រែរូបនោះត្រូវអាស្រ័យកិរិយាកិតកៈ ជាប្រយោគ
មាត្រាដែលហៅរកបទអនភិហិតកត្តា ឬបទអព្យយកិរិយានោះ
ចូលផង ទើបអានរូបបានដូចជា **សត្តា បន តេន ហត្តិនា**
ឧបដ្ឋិយមានោ សុខំ វសិ ប្រែថា **បន** ក៏ **សត្តា** រឺព្រះសាស្តា
តេន ហត្តិនា ឧបដ្ឋិយមានោ គឺជំរើនោះកាលបម្រើ **វសិ**
គង់នៅហើយ **សុខំ** ជាសុខ ។ បណ្តាបទទាំងឡាយ ក្នុង
ប្រយោគនេះ **ហត្តិនា** ជាអនភិហិតកត្តាសម្ពន្ធចូលក្នុង
ឧបដ្ឋិយមានោ។ ជាបទកិរិយាកិតកៈ ។

វសិ ជាបទអាខ្យាត ដែលជាម្ចាស់នៃបទប្រធានគឺ
សត្តា ។ ចូរសង្កេតសម្ពន្ធ ដូចតទៅនេះ **បន-សព្វ** វាក្យារម្មៈ

សត្តា, សយកត្តា ក្នុង **វសិ**។ អាឡាតបទ-កត្តាវាចកៈរបស់ **សត្តា តេន** វិសេសនៈរបស់ **ហត្ថិនា**។ អនភិហិតកត្តាក្នុង **ឧបន្និយមាលោ**។ អព្ពន្ធកិរិយាវិសេសនៈរបស់ **សត្តា, សុខំ** កិរិយាវិសេសនៈក្នុង **វសិ** ។ ឧទាហរណ៍ថា **សាមិ (ឥត្តិ)** ថេរំ **វន្តិត្វា អត្តនា ទិន្ធានំ អេវជ្ជមាលា និវត្តិ** ប្រែថា **អមិ** ចំណែកឯ **សា ឥត្តិ** រឺស្រីនោះ ថេរំ **វន្តិត្វា អេវជ្ជមាលា** កាលថ្វាយបង្គំនូវព្រះថេរហើយរំពឹង **អត្តនា ទិន្ធានំ** នូវ ទានដែលខ្លួនប្រគេនហើយ **និវត្តិ** ត្រលប់វិញហើយ ។ បណ្តាបទទាំងឡាយក្នុងប្រយោគនេះ **វន្តិត្វា** ជាបទកិរិយា ប្រកបអព្យយបថ្វ័យ ដែលត្រូវសម្ពន្ធចូលក្នុង **អេវជ្ជមាលា**។ ជាបទកិរិយាកិតកៈ **និវត្តិ** ជាបទអាឡាតដែលជាម្ចាស់នៃ បទប្រធានគឺ **ឥត្តិ**, ចំណែកបទ **អត្តនា ទិន្ធានំ** បានជាមិន អានរូបទៅផង ព្រោះជាប្រយោគមាត្រា គ្មានអំណាចដល់ ទេ តែបើអានរូបទៅផងក៏គ្មានទាស់ដែរ ។ ចូរសង្កេតសម្ពន្ធ ដូចតទៅនេះ **អមិ-សព្វ** បក្ខន្តវត្តាវាចកៈ **សា** វិសេសនៈរបស់ **ឥត្តិ**។ **សយកត្តាក្នុង និវត្តិ**។ អាឡាតបទ-កត្តាវាចកៈរបស់

ឥត្តិ, ថេរី អវុត្តកម្មក្នុង **វណ្ណិត្រា**។ បុព្វកាលកិរិយាក្នុង **អរថ្វហនា**, **អត្តនា** អនភិហិតកត្តាក្នុង **ទិន្ទ**, **ទិន្ទនា** អវុត្តកម្ម ក្នុង **អរថ្វហនា**។ អព្ពន្ធកិរិយាវិសេសនៈរបស់ **ឥត្តិ** ។ ឧទាហរណ៍ដែលលើកមក នេះជាប្រយោគមាត្រាប្រកបដោយ បឋមាវិភក្តិ ។ ចំណែកប្រយោគមាត្រាដែល ប្រកបវិភក្តិដទៃ មានទុតិយាវិភក្តិ ជាដើម ក៏មានន័យដូចគ្នានេះដែរ ។

ភាវសាធនៈ សំគាល់យកសព្ទនាមកិតកៈ ដែល សម្រេចមកពីរូបវិគ្គហៈជា **ភាវរូប** ។ បទភាវសាធនៈនេះ កាលនាំទៅប្រើក្នុងសេចក្តីទាំងពួង ខ្លះមានកិរិយាខាងមុខ ខ្លះក៏មិនមាន ។ បើមិនមានកិរិយាខាងមុខទេ មិនត្រូវប្រែរូប ឡើយ បើមានទើបរូបបទកិរិយា និង បទដែលជាប់គ្នានោះ ទៅរហូតដល់បទភាវសាធនៈ, តែបទកិរិយាខាងមុខនោះ ត្រូវជាកិរិយាដែលប្រកបដោយអព្យយបថ្វ័យ ទើបអាចអាន រូបបាន ដូចជា **តុម្ភេសុ ចិត្តំ បសានេត្រា សគេ និព្វត្តនំ នាម** ឈ្មោះថាវីកិរិយាញ៉ាំងចិត្ត ឲ្យជ្រះថ្លាក្នុងព្រះអង្គហើយ កើត ក្នុងឋានសួគ៌ **អត្តិ** មាន ។ បទក្នុងប្រយោគនេះ **បសានេត្រា**

ជាអព្យយកិរិយាសម្ពន្ធចូលក្នុង **និព្វត្តនំ** ដែលជា **ភាវសា-**
ធនៈ ប៉ុន្តែ **តុម្ភេសុ** និង **ចិត្តំ** ទាក់ទងខាងផ្លូវសម្ពន្ធចូលក្នុង
បសានេត្វា ដូច្នោះត្រូវអានរូបចូលក្នុង **បសានេត្វា** ចំណែក
 បទ **សត្តេ** រូបទៅដោយអំណាចនាមសព្វបង្គាប់ សិក្ខាកាម
 គួរសម្ពន្ធមើលដូចតទៅនេះ **តុម្ភេសុ** អាធារៈក្នុង **បសានេត្វា**
ចិត្តំ ការិតកម្មក្នុង **បសានេត្វា**។ បុព្វកាលកិរិយាក្នុង **និព្វត្តនំ** ,
សត្តេ វេសយិកាធារៈក្នុង **និព្វត្តនំ**។ សយកត្តាក្នុង **អត្ថិ**។
 អាឡាតបទ-កត្តាចកៈក្នុង **និព្វត្តនំ** , **នាមសព្វ** សញ្ញាជោតកៈ
 ក្នុង **និព្វត្តនំ** , **អត្ថិ** បើឃើញបទប្រធានជាឯកវចនៈ គឺ
 អាឡាតបទ តែបើប្រធានជាពហុវចនៈ ជានិបាតាឡាតបទ ។
នត្ថិ ក៏អញ្ជឹងដែរ បើឯកវចនៈអាឡាតបទ **អស-ធាតុ** តែបើ
 ពហុវចនៈ ជានិបាតាឡាតបទ គឺជានិបាត ប៉ុន្តែប្រើដូច
 អាឡាត, ហើយបើមិនមែនជាអាឡាត អាចចូលជាបទ
 សមាសបាន ឧទាហរណ៍ **នត្ថិមូរោ អត្ថិភារោ** ។

បទវិភតិកត្តា បទគុណនាមក្តី បទនាមនាមដែលប្រើ

ដូចគុណនាមក្តី បទកិរិយាកិតកៈក្តី (រៀរអព្យយបថ្វ័យចេញ)
 ដែលប្រកបដោយបថ្វ័យទាំង ៧ នេះ ដែលសម្ពន្ធចូល នឹង
 កិរិយាជាធាតុ **តូ ហុ អស ជន** ប្រែថា “ ជា...” **តូ-ធាតុក្តី អស**
ក្តី ជន ក្តី ប្រែថា “ ជា ” មិនប្រែថា “មាន” ទេ ព្រោះធាតុទាំង
 ៤ ប្រែថា “កើត មាន ជា” ឥឡូវយកតែ “ ជា ” មួយទេ ហៅថា
វិភតិកត្តា ។ បទនេះមានច្រើនក្តីតិចក្តីវេលាប្រែឲ្យលើកមក
 ដាក់ខាងមុខកិរិយាវិញហើយ អានរូបចូលនឹងកិរិយាដែល
 ប្រែថា “ ជា ” នោះ ដូចជា **តស្សៈកមុត្តកោ អហោសិ មិយោ**
មនាចោ ប្រែថា **ឯកមុត្តកោ** រឺកូនតូចម្នាក់ **តស្ស មិយោ**
មនាចោ អហោសិ បានជាកុមារជាទីស្រឡាញ់ ជាទីពេញ
 ចិត្តរបស់គាត់ហើយ ។ **មិយោ មនាចោ** រៀងខាងក្រោយ
 លើកខាងក្រោយមកដាក់ខាងមុខវិញ, **ឯកមុត្តកោ** ប្រែថា “ រឺ ”
 យក **មិយោ មនាចោ** ទោះបីនៅ រៀងខាងណាក៏ដោយ
 លើកយក មកដាក់ខាងមុខកិរិយាដែលប្រែថា “ ជា...” ។

សម្ពន្ធ **ឯកបុគ្គកោ** បកតិកត្តាក្នុង **អហោសិ**។ អាឡាត
 បទកត្តាវាចកៈរបស់ **ឯកបុគ្គកោ**, **តស្ស** សាមិសម្ពន្ធក្នុង
មិយោ មនាបោ។ វិកតិកត្តាក្នុង **អហោសិ** ។ មួយទៀតបើ
 មានបទដទៃនៅខាងមុខ ដែលជាប់ដោយផ្លូវសម្ពន្ធ នឹងបទ
 វិកតិកត្តានោះ ក៏ត្រូវតែអានរូបទៅជាមួយគ្នាដែរ ដូចជា **អយំ**
មហេសក្ខាយ ទេវតាយ បរិក្កហិតោ ភវិស្សតិ, **អយំ**
(វនប្បតិ វិលើជាម្ចាស់នៃព្រៃ) នេះ (ព្រៃនោះមានឈើ
 នោះធំជាងគេជាម្ចាស់ព្រៃ) **មហេសក្ខាយ ទេវតាយ**
បរិក្កហិតោ ភវិស្សតិ (ភវិស្សតិ វិភត្តិ ប្រែថា “នឹង” ភូ-ធាតុ
 ប្រែថា “ជា”) នឹង ជាដើមឈើគឺទេវតាមានស័ក្តិធំ កាន់កាប់
 ហើយ, **អយំ** វិសេសនៈរបស់ **វនប្បតិ**។ បកតិកត្តាក្នុង
ភវិស្សតិ។ អាឡាតបទ-កត្តាវាចកៈរបស់ **វនប្បតិ**,
មហេសក្ខាយ វិសេសនៈរបស់ **ទេវតាយ**។ អនភិហិតកត្តា
 ក្នុង **បរិក្កហិតោ**។ វិកតិកត្តាក្នុង **ភវិស្សតិ** ។

ភាវ-សព្វ ចាត់ជាអង្គមួយ ឲ្យរូបបទឆដ្ឋីវិភត្តិដូចបច្ច័យ

ក្នុង **ភាវកម្មិត** ដែរ តែ **ភាវ**-សព្វនោះមាន អំណាចឲ្យអាន
 បទធម្មវិភក្តិ ដូចជា **នន្ទ តេ បុគ្គេន មជ្ឈកុណ្ណាលិនា មឃិ មនំ**
មសានេត្វា អត្តនោ សគ្គេ និព្វត្តនាវោ កថិតោ ប្រែថា
អត្តនោ សគ្គេ និព្វត្តនាវោ វិភាវៈនៃខ្លួនជាបុគ្គលកើតហើយ
 ក្នុងឋានសួគ៌ **មជ្ឈកុណ្ណាលិនា** គឺ **មជ្ឈកុណ្ណាលី បុគ្គេន** ជាកូន
តេ នៃអ្នក **មនំ** ញ៉ាំងចិត្ត **មសានេត្វា** ឲ្យជ្រះថ្លាហើយ **មឃិ**
 ក្នុងតថាគត **កថិតោ** ប្រាប់ហើយ **នន្ទ** មិនមែនឬ ។ **ភាវ**
សព្វក្តី កាល សព្វក្តី ភាម សព្វក្តី ដែលជាប់ជាបទសមាស
 ជាឥស្សរៈក្នុងការអានរូបបទធម្មវិភក្តិ ។ ចូរសង្កេតសម្ពន្ធ
 ដូចតទៅ នេះ : **នន្ទសព្វ បុច្ឆនត្ថ... អត្តនោ ភាវានិ សម្ពន្ធ**
ក្នុង និព្វត្តនាវោ, សគ្គេ វេសយិកាធារក្នុង **និព្វត្ត, និព្វត្តនាវោ**
វុត្តកម្មក្នុង កថិតោ។ កិតបទ-កម្មវាចកៈរបស់ **និព្វត្តនាវោ,**
តេ សាមិសម្ពន្ធក្នុង **បុគ្គេន**។ វិសេសនៈរបស់ **មជ្ឈកុណ្ណាលិនា**។
អនភិហិតកត្តាក្នុង កថិតោ, មឃិ អាធារក្នុង **មសានេត្វា**។
បុព្វកាលកិរិយាក្នុង កថិតោ ។ អ្នកខ្លះបុព្វនេះ អានថា “ប៉ុប្រៈ”
ខុសទេ បើជើង វ មិនថា វៈ ថា បុព្វ ធ្វើអ្វី ? ត្រូវអានឲ្យដឹង

ថាកាលណាលើ ៧ នៅពីលើជាជើង ៧ ហើយមិនមែនជើង ៦
ទេ តែបើអក្សរលើមិនមែនជាអក្សរ ៧ គឺប្រាកដជាជើង ៦
ដូចជាស្វា ដូចជាឆ្ងលឆ្ងល ដូចជា ខ្វាត្តាមជាដើម អញ្ចឹង
ខ ជើង ៦ > ខ្ល, តែបើ ៧ នៅពីលើជើង ដូចគ្នា (ដូចជាជើង ៧
និងជើង ៦) កុំថា ៧ ជើង ៦ នោះខុសហើយ ។ ត្រូវថា ៧
ជើង ៧ ដូចជា សព្វោ សព្វិតិយោ សព្វពុទ្ធា ជាដើម ។

បទសមាសដែលមានបទដទៃចូលនឹងសព្វមុខ ឬ សព្វ
ក្រោយ ទើបត្រូវអានរូបបទនោះទៅនឹងខ្លួនបាន ។

បទសមាសមានបទដទៃចូលនឹងសព្វមុខ ឧទាហរណ៍
សក្កេ និព្វត្តភារោ ភាវៈ (នៃខ្លួន) ជាអ្នកកើតហើយក្នុង ឋាន
សួគ៌ ។

អត្តនា ទិន្ធានំ ទានដែលខ្លួនប្រគេនហើយ, **អត្តនា**
សហ គាមិនោ អ្នកទៅមួយអង្លើដោយខ្លួន **សត្តារំ ទន្ធី**
ភារោ មានបំណងដើម្បីឃើញនូវព្រះសាស្តា **សក្កេ** ប្រែថា
ឋានសួគ៌ តែភាវក្នុងឋានសួគ៌ ឬ កើតក្នុងឋានសួគ៌ ប្រែថា

“កើត” បើអញ្ចឹង **និព្វត្ត** បទមុខហើយ **ភារោ** នេះជាបទ
ក្រោយ អត់ចូលនឹងបទមុខ ព្រោះ **សង្កេ** ត្រូវនឹងកើតៗ ក្នុង
ឋានសួគ៌ មិនមែនចូលភាវៈក្នុងឋានសួគ៌ទេ, អញ្ចឹងហៅថា
បទសមាសដែលមានបទដទៃចូលនឹងសព្វមុខ **អត្តនា** ក្តី,
អត្តនា ទាំងពីរហ្នឹង **អត្តនាទិន្ន** មួយ **អត្តនាសហ** មួយ មិន
មែនទាន ដែលខ្លួនឲ្យទេ, **អត្តនា** អនភិហិតកត្តាក្នុង **ទិន្ន** ចូល
ក្នុងសព្វមុខហើយ, **អត្តនា** ខាងក្រោមចូលនឹង **សហ** “មួយ
អន្លើដោយខ្លួន” មិនមែនទៅដោយខ្លួនទេ **សត្តានំ** នូវព្រះសាស្តា
មានបំណងឃើញនូវព្រះសាស្តា ថាមានបំណងឃើញៗ គឺ
ទន្ធិ “ដើម្បីឃើញ” បើអញ្ចឹង **សត្តានំ** ចូល **ទន្ធិ** ដូច្នោះ ឈ្មោះ
ថាចូលនឹងសព្វមុខ ។

បទសមាសមានបទដទៃចូលនឹងសព្វក្រោយ ។

បទដទៃមិនសម្គាល់ថាជា ទុតិយា តតិយា ឬ សត្តមី
ទេ អ្វីក៏ដោយឲ្យតែមានបទដទៃក្រៅអំពីសមាសហ្នឹង ដូច
ជា **ទន្ធិភារោ** បទដទៃវាចូល **សត្តានំ** ជាទុតិយាវិភត្តិហើយ,
ទិន្នទានំ មាន **អត្តនា**, **និព្វត្តភារោ** មាន **សង្កេ** ចូលមួយ

កំណាត់ មិនមែនចូលទាំងអស់ទេ ឥឡូវបទសមាសមាន
បទដទៃចូលនឹងសព្វក្រោយដូចជា **និព្វត្ត** មួយសព្វ **ភាវោ**
មួយសព្វ មួយណាសព្វមុខគឺ **និព្វត្ត**, សព្វក្រោយ គឺ
ភាវោ ភាវោ ។

តស្ស អន្លោគេហា អំពីខាងក្នុងនៃផ្ទះរបស់គាត់ៗ និង
ខាងក្នុងឬ ? ផ្ទះហ្នឹងនៅខាងក្រោយ ឬខាងមុខ ថានៅខាង
ក្រោយ **អន្លោ** សព្វមុខ, **គេហា** ជាសព្វក្រោយ បើ អញ្ចឹង
បទដទៃចូលនឹងសព្វក្រោយ ។

មយិ ចិត្តប្បសានេន ដោយការជ្រះថ្លានៃចិត្តក្នុងតថាគត
មយិ ហ្នឹង មិនមែនក្នុងរបស់ចិត្តទេ មិនមែនចិត្តក្នុងតថាគត
ឯណា, សេចក្តីជ្រះថ្លាក្នុងតថាគត បើអញ្ចឹង **មយិ** សម្ពន្ធ
ចូលសព្វខាងក្រោយ គឺ **បសានេន**, **វិហារមជ្ឈេ ឧប្បជ្ឈាន-**
សារា សាលាបម្រើក្នុងកណ្តាលនៃវត្ត **វិហារមជ្ឈេ** ចូលនឹង
សព្វក្រោយ ។

សត្ត ធម្មទេសនា ការសម្តែងនូវធម៌នៃព្រះសាស្តា បើ

សត្តុ ម្ចាស់ទាំងអស់ មិនអាចរូបបានទេ ប៉ុន្តែការសម្តែង
របស់ព្រះសាស្តា (សម្តែងនូវធម៌) **សត្តុ** ចូលក្នុង **ទេសនា**។
ជាសព្វខាងក្រោយ ។

បទសមាសមានបទដទៃ ចូលទាំងសព្វមុខ ទាំងសព្វ
ក្រោយ មិនត្រូវអានរូប ទេ ។

អត្តនោ ហត្ថបាទា “ដៃនិងជើងទាំងឡាយនៃខ្លួន” ។

មយ្ហំ ហតាចិត្តោ “មាតានិងបីតាទាំងឡាយនៃខ្ញុំ” ។

សិស្សានំ អាចរិយុប្បជ្ឈាយា “អាចារ្យ និង ឧប្បជ្ឈាយ័
ទាំងឡាយនៃសិស្សទាំងឡាយ” ទាំងអាចារ្យ ទាំងឧប្បជ្ឈាយ័
ទាំងមុខទាំងក្រោយ គឺជាម្ចាស់របស់សិស្ស ដូចជា :

**សក្កោ កោ នុ ខោ មំ ឋានាចាវេតុកាមោតិ ឱលោកេ-
ន្តោ ទិព្វេន ចក្កុនា ថេរំ អន្តស** ប្រែថា **សក្កោ** រឺទេវរាជឈ្មោះ
សក្កៈ **ឱលោកេន្តោ** កាលរមីលមើល **កោ នុ ខោ មំ ឋានាចា-
វេតុកាមោ ឥតិ** (ចិត្តនេន ដោយកិរិយាគិត) ថាដូច្នោះ **អន្តស**

បានឃើញហើយ ថេរី នូវព្រះថេរ ចក្ខុសា ដោយចក្ខុ ទិព្វន
ដ៏ជាទិព្វ ។ កោ នុ ខោ វីអ្នកណាហ្ន៎ មំ ឋានា ចាវេតុកាមោ
មានបំណងដើម្បី ញ៉ាំងអញឲ្យកម្រើកចាកទី ។ សម្ពុន្ធ សក្កោ
សយកត្តា ក្នុងអន្ទស ។ អាខ្យាតបទកត្តវាចកៈរបស់ សក្កោ ។

កោ លិទ្ធកម្មឋមា នុ ខោ និបាត សមុហាៈជាបុច្ឆនត្តៈ
ចុះក្នុងសេចក្តីថាសួរ, មំ ការិតកម្មក្នុង ចាវេតុ, ឋានា
អបាទានក្នុង ចាវេតុ, ចាវេតុកាមោ វិសេសនរបស់ កោ
តតិ សព្វអាការៈក្នុង ឱលោកេន្លោ ។ អព្ពន្ធកិរិយាវិសេសនៈ
របស់ សក្កោ, ទិព្វន វិសេសនៈរបស់ ចក្ខុសា ។ ករណក្នុង
អន្ទស, ថេរី អវុត្តកម្មក្នុង អន្ទស ។

ខីណាសទានំ មរណចេតនា នាម នត្តិ ភិក្ខុវេ ប្រែថា
ភិក្ខុវេ ម្នាលភិក្ខុទាំងឡាយ ខីណាសទានំ មរណចេតនា
នាម ឈ្មោះថាវិចេតនាជាហេតុញ៉ាំងសត្វឲ្យស្លាប់របស់ ព្រះ
ខីណាស្រពទាំងឡាយ នត្តិ មិនមាន ។ សម្ពុន្ធ ភិក្ខុវេ អគារ-
វាលបនៈ ខីណាសទានំ សាមិសម្ពុន្ធក្នុង មរណចេតនា ។

សយកក្តាក្នុង **នត្តិៗ** អាខ្យាតបទ-កត្តាវាចកៈរបស់ **មរណ-
បេតនា, នាមសព្វ សញ្ញាជោតកៈក្នុង មរណបេតនា** ។

លំហាត់ប្រែ

ចូរប្រែលោកប្រយោគខាងក្រោមនេះ មានវិធីដូចម្តេច
ដើម្បីឲ្យប្រែរូបបាន ហើយបើប្រែរូប តើដោយអំណាចនៃ
សព្វអ្វី សូមពន្យល់។

**អថ នំ អស្សមបទំ នេត្វា សីលភេទំ អកត្វាថ
អនុកម្មាយ បដិជត្តិ** គ្រានោះ រឺតាបសនោះ នាំទៅហើយ
នូវព្រះនាងទេវីនោះកាន់អាស្រមបទ មិនធ្វើហើយនូវ ការបែក
ធ្លាយនៃសីលសោះ ទំនុកបម្រុងហើយដោយសេចក្តីអនុគ្រោះ
(ធម្ម.ប.២) ។

ន បន មំ បញ្ចាទេន្តិ “ ក៏ប៉ុន្តែ រឺភិក្ខុទាំងឡាយ តែងមិន
ញ៉ាំងខ្ញុំព្រះអង្គឲ្យបួស” (ធម្ម.ប.៤) ។

តស្ស ភគវតោ បាទមូលេ និប្បជិត្វា “ក្រាបចុះហើយ

ក្នុងទីជិត នៃព្រះបាទ របស់ព្រះមានព្រះភាគអង្គនោះ”
(ធម្ម.ប.១) ។

តទា ចត្តារោ ភិក្ខុ ចត្តារោ ពិទ្ធារា អហេសំ “វីភិក្ខុ
ទាំងឡាយ បួនរូបក្នុងកាលនោះ បានជាឆ្នាំ ៤ តូហើយ (ក្នុង
កាលនេះ) (ធម្ម.ប.៤) ។

សា វេជ្ជេនាគន្ធិ ភិទិសំ ភន្តេតិ បុដ្ឋា “វីស្រ្តីនោះ ជា
អ្នកគឺគ្រូពេទ្យមកហើយ សួរហើយថា “ម្ចាស់នាងដ៏ចម្រើន
វីរោគប្រាកដដូចម្តេចទៅ” ដូច្នោះ (ធម្ម.ប.១)។

**សត្តា គន្ធកុជិតោ និក្ខមិត្វា ទ្ធិនំ គមនានំ អញ្ញតនេ
គមនេន ធម្មសតំ គន្ធា (មេ)** “វីព្រះសាស្តា ស្តេចយាង
ចេញហើយអំពីព្រះគុន្ធកុជី ស្តេចទៅហើយកាន់ធម្មសភា
បណ្តាការទៅទាំងពីរយ៉ាងដោយការទៅមួយ” (ធម្ម.ប.៣) ។

**តស្សា វីហិប្បហរណកាលេ មុសលំ មុទ្ធិ បហរនំ
វិយ ឧប្បដ្ឋាតិ** “វីអង្រែបីដូច ជាកំពុងប្រហារនូវក្បាល តែង

ប្រាកដដល់យក្ខិតនីនោះ ក្នុងកាលជាទីបុកនូវស្រូវ” (ធម្ម.ប.១) ។

ភិក្ខុនា នាម ឯវំ ចិត្តវសិកេន ភវិតំ ន វដ្តតិ

“វីកិរិយាល្មោះថា គឺភិក្ខុជាអ្នកលុះទៅក្នុងអំណាចនៃចិត្ត យ៉ាងនេះ មិនសមគួរទេ” (ធម្ម.ប.២) ។

កន្តេ អហំ មហាល្លកកាលេ បព្វជិតោ គន្ថយុំ ឫវេតំ ន

សក្ខេស្សាមិ “បពិត្រព្រះអង្គដ៏ចម្រើន វីខ្ញុំព្រះអង្គបូសហើយ ក្នុងកាលនៃខ្លួនជាមនុស្សចាស់ នឹងមិនអាច ដើម្បីបំពេញ នូវគន្ថធុរៈបានទេ” (ធម្ម.ប.១) ។

តានិ ញ្ញាណគ្គិនា ឈាបេត្វា អភព្វប្បត្តិកានិ កាតំ

វដ្តតិ “វីកិរិយាញ៉ាំងសំយោជនៈទាំងឡាយនោះ ឲ្យឆេះ ដោយភ្លើង គឺញ្ញាណហើយទើបធ្វើឲ្យជា ធម្មជាតិមានការ កើតឡើងមិនគួរ រមែងសមគួរ” (ធម្ម.ប.២) ។

កត្តេវ កស្មី វុបសន្តេ អញ្ញត្ថ គន្ថំ វដ្តតិ

“វីកិរិយា គឺ កាលអធិករណ៍នោះស្ងប់ហើយក្នុងទីនោះឯង ទៅក្នុងទីដទៃ

រមែងគួរ” (ធម្ម.ប.២) ។

**អត្តនោ បញ្ញានុរូបេន ឯកំ វា ទ្វេ វា និកាយេ
សកលំ វា បន តេបិជកំ ពុទ្ធចបនំ ឧគណ្ឌិត្វា តស្ស ធារណំ**
“វីកិរិយារៀនយកនូវនិកាយមួយឬ ឬថានូវនិកាយទាំងពីរ ឬក៏
នូវព្រះពុទ្ធវចនៈ គឺព្រះត្រ័យបិដកទាំងអស់ ដោយសមគួរ
ដល់ប្រាជ្ញារបស់ខ្លួន ហើយទ្រទ្រង់ទុកនូវព្រះពុទ្ធវចនៈនោះ”
(ធម្ម.ប.១) ។

**តមំ ធម្មទេសនំ សត្តា សាវត្តិយំ វិហារន្តោ សបរិសំ
ឱយេន អន្លោត្តរិត្វា ហរិតំ វិឌុឌតំ អារព្ព កថេសិ** “វីព្រះ
សាស្តាកាលគង់នៅក្នុងក្រុងសាវត្តី ទ្រង់ប្រារព្ធនូវព្រះបាទ
វិឌុឌភៈ ប្រព្រឹត្តទៅមួយអន្លើដោយបរិស័ទ គឺទឹកជំនន់ ជន់
លិចហើយ ឲ្យស្លាប់ហើយ ត្រាស់សម្តែងហើយ នូវព្រះធម៌
ទេសនានេះ” (ធម្ម.ប.៣) ។

**សេដ្ឋី អត្តនា បាលិកំ វនប្បតី និស្សាយ លទ្ធក្តា
តស្ស បាលោតិ នាមំ អភាសិ** “សេដ្ឋីបានធ្វើហើយនូវពាក្យ
ថា “បាល” ដូច្នោះឲ្យជាឈ្មោះដល់បុត្រ អ្នកកើតហើយ

មុននោះ ព្រោះភាវៈនៃបុត្រនោះ ជាអ្នកដែលខ្លួនអាស្រ័យនូវ
ដើមឈើជាម្ចាស់ព្រៃដែលទេវតារក្សាហើយ ទើបបានហើយ”
(ធម្ម.ប.១) ។

**ឥមំ មយា មារេតុំ វា ហត្ថបារទេ វាស្សុ និន្ទិតុំ អក្ខិនិ
វា ឧបាតេតុំ វដ្ឋតិ** ប្រែថា **ឥមំ មយា មារេតុំ វា** “វីកិរិយា គឺ
យើងញ៉ាំងជាងឈើនេះឲ្យស្លាប់ឬ” **ហត្ថបារទេ អស្សុ និន្ទិតុំ
វា** “ឬថាវីកិរិយាកាត់នូវដៃនិងជើងទាំងឡាយ របស់ជាង
ឈើនេះ” **អក្ខិនិ ឧប្បារទេតុំ វា** “ឬថាវីកិរិយា ធ្លៀលចេញនូវ
ភ្នែកទាំងឡាយ” **វដ្ឋតិ** ទើបគូរ (ធម្ម.ប.៦) ។

**អតីតេ ភិរយស្មា មហាកប្បិនោ បទុមុត្តរពុទ្ធស្ស
បាទមូលេ កតាភិនិហារេ សំសារេ សំសរន្តោ ពារណសិតោ
អវិទូរេ ឯកស្មី បេសក្ការគារមេ ជេដ្ឋកបេសការេ ហុត្វា
និព្វត្តិ** ប្រែថា “**កិរ** បានឮថា **អតីតេ** ក្នុងកាលដែលកន្លងទៅ
ហើយ **មហាកប្បិនោ** វីព្រះមហាកប្បិន **រាយស្មា** ដ៏មាន
អាយុ **បទុមុត្តរពុទ្ធស្ស បាទមូលេ កតាភិនិហារេ** មាន
អភិនិហារធ្វើទុកហើយ ក្នុងទីជិតនៃព្រះបាទរបស់ព្រះពុទ្ធ

ព្រះនាមបទុមុត្តរៈ **សំសរន្តោ** កាលអន្លោលទៅ **សំសារេ** ក្នុង
សង្សារ **ជេដ្ឋកបេសការោ** ហុត្វា ជានាយជាងតម្បាញធំ
បំផុត **និព្វត្តិ** កើតឡើងហើយ **បេសការគោមេ** ក្នុងស្រុកនៃ
ជាងតម្បាញ **ឯកស្មី** មួយ **អវិទូរេ** ក្នុងទីជិត **ពារណសិតោ**
អំពីក្រុងពារណសី” (ធម្ម.ប.៥) ។

បល្លលេ ឱតិទ្វា តត្ថ ចរិត្វា គច្ឆន្តោ រាជហំសោ វិយ
កត្តចិ អលក្ខោ យេវ មម បុត្តោ ប្រែថា “**បុត្តោ** រឺបុត្រ **មម**
របស់យើង **កត្តចិ អលក្ខោ ឯវ ហោតិ** ជាអ្នកមិនជាប់
ជំពាក់ហើយក្នុងទីណាៗ **បល្លលេ ឱតិទ្វា តត្ថ ចរិត្វា គច្ឆ**
ន្តោ រាជហំសោ វិយ បីដូចជារីរាជហង្ស កាលចុះលើភក់
ហើយ ត្រាច់ទៅលើភក់នោះហើយហើរទៅ” (ធម្ម.ប.៥) ។

អជ្ជ មេ សុទិដ្ឋំ កត្វា អត្តានំ វន្តិតំ ទេហិ ប្រែថា **អជ្ជ**
ក្នុងថ្ងៃនេះ **តំ រីលោក ទេហិ ចូរឲ្យ មេ សុទិដ្ឋំ អត្តានំ កត្វា**
វន្តិតំ ដើម្បីធ្វើនូវខ្លួនឲ្យជាអ្នកគឺខ្ញុំឃើញល្អហើយ ថ្វាយបង្គំ
នូវខ្លួន (ធម្ម.ប.៥) ។

ក៏ បន តេ សារីបុត្ត ឯចំ កតោបការំ ទុក្ខតោ មោចេតំ
ន វដ្តតិ ប្រែថា សារីបុត្ត ម្ចាស់សារីបុត្ត បន ក៏ តេ ឯចំ
កតោបការំ ទុក្ខតោ មោចេតំ រឺក៏វិយាគីលោកញ៉ាំងព្រាហ្មណ៍
អ្នកមានឧបការៈ ធ្វើហើយយ៉ាងនេះ ឲ្យរួចចាកទុក្ខ ន វដ្តតិ
តែងមិនគួរ ក៏ ឬ ? (ធម្ម.ប.៤) ។

អន្តបាលតេសទ្មេសុ យោ យំ ឥច្ឆតិ តស្ស តំ យចិច្ឆិត-
មេវ សម្មជ្ជតិ ប្រែថា យោ និក្ខុ រឺភិក្ខុណា ឥច្ឆតិ តែង
ប្រាថ្នា អន្តបាលតេសទ្មេសុ យំ វតំ នូវបណ្តាបាយនិង ទឹក
និងភេសជ្ជៈទាំងឡាយ វត្តណា តំ វត្ត រឺវត្តនោះ សម្មជ្ជតិ
តែងដល់ព្រម តស្ស និក្ខុនោ ដល់ភិក្ខុនោះ យចិច្ឆិតំ ឯវ
តាមសេចក្តីប្រាថ្នាមិនខាន (ធម្ម.ប.១)។

អត្តនោ បញ្ញានុរូបេន ឯកំ វា ទ្វេ វា និកាយេ
ស-កលំ វា បន តេ មិជ្ជកំ ពុទ្ធវចនំ ឧគ្គន្ទិក្ខា តស្ស ធារ
ណំ កថនំ វាចនំ ប្រែថា អត្តនោ បញ្ញានុរូបេន ឯកំ និកាយំ
វា ទ្វេ និកាយេ វា សកលំ តេ មិជ្ជកំ ពុទ្ធវចនំ វា បន
ឧគ្គន្ទិក្ខា តស្ស ធារណំ កថនំ វាចនំ រឺក៏វិយា រៀនយកនូវ

និកាយមួយ ឬ ឬថានូវនិកាយទាំងពីរ ឬក៏នូវព្រះពុទ្ធវចនៈ គឺ ព្រះត្រៃបិដកទាំងមូលតាមសមគួរ ដល់ប្រាជ្ញា របស់ខ្លួន ហើយ ទ្រទ្រង់ សំដែង បង្រៀន នូវពុទ្ធវចនៈនោះ (ធម្ម.ប.១) ។

តទា កិរិ វឌ្ឍនីហិ បាទស្ស អរោគករណតារោន កតំ អត្តនោ ឧបការំ ញត្វា សព្វសេតស្ស ហត្ថិបោតកស្ស ទាយ កោ ឯកចារិកោ ហត្ថិ សារីបុត្តត្ថេរោ អហោសិ ប្រែថា **កិរិ** បានឮថា **ហត្ថិ** រឺជំរឺ **ឯកចារិកោ** អ្នកត្រាច់ទៅតែម្នាក់ឯង ជា ប្រក្រតី **វឌ្ឍនីហិ បាទស្ស អរោគករណតារោន កតំ អត្តនោ ឧបការំ ញត្វា សព្វសេតស្ស ហត្ថិបោតកស្ស ទាយកោ** ជាអ្នកដឹងនូវឧបការៈ គឺជាងឈើទាំងឡាយធ្វើ ហើយដល់ខ្លួនដោយភាវ គឺការធ្វើនូវកិរិយាមិនមាននៃរោគ ដល់ជើង ឲ្យនូវកូននៃជំរឺ មានអរយវៈទាំងពួងសសុទ្ធ **តទា** ក្នុងកាលនោះ **តទានិ សារីបុត្តត្ថេរោ អហោសិ** បានជាព្រះ សារីបុត្តក្នុងកាលឥឡូវនេះហើយ (ធម្ម.ប.៤) ។

ពន្ធលកុមារោ សង្ខិវេទ្ធិ គហេត្វា មជ្ឈេ អយសលកំ

បក្ខិបិដ្ឋា សង្ឃិកលាមេ ឧស្សាមេត្វា ឋមិកេ មល្លរាជកុលេហិ
ឥមេ កម្មេត្តតិ វុត្តេ អសីតិហត្ថំ អេកាសំ ឧល្លឡិដ្ឋា អសិនា
កម្មេន្តោ អគមាសិ ប្រែថា ពន្ធលោ រីកុមារឈ្មោះ ពន្ធល
វចនេ នាកាលពាក្យ) “ពន្ធលោ រីកុមារឈ្មោះពន្ធល កម្មេត្ត
ចូរកាប់ ឥមេ សង្ឃិកលាមេ នូវបាច់ ៦០ ទាំងឡាយនេះ” ឥតិ
ដូច្នោះ (បើចង់ប្រែទម្លាយ លេខក្នុងថារូបឲ្យហើយក៏បាន)
វចនេ នាកាលពាក្យ ពន្ធលោ កម្មេត្ត ឥមេ សង្ឃិកលាមេ
ឥតិ ថាវីពន្ធលកុមារ ចូរកាប់នូវបាច់ ៦០ ទាំងឡាយនេះ
ដូច្នោះ មល្លរាជកុលេហិ គឺត្រកូលនៃស្តេចមល្លទាំងឡាយ
វុត្តេ ពោលហើយ ឧល្លឡិដ្ឋា លោតឡើងហើយ អេកាសំ
កាន់អាកាស អសីតិហត្ថំ មានហត្ថ ៨០ ជាប្រមាណ កម្មេន្តោ
កាលទ្រង់កាត់ សង្ឃិកលាមេ នូវបាច់ ៦០ ទាំងឡាយ
សង្ឃិវេទ្យ គហេត្វា មជ្ឈេ អយសលាភំ បក្ខិបិដ្ឋា ឧស្សាមេត្វា
មល្លរាជកុលេហិ ឋមិកេ ដែលត្រកូលនៃស្តេចមល្លទាំងឡាយ
ទ្រង់កាន់យកនូវឫស្សីទាំង ៦០ ទ្រង់ដាក់ចុះហើយនូវស្នូល
ជាវិការៈនៃដៃកក្នុងកណ្តាល ឲ្យលើកឡើងហើយ តាំងទុក

ហើយ **អេសិនា** ដោយដាវ **អេតមាសិ** បានស្តេចទៅហើយ
(**ឋមិតេ** ជាកិរិយាកិតកៈ សម្រេចមកពី **ត**-បច្ច័យ ឲ្យទៅជា
បទវិសេសនៈរបស់ **សន្និករណមេ**) (ធរ.ប.៣) ។

**សោ អហិវាតរោគុប្បត្តិកោ បដ្ឋាយ សព្វំ ភទ្ទវតិយ-
សេដ្ឋិនោ បវត្តិ អេចិក្ខិត្វា តស្ស អត្តនោ ចេត្ត ធិតុដ្ឋានេ
ឋមិតតាវំ អេរោចេសិ** ប្រែថា **សោ មិត្តកុដ្ឋុម្ពិកោ** វិមិត្តកុដ្ឋុម្ពិ
នោះ **អេចិក្ខិត្វា** ប្រាប់ហើយ **បវត្តិ** នូវព័ត៌មាន **សព្វំ** ទាំង
អស់ **ភទ្ទវតិយសេដ្ឋិនោ** របស់សេដ្ឋី ក្នុងក្រុងភទ្ទវតី
បដ្ឋាយ ចាប់ដើម **អហិវាតរោគុប្បត្តិកោ** អំពីការកើតឡើង
នៃអហិវាតរោគ **អេរោចេសិ** ក្រាបទូលហើយ **តស្ស**
កុមារិកាយ អត្តនោ ចេដ្ឋធិតុដ្ឋានេ ឋមិតតាវំ នូវការនៃ
នាងកុមារិកានោះជាអ្នកគឺខ្លួន តាំងទុក ហើយក្នុងតំណែងនៃ
ធីតាច្បងបំផុតរបស់ខ្លួន (ធរ.ប.២) ។

**សេដ្ឋី អត្តនា បាលិតំ វនប្បតិ និស្សាយ លទ្ធក្តា
តស្ស បាលោតិ នាមំ អកាសិ** ប្រែថា **សេដ្ឋី** វិសេដ្ឋី **អកាសិ**
បានធ្វើហើយ **បាលោ ឥតិ វចនំ** នូវពាក្យថា “**បាល**” ដូច្នោះ

នាម៍ ឲ្យជាឈ្មោះ **តស្សបុគ្គស្ស** របស់កូននោះ **តស្សបុគ្គស្ស**
អគ្គនា បាលិកំ វនប្បតី និស្សាយ លទ្ធក្តា ព្រោះភាវនៃបុគ្គ
នោះ ជាអ្នកគឺខ្លួនអាស្រ័យហើយ នូវឈើជាម្ចាស់នៃព្រៃ
ដែលទេវតារក្សាហើយបានហើយ (ធម្ម.ប.១) ។

សេដ្ឋិវិភាមិ តស្សគន្ធា ទ្វារេ ឋិតនាវំ សុត្វា ប្រែថា
សេដ្ឋិវិភាមិ ឯវី ជីតានៃសេដ្ឋី **សុត្វា** ឮហើយ **តស្ស** (**យោស-**
កស្ស) **អគន្ធា ទ្វារេ ឋិតនាវំ** នូវភាវៈ នៃយោសកៈនោះជា
អ្នកមកហើយឈរហើយជិតទ្វារ (ធម្ម.ប.២) ។

អនុសន្តិ យជេត្វា ធម្មំ ទេសេន្តោ ឥមំ គាថមាហា
ប្រែថា **សត្តា** រឺព្រះសាស្តា **អនុសន្តិ យជេត្វា ធម្មំ ទេសេន្តោ**
កាលទ្រង់តនូវអនុសន្តិសម្តែងនូវធម៌ **អាហា** ទ្រង់ត្រាស់ហើយ
គាថំ នូវគាថា **ឥមំ** នេះ (ធម្ម.ប.៤) ។

អនាយ នាំទៅហើយ **ទេវំ** នូវព្រះថេរ **យដ្ឋកោជិយា**
ដោយចុងនៃឈើច្រត់ **គម្ពន្តោ** កំពុងទៅ **សម្មាបុណិ** ដល់
ព្រមហើយ **អន្តរាមគ្កេ អជវិយំ សទ្ធព្ពនគំ នាម ថេរេន**

ឧបនិស្សាយ វុទ្ធិបុព្វគាមំ នូវស្រុកដែលព្រះថេរញាប់ចូល
ទៅអាស្រ័យនៅ ហើយឈ្មោះសង្កដួនគរក្នុងដងព្រៃ ត្រង់
ចន្លោះនៃជួរ។

ថេរេន មានសេចក្តីសម្តែងជាមួយនឹង **វុទ្ធិ** ជាចំណែក
របស់ **វុទ្ធិបុព្វគាមំ**។

អនុរុទ្ធស្តេរោ អត្តនោ ញាតិឧបជ្ឈាកានំ ពហុតានំ
ញាបេតុកាមោ មញ្ញេ ប្រែថា **អនុរុទ្ធស្តេរោ** រឺព្រះថេរឈ្មោះ
អនុរុទ្ធ អត្តនោ ញាតិឧបជ្ឈាកានំ ពហុតានំ ញាបេតុកាមោ
(ហោតិ) មញ្ញេ ទំនងជាអ្នកមានប្រាថ្នា ដើម្បីញ៉ាំងជន
ទាំងឡាយ ឲ្យដឹងនូវភាវនៃញាតិ និងឧបដ្ឋាកទាំងឡាយ
របស់ខ្លួនជាមនុស្សច្រើន (ធម្ម.ប.៤) ។

ដើម្បីឲ្យស្ងាត់ជំនាញទាល់តែមានលំហាត់ដើម្បី សិក្ខា
កាម យកទៅគិត ពិចារណាមើលហើយបើគិតទៅមិន ឃើញ
ទេ **សុ មិ មុ លិ; សុ, ស្តាប់, មិ. គិត, មុ. សាកសួរ, លិ. សរ**
សេរទុក, អង្គបួនហ្នឹងហើយដែលធ្វើឲ្យចេះ បើមិនហ៊ាន
សាកសួរ មិនហ៊ានកត់ត្រាទុក ដោយប្រការដទៃទេ មិនអាច
ជាអ្នកប្រាជ្ញបានទេ បើអញ្ចឹង សូមប្រកបដោយសេចក្តី

ព្យាយាម ខ្ញុំព្រះករុណាក៏ខិតខំរិះរកគ្រប់មធ្យោបាយ ដើម្បី
នឹងកែសម្រួល មេរៀនណាក៏ដោយ បើគ្មានលំហាត់មិនសូវ
មានគំនិតគិតគូរចង់ចេះចង់ដឹងទេ ទាល់តែមានលំហាត់ ធ្វើ
មិនកើត ទើបដឹងថា អាត្មាអញរៀនមិនទាន់ដល់ទេតើ បាន
ជាធ្វើមិនកើត ដល់មិនបានធ្វើលំហាត់ អត់បានគិតគូរអ្វី
សោះ បានជាខ្ញុំព្រះករុណាចូលចិត្តដាក់មេរៀនអី ហើយឲ្យ
មានលំហាត់ផង ទើបសមណៈជាសិក្ខាកាមមានសេចក្តី ចង់
ចេះចង់ដឹង សាកល្បងដោយសារលំហាត់ នឹងដឹងខ្លួនហើយ
ថាអញទៅមិនរួច បានជាខ្ញុំព្រះករុណា ខំព្យាយាម ដើម្បី
បង្រៀនអ្វីមួយឲ្យ មានលំហាត់ ទោះបីខុសត្រូវខ្លះ ក៏គ្រាន់បើ
ជាងអត់ សូមព្រះគុណម្ចាស់ជាសមណសិស្សទាំងអស់ ខំ
យកព្រះទ័យទុកដាក់ហើយបានចេះដឹងច្រើន ខ្ញុំព្រះករុណា
បានបុណ្យត្រង់ធម្មទាន ដែលព្រះទ្រង់ញាណ ប្រោស
ទេសនាថា **សព្វទានំ ធម្មទានំ ជិនាតិ** ធម្មទានឈ្នះ ទាន
ទាំងពួង ។

មែបរៀនយោគសព្វនាម

វិសេសនសព្វនាមទាំងនិយមទាំងអនិយម ហៅថា

វិសេសនៈ របស់នាមនាម រៀរលែងតែ **ភី-សព្វ**ដែល ប្រែថា “អ្នកណា” ប្រើជាកត្តាដូចនាមនាមប៉ុណ្ណោះ ។

ក្នុងប្រយោគ ដែលលោករៀងតែសព្វនាម មិនបាន រៀងនាមនាមទុកផងទេ វេលាប្រែ ត្រូវរកនាមនាមមកប្រកប ឲ្យត្រូវតាមលិង្គវចនៈ និងវិភក្តិរបស់វិសេសនសព្វនាម ហៅ ថា **យោគសព្វនាម** ។

ការយោគសព្វនាមនោះ មិនមែនយោគបានតាមចិត្ត ទេ ស្រេចហើយតែ សព្វនាមក្នុងស្រយោគនោះ សម្លឹងយក នាមនាម បែបណាដែលបាននិយាយរួច មកហើយ។

សិក្ខាកាមត្រូវពិចារណាថា វិសេសនៈសព្វនាមក្នុង ប្រ យោគនេះ តើដើម្បីសម្លឹងយកនាមនាមប្រភេទណា ? កាល បើដឹងច្បាស់ហើយ ទើបយកនាមនាម ប្រភេទនោះ ដូចជា **យោ យេ បទ**ទាំងពីរនេះ ជាប៉ុណ្ណឹងកវចនៈបឋមាវិភក្តិ **យេ**

ជា បុំលិង្គពហុវចនៈបឋមាវិភក្តិ អាចយោគនាមនាម បានជា បុំលិង្គបឋមាវិភក្តិ ទៅតាម វចនៈដូចជា **យោ ជនោ, យោ មុនិ, យោ សេដ្ឋិ, យោ គរុ, យេ ជនា, យេ មុនយោ, យេ សេដ្ឋិនោ, យេ គរុ** ជាដើម ដោយមិនគិតការន្តទេ ដូចជា **សត្តា បន តេន ហត្ថិនា ឧបន្និយមនោ សុខំ វសិ ។ សោមិ គណំ បហាយ វាសុវិហារត្ថាយ តំ វនសន្នំ បាវិសិ ។** សោមិ ត្រូវយក **ហត្ថិ, សោ** និង **ហត្ថិ** មានលិង្គវចនៈ វិភក្តិ ដូចគ្នា ផ្សេងតែការន្តអាចយោគចូលគ្នាបាន មិនខុសវិធី យោគសព្វនាមទេ ដូចប្រែថា **បន** ចំណែកខាង **សត្តា** វិព្រះ សាស្តា **តេន ហត្ថិនា ឧបន្និយមនោ** កាលដែលជំរើនោះ បម្រើ **វសិ** ស្តេចគង់នៅហើយ **សុខំ** សប្បាយ ។ **សោមិ ហត្ថិ** វីងជំរើនោះ **បហាយ** លះបង់ហើយ **គណំ** នូវហ្វូង **បាវិសិ** ចូលទៅហើយ **វនសន្នំ** កាន់ដងនៃព្រៃ **តំ** នោះ **វាសុវិហារត្ថាយ** ដើម្បីប្រយោជន៍ដល់ការនៅសប្បាយ ។

ឧទាហរណ៍នេះ និយាយចំពោះបុំលិង្គបឋមាវិភក្តិ ឯកវចនៈបុំល្អោរៈ សូម្បី លិង្គវចនៈនិងវិភក្តិដទៃៗ សិក្ខាកាម

គប្បីធៀបគ្នាតាមន័យនេះចុះ ។ បើយោគឲ្យខុសលិង្គវចនៈ
និង វិភក្តិ ដូចយោគថា **ឥមេ ឥត្តិ តា មុរិសា បរេ នារី** ខុស
លិង្គ យ៉ាងនេះក្តី **ឥមេ ជនោ តេ ជនំ** ខុសវចនៈនិងវិភក្តិ
យ៉ាងនេះក្តី ប្រើមិនបានឡើយ។

វិធីយោគសព្វនាមនៅមានច្រើនទៀត ។

ក) ក្នុងប្រយោគដើម មានសង្ខ្យាប្រាប់ចំនួននាមនាម
ដល់មកប្រយោគក្រោយលោកច្រើនមិនសូវរៀងសង្ខ្យានោះ
ទេរៀងទុកតែវិសេសនៈសព្វនាម។

កាលបើដូច្នោះ វេលាប្រែឲ្យបានសេចក្តីជាក់លាក់ល្អ
គួររំលឹកសង្ខ្យាចំនួននោះមកប្រកបផង ទើបបានសេចក្តី
ច្បាស់លាស់ ដូចជា **សេតល្យនគរវាសិនោ ហិ បុល្លកាឡោ**
មជ្ឈិមកាឡោ មហាកាឡោ ចាតិ តយោ ភាតរោ កុដុម្ពិកា ។
តេសុ ជេដ្ឋកនិដ្ឋា ទិសាសុ វិចរិត្វា មញ្ញាហិ សកជសតេហិ
កណ្ហំ អាហានេត្តិ ។ តេសុ ក្នុង សង្កាត់ក្រោយ ត្រូវយោគយក
សង្ខ្យាក្នុងសង្កាត់មុន មកផងថា តេសុ តិសុ កុដុម្ពិកេសុ ។

ប្រែប្រយោគទាំងពីរសង្កាត់នោះថា **ហិ** សេចក្តីពិស្តារថា **កុដុម្ពិកា** វិកុដុម្ពិក៍ទាំងឡាយ **តយោ** បីនាក់ **ភាតរោ** ជាបង ប្អូន **ឥតិ** គឺ**ចុល្លកាលោ** ច វិចុល្លកាល ១ **មជ្ឈិមកាលោ** ច វិមជ្ឈិមកាល ១ **មហាកាលោ** ច វិមហាកាល ១ **សេតព្យនគរ** **វាសិនោ** មានកិរិយានៅក្នុង ក្រុងសេតព្យជាប្រក្រតី ។ **តេសុ** **តិសុ កុដុម្ពិកេសុ** បណ្តា កុដុម្ពិក៍ទាំងបីនាក់នោះ **លេដ្ឋកនិដ្ឋា** វិកុដុម្ពិក៍ជាបងបង្អស់និងកុដុម្ពិក៍ជាប្អូនពៅទាំងឡាយ **វិចរិត្វា** ត្រាច់ទៅហើយ ផ្សេងៗ **ទិសាសុ** ក្នុងទិសទាំងឡាយ **អាហារន្តិ** តែងនាំមក **តណ្ហាំ** នូវរបស់ **សកជសតេហិ** ដោយ រយនៃរទេះទាំងឡាយ **មញ្ញាហិ** ប្រាំ ។

តេសុ ហ្នឹងឲ្យយោគទាំងសង្ឃាមកទៀត ដើម្បីឲ្យជាក់ ច្បាស់បានជាថែម **តិសុ កុដុម្ពិកេសុ** ដើម្បីបញ្ជាក់ឲ្យ សេចក្តី ច្បាស់លាស់ ។

ខ) ក្នុងប្រយោគដើមប្រយោគខ្លះមាន **វា** ឬ **ច**, **មិ-** សព្វ ជាសមុច្ឆ័យ ឬ វិកប្បខ័ណ្ឌត្រង់ចន្លោះនៃបទនាម សម្រាប់

រូបរួម ឬញែកបទនាមឲ្យដាច់ចេញពីគ្នា ដល់មកប្រយោគ
 ក្រោយ **វា, ច, មិ-សព្វ** ក្តីបទនាមនាមនោះៗ ក្តី ក៏បាត់អស់
 ទៅ ឯសេចក្តីគង់នៅជាប់ទាក់ទងគ្នា ព្រោះហេតុនោះ ទើប
 លោករៀងវិសេសនៈសព្វនាមទុក សម្រាប់ឲ្យ យោគយក
 បទនាមនាមនោះៗ ព្រមទាំង **វា, ច, មិ-សព្វ** ក្នុងវេលាដែល
 ប្រែដូចជា **យេ ខោ កេចិ លោកេ អេហន្តោ វា អេហត្តមគ្គំ**
វា សមាបន្តា អហំ តេសំ អញ្ញតរោ; តេសំ បទក្រោយ អហំ
 ត្រូវយោគថា **តេសំ អេហន្តានំ វា អេហត្តមគ្គំ សមាបន្តានំ**
វា ។ ប្រែទាំងពីរសង្កាត់ថា: **បុគ្គលា** រឺបុគ្គលទាំងឡាយ **យេ**
ខោ កេចិ ឯណានីមួយ **លោកេ** ក្នុងលោក **អេហន្តោ វា** ជា
 ព្រះអរហន្តឬ **អេហត្តមគ្គំ សមាបន្តា វា** ឬជាអ្នកដល់ហើយ
 នូវព្រះអរហត្តមគ្គ **តេសំ អេហន្តានំ វា អេហត្តមគ្គំ**
សមាបន្តានំ វា បណ្តាបុគ្គលទាំងឡាយជាព្រះអរហន្ត ឬជា
 អ្នកដល់ហើយនូវអរហត្តមគ្គនោះ **អហំ រឺខ្ញុំ អញ្ញតរោ** មួយ
 រូបដែរ ។

អញ្ញតរោ ជា និទ្ទារណីយៈ គឺពាក្យដែលរើឡើងអំពី
តេសំ, តេសំ មាន អរហន្តានំ, អញ្ញតរោ ត្រូវដាក់ អរហា ចា
អរហត្តមគ្គំ សមាបន្តោ ចា ហោមិ ជាព្រះអរហន្ត ឬថាជា
អ្នកដល់ហើយនូវអរហត្តមគ្គមួយរូបដែរ ។

លំហាត់ប្រែ

អថស្ស ភរិយាយ កុត្តិយំ គព្ពោ បតិដ្ឋាសិ ។

អថស្ស ន ចិរស្សេវ ភរិយាយ គព្ពោ បតិដ្ឋាសិ សា
គព្ពស្ស បតិដ្ឋាភាវំ ញត្វា តស្ស អរោបេសិ ។

អន្តបាលតេសទ្វេសុ យោ យំ ឥច្ចតិ តស្ស តំ
យចិច្ចិតមេវ សម្បជ្ជតិ ។

សេដ្ឋី អត្តនា បាលិតំ វនប្បតិ និស្សាយ លទ្ធក្កា
តស្ស បាលោតិ នាមំ អភាសិ ។

យោ តេសំ បច្ចុយោ ហោតិ យំ និស្សាយ តេ តំ កម្មំ
ករោន្តិ សោ ឧត្តោ មិត្តោ ចា តេសំ បុព្វទ្ធមោតិ វុច្ចតិ ។

បែបរៀនប្រកាស-សព្ទ

ការប្រកាសសព្ទមាន ៤ យ៉ាងគឺ

១. សព្ទជានាមកិតកៈ ភាវសាធនៈ បើរួមជាបទ សមាសនិងភាវសព្ទប្រែថា ភាវនៃកិរិយា...ដូចជា **គមនភាវោ** វិភាវនៃកិរិយាទៅ ។

២. សព្ទជាគុណនាមក្តី នាមប្រើជាគុណនាមក្តី បើរួមជាបទសមាសនិងភាវសព្ទ ប្រែថាភាវនៃ...ជា... ។ ដូចជា **រញ្ជោ មហន្តភាវោ** វិភាវនៃព្រះរាជាជាធំ, **មុរិសស្ស រាជភាវោ** វិភាវនៃបុរសជាព្រះរាជា ។

៣. សព្ទជាកិរិយាកិតកៈប្រកប **ត**-បច្ច័យបើរួមជា បទសមាស និងភាវសព្ទប្រែថា ភាវនៃ... ជាអ្នក... ដូចជា **ភិក្ខុសោ និសិន្ធុភាវោ** វិភាវនៃភិក្ខុជាអ្នកអង្គុយហើយ ។

៤. សព្ទជានាមនាមក្តី នាមកិតកៈកត្តសាធនក្តី បើរួមជាបទសមាសនិង ភាវសព្ទប្រែថាភាវនៃ... ដូចជា **សហាយ ភាវោ** វិភាវនៃសម្លាញ់ **យាតកភាវោ** វិភាវនៃបុគ្គលអ្នក

សម្លាប់ ។ សូម្បីបទដែលប្រកបបច្ច័យ ក្នុងភាវតទ្ធិត ទាំងអស់
មាន **តា**-បច្ច័យជាដើម ក៏មានវិធីប្រែ ៤ យ៉ាងដូច **តាវ**-សព្វ
ដែលភ្ជាប់ជាបទសមាស ដែរ ។

លំហាត់ប្រែ

បគធញ្ញា រដ្ឋេន និមន្តិយហនោ តំ បដិក្ខិមិត្វា
សព្វញ្ញុតំ បត្វា ប្រែថា **សត្ថា** រឺព្រះសាស្តា **បគធញ្ញា រដ្ឋេន**
និមន្តិយហនោ គឺព្រះរាជាក្នុងដែនមគធៈកាលនិមន្តដោយ
ភាវៈនៃព្រះរាជា **បដិក្ខិមិត្វា** ទ្រង់ហាមហើយ **តំ រដ្ឋំ** នូវរាជ្យ
នោះ ឬថា (នូវភាវៈនៃព្រះរាជានោះ) **បត្វា** ទ្រង់ដល់ហើយ
សព្វញ្ញុតំ នូវភាវៈនៃព្រះសព្វញ្ញ ។ **រដ្ឋំ** មកពី **រាជ** + **រាជ្យ**
បច្ច័យក្នុងភាវតទ្ធិត ហើយរាជនឹងប្រើជានាមនាម **សព្វញ្ញុតំ**
នោះ សម្រេចមក **សព្វញ្ញុ** + **តា** បច្ច័យ ទុតិយាទៅជា **តំ** ឲ្យ
ប្រើជានាមនាម ប្រែថាភាវៈនៃ... (ធម្ម.ប.១) ។

ចូឡបន្ថកោ សិនេហេន ពុទ្ធសាសនេ គិហិភានំ ន
បត្តេតិ ប្រែថា **ចូឡបន្ថកោ** រឺចូឡបន្តកៈ **ន បត្តេតិ** តែងមិន
ប្រាថ្នា **គិហិភានំ** នូវភាពជាគ្រហស្ថ **សិនេហេន** ដោយសេចក្តី
ស្នេហា **ពុទ្ធសាសនេ** ក្នុងព្រះពុទ្ធសាសនា ។ **គិហិភានំ** ជា

នាមនាម ប្រែថា ភាវៈនៃ... (ធម្ម.ប.២) ។

កាមគុណំ អរេត្ត ហសនតារោ នាម ហីនោ ធម្មោ
ប្រែថា **កាមគុណំ អរេត្ត ហសនតារោ នាម** ឈ្មោះថាវិភាវ
គឺកិរិយាសើចប្រារព្ធនូវកាមគុណ **ហីនោ ធម្មោ ហោតិ** រមែង
ជាធម៌ដ៏ថោកទាប ។

អថស្ស អត្តនា សទ្ធិ ឯកជ្ឈាសយតំ ញាត្វា ឧប្បតិ-
ស្សោ អេហ (ធម្ម.ប.១) ប្រែថា **អថ** គ្រានោះ **ឧប្បតិស្សោ**
វិឧប្បតិស្ស **ញាត្វា** ដឹងហើយ **អស្ស កោលិតស្ស អត្តនា សទ្ធិ**
ឯកជ្ឈាសយតំ នូវភាវៈនៃកោលិតៈនោះ ជាអ្នកមានអធ្យាស្រ័យ
តែមួយៗ អន្លើដោយខ្លួន **អេហ** ពោលហើយ (ប្រែភាវៈនៃ...
ជា...) ។

ឯវរូបំ អលកន្តស្ស ឯកចារិកតារោ វ សេយ្យោ
ឯវរូបំ សហាយំ អលកន្តស្ស បុគ្គលស្ស ឯកចារិកតារោ វ
វិភាវនៃបុគ្គលជាអ្នកកាលមិនបាននូវ សម្មាញ្ញមានសភាព
យ៉ាងនេះ ជាអ្នកត្រាច់ទៅម្នាក់ឯងជាប្រក្រតី **សេយ្យោ ហោតិ**
ជាអាការប្រសើរបំផុត (ធម្ម.ប.១) ។

អថស្ស មម ចក្ខុនំ បរិហិនតានំ អរោចេយ្យាថ ប្រែ
ថា **អថ** នាកាលបការៈយ៉ាងនោះ (សន្តោ កាលមាន) **តុម្ភេ**
វីលោកទាំងឡាយ **អរោចេយ្យាថ** គប្បីប្រាប់ **មម ចក្ខុនំ**
បរិហិនតានំ នូវភាវៈនៃចក្ខុទាំងឡាយ របស់ខ្ញុំជាធម្មជាតិ
សាបសូន្យហើយ **អស្ស កនិជ្ជស្ស** ដល់ប្អូនពៅនោះ (ធម.ប.១) ។

តាយ សញ្ញាយ អត្ថិតានំ ជានិស្សម ប្រែថា **មយំ** វី
យើងទាំងឡាយ **ជានិស្សម** នឹងដឹង (អម្ពាភំ) **អត្ថិតានំ** នូវ
ភាវៈនៃយើងទាំងឡាយមាននៅ **សញ្ញាយ** ដោយសញ្ញា **តាយ**
នោះ ។ បើចូលជាបទសមាសដូច្នោះ មិនមែនជាកិរិយា
អាខ្យាតទេ គឺជានិបាតសព្វ (ធម.ប.២) ។

តិក្ខុនំ អត្ថិតានំ វា នត្ថិតានំ វា ជានាហិ (ធម.ប.២)
ប្រែថា **តំ** វីលោក **ជានាហិ** ចូរដឹង **តិក្ខុនំ អត្ថិតានំ វា** នូវ
ភាវៈនៃភិក្ខុទាំងឡាយមាននៅ ឬ **តិក្ខុនំ នត្ថិតានំ វា** ឬថា
នូវភាវៈនៃភិក្ខុទាំងឡាយមិនមាននៅ ។ **អត្ថិ នត្ថិ** ជាសមាស
ដូច្នោះ គឺជានិបាតកិរិយាមិនមែនអាខ្យាតទេ ។ បើជាអាខ្យាត
ត្រូវមានបទប្រធានជាឯកវចនៈ តែម្យ៉ាង តែបទប្រធានជា

ពហុវចនៈ **អត្ថិ នត្ថិ** នោះ គឺជានិបាតកិរិយា អាចប្រធានជា
ពហុវចនៈបាន ឬ ចូលជាសមាស ជាប់នឹង បទដទៃបានដូច
ជា **នត្ថិបូរោ អត្ថិភារោ** ជាដើម ។

បែបរៀនប្រែវិសេសនៈ បទវិសេសនៈ គឺបទសម្រាប់
ពង្រីកសេចក្តីនៃនាមនាម ឬ បុរិសសព្វនាមឲ្យមាន សេចក្តី
វិសេសប្លែកជាងធម្មតា ឯបទវិសេសនៈត្រូវ មានលិដ្ឋវចនៈ
វិភក្តិដូចបទនាមនាមនោះ ឯវិភក្តិមានតាំងពីបឋមវិភក្តិ រហូត
ដល់ អាលបនៈ ប៉ុន្តែបទវិសេសនៈ មិនអាចប្រែចេញ ពាក្យ
អាយតនិបាតទេ បទដែល អាចប្រើជាវិសេសនៈបាន គឺនាម
នាមពួកខ្លះ ដូចជា **ថេរោ ភិក្ខុ** ភិក្ខុជាព្រះថេរៈ, បទគុណនាម
ដូចជា : **ឧច្ច** ខ្ពស់, **និច** ទាប, **ភាឡ** ខ្មៅ, **ឱនាត** ស ។ល។

បទនាមកិតកៈ ដូចជា **នាយក** អ្នកឲ្យ, **លោកវិទូ** អ្នក
ដឹងច្បាស់នូវលោក, **អយុទោ** អ្នកឲ្យនូវអាយុ, **នគរវាសិ**
អ្នកនៅក្នុងក្រុងដោយប្រក្រតីជាដើម ។ល។

កិរិយាកិតកៈ ដូចជា **លទ្ធ** បានហើយ, **និត** នាំទៅ

ហើយ, **កត** ធ្វើហើយ, **មត** ស្លាប់ហើយ ។ល។ សមាស
គុណ ដូចជា **វិណាសវ** មានអាសវៈអស់ហើយ, **កតបុញ្ញ**
មានបុណ្យធ្វើហើយ, **សុខប្បត្ត** ដល់ហើយនូវសេចក្តីសុខ
។ល។

តទ្ធិតគុណ ដូចជា **ពជគហិត**: អ្នកនៅក្នុងរាជគ្រឹះ,
កាយិក: ប្រកបហើយដោយកាយ ។ល។ សង្ឃាគុណ ដូច
ជា **ចតុប្បញ្ញាសាយ** **និក្ខនំ** **ទានំ** **ទេតិ** ។ សង្ឃានាម ដូចជា
បញ្ចសតា ជាដើម ។

វិសេសនសព្វនាម ទាំងនិយម ទាំងអនិយម ដូចជា
ឯតេ **និក្ខ** **យេ** **ច** **ពុទ្ធា** ។ល។ វិធីប្រែត្រូវ មានពាក្យអែប ជា
មួយនឹងពាក្យនាមនាម ដូចជា នាមនាមជាម្ចាស់ត្រូវប្រែ
ពាក្យអែបជាមួយនឹងវិសេសនៈ ជាអ្នក ឬ ទ្រង់ ឬ ព្រះអង្គ ជា
ដើម ដូចពាក្យថា **អធិបតិរថា** “ស្តេចទ្រង់ជាធំក្រៃលែង”
មហាន្ទនោ **សេដ្ឋី**, សេដ្ឋីលោកមានទ្រព្យច្រើន, បើជាឈ្មោះ
សត្វឲ្យប្រែថាជា ឬ ប្រែទទេ។ ដូចជា **ចណ្ណោ** **សត្តោ** សត្វ

កាច, បើជាវិសេសនៈ របស់ទីហានវត្តផ្សេងៗ ប្រែថា ងំ, ងំជា
 ឬដែលដូចជា **សីតំ ឋានំ** ទីដ៏ត្រជាក់, **សុទ្ធសោ ធម្មោ** ធម៌
 ដែលល្អ ។ល។ បើប្រាប់ចំនួនត្រូវថែមពាក្យតាមសមគួរ ដូច
 ពាក្យថា **ឯកា រដ្ឋ** ខ្សែមួយកន្ទុយ, **ឯកោ បទេសោ** ប្រទេស
 មួយស្រុក, **ឯកោ បោត្តកោ** សៀវភៅមួយក្បាល, **ឯកោ**
ថម្ពោ សរសរមួយដើម ។ល។

បែបរៀនប្រែវិកតិកត្តា

បទវិកតិកត្តា ពាក្យថា “**វិកតិ**” គឺជាបទអ្វី ? ប្រែថា ធ្វើ
 ឲ្យប្លែកៗ, កត្តា ប្រែថា អ្នកធ្វើ រួមគ្នាទៅជាវិកតិកត្តា “ធ្វើកត្តា
 ឲ្យប្លែក” ឬ “ធ្វើអ្នកធ្វើឲ្យប្លែក” វិកតិកត្តា ត្រូវមាន អង្គ ៣ គឺ :

១. សព្វប្រកបបឋមាវិភត្តិ ឬ តតិយាវិភត្តិ

២. កិរិយាសព្វសម្រេចមកអំពីធាតុ ៤ គឺ : **ហុ, ភូ, អស**
, ជន-ធាតុណាមួយក្នុងប្រយោគនោះ :

៣. សព្វពួកនោះ គឺគុណនាម នាមប្រើជាគុណ

កិរិយាកិកកៈ ប្រកបដោយ ព្យាយាមបង្កើតឡើងទុកនៅខាងមុខ
ឬ ខាងក្រោយនៃកិរិយាសព្វនោះ មិនមានបទដទៃរាំងក្នុង
ចន្លោះ កាលបើព្រមដោយអង្គ ៣ នោះ ទើបឈ្មោះថា ជា
បទ **វិកតិកត្តា** ។

វិធីប្រែបទវិកតិកត្តានោះ ត្រូវទាញយកបទ បកតិកត្តា
ជាគោល ។ បើបទ បកតិកត្តាជាបុំលិង្គជាឥត្តិលិង្គ ត្រូវប្រែ
បទវិកតិកត្តាឲ្យត្រូវតាមលិង្គ របស់បកតិកត្តា ដូច្នោះ ៖

១. ពួកមនុស្សបុំលិង្គ ប្រែថា “ជាអ្នក, ជាបុគ្គល, ជា
បុរស” ឥត្តិលិង្គ ប្រែថា “ជាអ្នក, ជាស្រ្តី” ។

២. ពួកធម៌បុំលិង្គ ប្រែថា “ជាធម៌, សភាវ” ឥត្តិលិង្គ
ប្រែថា “ជាធម្មជាតិ, ជា គុណជាតិ” នបុំសកលិង្គ ប្រែថា “ជា
ធម្មជាតិ, ជាគុណជាតិ” ។

មុត្តោ ហិ មេ អសន្តាសិ វិភតន្តោ មហាវិរិយោ
មហាបញ្ញោ (ហោតិ) ប្រែថា **ហិ** ក៏ **មុត្តោ** រឺបុត្ត **មេ** របស់
តថាគត **អសន្តាសិ វិភតន្តោ មហាវិរិយោ មហាបញ្ញោ**

ហោតិ រមែងជាមនុស្សមានកិរិយាមិនតក់ស្លុតជាប្រក្រតី ជា
អ្នកមានតណ្ហាទៅប្រាសហើយ ជាអ្នកមានវិរិយៈច្រើន ជា
អ្នកមានប្រាជ្ញាច្រើន ។ **ភិក្ខុនា នាម រាធន វិយ សុវចន**
ភវិតំ ប្រែថា **ភិក្ខុនា នាម** ដែលឈ្មោះថា គឺភិក្ខុ **រាធន**
វិយ សុវចន ភវិតំ គប្បីជាអ្នកគឺគេប្រដៅងាយដូចជារាជ
(ភិក្ខុ)។ **សា វណ្ណា អហោសិ** ប្រែថា **សា (កុមារិកា** រឺនាង
កុមារិកា) នោះ **វណ្ណា អហោសិ** បានជា ស្រីអារហើយ ។
អយំ មេ សហាយិកា ឥនានិ ពហុបកាណ ហោតិ ប្រែថា
សហាយិកា រឺស្រីជាសម្លាញ់ **មេ** របស់អញ **អយំ** នេះ **ឥនានិ**
ពហុបកាណ ហោតិ ជាអ្នកមានឧបការៈច្រើន ក្នុងកាល ឥឡូវ
នេះ ។ បើបទវិកតិកត្តាជានាមនាមជាលិង្គអ្វី ត្រូវទុកឲ្យគង់
នៅតាមលិង្គដើម ដូចជា :

អហោ វត អយំ ថេរោ មម ភរិយា ភវេយ្យ ប្រែថា
អហោ វត ឱហ្នំ ថេរោ រឺព្រះថេរៈ **អយំ** នេះ **មម ភរិយា**
ភវេយ្យ គប្បីជាភរិយារបស់អញ ។

មហាល្លកស្ស ហត្ថបាធារិ អនស្សវា ហោត្តិ ប្រែថា
មហាល្លកស្ស ហត្ថបាធារិ សូម្បីរឺដែនិងជើងទាំងឡាយ នៃ
បុគ្គលចាស់ **អនស្សវា ហោត្តិ** ជាអរយវៈ មិនស្តាប់បង្គាប់ ។

អន្តុលិយោ សោភណា ហោត្តិ ប្រែថា **អន្តុលិយោ** រឺ
ម្រាមដៃទាំងឡាយ **សោភណា ហោត្តិ** ជាធម្មជាតិល្អ ។

គត្តំ បូតិកំ ជាតំ ប្រែថា **គត្តំ** រឺខ្លួន **បូតិកំ ជាតំ** ជាធម្ម
ជាតិស្អុយ ។ **មុខំ សោភណំ (ហោតិ)** ប្រែថា **មុខំ** រឺមុខ
សោភណំ ហោតិ ជាធម្មជាតិល្អ ។

គាមោ សុន្តរោ ហោតិ ប្រែថា **គាមោ** រឺស្រុក **សុន្តរោ**
ហោតិ ជាប្រទេសល្អ ។ **មនុស្សវាសោ សបរិមន្តោ ហោតិ**
ប្រែថា **មនុស្សវាសោ** រឺប្រទេសជាទីនៅរបស់មនុស្ស
សបរិមន្តោ ហោតិ រមែងជាប្រទេសប្រព្រឹត្តទៅមួយអង្លើ
ដោយអន្តរាយ ។

នគរំ នាម អន្តោ សុវិតត្តំ ហោតិ វិចិបតុក្កសឡាជ-
កសម្បន្តំ អន្តរាបណំ ប្រែថា **នគរំ នាម** ធម្មតារឺនគរ

**វិចិត្រកុសល្យាជកសម្បត្តិ អន្តរាមណំ អន្តោ សុវិតត្តិ
ហោតិ ជានគរដែលបរិបូណ៌ហើយ ដោយផ្តល់បែកជាបួន
និង ផ្តល់បែកជាបី មានរាងផ្សារក្នុងចន្លោះ គឺ បុគ្គលចាត់
ចែងល្អហើយក្នុងខាងក្នុង ។**

លំហាត់រៀប

**តស្ស តំ មិលោតិកខណ្ឌំ បរិមជ្ជិតស្ស កិលិដ្ឋំ
អហោសិ ។ សេដ្ឋិនោ ធនំ អឌ្ឍំ ហោតិ ។ អដ្ឋិទ្ធិកោ មគ្គោ
សេដ្ឋោ ឧត្តមោ (ហោតិ) ។ ចិត្តស្ស ឧបថោ សាធុ (ហោតិ) ។
អកុសលា ធម្មា បន ឥធ លោកេ ច បរលោកេ ច មលមេវ
ហោតិ ។ ឯតេសុ ចតុសុ យា ឯសា បញ្ញា នាម សា វ សេដ្ឋា
ហោតិ ។ អវិជ្ជា បរមំ មលំ ហោតិ ។ សកលស្ស បន
វដ្ឋុទុក្ខស្ស បហានសំខាតំ អរហត្តមេវ ឥមស្មី លោកេ សុខំ
នាម (ហោតិ) ។ មច្ឆេរំ ទទតោ មលំ (ហោតិ) អត្តទុក្ខស្ស
បោសស្ស និម្មំ សញ្ញតចារិនោ ។ ទេសនាវសានេ ចតុន្តំ
បាណកោដីនំ ធម្មានិសមយោ អហោសិ ។ យោ ហិ ឯចំ
ករោតិ សោ លោកវឌ្ឍនោ នាម ហោតិ ។**

គូវិតតិកត្តា

កត្តា ក្នុង កត្តាចកៈ ឈ្មោះថា សយកត្តា, ក្នុង

ហេតុកម្មវាចកៈ ឈ្មោះថា **ហេតុកត្តា** ប្រកបដោយ បឋមា វិភក្តិ ដូច្នោះ គូ **វិភក្តិកត្តា** ត្រូវជា បឋមាវិភក្តិដែរ ដូចជា **រាជកុមារេ តំ នាសេតុកាមោ ហោតិ** ។ ប្រែថា **រាជកុមារេ** រឺព្រះរាជកុមារ **តំ នាសេតុកាមោ ហោតិ** ជាអ្នកប្រាថ្នាដើម្បី ញ៉ាំងលោក ឲ្យវិនាស ។ **វេរេញោ ព្រាហ្មណោ ហរាវដ្ឋនេន អវដ្ឋោ (ហុត្វា) ឯកទិវសំមិ សត្តារំ អរេត្ត សតី ន ឧប្បានេសិ** ប្រែថា **ព្រាហ្មណោ** រឺព្រាហ្មណ៍ **វេរេញោ** ឈ្មោះ វេរេញោៈ **ហរាវដ្ឋនេន អវដ្ឋោ ហុត្វា** ជាអ្នកគឺ គ្រឿងបង្វិល របស់មារឲ្យវិលទូទៅហើយ **សត្តារំ អរេត្ត សតី ន ឧប្បានេសិ** មិនញ៉ាំងសតិប្រារព្ធ នូវព្រះសាស្តាឲ្យកើតឡើងហើយ **ឯកទិវសំមិ** សូម្បីក្នុងថ្ងៃមួយ ។

កត្តា ក្នុង **កម្មវាចកៈ ហេតុកម្មវាចកៈ** និង **ភាវ- វាចកៈ** ឈ្មោះថា **អនតិហិតកត្តា** ប្រកបដោយ តតិយាវិភក្តិ, គូ **វិភក្តិកត្តា** ត្រូវប្រកបដោយ តតិយាវិភក្តិដែរ ដូចជា **មជ្ឈិមវេយ អប្បមត្តេន ហុត្វា កុសលំ ភាតព្វំ** ប្រែថា **កុសលំ** រឺកុសល **បុគ្គលេន** គឺបុគ្គល **អប្បមត្តេន ហុត្វា** ជា

អ្នកមិនប្រមាទហើយ **ភាគតំ** គប្បីធ្វើ **មជ្ឈិមវេយ** ក្នុង
មជ្ឈិមវ័យ ។

សហទកេន នាម ព្យក្កេន ភវិតតំ ប្រែថា **សហទ-**
បកេន (បុគ្គលេន) នាម ឈ្មោះថាគឺបុគ្គលអ្នកបបួល **ព្យក្កេន**
ភវិតតំ គប្បីជាអ្នកឈ្លាស ។ **មយា គហិនា ភវិតតំ វដ្តតិ**
ប្រែថា **មយា គហិនា ភវិតតំ** រីកិរិយាគឺយើងជាគ្រហស្ថ
វដ្តតិ រមែងគួរ ។

សោ តំ ខណញ្ញេវ តុណ្ហិ ហុត្វា បុន គន្ធា ថេរេ
អក្កោសតិយេវ ប្រែថា **សោ ឆន្ទោ** រឺព្រះឆន្ទនោះ **តំខណំ**
ឯវ តុណ្ហិ ហុត្វា ជាអ្នកនៅស្ងៀមក្នុងខណៈនោះឯង **គន្ធា**
ទៅហើយ **ថេរេ អក្កោសតិ ឯវ** តែងជេរនូវព្រះថេរ
ទាំងឡាយមែនពិត ។

បែបរៀនប្រែវិភក្តិកម្ម

បទវិកតិកម្មគឺបទអ្វី ? វិកតិ ប្រែថា “ធ្វើឲ្យប្លែក”, កម្ម
ប្រែថា “តួអំពើ” រួមសេចក្តីថា “ធ្វើបទដែលគេត្រូវធ្វើឲ្យ
ប្លែកៗ” បានដល់ធ្វើតួពង្រីកកម្មឲ្យប្លែកចាកភាពដើម មាន

សេចក្តីថា វិកតិកត្តា គឺ វិកតិកត្តាជាតូពង្រីកបទកត្តាឲ្យប្លែក តែ វិកតិកម្មជាតូពង្រីកបទកម្មឲ្យប្លែក មានពីរយ៉ាងគឺ :

១. បទកម្ម ក្នុង កត្តាវាចកៈ ហេតុកត្តាវាចកៈ ប្រកប ដោយ ទុតិយាវិភត្តិ ដូច្នោះ បទវិកតិកម្ម ក៏ត្រូវប្រកប ទុតិយា វិភត្តិដែរ ដូចជា :

អហំ បន តំ លោភិយកុដុម្ពស្សមិនី ភរិស្សមិ ប្រែថា **បន** តែថា **អហំ** រឹតថាគត **ភរិស្សមិ** នឹងធ្វើ **តំ កាណំ** នូវនាង កាណានោះ **លោភិយកុដុម្ពស្សមិនី** ឲ្យជាម្ចាស់ នៃសម្បត្តិ ជាលោកិយ៍ ។

២. បទកម្ម ក្នុង កម្មវាចកៈ ហេតុកម្មវាចកៈ ប្រកប ដោយ បឋមាវិភត្តិ ជាបទប្រធាន ព្រោះហេតុនោះ បទវិកតិកម្ម ត្រូវប្រកបដោយបឋមាវិភត្តិដែរ ដូចជា :

អេម មហារាជ ភិក្ខុនញូ មេ អនក្កោសិកា កតា **លោកុត្តរកុដុម្ពស្សមិនី ច** ប្រែថា **មហារាជ** បពិត្រមហារាជ **អេម** ថ្វាយព្រះពរ **សា កាណា** រីនាងកាណានោះ **មេ** គឺ តថាគត **កតា** ធ្វើហើយ **ភិក្ខុនំ អនក្កោសិកា ច** ឲ្យជាអ្នក

មិនជេរនូវភិក្ខុទាំងឡាយ ផង **លោកុត្តរកុដុម្ពស្សាមិនី** ច ឲ្យ
ជាម្ចាស់នៃ សម្មត្តិជាលោកុត្តរផង ។ **និក្ខមេ** បរិ **ឱវទន្តេន**
នាម អត្តា សុទន្លោ ភាតព្វោ ប្រែថា **និក្ខមេ** ម្ចាស់ភិក្ខុ
ទាំងឡាយ **អត្តា** រឿន **បុគ្គលេន** គឺបុគ្គល **បរិ (បុគ្គលំ)**
ឱវទន្តេន នាម ឈ្មោះថាកាលទូន្មាននូវបុគ្គលដទៃ
ភាតព្វោ គប្បីធ្វើ **សុទន្លោ** ឲ្យជាខ្លួនគឺគេទូន្មានល្អហើយ ។

ធម្មំ បរេ **សុចរិតំ** ប្រែថា (**បុគ្គលោ** រឺបុគ្គល) **បរេ** គប្បី
ប្រព្រឹត្ត **ធម្មំ** នូវធម៌ **សុចរិតំ** ឲ្យជាធម៌គឺខ្លួនប្រព្រឹត្តល្អហើយ ។
សោឡសកោដ្ឋាសេ កត្វា តតោ ឯកេកំ បុន សោឡស-
កោដ្ឋាសេ កត្វា ... ប្រែថា **យំ ធនំ** រឺផលណា **កត្វា** ធ្វើហើយ
តំធនំ នូវផលនោះ **សោឡសកោដ្ឋាសេ** ឲ្យជាចំណែក ១៦
កត្វា ធ្វើ **ឯកេកំ កោដ្ឋាសំ** នូវចំណែកមួយៗ **តតោ**
សោឡសកោដ្ឋាសតោ អំពីចំណែក ១៦ នោះ **សោឡស-**
កោដ្ឋាសេ ឲ្យជាចំណែក ១៦ **បុន** តទៅទៀត ។ **តំ ធនំ**
សោឡសកោដ្ឋាសេ ជាបទវិកតិកម្ម មិនត្រូវចេញ សំនៀងថា
“ទាំងឡាយ” ទេ ។

មែបរៀនប្រែប្រយោគឧបមា

សេចក្តីដែលនាំមកប្រៀបធៀប ជាសេចក្តីដែលមាន មកអំពីដើម ជារឿងពិតប្រាកដដែល លោកត្រូវនាំយកមក ប្រៀបធៀបគ្នា ដើម្បីបំភ្លឺសេចក្តីឲ្យឃើញច្បាស់ តាមពិត ឈ្មោះថា ប្រយោគ **ឧបមា** ។ កាលបើប្រយោគឧបមា មាន ហើយ ប្រយោគ ឧបមេយ្យក៏ត្រូវមានដែរ ព្រោះសេចក្តីក្នុង ប្រយោគទាំងពីរនេះទាក់ទងរកគ្នាដូចកូនសោនិង មេសោ ។ សេចក្តីគួរនាំទៅប្រៀបធៀបនឹង សេចក្តីឧបមានោះ ឈ្មោះ ថា ប្រយោគ **ឧបមេយ្យ** ។

ប្រយោគឧបមាកំណត់ដោយនិបាត ៤ សព្វគឺ **សេយ្យវាមិ, យថា** ប្រែថា “ដូចជា, យ៉ាងណា, យ៉ាងណាមិញ, មាន ឧបមាយ៉ាងណា” **វិយ, ឥវ** ប្រែថា “បីដូច **ឥវ** ដូចជា, ប្រហែល, ប្រដូច, មានឧបមាដូចជា, មានគួរនាដូចជា” ។ ប្រយោគ ឧបមេយ្យកំណត់ដោយនិបាតពីរសព្វគឺ **តថា, ឯវំ** ប្រែថា “យ៉ាងនោះ, ដូច្នោះ, យ៉ាងនេះ, មានឧបមេយ្យ យ៉ាង នោះ” ។ និបាតក្នុងប្រយោគទាំងពីរនេះ ប្រែតគ្នា ដូច្នោះគឺ **សេយ្យវាមិ, យថា** និង **តថា, ឯវំ** លោកច្រើននិយមចុះក្នុង

ប្រយោគធំៗ គឺប្រយោគដែលមានកិរិយារបស់ប្រធាន...
វិយ, ឥវ ច្រើននិយមចុះក្នុងប្រយោគ ជានាមវាក្យាង្សខ្លះ
ជាគុណវាក្យាង្សខ្លះ ហើយជ្រែកចូលទៅក្នុងចន្លោះកណ្តាល
នៃប្រយោគឧបមេយ្យ ។

ការប្រែប្រយោគឧបមេយ្យ ៣ យ៉ាងគឺ

ប្រែទទួល ១, ប្រែមិនទទួល ១, ប្រែទទួលក៏បានមិន
ទទួលក៏បាន ១

១) ប្រែទទួល ត្រូវប្រែខាងប្រយោគឧបមេយ្យ ឲ្យ
ទាល់តែអស់សព្វ ទុកឲ្យ សល់នៅតែ **ឯវំ** កាលនឹងប្រែ **ឯវំ**
គប្បីអានតាំងពី **យថា** ទាំងប្រយោគមករួមនឹង **ឯវំ** ប្រែចូល
គ្នាតែម្តងថា “ដូចជាវី...ដូច្នោះ” ឧទាហរណ៍ : **សោ កិរ យថា**
កេណិយោ ជជិលោ បព្វជិតវេសេន ឯវំ គោបាលកត្តេន
រាជបិឡំ បរិហារន្តោ អត្តនោ កុដុម្ពំ ភេតិ ប្រែថា **កិរ** បាន
ឮថា **សោ នន្តគោបាលកោ** រីនាយនន្តគោបាលនោះ
បរិហារន្តោ កាលជៀសវាង **រាជបិឡំ** នូវសេចក្តីបៀតបៀន
អំពីស្តេច **ភេតិ** រក្សា **កុដុម្ពំ** នូវទ្រព្យ **អត្តនោ** របស់ខ្លួន
គោបាលកត្តេន ដោយការនៃខ្លួនជាអ្នកឃ្លាលនូវគោ **យថា**
កេណិយោ ជជិលោ បព្វជិតវេសេន រាជបិឡំ បរិហារន្តោ

អត្តសោ កុដុំ ភ្នំ ភ្នំ ៦ ដូចជា **វិ កេណិយជនិល** កាល
ជៀសវាងនូវសេចក្តីបៀតបៀនអំពីស្តេច រក្សានូវទ្រព្យ របស់
ខ្លួន ដោយភេទរបស់បព្វជិតដូច្នោះ (ធម្ម.ប.២ ទំព័រ ២៤៩) ។

២) ប្រែមិនទទួល វិធីនេះគប្បីកំណត់យ៉ាងនេះគឺ ប្រ-
យោគ ទាំងពីរនោះមានពាក្យវែង មានសេចក្តីដទៃ ច្រឡំ
ច្រឡំជ្រកជ្រៀតត្រង់កណ្តាល ជាប្រយោគ **អនាទរ** ឬ
លក្ខណៈ ជាដើមខ្លះ មិនមានខ្លះកាលបើប្រែរួមគ្នា រមែងធ្វើ
សេចក្តីឲ្យឃ្លាតមិនជិតល្អ បើប្រែទទួលសេចក្តីរបស់ **និបាត**
នឹងបាត់ទៅ ។ វិធីមិនទទួលមាន ២ យ៉ាងគឺ : ប្រែឧបមារួច
ទើបប្រែឧបមេយ្យ ១, ប្រែ ឧបមារួចប្រែ **៦** បន្ទាប់បទ
ប្រធាននៃឧបមេយ្យ ១ ។

ក. ប្រែឧបមារួចប្រែឧបមេយ្យ

វិធីនេះត្រូវប្រែប្រយោគឧបមាមុន លុះអស់សេចក្តី
ហើយ ទើបប្រែ **យថា** “យ៉ាងណា...” ទុកត្រង់ទីបំផុត ដឹង
ប្រយោគតែម្តង រួចទៅប្រែប្រយោគឧបមេយ្យ កាលប្រែអស់
សេចក្តីហើយ ទើបប្រែ **៦** “យ៉ាងនោះ...” ទុកត្រង់ទីបំផុត
ដឹងប្រយោគដូចគ្នាដែរ ឧទាហរណ៍ : **យថា ៦កេន**

បុរិសេន បដិវាតេ បិកំ បហរិតុកាមតាយ ខិត្តោ សុខុមោ
រោ តមេវ បុរិសំ បច្ឆេតិ.. តស្សេវ ឧបរិ បតតិ ឯវមេវ
យោ បុគ្គលោ អប្បទុដ្ឋស្ស បុរិសស្ស បាណិប្បហារាទិនិ
ទទន្តោ បទុស្សតិ តមេវ ពាលំ ទិដ្ឋេវ ធម្មេ សម្បរាយេ វា
និយោទីសុ វិបច្ចុហនំ តំ បាបំ វិបាកទុក្ខវសេន បច្ឆេតិ
ប្រែថា រោ វិច្ឆលី សុខុមោ ដ៏ល្អិត ឯកេន បុរិសេន ខិត្តោ
ដែលបុរសម្នាក់បាចទៅហើយ បដិវាតេ បិកំ បហរិតុកាម-
តាយ ដោយភាវៈ នៃខ្លួនជាអ្នកប្រាថ្នាដើម្បីប្រហារនូវបុគ្គល
ដែលឈរហើយក្នុងទីច្រាស់ នៃខ្យល់ បច្ឆេតិ រមែងត្រលប់
មក តំ ឯវ បុរិសំ កាន់បុរសនោះវិញ, តំ ឯវ បុរិសំ បច្ឆេតិ គឺ
ថា តស្សេវ ឧបរិ បតតិ។ រមែងធ្លាក់ចុះ ឧបរិ ពូជ័ខាងលើ
តស្ស ឯវ បុរិសស្ស នៃបុរសនោះវិញ យថា យ៉ាងណា
បុគ្គលោ វីបុគ្គល យោ ឯណា ទទន្តោ កាលឲ្យ បាណិប្ប-
ហារាទិនិ នូវការប្រហារទាំងឡាយ មានការប្រហារដោយដៃ
ជាដើម បុរិសស្ស ដល់បុរស អប្បទុដ្ឋស្ស ដែលមិនប្រទូស្ត
ហើយ បទុស្សតិ ឈ្មោះថាប្រទូស្ត, បាបំ វិបាប តំ នោះ

វិបត្តិមានំ កាលឲ្យផល **ទិដ្ឋេត ធម្មេ វា** ក្នុងបច្ចុប្បន្ន ឬ **សម្បរាយេ និយោទីសុ វា** ឬក្នុងអបាយទាំងឡាយ មាន នរកជាដើម ក្នុងសម្បារាយភព **តំ ឯត ពាលំ វិបាកទុក្ខ- វសេន បច្ឆេតិ** ឈ្មោះថាតាម ស្នង នូវបុគ្គលពាលនោះឯង ដោយអំណាចនៃវិបាកទុក្ខ **ឯតំ ឯត** យ៉ាង នោះឯង (ធម្ម.ប.៥ ទំព័រ ៤៩) ។

ខ. ប្រែឧបមារួច ប្រែ **ឯតំ** បន្ទាប់បទប្រធាននៃ ឧប- មេយ្យ វិធីនេះ ត្រូវប្រែប្រយោគឧបមាមុន លុះអស់សេចក្តី ហើយ ទើបប្រែ **យថា** “ដូចម្តេច មិញ” រួចប្រែបទប្រធាន ក្នុង ប្រយោគឧបមេយ្យ ព្រមទាំងបទវិសេសនៈរបស់បទប្រធាន ទើបប្រែ **ឯតំ** “ក៏ដូច្នោះឯង” តទៅ ត្រូវប្រែសព្វដទៃៗ រហូត ដល់ចប់ ។

ឧទាហរណ៍ : **យថា តំ បុម្ពំ ទារេន្តស្ស សរិរេ គន្លោ ផរតិ ឯតំ តេមិជកពុទ្ធនុចបនសទ្ធាតា សុភាសិតា វាចាមិ សុកុព្វតោ យោ សក្កម្ពំ សវនាទីហិ តត្ថ កត្តព្វំ ករោតិ សា អស្ស បុគ្គលស្ស សដលា ហោតិ** : **សុតកន្លទារេនាគន្លប្ប-**

ជិបត្តិកន្លានំ អវហណតោ មហាប្បណ ហោតិ មហានិសំសា
ប្រែថា **កន្លោះ វីក្លិននៃផ្កា ផរតិ** រមែងផ្សាយទៅ **សរីរេ** ក្នុងសរីរៈ
បុគ្គលស្ស នៃបុគ្គល **នារេន្តស្ស** កាលទ្រទ្រង់ **បុម្ពំ** នូវផ្កា
តំ នោះ **យថា** ដូចម្តេចមិញ **តេបិជកពុទ្ធនបនសទ្ធាតា**
សុតាសិតា វាចាមិ សូម្បីវិវាចាជាសុភាសិតដែលបណ្ឌិតរាប់
ហើយថា ពុទ្ធវចនៈ គឺព្រះត្រៃបិដក **ឯតំ** ក៏ដូច្នោះឯង **សា**
សុតាសិតា វាចា វិវាចាជាសុភាសិតនោះ **សង្ខណ ហោតិ** ជា
គុណជាតិប្រព្រឹត្តទៅមួយអង្លើដោយផល **សង្ខណ ហោតិ** គឺ
ថា **សុតកន្លនារណកន្លប្បជិបត្តិកន្លានំ អវហណតោ** ,
មហាប្បណ មហានិសំសា ហោតិ។ ឈ្មោះថាជាធម្មជាតិមាន
ផលច្រើន មានអានិសង្សច្រើន **អវហណតោ** ព្រោះកិរិយា
នាំមក **សុតកន្លនារណកន្លប្បជិបត្តិកន្លានំ** នូវក្លិនគឺការស្តាប់
និង ក្លិនគឺ ការទ្រទ្រង់ទុក និង ក្លិនគឺការប្រព្រឹត្តទាំងឡាយ
សុកុព្វតោ ដល់បុគ្គលកាលធ្វើល្អ **សុកុព្វតោ** គឺថា **យោ**
បុគ្គលោ សក្កម្ពំ សវនាទិហិ តត្ថ (ពុទ្ធនបនេ) កត្តព្វំ ករោតិ
អស្ស បុគ្គលស្ស ដល់ វីបុគ្គលណា ធ្វើនូវកិច្ចដែល ខ្លួនគប្បី

ធ្វើក្នុងពុទ្ធវចនៈនោះ ដោយកិច្ចទាំងឡាយ មានការស្តាប់
ដោយគោរព ជាដើម បុគ្គលនោះ (ធម្ម.ប.៣ ទំព័រ ៧៤) ។

៣) ប្រែទទួលក៏បាន មិនទទួលក៏បាន វិធីនេះគប្បី
សង្កេតយ៉ាងនេះ សេចក្តីក្នុងប្រយោគ ទាំងពីរជាពាក្យខ្លីៗ ក៏
ដោយ ជាពាក្យវែងៗ ក៏ដោយ នឹងប្រែទទួល ឬ នឹងមិន
ទទួល ក៏បានសេចក្តីច្បាស់លាស់ទាំងពីរយ៉ាង ។

ឧទាហរណ៍ : **យថា ទណ្ឌន គោបាលោ គារោ
បាលេតិ គោចរំ ឯនំ ជន ច មច្ចុ ច អេយុំ បាលេន្តិ បាលិនំ**
ប្រែថា **គោបាលោ** វិអ្នករក្សាគោ **បាលេតិ** តែងកៀងទៅ
គារោ នូវគោទាំងឡាយ **គោចរំ** កាន់ទីគោចរ **ទណ្ឌន**
ដោយដំបង **យថា** យ៉ាងណា **ជន ច** រីជរាជង **មច្ចុ ច** រឹមច្ចុ
ជង **បាលេន្តិ** តែងកៀងទៅ **អេយុំ** នូវអាយុ **បាលិនំ** របស់
សត្វទាំងឡាយ **ឯនំ** យ៉ាងនោះ (នេះមិនប្រែ ទទួលទេ) ។
ជន ច រីជរាជង **មច្ចុ ច** រឹមច្ចុជង **បាលេន្តិ** រមែងកៀងទៅ
អេយុំ នូវអាយុ **បាលិនំ** របស់សត្វទាំងឡាយ **យថា ទណ្ឌន**
គោបាលោ គារោ បាលេតិ គោចរំ ឯនំ ដូចជាវិអ្នករក្សាគោ

កៀងទៅនូវគោទាំងឡាយកាន់ទីគោចរ ដោយដំបងដូច្នោះ,
នេះប្រែទទួល (ធម្ម.ប.៥ ទំព័រ ៨៥) ។

ប្រយោគឧបមាជាវាក្យាង្ស

ប្រយោគឧបមាជាវាក្យាង្សជានាមវាក្យាង្ស និង គុណ-
វាក្យាង្ស លោកប្រកប ដោយនិបាត ពីរសព្វគឺ : **វិយ** និង
ឥវ ។

ប្រយោគនេះ តែងនៅក្នុងចន្លោះប្រយោគឧបមេយ្យ
ដែលមិនដូចជា ប្រយោគឧបមា ដែលជាប្រយោគធំទេ តែ
សេចក្តីជាសង្កាត់ៗ ផ្សេងដោយឡែក ។

នាមវាក្យាង្ស

ឧទាហរណ៍ : **មច្ឆានំ ខីណភារោ វិយ ឥមេសំ**
ភោគានំ អភារោ ប្រែថា **អភារោ** រឺការមិនមាន **ភោគានំ**
នូវភោគទាំងឡាយ **ឥមេសំ ពាលានំ** របស់ជនពាលទាំង-
ឡាយនេះ : **មច្ឆានំ ខីណភារោ វិយ** ដូចជាភាវៈនៃគ្រី
ទាំងឡាយអស់ហើយ (ធម្ម.ប.៥ ទំព័រ ១៨៦) ។

គុណវាក្យាង្វ

ឧទាហរណ៍ : **ឥទ្ធិ និទ្ទនំ វា បសំសនំ វា អដ្ឋត្តនំ អប្បនា ឧប្បន្តំ ន ហោតិ** ប្រែថា **និទ្ទនំ វា** រឺការតិះដៀលក្តី **បសំសនំ វា** រឺការសរសើរក្តី **ឥទ្ធិ** នេះ **អដ្ឋត្តនំ** : **អប្បនា ឧប្បន្តំ វិយ ន ហោតិ** មិនមែនដូចជាទើបនឹង កើតក្នុង កាលមានក្នុងថ្ងៃនេះ គឺក្នុងកាលឥឡូវនេះទេ (ធម្ម.ប.៦ ទំព័រ ៤៧៥) ។

ស្វេ ភវំ ទៅជា **ស្វាតនំ** “ភក្តមានក្នុងថ្ងៃស្អែក” ។ ប្រយោគឧបមាវាក្យាង្វនេះ កាលនឹងប្រែ ត្រូវប្រែប្រយោគ ឧបមេយ្យវហូត អស់សេចក្តី ទើបប្រែប្រយោគឧបមាបាន ។ តាមន័យនេះបានសេចក្តីថា ប្រែបានតែវិធីប្រែ ទទួល ប៉ុណ្ណោះ ។

មួយទៀត **គតិន័យ វិយ ឥវ** នេះប្រព្រឹត្តទៅក្នុងនាម និង គុណនាម និង គុណនៅជានាម និង គុណដដែលក៏បាន ក្លាយជាវិកតិកត្តាក៏បាន ។

ឧបមាវាក្យាង្គមាន ៣ យ៉ាងគឺ

- ១. ប្រែជា ឧបមាលិង្គត្ថៈ
- ២. ប្រែជា ឧបមាវិសេសនៈ
- ៣. ប្រែជា ឧបមាវិភតិកត្តា

១) ឧបមាលិង្គត្ថៈ

វិធីនេះ ប្រែក្រោយកិរិយាធំនៃប្រយោគឧបមេយ្យ ទើបប្រែប្រយោគឧបមាជា ខាងក្រោយ ។ វិធីនេះ ត្រូវប្រែបទកត្តាថា " វី..." ហើយប្រែឧបមាភ្ជាប់ខាងមុខថា "ដូចជា វី..." ព្រោះបទកត្តាដែល ជាលិង្គត្ថៈ ក្នុងប្រយោគឧបមានេះ លោកប្រើ បឋមាវិភតិ ឯកវចនៈ ឬ ពហុវចនៈ មិនប្រើវិភតិ ដទៃទេ ។ មួយទៀតប្រយោគ ឧបមាលិង្គត្ថៈនេះ បើសេចក្តីបង្គាប់ដល់កិរិយា ក៏ត្រូវបន្ថែមកិរិយាចូលមក តែកិរិយានោះ និយមប្រកប **អន្ត, មាន-បច្ច័យ ឧទាហរណ៍ : ផន្តនំ ចបលំ ចិត្តំ ទុរភ្នំ ទុនិវារយំ ឧជុំ ករោតិ មេធាវី ឧសុភរោធិ តេជនំ ។ វារិដោវ ថលេ ខិត្តោ ឱកមោកតឧព្ពតោ បរិផន្តនិទំ ចិត្តំ មារធម្យំ បហាតវេ ។**

មេធាវី រឺបុគ្គលមានប្រាជ្ញា **ករោតិ** រមែងធ្វើ **ចិត្តំ** នូវ

ចិត្ត **វិន្ទុនំ** ដែលញាប់ញ័រ **ចបលំ** ដែលឃ្លេងឃ្លោង **ទុរក្ខំ** ដែលបុគ្គលរក្សាបានដោយលំបាក **ទុន្តិវារយំ** ដែលបុគ្គលហាមបានដោយលំបាក **ខន្ទំ** ឲ្យត្រង់បាន **ឧសុភារោ** **ឥវ** ដូចជារីជាងកូនសរ **ករោន្តោ** កាលធ្វើ **តេជនំ** នូវកូនសរ **ខន្ទំ** ឲ្យត្រង់ ។ **ចិត្តំ** រឺចិត្ត **ឥទំ** នេះ **ឧត្តតំ** ដែលបុគ្គលលើកឡើងហើយ **បញ្ចកាមគុណាលយា** ចាកអាល័យគឺ បញ្ចកាមគុណ **បហាតវេ** (ប-បុព្វបទ + ហា-ធាតុ + តវេ-បច្ច័យ) ដើម្បីលះបង់ **ហារវេយ្យំ** នូវវដ្តជាទីតាំងនៃមារ **បរិវេន្តតិ** រមែងញាប់ញ័រ **វារិដោ** **ឥវ** ដូចជារីសត្វ កើតក្នុងទឹក (ត្រី) **ឧត្តតោ** ដែលបុគ្គលលើកឡើងហើយ **ឱកមោកតោ** ចាកអាល័យគឺទឹក **ខិត្តោ** បោះទៅហើយ **វលេ** លើគោក **បរិវេន្តន្តោ** កាលញាប់ញ័រ (ធម.ប.២ ទំព័រ ១៩៦) ។

ប្រយោគឧបមាលិង្គត្តៈ ដែលមាននៅក្នុងចន្លោះ នៃកិរិយាកិច្ចកៈ ក៏ត្រូវប្រែ កិរិយាសង្កាត់ឧបមេយ្យនោះ ជាមុនដែរ ដូចជា **ឯវល្លោ ភវិស្សតិ ឯវំ ភវិស្សមីតិ វា ឥមស្មី កម្មេ ឯវំ កតេ ឥទន្ទាម ភវិស្សតីតិ វា ឯវំ និទានំ**

សល្លក្ខេត្រា រោគតិកិច្ចនំ វិយ សព្វកម្មានិ និសាមេត្រា
 ឧបទានេត្រា ករោន្តស្ស (បុគ្គលស្ស កាលបុគ្គល) សព្វកម្មានិ
 និសាមេត្រា : ឧបទានេត្រា ករោន្តស្ស កាលពិនិត្យហើយ គឺថា
 ពិចារណាហើយទើបធ្វើ នូវការងារទាំងពួងទាំងឡាយ
 ឯវញ្ជោ ភវិស្សតិ ។ល។ (តមកដល់) សល្លក្ខេត្រា រោគតិ
 កិច្ចនំ វិយ ដូចជាការកំណត់នូវដើមហេតុយ៉ាងនេះថា
 “ប្រសិនបើផល នឹងមានយ៉ាងនេះ អញនឹងធ្វើនូវហេតុយ៉ាង
 នេះ” ដូច្នេះឬ ឬថា “កាលបើកម្មនេះ គឺអញធ្វើហើយយ៉ាង
 នេះ ផលឈ្មោះនេះនឹងមាន” ដូច្នេះមុនហើយ ទើបរក្សានូវ
 រោគ, រោគតិកិច្ចនំ (ភិក-ធាតុ + វ-បច្ច័យ + យ្យ បច្ច័យ) (ធម្ម.
 ប.២ ទំព័រ ១២៧) ។

២) ឧបទានិសេសនៈ

វិធីនេះប្រែមុនកិរិយា បើបទឧបទានៅជិតបទប្រធាន
 គឺកាលប្រែបទប្រធាន និងបទវិសេសនៈ ឬ បទដែលនៅជិត
 ប្រធានរួចហើយ ទើបប្រែបទឧបទាន “ដូចជា... ហាក់ដូចជា...”

ឧទាហរណ៍ : រុក្ខោ ឱកក្កោ ខានុមក្កោវ ហុត្វា និទ្ធាវច្ឆិទ្កោ

វាតេ បហរន្តេ អេកោជិតោ វិយ សង្ខំ និទ្ធារេន្តោ អដ្ឋាសិ ។
 ប្រែថា រុក្ខោ រឺដើមឈើ **ឱតត្តោ** បាក់ចុះហើយ **ខានុបត្តោវ**
និទ្ធាវទ្ធិន្តោ ហុត្វា បែរជានៅ ត្រឹមតែដង្កត់មានប្រហោង
 តូច និងប្រហោងធំ **វាតេ** នាកាលខ្យល់ **បហរន្តេ** កាលបក់
 ត្រូវ **អេកោជិតោ វិយ** ដូចជាគឺគេគោះហើយ **និទ្ធារេន្តោ**
 កាលបញ្ចេញ **សង្ខំ** នូវសម្លេង **អដ្ឋាសិ** បានបិតនៅហើយ
 (ធម្ម.ប.២ ទំព័រ ១៩២) ។

បើបទឧបមាជាវិភក្តិដទៃក្រៅអំពីបឋមាវិភក្តិ ឬ ជា
 កិរិយាវិសេសនៈ ប្រែបទ ឧបមាក្រោយកិរិយាវិញក៏បានគឺ :
 ឧបមាវិសេសនៈ ១, ឧបមាកិរិយាវិសេសនៈ ១ ។

ឧបមាវិសេសនៈ ឧទាហរណ៍ : **និធិនំវ បវត្តារំ យំ**
បស្សេ វជ្ជទស្សនំ និគ្គយ្ហវាទី មេធាវី តាទិសំ បណ្ឌិតំ
ភលេ តាទិសំ ភលមានស្ស សេយ្យោ ហោតិ ន ចាបិយោ
 ប្រែថា **បុគ្គលោ** រឺបុគ្គល **បស្សេ** គប្បីឃើញ **យំ (បណ្ឌិតំ)** នូវ
 បណ្ឌិតណា **មេធាវី** អ្នកមានប្រាជ្ញា **និគ្គយ្ហវាទី** អ្នកពោល
 សង្កត់សង្កិន **វជ្ជទស្សនំ** អ្នកចង្អុលប្រាប់នូវទោស **និធិនំ**

បវត្តារំ វិយ ដូចបុគ្គលអ្នកប្រាប់នូវកំណប់ទ្រព្យទាំងឡាយ ;
បុគ្គលោ រឺបុគ្គល **ភលេ** គប្បីគប់រក **បណ្ឌិតំ** នូវបណ្ឌិត **ភាទិសំ**
ប្រាកដដូច្នោះ **ហិ** ព្រោះថា **បុគ្គលស្ស** កាលបុគ្គល **ភលេ** កាល
កាលគប់រក **ភាទិសំ** **បណ្ឌិតំ** នូវបណ្ឌិតប្រាកដ ដូច្នោះ
សេយ្យោ រឺគុណដ៏ប្រសើរ **ហោតិ** រមែងមាន **បាបិយោ**
រឺទោសដ៏លាមក **ន** **ហោតិ** នឹងមិនមាន (ធម្ម.ប.៤ ទំព័រ ៥) ។

ឧបមាភិវិយាវិសេសនៈ ឧទាហរណ៍ : **ឥតិ** **នំ** **សោ**
មង្គំ **ឥវ** **មញ្ញតិ** ប្រែថា **សោ** **ពាលោ** រឺមនុស្សពាលនោះ
មញ្ញតិ រមែងសំគាល់ **នំ** **បាបំ** នូវបាបនោះ **មង្គំ** **ឥវ** ដូចទឹក
ឃ្មុំ **ឥតិ** ដោយប្រការដូច្នោះ (ធម្ម.ប.៣ ទំព័រ ២៣៦) ។

៣) ឧបមាវិកតិកត្តា

វិធីនេះប្រែមុនកិរិយា ឬ ក្រោយកិរិយាក៏បាន ។ ចំណែក
វិធីប្រែឧបមាជា **វិកតិកត្តា** មាន ៣ យ៉ាងគឺ :

- ១. ប្រែមុនកិរិយាធំ
- ២. ប្រែក្រោយកិរិយាធំ
- ៣. ប្រែព្រមគ្នានឹងកិរិយាធំ

១/ ប្រែមុនកិរិយាធំ ឧទាហរណ៍ : **សោ តស្សន**
បដិពន្ធមិត្តោ ហត្ថិក្ខន្ធតោ បតនាការម្សត្តោ វិយ ហុត្វា
ខិប្បំ នគរំ បទក្ខិណំ កត្វា អន្តេបុរំ បវិសិត្វា ឯកំ វិស្សាសិកំ
អមម្ហំ អហា ប្រែថា **សោ** រាជា រឺព្រះរាជាអង្គនោះ **តស្សន**
បដិពន្ធមិត្តោ មានព្រះហឫទ័យប្រតិព័ទ្ធ ចំពោះស្រីនោះ
ហត្ថិក្ខន្ធតោ បតនាការម្សត្តោ វិយ ហុត្វា ជាអ្នកហាក់ដូច
 ជាដល់ហើយនូវអាការគឺការធ្លាក់ចុះអំពីខ្លួននៃជីវី **កត្វា** ទ្រង់
 ធ្វើហើយ **បទក្ខិណំ** នូវបទក្សិណ **នគរំ** នៃនគរ **ខិប្បំ** រូសរាន់
បវិសិត្វា ចូលទៅហើយ **អន្តេបុរំ** កាន់ព្រះរាជវាំង **អហា**
 ទ្រង់ត្រាស់ហើយ **អមម្ហំ** នូវអាមាត្យ **វិស្សាសិកំ** អ្នកស្និទ្ធ
 ស្នាល **ឯកំ** ម្នាក់ (ធរ.ប.៣ ទំព័រ ១៦៩) ។

២/ ប្រែក្រោយកិរិយាធំ បើមានកិរិយាដែលបទវិកតិ
 កត្តាត្រូវចូលនោះ ជាកិរិយាវិសេសនៈ ត្រូវតែប្រែបទឧបមា
 ក្រោយកិរិយាធំ ឧទាហរណ៍ : **ពាលស្ស ហិ ចារមំ អកុសល**
កម្មំ ករោន្តស្ស តំ កម្មំ មធុ វិយ មធុរេសំ វិយ ឥដ្ឋំ កន្តំ
មនាមំ វិយ ហុត្វា ឧប្បជ្ឈាតិ ប្រែថា **ពាលស្ស** កាលមនុស្ស

ពាល ករណ៍ស្ស កាលធ្វើ បាបំ នូវបាប បាបំ គឺថា អកុសល-
កម្មៗ នូវអកុសលកម្ម, កម្មំ រីកម្ម តំ នោះ ឧប្បជ្ជាតិ រមែង
ប្រាកដ មនុ វិយ មនុរេសំ វិយ តន្តំ កន្តំ មនាបំ វិយ ហុត្វា
ជាធម្មជាតិដូចជា ទឹកឃ្មុំ គឺថា ជាអំពើដូចរសមានជាតិផ្អែម
គឺថាជាកិច្ចដូចជាគូរប្រាថ្នា គូរចង់បាន គូរពេញចិត្ត (ធម.ប.៣
ទំព័រ ២៣៥) ។

៣/ ប្រែព្រមគ្នានឹងកិរិយាសំគាល់ពាក្យ ឧទាហរណ៍ :
យថា មរិចិ ទូរេ ថិសានំ រូបគតំ វិយ គយ្ហុបគា វិយ ហោតិ
ប្រែថា មរិចិ រឺថ្ងៃបណ្តើរកូន ទូរេ ថិសានំ រូបគតំ វិយ
គយ្ហុបគា វិយ ហោតិ ជាធម្មជាតិហាក់ដូចជាដល់ហើយនូវ
ភាពជារបស់មានរូប ហាក់ដូចជាចូលដល់នូវភាពជាធម្មជាតិ
គឺបុគ្គលគប្បីកាន់យកបាន ដល់បុគ្គលទាំងឡាយអ្នកឈរ
ហើយក្នុងទីឆ្ងាយ យថា យ៉ាងណាមិញ (ធម.ប.៣ ទំព័រ ៦) ។

លំហាត់ប្រែ

អនន្ត មយា កថិតធម្មោ នាម សក្កម្មំ អសុណន្តស្ស

អគណ្ណន្តស្ស អសង្ហាយន្តស្ស វណ្ណសម្បន្នំ អគន្ធាំ បុម្ភំ វិយ អង្គោ ហោតិ (ធម្ម.ប.៣ ទំព័រ ៧៣) ប្រែថា **អនន្ត** ម្ចាស់អានន្ត **មយា កថិតិយោ នាម** ឈ្មោះថាវិធមិ ដែល តថាគត សម្តែងហើយ **សក្កច្ឆំ អសុណន្តស្ស អគណ្ណន្តស្ស អសង្ហាយន្តស្ស អទេសេន្តស្ស បុគ្គលស្ស អង្គោ ហោតិ** រមែងជាសភាវមិនមានផលដល់បុគ្គល កាលមិនស្តាប់ កាល មិនរៀន កាលមិនស្វាធាយ កាលមិនសម្តែងដោយសេចក្តី គោរព **វណ្ណសម្បន្នំ អគន្ធាំ បុម្ភំ វិយ** បីដូចជាផ្កាលើដែល ដល់ព្រមហើយដោយពណ៌ តែមិនមានក្លិន ។ **វេញ្ញា បុណ្ណចន្លោ វលាហកន្តំ បវិជ្ជោ វិយ ឧបជ្ជាសិ** (ធម្ម.ប.៣ ទំព័រ ១៦៨) ប្រែថា **សា ភត្តិ** រឺស្រីនោះ **ឧបជ្ជាសិ** ប្រាកដ ហើយ **វេញ្ញា** ដល់ព្រះរាជា **បុណ្ណចន្លោ វលាហកន្តំ បវិជ្ជោ វិយ** បីដូចជាព្រះចន្ទ ពេញរង់ចូលទៅហើយកាន់ ចន្លោះ នៃពពក ។ **តតោ នំ ទុក្ខមន្លេតិ បក្កំវ វហតោ បទំ** (ធម្ម.ប.១ ទំព័រ៣០) ប្រែថា **ទុក្ខំ** រឺទុក្ខ **អន្លេតិ** តែងទៅតាម **នំ បុគ្គលំ** នូវបុគ្គលនោះ **តតោ តិវិចទុច្ឆរិតតោ** ព្រោះទុច្ឆរិត

មាន ៣ យ៉ាងនោះ (ធម្មំ វិហារោ ពលិពន្ធស្ស បទំ
អនុគប្បន្តំ) បទំ ឥវ បីដូចជារីកង់ កាលវិលទៅតាមនូវស្នាម
 ជើង នៃគោបម្រើកាលនាំទៅនូវនីម ។ មឃ្នំ សហាយកោ
ទេវកុមារោ វិយ សោភតិ (ធម.ប.២) ប្រែថា សហាយកោ
 វិសម្ពាញ្ញំ មឃ្នំ របស់យើង សោភតិ តែងសម ទេវកុមារោ
វិយ ដូចជាទេវកុមារ ។ សោ បព្វតេន វិយ មហន្តេន សោ
កេន អវត្តរិតោ ហុត្វា អនប្បកំ ទោមនស្សំ បទិសំវេទេសិ
 (ធម.ប.២ ទំព័រ៣៨) ប្រែថា សោ សេដ្ឋី វិសេដ្ឋីនោះ បព្វតេន
វិយ មហន្តេន សោកេន អវត្តរិតោ ហុត្វា ជាបុគ្គលគឺសេចក្តី
 សោកដ៏ធំបីដូចជាភ្នំគ្របសង្កត់ហើយ **បទិសំវេទេសិ**
 សោយហើយ ទោមនស្សំ នូវទោមនស្ស អនប្បកំ មាន
 ប្រមាណមិនតិច ។ សុរុត្តុប្បន្តំ និវាសេត្វា វិជ្ជុតលំ វិយ
កាយពន្ធនំ ពន្ធិត្វា (ធម.ប.២ ទំព័រ១៤២) ប្រែថា ភកតា វីព្រះ
 មានព្រះភាគ និវាសេត្វា ទ្រង់ស្លៀកហើយ សុរុត្តុប្បន្តំ នូវ
 សំពត់មានជាន់ពីរ គឺបុគ្គលជ្រលក់ល្អហើយ ពន្ធិត្វា ទ្រង់
 ក្រវាត់ហើយ កាយពន្ធនំ នូវសំពត់សម្រាប់ក្រវាត់កាយ

វិជ្ជុគលំ វិយ បីដូចជាខ្សែនៃជ្រូកបន្ទោរ ។

អសទ្ទេយ្យំ រោយំ គហេត្វា និព្វត្តា វិយ អជរាមរា
វិយ និច្ចប្បមត្តា មនុស្សា (ធម្ម.ប.៣ ទំព័រ៤៥) ប្រែថា **មនុស្សា**
រឹមនុស្សទាំងឡាយ **និច្ចប្បមត្តា ហោន្តិ** ជាអ្នកប្រមាទហើយ
ជានិច្ច **អសទ្ទេយ្យំ រោយំ គហេត្វា និព្វត្តា វិយ** បីដូចជាកាន់
យកហើយ នូវអាយុមានអសង្ខេយ្យជាប្រមាណ ហើយកើត
ហើយ **អជរាមរា វិយ** បីដូចជាមិនចាស់ និងមិនស្លាប់ ។
ឥតរោ គហេត្វា គច្ឆន្តោ វិយ ហុត្វា គន្ធា តេ កុក្កុជេ
បុរោហិតស្ស ទត្វា (ធម្ម.ប.២ ទំព័រ៩២) ប្រែថា **ឥតរោ**
ចូឡុបដ្ឋាកោ រឺចូឡុបដ្ឋាកក្រៅនេះ **គហេត្វា គច្ឆន្តោ វិយ**
ហុត្វា ជាអ្នកបីដូចជាកាន់យកទៅ **គន្ធា** ទៅហើយ **ទត្វា** ឲ្យ
ហើយ **កុក្កុជេ** នូវមាន់ទាំងឡាយ **តេ នោះ បុរោហិតស្ស**
ដល់បរោហិត ។ **ហគន្ធិយា អបរាមរំ វិចរន្តិ វិយ ហុត្វា**
វីណាច្ឆិទ្ធតោ បុប្ផគុលំ អបនេសិ (ធម្ម.ប.២ ទំព័រ៩៤) ប្រែថា
ហគន្ធិយា រឺនាងមាគន្ធិយា **អបរាមរំ វិចរន្តិ វិយ ហុត្វា** ជា
អ្នកបីដូចជា ត្រាច់ទៅមកៗ **អបនេសិ** នាំចេញហើយ **បុប្ផ**

គុណំ នូវជំនៃផ្កាលើ **វិណាមិទ្ធិតោ** អំពីប្រហោងនៃពិណ ។

តេសំ វយានុរុមំ មិយវចនំ វត្វា បណ្ណាការំ មេសេន្តិ
សកលនគរវាសិនោ ញាតកេ វិយ អកាសិ (ធម្ម.ប.៣ ទំព័រ
៩៩) ប្រែថា **សា វិសាខា** រឺនាងវិសាខានោះ **វត្វា** ពោល
ហើយ **មិយវចនំ** នូវពាក្យជាទីស្រលាញ់ **តេសំ ជនានំ**
វយានុរុមំ ដ៏សមគួរដល់វ័យ របស់ជនទាំងឡាយនោះៗ
មេសេន្តិ តែងបញ្ជូនទៅ **បណ្ណាការំ** នូវគ្រឿងបណ្ណាការ
អកាសិ បានធ្វើហើយ **សកលនគរវាសិនោ ជនេ** នូវជន
ទាំងឡាយ អ្នកនៅក្នុងនគរទាំងមូលជាប្រក្រតី **ញាតកេ**
វិយ ឲ្យដូចជាញាតិ ។

ប្រយោគបក្សៈ និង កិរិយាវិសេសនៈ

ប្រយោគនេះ កំណត់ដោយនិបាត ៣ សព្ទគឺ :

យថា តថា និង **ឯវំ** ជាប្រយោគគួរប្រែទទួល ទើបបាន
សេចក្តីភ្លឺច្បាស់ល្អ ។ វិធីប្រែទទួល នោះគប្បីប្រែប្រយោគ
តថា មុន បន្ទាប់តែ **តថា** សព្ទ កាលប្រែអស់សេចក្តីខាង
តថា ហើយ ត្រូវយក **យថា** ព្រមទាំងបទដទៃមករួមគ្នានឹង

តថា ប្រែចូលគ្នាតែម្តង ។

ប្រយោគបកាវៈត្រូវប្រែថា “ដោយប្រការដែល... ,
ដោយឧបាយដែល..., ដោយអាការ ដែល..., តាមដែល...” ។

ប្រយោគកិរិយាវិសេសនត្រូវប្រែថា : “យ៉ាងដែល...,
តាមដែល..., ល្មមតែ...” ។

ប្រយោគបកាវៈ បើប្រែរាយ ត្រូវប្រែ **យថា** : “ដោយ
ប្រការណា, ដោយ ឧបាយណា, ដោយអាការណា” ។ **តថា**
និង **ឯនំ** ត្រូវប្រែ “ដោយប្រការនោះ, ដោយអាការនោះ” ។

ប្រយោគកិរិយាវិសេសន បើប្រែរាយ ត្រូវប្រែ **យថា**
“យ៉ាងណា”, **តថា** ឬ **ឯនំ** ប្រែថា “យ៉ាងនោះ” ។

ប្រែជាបកាវៈ ឧទាហរណ៍ **អយំ ហិ អត្តា នាម ទុទ្ធិហេ** ។
តស្មា យថា សោ សុទន្តោ ហោតិ តថា ទមេតព្វោ ប្រែថា **ហិ**
មែនពិត **អយំ អត្តា នាម** ឈ្មោះថាវី ខ្លួននេះ **ទុទ្ធិហេ ហោតិ**
រមែងជាអត្តភាព គឺបុគ្គលទូន្មានបានដោយលំបាក ។ **តស្មា**
ព្រោះហេតុនោះ **បរោ បុគ្គលោ** វី... **បុគ្គលេន** គឺ... **ទមេតព្វោ**
គប្បីទូន្មាន **យថា សោ សុទន្តោ ហោតិ តថា** ដោយឧបាយ

ដែលវីខ្លួននោះជាអត្តភាព គឺបុគ្គលទូន្មានល្អ ហើយ (ធម្ម.ប.៦ ទំព័រ ១៦) ។ **យថា សោ សុភ្និតោ ហោតិ ឯវន្តំ ភ្លេយ្យ** ប្រែ ថា **បុគ្គលោ វី... ភ្លេយ្យ គប្បីរក្សា តំ អត្តានំ** នូវខ្លួននោះ **យថា សោ សុភ្និតោ ហោតិ ឯវន្តំ** ដោយអាការដែលវី ខ្លួន នោះ ជាអត្តភាព គឺគេរក្សាទុកល្អហើយ (ធម្ម.ប.៦ ទំព័រ ៧) ។

ប្រែជាកិរិយាវិសេសន ឧទាហរណ៍ **វិសាខា សសុរំ វិជហនា មីតា តំ ទិស្វា សសុរស្ស អាចិក្ខិតំ អយុត្តន្តិ យថា សោ ថេរំ បស្សតិ ឯវន្តំ អបគន្ធា អជ្ឈាសិ** ប្រែថា **វិសាខា វី... សសុរំ វិជហនា មីតា** កាលឈររបក់នូវឪពុកក្មេក **ទិស្វា** ឃើញហើយ **តំ ថេរំ** នូវ... **ចិន្តេត្វា** គិតហើយ **សសុរស្ស អាចិក្ខិតំ អយុត្តំ តតិ** ថាវិកិរិយាគឺអញប្រាប់ដល់ឪពុកក្មេក មិនគួរឡើយ ដូច្នោះ **អបគន្ធា** គេចចេញហើយ **អជ្ឈាសិ** បាន ឈរនៅហើយ **យថា សោ ថេរំ បស្សតិ ឯវន្តំ** ឲ្យល្មមតែ វីឪពុកក្មេកនោះឃើញ នូវព្រះថេរ (ធម្ម.ប.៣ ទំព័រ ១០១) ។

ឧទាហរណ៍ដែលលើកមកពោលនេះប្រែទទួលហើយ រូបផង បើប្រែទទួលតែរាយ ត្រូវប្រែ ប្រយោគ **តថា, ឯវន្តំ** ឲ្យ

ទាល់តែអស់សេចក្តី ហើយបន្សល់ទុកតែ **តថា**, **ឯនំ** ក្នុងទី
បំផុតប្រយោគ រួចទៅប្រែខាងប្រយោគ **យថា** ឲ្យទាល់តែ
អស់សេចក្តីទើប ប្រែ **តថា** ឬ **ឯនំ** បន្ទាប់ពី **យថា** នោះភ្លាម ។
សិក្ខាកាមគប្បីមើលឧទាហរណ៍ខាងលើនេះ ហើយហាត់ប្រែ
តាមសេចក្តីពន្យល់ ដោយខ្លួនឯងចុះ ។

លំហាត់ប្រែ

១. អថេកទិវសំ សត្តា បច្ចុសកាលេ លោកំ
វោលោកេន្តោ ។បេ។ សាយណ្ណសមយេ វិហារោវារិកំ
ចរន្តោ វិយ ព្រាហ្មណស្ស សន្តិកំ គន្ធា ។បេ។ (ធម.ប.៤ ទំព័រ១)

ក្នុងថ្ងៃមួយ ជាខាងក្រោយវិព្រះសាស្តាទ្រង់ប្រមើល
មើលនូវលោក ក្នុងកាលជាទឹកម្ចាត់បង់នូវឯងដឹត ។ល។ ស្តេច
យាងទៅហើយកាន់សំណាក់ របស់ព្រាហ្មណ៍ ដូចជា កាល
ទ្រង់យាង ទៅកាន់ចារិកក្នុងវិហារក្នុងសម័យជា ទីអស់ទៅ
នៃថ្ងៃ ។ល។

២. ឱវាទនាយកោ បន និវិអចិក្ខុនកោ វិយ
ទន្ធា ។បេ។ (ធម.ប.៤ ទំព័រ ៤) ប្រែថា ក៏រឺបុគ្គលអ្នកឲ្យនូវឱវាទ

ដែលបុគ្គលគប្បីឃើញ បីដូចជា វីបុគ្គលអ្នកប្រាប់នូវកំណប់
ទ្រព្យ ។

**៣. សត្តាមិ តំ ទិវសំ បច្ចុសកាលេ លោកំ
ចោលោកេន្តោ ។** បេ។ បុនទិវសេ ចក្កវត្តិ វិយ ខុទ្ទក
គាមភោជកំ បច្ចុគ្គច្ចន្តោ សយមេវ បត្តមីវំ គហេត្វា
។ល។ (ធម្ម.ប.៤ ទំព័រ ២២) ប្រែថា ទោះថាវីព្រះសាស្តាកាល
ទ្រង់ប្រមើលមើលនូវលោក ក្នុងកាលជាទឹកម្ចាត់បង់នូវឯងដឹក
ក្នុងថ្ងៃនោះ ។ល។ ទ្រង់កាន់យកហើយនូវបាត្រ និង ចីវរ
ដោយព្រះអង្គឯង ស្តេចទទួលហើយ អស់ផ្លូវមានរយនៃ
យោជន៍ ២០ ជាប្រមាណ បីដូចជាវីព្រះរាជាជាស្តេចចក្រពត្តិ
ទ្រង់ទទួលនូវមេឃុំតូច ក្នុងថ្ងៃព្រឹកឡើង ។ល។

**៤. តេសំ អនុភាវេន ឥទំ ខទកំ វិយ មា អហោសិ
។** បេ។ (ធម្ម.ប.៤ ទំព័រ២៣) វីទឹកនេះកុំបាន បីដូចជាទឹកឡើយ
ដោយអានុភាពនៃព្រះរតនៈទាំងឡាយនោះ, ក្នុងខនេះ
ខទកំ វិយ ជាពាក្យប្រៀប ។

៥. សា នច្ចន្តិ វិយ តុដ្ឋហដ្ឋា វិហិ កោដ្តេតិ ចេវ

ឱដុនាតិ ច (ធម្ម.ប.៤ ទំព័រ៣៨) ប្រែថា រឺករិយារបស់មហា-
ទុគ្គតបុរសដែលដល់ហើយនូវភាពក្រីក្រនោះ ទាំងត្រេកអរ
ហើយ ទាំងរឺករាយហើយ បីដូចជាកំពុងរាំផង បុកផងមែន
ពិត អុំផងមែនពិត នូវស្រូវទាំងឡាយ ។

**៦. មហាទុគ្គតោ តិខិណាយ សត្តិយា កុច្ឆិយំ មហាដោ
ហុត្វា វិយ** (ធម្ម.ប.៤ ទំព័រ ៤៣) ប្រែថា រឺមហាទុគ្គតៈ ជាអ្នក
ហាក់ដូចជាបុគ្គល គឺគេប្រហារហើយត្រង់ពោះ ដោយលំពែង
ជ័មុត ។

**៧. ឯវំ តិក្ខុវេ អតីតេបិ កាណា ទុម្មនា អវិលចិត្តា
ហុត្វា មម វចនេន បសន្តឧទករហេនោ វិយ វិប្បសន្ត-
ចិត្តា អហោសិ** ។ល។ (ធម្ម.ប.៤ ទំព័រ៦៧) ប្រែថា ម្ចាស់ភិក្ខុ
ទាំងឡាយ រឺនាងកាណា ជាស្រ្តីមានចិត្តគឺទោសប្រទូស្ត
ហើយ ជាស្រ្តីមានចិត្តល្អកំ កករហើយ ជាស្រ្តីមានចិត្តផ្ទុះផង
ហើយ តាមពាក្យរបស់តថាគត បីដូចជារឺអន្លង់ ទឹកដ៏ថ្លាហើយ
បានមានហើយ សូម្បីក្នុងកាលដែលកន្លងទៅហើយ ។ល។

៨. វណោ រុក្ខតោ ឆន្ទិ វិយ អបគតោ (ធម្ម.ប.៤)

ប្រែថា វីដំបៅទៅប្រាសហើយ បីដូចជាវីក្រុមរ (កាលទៅ ប្រាស) ចាកដើមឈើ ។

៩. ឯកស្តី បាបកម្មំ នាម ចុំ វហតោ ពលិពន្ធស្ស បទំ ចក្កំ អនុគច្ឆន្តំ វិយ អនុគច្ឆតិ មែនពិត ឈ្មោះថាវី បាបកម្មនោះតែងទៅតាម (នូវបុគ្គល) បីដូចជារីកង់ កាល វិលទៅតាមនូវស្នាមជើងនៃគោ បម្រើកំពុងនាំទៅ នូវនឹម ។

១០. អហមេវ កន្តតំ ពាល្យតរោ ចន្តំ វិយ ទារកោ រុទំ បុត្តំ កាលកតានិបត្តយំ (ធម្ម.ប.១ ទំព័រ៤២) ប្រែថា បណ្តា យើងទាំងឡាយកំពុងកន្តក់កន្តេញ វីយើងហ្នឹងឯង កាល ប្រាថ្នាខ្លាំងនូវបុគ្គដែលមានកាលៈធ្វើហើយ (ឬ មានមរណ កាលធ្វើហើយ) កំពុងយំ បីដូចជា វីទារកកាល ប្រាថ្នាខ្លាំងនូវ ព្រះអាទិត្យ និង ព្រះចន្ទ កំពុងយំ ជាបុគ្គលពាលជាង ។

ប្រយោគពិសេស

ប្រយោគហៅតាមលក្ខណៈនៃការប្រែ :

១. ប្រយោគ **កាកោលោកនៈ** មានន័យដូចជាការ ក្រលេកមើលនៃក្អែក គឺសព្វមួយ កាលបើប្រែម្តងហើយ ទើប

ប្រែសព្វដទៃៗ ហើយត្រូវដាក់គ្រលប់មកប្រែសព្វនោះ ម្តង
 ទៀត ដូចក្តែកកាលហើរមកទំហើយ តែងក្រលេកមើលផ្លូវ
 ដែលខ្លួនហើរមកដូច្នោះ **កាកោលោកនៈ** ដោយច្រើន តែង
 ជាមេដែលនៅក្នុងគាថាជាគ្រឹះ ដូចជា **ចន្ទសុរិយេហិ មេ**
អគ្គោ តេ មេ ទេហិតិ យាចិតោ ប្រែថា **អគ្គោ** រឺសេចក្តីត្រូវ
 ការ **ចន្ទសុរិយេហិ** ដោយព្រះចន្ទ និង ព្រះអាទិត្យទាំងឡាយ
ហោតិ តែងមាន **មេ** ដល់ខ្ញុំ **ត្វំ** រឺលោក **មេ** គឺខ្ញុំ **យាចិតោ** សុំ
 ហើយ **ទេហិ** ចូរឲ្យ **តេចន្ទសុរិយេ** នូវព្រះចន្ទ និង ព្រះ
 អាទិត្យទាំងឡាយនោះ **មេ** ដល់ខ្ញុំ ។ **មេ** ក្នុងទីនេះត្រូវជា
 តតិយាវិភត្តិម្តង ជាចតុត្តិម្តងទៀត បានជាគេហៅថា
កាកោលោកនៈ មានន័យដូចការក្រលេកមើល របស់ក្តែក ។
 ប្រយោគនាគពាធ ពាក្យនេះជាឈ្មោះ **ឥតិ-សព្វ** តាមធម្មតា
ឥតិ-សព្វ តែងភ្ជាប់សេចក្តីក្នុងទីបំផុតនៃវគ្គ តែក្នុងទីនេះ
 លោករៀងទុកដូច្នោះមិនបានទេ ព្រោះមានហេតុ ចាំបាច់
 រក្សាឆន្ទជាដើម ទើបលោកដាក់ **ឥតិ-សព្វ** ទុកត្រង់កណ្តាល
 សេចក្តីខុសពី **ឥតិ** ធម្មតា ដូចជាអាការវីតរូតនៃពស់ ព្រោះ

ធម្មតាពស់ កាលដែលវិត្យុតសត្វដើម្បីស៊ី តែងប្រើដងខ្លួន ងំ
វែងរបស់វាទៅព័ទ្ធជុំវិញ យ៉ាងណាមិញ **ឥតិ-សព្វ** ក្នុងទីនេះ
ក៏បៀមសេចក្តីនៅជុំវិញខ្លួនដូច្នោះដែរ ព្រោះហេតុនោះ ទើប
លោកហៅថា **នាគពារ** ការបៀតបៀនរបស់នាគ ដូចជា
ចន្ទសុរិយេហិ មេ អត្តោ តេ មេ ទេហិតិ យាចិតោ ប្រែថា
មានរោ រីមាណព អហា ពោលហើយ ចន្ទសុរិយេហិ
។ល។ **យាចិតោ ឥតិ** ថាដូច្នោះ ។

ប្រយោគ **នាគសោណ្ឌិ** ប្រែថា ប្រមោយដំរី ដោយអត្ត
ថា មូរត្រលប់ចូលទៅរកខ្លួន ជាឈ្មោះរបស់ប្រយោគមួយ
ប្រភេទ ពេលដែលប្រែហួសទៅហើយ ត្រូវវិលត្រលប់មក
ប្រែម្តងទៀត បានជាក្រុមអ្នកប្រែនិយមហៅថា**នាគសោណ្ឌិ**
ដោយតាំង ជាប្រយោគថា **យស្មោ តស្មោ** ប្រែទទួល ហេតុផល
នៃគ្នានិងគ្នា ដូចជា **អនិច្ចា វតសច្ចារា ឧប្បាទវយធម្មិនោ**
ឧប្បជិត្វា និរុដ្ឋន្តិ តេសំ វុបសមោ សុខោ ប្រែថា
“**សច្ចារា** រឺសង្ខារធម៌ទាំងឡាយ **អនិច្ចា វត** មិនទៀងទេហ្ន៎
ឧប្បាទវយធម្មិនោ មានកិរិយាកើតឡើង និង វិនាសទៅ

វិញជាធម្មតា **យស្មា** ព្រោះហេតុណា **តស្មា** ព្រោះហេតុនោះ
សទ្ធារា រឺសង្ខារធម៌ទាំងឡាយ **អនិច្ចា** **វត** មិនទៀងទេហ្ន៎ ។
សទ្ធារា រឺសង្ខារធម៌ ទាំងឡាយ **ឧប្បជ្ជិត្វា** កើតឡើងហើយ
និរុដ្ឋន្តិ តែងរលត់ទៅវិញ **យស្មា** ព្រោះហេតុណា **តស្មា**
ព្រោះហេតុនោះ **សទ្ធារា** រឺសង្ខារធម៌ទាំងឡាយ **ឧប្បនវយ-**
ធម្មិនោ មានកិរិយាកើតឡើង និង វិនាសទៅវិញ ជាធម្មតា,
តូបសមោ រឺកិរិយា ចូលទៅរម្ងាប់ **តេសំ** **សទ្ធារានំ** នូវសង្ខារ
ធម៌ទាំងឡាយ នោះ **សុខោ** **ហោតិ** ទើបជាសុខ” ។

ប្រយោគ **អដ្ឋានសម្បយុត្ត** ពាក្យនេះជាឈ្មោះរបស់
មិ សព្វ ដែលដាក់នៅក្នុង កន្លែងមួយ ដល់ពេលប្រែ ត្រូវ
ទាញទៅដាក់ក្នុងកន្លែងមួយទៀត ហើយប្រកាន់ សេចក្តី
ដែលសមគួរ និង ខ្លួន ចូលទៅកន្លែងណា ក៏ទាញទៅ ដាក់
ចូលត្រង់កន្លែង នោះ និង រក្សាតាមកន្លែងដែលលោកដាក់
ទុកពីដើមពុំបានទេ ដូចជា **ទុត្តម្យិ** **ចេតំ** វេលាសម្តែន្ត ត្រូវ
ទាញ **មិ** ទៅរូបនឹង **ឯតំ** ជា **ទុត្តំ** **ច** **ឯតំមិ** ប្រែ : **ច** ក៏ឯ **ឯតំ**
មិ **វចនំ** រឺពាក្យសូម្បីនេះ **តតវតា** គឺព្រះដ៏មានព្រះភាគ

ទុត្តំ ទ្រង់ត្រាស់ហើយ, មិ ក្នុងទីនេះ ត្រូវទាញទៅចូលនឹង
ឯតំ ហៅឈ្មោះថា អមេក្ខត្តៈ ។

ប្រយោគមេឃ្យាលៈ ឈ្មោះនេះ សម្រាប់ប្រើហៅ ប្រ-
យោគ បាលីកាត់ គឺ ប្រយោគដែលលោកកាត់បទច្រំដែល ឬ
ដែលអាចដឹងបាន នាំមករៀបទុកខាងវគ្គដើម និង វគ្គចុង ឯ
វគ្គកណ្តាលកាត់ចេញ និងដាក់ ។បេ។ ខ្លះ និង ។ល។ ខ្លះ
ជំនួសវិញ ប្រយោគដូច្នោះហៅថា មេឃ្យាលៈ បានន័យថា
ប្រយោគដែលលោក បំប្រួញ ឬ លោក។ល។ទុក ពេលប្រែ
ត្រូវដាក់ បញ្ចូលមកឲ្យពេញ ដូចជា មេរោ ន ខ្វាហំ ភន្ត
ឯត្ត ភគវតោ សឡាយ គន្ធាមិ ។ សឡិទ្រិយំ។មេ។ អមត-
បរិយោសានំ យេសំ នូនេតំ ភន្ត អញ្ញតំ អស្សតំ អទិដ្ឋិ
អវិទិតំ អសច្ចិកតំ អផុសិតំ សញ្ញាយ តេ ទិដ្ឋិ បរេសំ
សឡាយ គន្ធម្បំ ។ សឡិទ្រិយំ ។មេ។ អមតបរិយោសាននិ
ឯវត្ថុំ បញ្ញំ ព្យាភាសិ ។ (ធម.ប.៤ សារីបុត្តថេរវត្ថុ) ប្រយោគ
នេះជាប្រយោគមេឃ្យាលៈ ព្រោះលោកកាត់បទដដែលៗ
ត្រង់កណ្តាលចេញ ហើយដាក់ ។បេ។ ជំនួសវិញ ប្រយោគ

ពេញត្រូវមានដូច្នោះ **សន្និស្តិយំ ភាវិតំ ពហុលីកតំ**
អមតោគងំ ហោតិ ។ អមតបរិយោសានំ ក្នុងប្រយោគនេះ
បើនឹងប្រែឲ្យពេញលេញ ត្រូវដាក់ ៥ ដងតាម ឥន្ទ្រីយំ ៥ គឺ :
វិវិយស្តិយំ ។ បេ។ សនិស្តិយំ ។ បេ។ សហនិស្តិយំ ។ បេ។
បញ្ញិស្តិយំ ។ បេ។ ក្រៅពីនោះដូច **សន្និស្តិយំ** ទាំងអស់ ។

ម្យ៉ាងទៀត ទោះជាប្រយោគដែលលោកមិនដាក់
។ បេ។ ឬ ។ ល។ ទុកជា ប្រយោគធម្មតា ក៏ដោយ តែពេល
ប្រែត្រូវដាក់ចូលមកជារឿងជារគ្រូស្រដៀងគ្នានេះ ប៉ុន្តែមិន
មែនលោកដាក់ **តតិ** អាឡត្តៈរក្សាទុកទេ គឺដាក់ចូលមក
ដោយខ្លួនឯង ដូច្នោះហៅថា **បេឃ្យាបៈ** បានដូចគ្នា ។

ប្រយោគកិរិយាបធានន័យ : ប្រយោគនេះមានប្រធាន
ច្រើនបទ គឺបទប្រធាន ខាងដើម និង បទប្រធានខាងចុង ។

បទប្រធានខាងដើម ជូនជាពហុវចនៈ ជូនជាឯកវចនៈ
មានកិរិយាគ្រប់គ្រង ប្រកបដោយ **ត្វានិប្បដ្ឋិយ** ។ បទ
ប្រធានខាងចុង ជូនជាពហុវចនៈ ជូនជាឯកវចនៈ ប៉ុន្តែមាន
កិរិយាគ្រប់គ្រង ប្រយោគពេញលក្ខណៈ មានវចនៈ ទៅតាម

បទប្រធាន របស់វា ដូចជា តេមិ ថេរា ឯកមគ្គេនាមិ អគន្ធា
ឯកោ ថេរោ បច្ឆិមទ្វារេន មគ្គំ គន្ធិ ឯកោ ថេរោ
មុត្តិមទ្វារេន គន្ធិ ប្រែថា តេមិ ថេរា សូម្បីព្រះថេរៈទាំង
ឡាយ អគន្ធា មិនទៅហើយ ឯកមគ្គេន អមិ សូម្បីតាមផ្លូវ
តែមួយ, ឯកោ ថេរោ ព្រះថេរៈ មួយអង្គ គន្ធិ កាន់យក
ហើយ មគ្គំ នូវផ្លូវ បច្ឆិមទ្វារេន តាមទ្វារខាងលិច, ឯកោ
ថេរោ ព្រះថេរៈមួយអង្គ គន្ធិ កាន់យកហើយ មគ្គំ នូវផ្លូវ
មុត្តិមទ្វារេន តាមទ្វារ ខាងកើត ។

សម្ពន្ធ

មិ អបេកត្តៈ ក្នុង តេ។ វិសេសន របស់ ថេរា។ សយ
កត្តា ក្នុង អគន្ធា។ កិរិយាបធានន័យ, អមិ អបេកត្តៈ ក្នុង
ឯកមគ្គេន។ ករណៈក្នុង អគន្ធា, ឯកោ វិសេសនរបស់
ថេរោ។ សយកត្តាក្នុង គន្ធិ។ អាខ្យាតបទកត្តាវាចកៈ,
បច្ឆិមទ្វារេន ករណៈក្នុង គន្ធិ, មគ្គំ អវុត្តកម្ម ក្នុង គន្ធិ,
ឯកោ វិសេសនរបស់ ថេរោ។ សយកត្តា ក្នុង គន្ធិ, មុត្តិម-
ទ្វារេន ករណៈក្នុង គន្ធិ, មគ្គំ អវុត្តកម្មក្នុង គន្ធិ។ អាខ្យាត-

បទ កត្តាចកៈ ។

លំហាត់ប្រែ

១. ឯទំ វឌ្ឍនភាព នគររាសី អង្គ កោដិយោ អនាសិ
(ធម្ម.ប.៥) ប្រែថា ទ្វេ សេដ្ឋិនោ វិសេដ្ឋិទាំងឡាយពីរនាក់ ធនំ
ញ៉ាំងទ្រព្យ វឌ្ឍនភាព ឲ្យចម្រើនហើយ ឯទំ យ៉ាងនេះ
នគររាសី វិសេដ្ឋិអ្នកនៅក្នុងក្រុង អនាសិ បានឲ្យហើយ
កោដិយោ នូវកោដិទាំងឡាយ អង្គ ៨ ។

២. ហេដ្ឋាកុលាយ ច ទ្វេ ឥត្តិយោ នហាយមាណ តំ
ភាជនំ ខនកេនាហរិយមាណំ ទិស្វា ឯកា ឥត្តិ មយ្ហមេតំ
ភាជនន្តិ អេហ (ធម្ម.ប.៨) ប្រែថា ច ក៏ ឥត្តិយោ វិស្រីទាំង
ឡាយ ទ្វេ ពីរនាក់ នហាយមាណ កំពុងដុត ហេដ្ឋាកុលាយ
ក្នុងខាងក្រោមនៃ ទន្លេកុលាយ ទិស្វា ឃើញហើយ ភាជនំ នូវ
ភាជនៈ តំ នោះ ខនកេនា អេហរិយមាណំ គឺទឹកកាលនាំមក
,ឥត្តិ វិស្រី ឯកា ម្នាក់ អេហ ពោលហើយ មយ្ហមេតំ ភាជនំ
ឥតិ ថាដូច្នោះ (ឯទំ ភាជនំ) វិភាជនៈនេះ មយ្ហំ ភាជនំ ហោតិ
ជាភាជនៈរបស់ខ្ញុំ ។

៣. ជាតិ ជនាយ សន្តិកំ បេសេត្វា, ជន ព្យាធិនោ
សន្តិកំ, ព្យាធិ បរណស្ស សន្តិកំ (ធម្ម.ប.៥) ប្រែថា ជាតិ រឺ
កំណើត បេសេត្វា បញ្ជូនទៅហើយ សន្តិកំ កាន់សំណាក់
ជនាយ នៃជន, ជន រឺជន បេសេត្វា បញ្ជូនទៅហើយ សន្តិកំ
កាន់សំណាក់ ព្យាធិនោ នៃព្យាធិ, ព្យាធិ រឺព្យាធិ បេសេត្វា
បញ្ជូនទៅហើយ សន្តិកំ កាន់សំណាក់ បរណស្ស នៃសេចក្តី
ស្លាប់ ។ល។

៤. មម សរី មជ្ឈេ តិជ្ជិត្វា ឯកោ ភាគោ ឱរិមតិរេ
បតតុ (ធម្ម.ប.៣ ទំព័រ ៣០៩) ប្រែថា សរី រឺសរីរៈ មម របស់
យើង តិជ្ជិត្វា បែកហើយ, ភាគោ រឺចំណែក ឯកោ មួយ
ចំណែក បតតុ ចូរធ្លាក់ចុះ ឱរិមតិរេ លើត្រើយខាងអាយ ។

៥. ទារកា មយំ ឥទានិ គហេតុំ ន សិក្ខិស្សាម ។ល។
ឥតិ មន្តេត្វា ឯកេកោ ឯកេកំ សាខាតទ្គមុដ្ឋិមាទាយ សត្តបិ
ជនា សត្តនិទ្ធានិ បិទហិត្វា បក្កមីសុ (ធម្ម.ប.៥) ប្រែថា ទារកា
រឺក្មេងទាំងឡាយ មន្តេត្វា ប្រឹក្សាគ្នាហើយ មយំ ។ល។
សិក្ខិស្សាម ។ល។ ឥតិ ថាដូច្នោះ ឯកេកោ ទារកោ រឺក្មេងម្នាក់ៗ
រេទាយ កាន់យកហើយ សាខាតទ្គមុដ្ឋី នូវក្តាប់នៃរំកាច់នៃ

មែកឈើ ឯកេកំ មួយក្តាប់ៗ សត្តមិ ជនា ហុត្វា ជាជនទាំង
៧នាក់ មិទហិត្វា បិទហើយ និទ្ធានិ នូវប្រហោងទាំងឡាយ
សត្ត ៧ន្ត បក្កមិសុ ជៀសចេញទៅហើយ ។ ឥនាទិ ក្នុង
កាលឥឡូវនេះ មយំ រឺយើងទាំងឡាយ ន សិក្ខិស្សាម នឹង
មិនអាច គហេតុំ ដើម្បីចាប់បានទេ ។

៦. ឯកមេកំ និក្ខុសតំ និសិន្ធុនិសិន្ធុដ្ឋានេយេវ សហ
បជិសម្ពិទាហិ អរហេតុំ បត្វា វិហាសំ អពុត្តន្ធា សព្វេមិ តេ
និក្ខុ អាកាសេនេវ វិសយោជនសតិកំ អតិក្ខមិត្វា ។ល។
បាទេ វន្តិសុ (ធម្ម.ប.៨) ប្រែថា និក្ខុសតំ រឺរយនៃភិក្ខុ ឯកេកំ
មួយរយៗ បត្វា ដល់ហើយ អរហេតុំ នូវភាពនៃព្រះអរហន្ត
សហ មួយអង្លើ បជិសម្ពិទាហិ ដោយបជិសម្ពិទាទាំងឡាយ
និសិន្ធុនិសិន្ធុដ្ឋានេ ឯវ ក្នុងទីនៃខ្លួនអង្គុយហើយ និងអង្គុយ
ហើយមែនពិត អពុត្តន្ធា ហោះឡើងហើយ វេហាសំ កាន់
វេហាសំ, និក្ខុ រឺភិក្ខុទាំងឡាយ តេ នោះ សព្វេមិ ទាំងអស់
អង្គ អតិក្ខមិត្វា កន្លងហើយ កន្តារំ នូវផ្លូវដាច់ស្រយាល
វិសយោជនសតិកំ ប្រកបហើយដោយរយនៃយោជន៍ ២០ ។

ប្រយោគកិរិយាបទមាស(បរ + អេ + មស + ណ)

ការបបោសអង្កែល ការប្រកាន់យកទៅជាភារូប ភាវ
សាធនៈវិគ្គហៈថា **បរមសនំ** ទៅជា **បរមសោ** ប្រែថា ការ
ប្រកាន់យក ឬ សម្លឹងយក, សម្រាប់សម្លឹង យកសេចក្តី ខាង
មុខ បើសម្លឹងយកទាំងមូល វេលាប្រែ ត្រូវផ្លាស់ប្រយោគ
ទាំងមូល ប្រើសព្វនាមយោគ, បើសម្លឹងយកចំពោះ តែពាក្យ
ខ្លះ សព្វខ្លះ ត្រូវប្រើសព្វនាម យោគយកពាក្យនោះ ឬ សព្វ
នោះតែម្តង តែសព្វនាមដែលលោករៀងទុកនោះ ជាបុំលិង្គក៏
មាន ជាឥត្តិលិង្គក៏មាន ជានបុំសកលិង្គក៏មាន ដូចតទៅនេះ :

សព្វនាមជាបុំលិង្គ

កាលបានផ្លាស់សព្វនោះរួចហើយ ត្រូវនាំមកភ្ជាប់
ជា បទសមាស និងភាវសព្វ ដូចប្រយោគថា : **ធម្មោ**
សុចិណ្ណោ សុខមានហាតិ, ឯសានិសខេន ធម្មេ សុចិណ្ណោ
ប្រែថា **ធម្មោ** វិព្រះធម៌ **សុចិណ្ណោ** គឺបុគ្គលប្រព្រឹត្តល្អហើយ
អនហាតិ តែងនាំមក **សុខំ** នូវសេចក្តីសុខ, **ឯសោ សុខស្ស**
អនហានភាវោ វិភាវនៃកិរិយានាំមកនូវសេចក្តីសុខនេះ :

អានិសំសោ ហោតិ ជាអានិសង្ស **ធម្មេ** ក្នុងធម៌ **សុចិរ្កោ** ដែលបុគ្គលប្រព្រឹត្តល្អហើយ ។ **ធម្មោ** រឺព្រះធម៌ **ភ្នេតិ** តែងរក្សា **ធម្មចារិនំ** នូវបុគ្គលអ្នកប្រព្រឹត្តនូវធម៌ដោយប្រក្រតី **យំ** ឯណា, **ឯសា ធម្មេន ភ្នេតតា** (រឺភាវនៃ បុគ្គលអ្នកប្រព្រឹត្តនូវធម៌ដោយប្រក្រតី ជាអ្នកគឺធម៌រក្សាហើយ) នេះ **ធម្មតា** ជាធម្មតា ។ **ឯសា** សម្លឹងយកអស់ មួយប្រយោគ ត្រូវផ្លាស់ **ធម្មោ ធម្មចារិនំ ភ្នេតិ** ទៅជា **ធម្មេន ធម្មចារិនា ភ្នេត + តា** (ធម.ប.៨ ទំព័រ ១០១) ។

សព្វនាម ជា **នម្មំសកលិទ្ធ** : បើផ្លាស់ជានាម មិនត្រូវចុះបច្ច័យក្នុងភាវតទ្ធិតទេ, បើផ្លាស់ជាគុណ ទើបចុះបច្ច័យក្នុង ភាវតទ្ធិត ក្រៅពី **តា**-បច្ច័យបាន ដូចជា **អនន្ទរិយំ ភិក្ខុវេ ឯតំ, យំ សក្កោ ទេវរាជា មយិ សិនេហំ ករោតិ** ប្រែថា **ភិក្ខុវេ** ម្នាលភិក្ខុទាំងឡាយ **ទេវរាជា** រឺទេវរាជ **សក្កោ** ព្រះនាម **សក្ក ករោតិ** រមែងធ្វើ **សិនេហំ** នូវសេចក្តីស្រលាញ់ **មយិ** ក្នុងតថាគត **យំ** ឯណា, **ឯតំ សក្កស្ស ទេវរាជស្ស មយិ សិនេហស្ស ករោ** រឺកិរិយាធ្វើនូវសេចក្តី

ស្រឡាញ់ក្នុងតថាគត របស់ទេវរាជព្រះនាមសក្កនេះ
អនច្ឆរិយំ មិនជាអស្ចារ្យទេ (ធម្ម.ប.៦ ទំព័រ ១៩៧) ។

ចំណែកធាតុប្រព្រឹត្តទៅក្នុងអត្ថថា “ មាន, កើត, ជា ”
បើសព្វនាមជាបុំលិង្គ ត្រូវផ្លាស់ជា **ភាវ** ហើយប្រកបចូល
នឹងបទវិសេសនៈ ឬ វិកតិកត្តា, បើសព្វនាម ជាឥត្តិលិង្គ ឬ
នបុំសកលិង្គ ត្រូវចុះបច្ច័យក្នុងភាវតទ្ធិតដូចជា **អនច្ឆរិយំ**
ខោ បនេតំ និក្ខុ, យំ ត្វំ មាទិសំ រោចរិយំ លភិត្វា អប្បិច្ឆោ
អហោសិ ប្រែថា **និក្ខុ** ម្នាលភិក្ខុ **បន** ក៏ **ត្វំ** រឺលោក **លភិត្វា**
បានហើយ **រោចរិយំ** នូវអាចារ្យ **មាទិសំ** ប្រាកដដូចតថាគត
អប្បិច្ឆោ អហោសិ បានជាអ្នកមានសេចក្តីប្រាថ្នាតិចហើយ
យំ ឯណា, ឯតំ ភវ មាទិសំ រោចរិយំ លភិត្វា អប្បិច្ឆត្តំ រឺការ
នៃលោកជាអ្នកបាននូវអាចារ្យប្រាកដដូច តថាគត ហើយ
មានសេចក្តីប្រាថ្នាតិចនុ៎ះ **អនច្ឆរិយំ ខោ** មិនគួរអស្ចារ្យ
ឡើយ (ធម្ម.ប. ២ ទំព័រ ១៩១) ។

ឥធ ខោ តំ និក្ខុវេ សោភេថ, យំ តុម្ភេ ឯវំ ស្វាភ្វាតេ
ធម្មវិនយេ បព្វជិតា សមាទា ខមា ច ភវេយ្យាថ សោភេ
ច ប្រែថា **និក្ខុវេ** ម្នាលភិក្ខុទាំងឡាយ **តុម្ភេ** រឺលោកទាំងឡាយ

ឯង ស្វាគ្គាតេ ធម្មវិនយេ បព្វជិតា សមាសា ជាអ្នកបួស
ហើយក្នុងធម្មវិន័យដែលតថាគត ពោលល្អហើយ យ៉ាងនេះ
ខមា ច សោរតា ច ករេយ្យាថ គប្បីជា អ្នកចេះអត់ធន់ផង
ជាអ្នកត្រេកអរក្នុងធម៌ដ៏ល្អផង **យំ ឯណា, តំ តុម្ភាភំ ឯង ស្វា**
គ្គាតេ ធម្មវិនយេ បព្វជិតានំ ខមសោរតត្ថំ រឺការៈនៃលោក
ទាំងឡាយបួសហើយ ក្នុងធម្មវិន័យដែលតថាគតពោលល្អ
ហើយយ៉ាងនេះ ជាអ្នកចេះអត់ធន់ និងជាអ្នក ត្រេកអរក្នុង
ធម៌ដ៏ល្អនុ៎ះ **សោរេថ គប្បីល្អ តេ ខោ ធម្មវិនយេ** ក្នុង
ធម្មវិន័យនេះឯង ។

ថានំ ខោ បនេតំ វិជ្ជតិ, យំ ត្នំ កុមារោ វ សមាលោ
កាលំ ករេយ្យាសិ (ធម.ប.១ ទំព័រ២០៥) ប្រែថា **បន** ក៏ **ត្នំ** រឺព្រះ
អង្គ **កុមារោ សមាលោ វ** កាលជាព្រះកុមារមែនពិត
ករេយ្យាសិ គប្បីធ្វើ **កាលំ** នូវមរណកាល **យំ ឯណា, ឯតំ**
តេ កុមារស្ស វ សមាលស្ស កាលស្ស ករណំ រឺកិរិយាធ្វើនូវ
មរណកាលរបស់ព្រះអង្គកាលនៅជាព្រះកុមារមែនពិតនុ៎ះ
ថានំ ខោ ជាឋានៈមែនពិត **វិជ្ជតិ** តែឯមាន ។

ឯត្ថកមេវ កិរស្ស ឱឡារិកំ ខលិតំ អហោសិ, យំ តិក្ខុនំ

អនារោចត្វា បក្កាមិ (ធម្ម.ប.៤ ទំព័រ១៨៨) ប្រែថា **សោ**
ទុក្ខតមុទិសោ រឺទុក្ខតបុរសនោះ **អនារោចត្វា** មិនប្រាប់
ហើយ **ភិក្ខុនំ** ដល់ភិក្ខុទាំងឡាយ **បក្កាមិ** ជៀសចេញទៅ
ហើយ **យំ** ឯណា **ឯត្តកំ ឯវ ភិក្ខុនំ** **អនារោចត្វា បក្កមនំ** រឺ
កិរិយាមិនប្រាប់ដល់ភិក្ខុទាំងឡាយហើយ ជៀសចេញទៅ
មានប្រមាណប៉ុណ្ណោះឯង **អស្ស ទុក្ខតមុទិសស្ស ឱទ្ធារិកំ**
ខលិតំ អហោសិ បានជាសេចក្តីភ្លាំងភ្លាត់ យ៉ាងក្រៃលែង
របស់ទុក្ខតបុរសនោះ ហើយ ។

យស្មា បរស្ស អត្តនិ ឋិតេន សក្កបរាយនេន វា
បក្កបរាយនេន វា ភវិតំ ន សក្កា, តស្មា អត្តាវ អត្តនោ
នាថោ, ភី បរោ ភរិស្សតិ គឺបុគ្គលដែលតាំងនៅហើយ ក្នុង
ខ្លួនរបស់បុគ្គលដទៃ មិនអាចដើម្បីជាអ្នកមានឋានសួគ៌
ប្រព្រឹត្តទៅក្នុងខាងមុខ ឬថាជាអ្នកមានមគ្គប្រព្រឹត្តទៅក្នុង
ខាងមុខ ព្រោះហេតុណា ព្រោះហេតុនោះ រឺខ្លួនហ្នឹងឯងគប្បី
ជាទីពឹងរបស់ខ្លួន រឺបុគ្គលដទៃនឹងធ្វើដូចម្តេចកើត ។

ប្រយោគត្រូវបន្ថែម

ប្រយោគដែលប្រែទទួលកិរិយាបរាមាសៈចំពោះ **យំ**

មួយបទ រៀរលែង **យស្មា** និង **ហិ** ចេញ ត្រូវថែមប្រយោគ
មុខចូលមកដោយវិធីផ្លាស់ប្រយោគដូច្នោះ :

វិសេសនៈ អព្ពន្តរកិរិយា វិកតិកត្តា របស់បទប្រធាន
ត្រូវប្រកបឆដ្ឋីវិកត្តិដូចជា **សុន្ទរោ ឆម្មោ** ទៅជា **ឆម្មស្ស**
សុន្ទរោ តា ត្តំ, **ពុទ្ធា លោកេ ឧប្បន្នោ** ទៅជា **ពុទ្ធស្ស**
លោកេ ឧប្បន្តោ តា ត្តំ, **សច្ចារា សស្សតា នត្តិ សច្ចារា**
សស្សតានំ នត្តិតារោ នត្តិតា នត្តិតំ ។

បើកិរិយាប្រចាំប្រយោគប្រាប់បច្ចុប្បន្នកាល ឬ អនា-
គតកាល ត្រូវយកធាតុ នោះប្រកបជាមួយ **យុ-បច្ច័យ** ដូចជា
ជនោ បុញ្ញំ ករោតិ = ជនស្ស បុញ្ញករោ ។

បើកិរិយាគ្រប់គ្រងប្រយោគប្រាប់អតីតកាល ត្រូវផ្សំជា
មួយ **ត-បច្ច័យ** ។

បើកិរិយាប្រចាំប្រយោគជា **តូ ហុ អស ជន** មិនបាច់
ថែមផ្លាស់ជាអ្វីទេ ឲ្យប្រើ បទវិកតិកត្តា ក្នុងទីនោះ ជំនួស ដូច
ជា **រាជា ឥស្សរោ ហោតិ** ទៅជា **រោធា ឥស្សរោ**
ឥស្សរោ ឥស្សរត្តំ ។

ប្រើ **ភាវ-សព្វ តា ត្ត**-បច្ច័យ, តភ្ជាប់ខាងក្រោយ កិរិយាតាមលិង្គដែលសព្វនាមត្រូវការហើយ ប្រកបជាមួយ បឋមាវិភក្តិ ក្នុងឋានៈជាប្រធានដូច្នោះ ប៉ុលិង្គ **ឯសោ ភារោ**, ឥត្តិលិង្គ **ឯសា តា**, នប៉ុសកលិង្គ **ឯតំ ត្តំ**, បទក្រៅពីនេះ រក្សា ទុកតាមរូបដើម, អាស្រ័យ មិនត្រូវយកមកបំពេញទេ ដូចជា **អនច្ឆរិយំ ខោ បនេតំ ភិក្ខុ, យំ ត្វំ មាទិសំ អចរិយំ លភិត្វា អប្បិទ្ធា អហោសិ** ប្រែថា **ភិក្ខុ ម្នាលភិក្ខុ បន ក៏ ត្វំ រឺលោក លភិត្វា** បានហើយ **អចរិយំ** នូវអាចារ្យ **មាទិសំ** ប្រាកដដូច តថាគត **អប្បិទ្ធា អហោសិ** បានជាអ្នកមាន សេចក្តីប្រាថ្នា តិចហើយ **យំ ឯណា, ឯតំ តវ មាទិសំ អចរិយំ លភិត្វា អប្បិទ្ធិត្តំ** រឺការនៃលោកជាអ្នកបាននូវអាចារ្យប្រាកដស្មើ ដោយតថាគតហើយមានសេចក្តីប្រាថ្នាតិចនេះ **អនច្ឆរិយំ ខោ ហោតិ** មិនមែនជាហេតុអស្ចារ្យទេ ។

កាលសង្កេតមើលសព្វខ្លះដែលប្រើបានពីរ ឬ បីវិភក្តិ ដូចជា **ទិវសេ** ក្នុងថ្ងៃ, អស់ថ្ងៃទាំងឡាយ កាលបើមានបទ នៅខាងមុខជារិសេសន ដូចជា **សត្តមេ ទិវសេ** ក្នុងថ្ងៃទី៧,

ឆ្លេ តយោ ទិវសេ អស់ថ្ងៃទាំងឡាយពីរបី ។

ស ឆដ្ឋីវិភក្តិ, **ស** ចតុត្តិវិភក្តិនៅនឹង **កិ** ដែលជា
វិសេសនរបស់ **បយោជនំ** ក្តី **អត្ថោ** ក្តី ចេញសំឡេងថាដល់
ដូចជា **កិ បយោជនំ មេ យរាវាសេន** (ធម.ប.១ ទំព័រ៧) ។

កិត្តកេហិ បន តេ ភិក្ខុហិ អត្ថោ (ធម.ប.៥) ។

ហិ សព្ទ ដែលមាន **តស្មា** នៅប្រយោគក្រោយ ឬ
កិករណា ឲ្យប្រែថា **ហេតុ** ណា ឬ ព្រោះហេតុណា ដូចជា
ទន្ធិ កតំ កុសលំ ហិ សម្មត្តិ ទទហនំ ទន្ធមេវ ទទាតិ តស្មា
ចិត្តប្បាទសមនន្តរមេវ កល្យាណកម្មំ កាតព្វំ រីកុសល
ដែលបុគ្គលធ្វើហើយយឺតយូរ កាលនឹងឲ្យនូវសម្បត្តិរមែង
ឲ្យយឺតយូរមែនពិត ព្រោះហេតុណា ព្រោះហេតុនោះ រី
អំពើល្អ គឺបុគ្គលគប្បីធ្វើ ក្នុងលំដាប់ស្មើនៃចិត្តប្បាទមែនពិត
(ធម.ប.៥) ។

សព្ទស្តាត់មិនចេញសំឡេងប្រែទេ តខាងចុងសព្ទ
ដើម្បីឲ្យមានលិង្គត្រូវគ្នា ជា មួយសព្ទនាម ដូចជា

អន្ត ដូចជា **សុត្តន្តំ** “ព្រះសូត្រ”, **កម្ម** ដូចជា **បញ្ញាកម្មំ**

ប្រែ “បញ្ញា”, **គត** ដូចជា **ទិដ្ឋិគត** “ទិដ្ឋិ”, **រូប** ដូចជា **អត្ថរូប**
ប្រែ “អត្ថ, អាថ” **ជាត** ដូចជា **សន្ទុជាតំ**, **ជាតិ** ដូចជា
ធម្មជាតិ “ធម៌” ។

សព្វដើមបទខ្លះ ប្រយោគខ្លះ ត្រូវថែមសព្វចូល មក
ទើបប្រែបានដូច្នោះ

បើមិនមានរៀងទុកក្នុងប្រយោគ ឲ្យថែមតាមគោល
កំណត់នេះ

១. វិភតិកត្តា នៅកណ្តាលប្រយោគ ឬ ចុងប្រយោគ
ត្រូវថែម **ត្វ, ហុ, អស** ជាតុ ប្រកបជាមួយវិភត្តិ ស្របតាមបទ
ប្រធាន និងប្រកបកាលតាមន័យដែលបញ្ជាក់ ដូចជា
បច្ចុប្បន្នកាល ប្រធានជាបឋមបុរិសឯកវចន ឲ្យថែម **ហោតិ**
ឧទាហរណ៍ : **តុទ្ធោ មេ នាថោ** (**ហោតិ**) ប្រែថា ព្រះពុទ្ធជាទី
ពឹងរបស់ខ្ញុំ ។

២. វិភតិកម្ម បំពេញ **កត្វា** ដូចជា **ធម្មំ ចរេ សុចរិតំ**,
ដូចជា **រាជបុរិសា តំ បច្ឆាពាហុំ** (**កត្វា**) **ពន្ធិត្វា កសាហិ**
តាលេន្តា អាហាតនំ នយីសុ (ធម.ប.៣ ទំព័រ ២២០) ប្រែថា

រាជបុរិសា រីកដុះដាលទាំងឡាយ **ពន្លឺត្វា** ចងហើយ **តំ បុរិសំ**
នូវបុរិសនោះ: (**កត្វា** ធ្វើ) **បន្ទាពាហំ** ឲ្យមានដើមដៃទៅខាង
ក្រោយ **តាលេន្តា** កាលវាយ **កសាហិ** ដោយរំពាត់ផ្តៅ
ទាំងឡាយ **នយីសុ** នាំទៅហើយ **អាយាតនំ** កាន់ទីជាទី
សម្លាប់ ។

៣. បើកិរិយាក្រោយវិភតិកម្មជាកម្មវាចក មិនបាច់ថែម
កត្វា ទេ ដូចជា **អមតំ វុច្ឆតិ និព្វានំ** ប្រែថា **និព្វានំ** រឺព្រះ
និព្វាន **តតវតា** គឺព្រះមានព្រះភាគ **វុច្ឆតិ** ទ្រង់ត្រាស់ហៅ
អមតំ ថាអមតៈ (ធរ.ប.២ ទំព័រ១១១) ។

៤. ប្រយោគលក្ខណៈបំពេញលក្ខណកិរិយាគឺ **សមា-**
នេ សមានេសុ, សន្តេ ឬ **សតិ** ឲ្យស្របតាមលិង្គ វចនៈ វិភត្តិ
របស់ បទលក្ខណៈ ដូចជា **ឯកោ កិរ កុដុម្ពិកបុត្តោ មិតិ**
កាលកតេ (សមានេ) ខេត្តេ ច យវេ ច សព្វកម្មានិ អត្តនា
វ ករោន្តោ មាតរំ បជិជគ្គិ (ធរ.ប.១ ទំព័រ៦៤) ប្រែថា **កិរ** បាន
ឮថា **កុដុម្ពិកបុត្តោ** រឺកុដុម្ពិកបុត្រ **ឯកោ** ម្នាក់ **មិតិ**
នាកាលបិតា **កាលកតេ** ធ្វើហើយនូវមរណកាល ឬ មាន

កាលធ្វើហើយ ក៏បាន (សន្តោ កាលមាន) ករោនោ កាលធ្វើ
សព្វកម្មានិ នូវការងារទាំងពួងទាំងឡាយ ខេត្តេ ច ក្នុងស្រែ
ផង ឃរេ ច ក្នុងផ្ទះផង អត្តនា ច ដោយខ្លួនឯង បដិជត្តិ
ទំនុកបម្រុងហើយ ហតរំ នូវមាតា ។

៥. ប្រយោគអនាទរៈ ត្រូវបំពេញអនាទរៈកិរិយាគឺ
សមានស្ស សមានានំ, សន្តស្ស ឬ សន្តានំ ឲ្យស្រប តាមលិង្គ
រចន វិភត្តិ របស់បទអនាទរៈ ដូចជា តស្ស វយឃ្មត្តស្ស
(សមានស្ស) មិតាកាលមកាសិ (ធម.ប.៨) ។

៦. ក្រោយ ឥតិ សព្វ ត្រូវបន្ថែម អព្ពន្ធកិរិយា ឬ
ករណៈ ដែលមានសេចក្តី សម្តែងដល់ការសន្ទនា ការនឹក
គិត ការសាកសួរ ការធានា ក្តីសង្ឃឹម ការយល់ឃើញ យ៉ាង
ណាមួយ បើក្រោយ ឥតិ សព្វ, មិនមានកិរិយា ឬ នាមសព្វ
បញ្ជាក់ ច្បាស់នូវសេចក្តីក្នុងលេខក្នុងទេ មានរបៀបឲ្យបន្ថែម
ដូច្នោះ ៖

ក. លេខក្នុងជាប្រយោគនិយាយសន្ទនាជាមួយគ្នា ឲ្យ
បំពេញ វចនេន ក្រោយ ឥតិ សព្វ ដូចជា តន្តោ ហា មិន្តយិត្ត

មយំ វោ បដិជគ្គិស្សាហតិ (វចនេន) ថេរំ អស្សាសេត្វា
ៗបេ។ ឲ្យព្រះថេរ ពេញចិត្តដោយសំដីយ៉ាងនេះ (ធម្ម.ប.១
ទំព័រ១៧) ឲ្យពេញចិត្តធ្វើព្រមជាមួយនិយាយ **ឥមំ ឈាបេហិតិ**
(វចនេន) **ភតិ ទត្វា និយ្យានេត្វា បក្កមីសុ** ឲ្យថ្លៃឈ្នួល
ដោយពាក្យយ៉ាងនេះ (ធម្ម.ប.១ ទំព័រ១០០) បំពេញ **វត្វា** ក្នុង
កាលដែលនិយាយនេះធ្វើមុន កិរិយាក្រោយ **ឥតិ-សព្វ** ដូច
ជា **តិដ្ឋង ភាវ ភន្តេ, ភិច្ចំ មេ អត្ថីតិ (វត្វា) តស្សា សន្តិកំ**
គតោ និយាយមុនហើយទៅជាក្រោយ (ធម្ម.ប.១ ទំព័រ២២) ។
ភន្តេ បពិត្រលោកម្ចាស់ ដ៏ចម្រើន **តុម្ពេ** រឺលោក **តិដ្ឋង** សូម
ឈប់ **ភាវ** សិន **ភិច្ចំ** រឺកិច្ច **មេ** នៃខ្ញុំ **អត្ថិ** មាន ។

ខ. លេខក្នុងប្រយោគនីកគិត ថែម **ចិន្តនេន** ក្នុងពេល
ដែលនីកគិតនេះជាហេតុ កិរិយាក្រោយ **ឥតិ** សព្វ ជាផល
ដូចជា **ពហុបភាវោ មេ គហបតីតិ (ចិន្តនេន) មយ្ហំ ធម្មំ**
ទេសេន្តោ ភិលមេយ្យ សំដែងធម៌ដល់យើងដោយគិត យ៉ាង
នេះ (ធម្ម.ប.១ ទំព័រ១៦) ។ ថែម **ចិន្តេត្វា** ក្នុងពេល ដែលនីកគិត
នេះធ្វើមុនកិរិយាក្រោយ **ឥតិ-សព្វ** ដូចជា **អយំ មហេសក្ខាយ**

**ទេវតាយ បរិក្កហិតោ ភវិស្សតីតិ (ចិន្តេត្វា) តស្ស
ហេដ្ឋាកាតំ សោធាបេត្វា ។** បេ។ គិតជាបុព្វកាល ត្រូវដាក់
ត្វា-បច្ច័យ, តែបើគិតជាហេតុ ត្រូវដាក់ **ចិន្តនេន** ឬគិតហើយ
ធ្វើជាមួយគ្នា ដូចជា **ចិន្តនេន ភតី ទត្វា** គិតហើយឲ្យជាមួយ
គ្នា ប្រើ **"ចិន្តនេន"** បើគិតរួចបានញ៉ាំងគេឲ្យជម្រះ ទើបប្រើ
ចិន្តេត្វា ។

គ. លេខក្នុងជាប្រយោគសួរ បំពេញ **" បុច្ឆិត្វា "** ដូចជា
ភី ភរិយាយ មេ សន្តិកំ នត្តិតិ (បុច្ឆិត្វា) អត្ថិ សាមិតិ (វុត្តេ)
។ បេ។ សួរហើយទើបបានទទួលចម្លើយ ក្រោយ (ធរ.ប.៥) ។
សាមិកោ រឺប្តី **បុច្ឆិត្វា** សួរហើយ **ភី ភរិយាយ មេ សន្តិកំ នត្តិ
តតិ** ថាដូច្នោះ **វចនេ** នាកាលពាក្យ **អត្ថិ សាមិ តតិ** ថាដូច្នោះ
ភរិយាយ គឺប្រពន្ធ **វុត្តេ** ពោលហើយ **សន្តិកំ** រឺវត្តុជារបស់
ភរិយាយ នៃប្រពន្ធ **មេ** របស់យើង **នត្តិ** មិនមាន **ភី** ទេឬ ?
សាមិ បពិត្រលោកប្តី **សន្តិកំ** រឺវត្តុជារបស់ **តេ** នៃលោក **អត្ថិ**
មាន ។

ឃ. លេខក្នុងជាប្រយោគទទួល ធានា បំពេញ

“សម្បជិទ្ធិត្វា” ក្នុងពេលដែលលេខក្នុង មានបទថា “សាធុ” ត្រឹមមួយបទ ជូនកាលមាន **អលបនៈ** នៅជាមួយក្រោយ **តតិ-សព្វ** មិនមានកិរិយា អព្ពន្តរកិរិយាទេ ហៅថា **អព្ពន្តរ-កិរិយា** គឺកិរិយា ដែលប្រកបដោយ **អន្ត មាន** ជូនកាល **ត** ម្តងៗ ដែរ ប៉ុន្តែមិនមែនជាកិរិយាគ្រប់គ្រងប្រយោគទេ ដូចជា **សោសាធុតិ (សម្បជិទ្ធិត្វា) ភេសជ្ជំ សំវិទហិ** គេទទួលថា ល្អ ហើយ ទើបចាត់ចែងថ្នាំ (ធរ.ប.១ ទំព័រ២៩) ។

ង. លេខក្នុងជាប្រយោគកត់សំគាល់ ថែម “**មនសិកា-អនេ**” ក្នុងពេលដែលនឹកគិតធ្វើ ព្រមគ្នានឹងកិរិយាក្រោយ ដូចជា **យថាយំ** ។បេ។ **អយំ អត្តភារោ មិ ឧប្បាទវយត្ថេន ឯវរុបោតិ មនសិកាអនេ មរិចិកម្មដ្ឋានំ ភារេន្តោ** ។បេ។ ចម្រើនកម្មដ្ឋានព្រមគ្នានឹងការធ្វើទុកក្នុងចិត្តយ៉ាងនេះ (ធរ.ប .៣ ទំព័រ៥) ។

ច. លេខក្នុងជាប្រយោគសំដែងសេចក្តីសង្ឃឹម, ប៉ុនប៉ង, ប្រាថ្នា ថែម “**អសាយ**” ក្នុងពេលដែលប្រយោគលេខ-ក្នុងសំដែងសេចក្តីសង្ឃឹមដល់រឿងខាងមុខ មានកិរិយា

សព្វ ជាភរិស្សន្តិវិភក្តិ បញ្ជាក់នូវអនាគតកាល ភាគច្រើន កិរិយាក្រោយ **ឥតិ-សព្វ** សំដែងដល់ការធ្វើដំណើរ ដូចជា “មក, ទៅ” ចូលទៅធ្វើដើម្បីបំណងរបស់ណាមួយ ដូចជា **សត្តារំ បស្សិស្សាហតិ (អាសាយ) លេតវនំ អាគន្ធា** ។ បេ។ មកកាន់វត្តជេតពនដោយបំណងយ៉ាងនេះ (ធម្ម.ប.១ ទំព័រ ២៧) ។

ឆ. លេខក្នុងជាប្រយោគសំដែងការយល់ឃើញ បំពេញ “**សញ្ញាយ**” ក្នុងការដែលប្រយោគលេខក្នុងសំដែង ការកាត់ ស្មាន បញ្ចេញយោបល់ ឬ យល់ថានឹងត្រូវជាយ៉ាងនេះ ដូច ជា **កស្សបិ អជាសុកំ ភវិស្សតិតិ (សញ្ញាយ) សកសកដ្ឋា- ទេហិ និក្ខមិត្វា វិហារមឌ្យេ សន្តិបតិសុ** ចេញចាកទី អាស្រ័យរបស់ខ្លួន។ ដោយការសំគាល់ថា ភាពមិនសុខ សាន្តនឹងមានដល់នរណាមួយ (ធម្ម.ប.២ ទំព័រ ២០១) ។

បទនាមនាមនៅជាមួយ “**ឥវ, វិយ**” ដែលប្រែក្នុង ឋានៈជាប្រធាន “បីដូចជា” ក្នុងឋានៈ វិសេសនៈ (បីដូចជា) បើមិនមានកិរិយាសព្វរបស់បទឧបមាដាក់ជាមួយទេ ត្រូវ

ថែមកិរិយាសព្វចូលមក ដោយប្រើធាតុក្នុងប្រយោគ ឧបមេយ្យ
នោះផ្សំជា មួយ **អន្ត** ឬ **ហន**-បច្ច័យ ឲ្យមានលិង្គ វចនៈ វិភត្តិ
ស្មើដោយនាមនាមបទនោះ ដូចជា **តណ្ហាយ មូលំ ខនថ**
ខសីរឆ្នោត វិរណំ (ខនឆ្នោ) លោកទាំងឡាយ ចូរដឹកនូវ
ឫស នៃតណ្ហាដូចជាបុគ្គលដែលត្រូវការដោយ ស្បូវ
(កាលដឹក) នូវស្មៅអណ្ណាស (ធម.ប.៨) ។

ការយោគប្រធាន, ការថែមប្រធាន, ការឡើងប្រធាន

ការយោគប្រធានពន្យល់ពាក្យវិសេសនសព្វនាមដែល
រៀងទុកជំនួសបទប្រធានដូចជាបុំលិង្គ **សោ**, ឥត្តិលិង្គ **សា**,
នបុំសកលិង្គ **តំ** ឲ្យយោគនាមនាមក្នុងប្រយោគខាងមុខមក
ជាប្រធាន និងប្រកបឲ្យមានលិង្គវចនៈវិភត្តិស្មើគ្នា ដោយ
វិសេសនសព្វនាម ដូចជា **សោ មុរិសោ, សា ឥត្តិ, តំ កុលំ** ។

បើនាមនាមនោះ មានលិង្គផ្សេងពីវិសេសនសព្វនាម
ឲ្យប្រើសព្វស្តាត់មកបន្ត ដូចជា **តំ សន្តុហតំ** ។

ពន្យល់

តំ បើកាលណាយោគ “**សឆ្នោ**” មិនត្រូវ ពីព្រោះ **សន្តុ**
ជាបុំលិង្គ បើថែម **ហតំ** ហើយថា សព្វស្តាត់កុំឲ្យនៅ បុំលិង្គ

ដដែល ឲ្យទៅជានប៉ុសកលិង្គវិញ ទៅជា **សទ្ធិជាតិ**, ចុះបើ
ទៅជា **សា សន្តោ** កើតឬទេ ? មិនកើតទេ, **សា សទ្ធិជាតិ**
ហៅថាសព្វស្តាត់ៗ នាមប៉ុលិង្គទៅជាឥត្តិលិង្គ ទៅជា
នប៉ុសកលិង្គ ចុះបើសព្វហ្នឹងជាឥត្តិលិង្គ ចង់ទៅជាប៉ុលិង្គវិញ
ថែម **ភាវ-សព្វ** មកទៅជា **ភាវោ** ។

ការថែមប្រធានក្នុងប្រយោគ ដែលមិនមានប្រធាន
មានតែកិរិយាសព្វ **ត, អន្ត, មាន**-បច្ច័យ ប្រកបជាមួយ
បឋមាវិភក្តិ និងមាននាមសព្វ នៅជាមួយកិរិយា ប្រចាំប្រ-
យោគ ជាបឋមបុរិស ឲ្យថែមប្រធានដោយប្រែបញ្ចូល
បុគ្គល-សព្វ ដូចជា **បរលោកំ គប្បន្តំ អនុគប្បន្តោ នាម នត្តិ**
ប្រែថា **អនុគប្បន្តោ នាម** ឈ្មោះថាវីបុគ្គលកំពុងទៅតាម
(**បុគ្គលំ**) នូវបុគ្គល **គប្បន្តំ** កាលទៅ **បរលោកំ** កាន់បរលោក
នត្តិ មិនមាន ។

ការឡើងប្រធានវិភក្តិ ពួកមជ្ឈិមបុរិស: ឧត្តម បុរិស:
ឡើងប្រធាន ដូច្នោះ : **សិ ហិ** ឡើង **ត្រំ, ថ** ឡើង **តុម្ភេ** ។

មិ ឡើង **អហំ, ម** ឡើង **មយំ** ។

១. លេខក្នុងនិយាយអំពី ដំណឹង ទះដៃ យោសនា វាយស្តរ ឲ្យបំពេញ “**ញាបនហេតុកំ**” ខាងក្រោយ **តតិ** សព្វ របស់លេខក្នុង ដូចជា **ថេរោ** ។ បេ។ **តវ បហណំ ន ជានាសី តិ (ញាបនហេតុកំ) អម្ពរំ បហរិ (ធម្ម.ប.៥)** ។

២. **កិមទ្ធិំ បន បគេវ** ថែមប្រយោគមុខចូលមកតាម គោលនេះ :

ចំពោះបទនាមប្រយោគមុខ ដែលប្រកបជាមួយវិភក្តិ ដូចគ្នានឹងបទ នាមនាម ដែលមានរួចហើយខាងក្រោយ **កិមទ្ធិំ បន** ឬ **បគេវ** មិនបាច់ថែមចូលមកទេ។

ប្រកបកិរិយាគ្រប់គ្រងប្រយោគ ឲ្យជា ភរិស្សន្តិវិភក្តិ ។ បើកិរិយាគ្រប់គ្រង ប្រយោគមុខ ពោលបដិសេធឲ្យថែមចូល មក ក្នុងរូបកិរិយាសព្វរាយ បើកិរិយាគ្រប់គ្រងប្រយោគមុខ រាយ ឲ្យថែមចូលមកក្នុងរូប កិរិយាសព្វបដិសេធជ្នុយគ្នា ដូច្នោះ ជានិច្ច ដូចជា **កិមទ្ធិំ បន** ឧទាហរណ៍ : **ន វសេ វត្តស្សន្តិ, កិមទ្ធិំ បន ញាតកា (វសេ វត្តស្សន្តិ)** ។ **បគេវ** ឧទាហរណ៍

**ចតុស្ក បន ទិបេសុ ចក្កវត្តិសិរី ទាតុំ សមត្ថា មាតាបិតារោ
នាម បុត្តានំ នត្តិ, បគេវ ទិព្វសម្បត្តិ វា បឋមជ្ឈានទិ-
សម្បត្តិ វា (ទាតុំ សមត្ថា មាតាបិតារោ នាម បុត្តានំ
កវិស្សន្តិ) ។**

ប្រយោគ **នាគសោណ្ឌិ** ជ្រើសរើសថែមបាន វិធីពីរ
យ៉ាងគឺ :

ក. កាលបើប្រែប្រយោគ **នាគសោណ្ឌិ** ចប់ហើយ ឲ្យ
ថែម **យស្មោ តស្មោ** ព្រមជាមួយប្រយោគខាងមុខ ដូចជា
សយមនោ ន គច្ឆាមិ, នត្តិ ពាលេ សហាយតា យស្មោ តស្មោ
(សយមនោ ន គច្ឆាមិ) (ធម្ម.ប.១ ទំព័រ២៣) ។

ខ. កាលបើមិនបានប្រែប្រយោគនាគសោណ្ឌិទេ ឲ្យ
ថែម **(ហិ ព្រោះថា)** ដូចជា **សយមនោ ន គច្ឆាមិ (ហិ) នត្តិ**
ពាលេ សហាយតា ។ អហំ វីអាត្មា សយមនោ កាលដេក ន
គច្ឆាមិ មិនទៅទេ សហាយតា វីភាពនៃសម្លាញ់ ពាលេ និមិត្ត
បុគ្គលពាលេ នត្តិ មិនមានទេ យស្មោ ព្រោះហេតុណា តស្មោ
ព្រោះហេតុនេះ អហំ វីយើង សយមនោ កាលដេក (ស្លាប់ក៏

ដោយ) **ន គន្ធាមិ** មិនទៅ (ជាមួយអ្នកទេ) ។ មួយបែបទៀត
ក៏ឈ្មោះនាគសោណ្ឌិដែរ ដោយមិនបាច់បញ្ចូលច្រើនថែម
តែ **ហិ** មួយមកថា **អហំ** រឺយើង **សយមាសោ** កាលដេក **ន**
គន្ធាមិ មិនទៅទេ (**ហិ** ព្រោះថា) **សហាយតា** រឺភាពនៃខ្លួនជា
សម្លាញ់ (ខ្លះប្រែថារឺសហាយតាគុណ) **ពាលេ** និមិត្តបុគ្គល
ពាល **នត្តិ** មិនមានទេ ។

ប្រយោគដែលមានបទថា **ខមនីយំ** ឲ្យបំពេញបទទាំង
នេះចូលមក : (**សរិយន្តំ** រឺយន្តគឺសរិ: **ចតុចក្កំ** មានកង់ ៤
នវទ្វារំ មានទ្វារ៩) ដូចជា **មម បុគ្គស្ស មហាកស្សបស្ស**
ខមនីយំ រឺយន្តគឺសរិ: មានកង់ ៤ មានទ្វារ ៩ ដែលព្រះ
មហាកស្សប: ជាបុត្ររបស់តថាគត គួរអត់ទ្រាំបានឬ ?
(ធម.ប.៣) ។

ប្រយោគដែលមានបទថា **យថាហ** ឲ្យបំពេញ "ធម្ម
សង្កាហាកត្តោ" ដូចជា **យថាហ អហំ ខោ អភិណ្ណោ ។មេ។**
តូបកន្នោ វិហរេយ្យន្តិ (ធម.ប.១) ។

ប្រយោគដែលមានបទថា **ឯតទគ្គំ យទិនំ** ឲ្យថែម
(ខន្ធបញ្ញកំ) ចូលមកដូចជា **ឯតទគ្គំ (ខន្ធបញ្ញកំ) និក្ខេវេ មម**
សាវិកានំ ឧបាសិកានំ ធម្មកថិកានំ, យទិនំ (ខន្ធបញ្ញកំ)
ខុដ្ឋុត្តរា (ធរ.ប.២) ប្រែថា **និក្ខេវេ** ម្ចាស់ភិក្ខុទាំងឡាយ **ខន្ធបញ្ញកំ** រឺខន្ធបញ្ញកៈ **តទំ** នេះ **យំ** ឯណា **ខុដ្ឋុត្តរា** គឺនាងខុដ្ឋុត្តរា **ខន្ធបញ្ញកំ** រឺខន្ធបញ្ញកៈ **ឯតំ** នេះ **អគ្គំ** ប្រសើរលើស **ឧបាសិកានំ** ជាឯឧបាសិកាទាំងឡាយ **សាវិកានំ** ជាសាវិកា **មម** របស់តថាគត **ធម្មកថិកានំ** អ្នកសំដែងនូវធម៌។

ប្រយោគដែលមានបទថា **សាធុ** ត្រឹមមួយបទ ឬពីរបទ ឲ្យថែម **តុម្កេហិ តុត្តវចនំ** ឬ **តយា តុត្តវចនំ** (ចូលមក)
សាធុ ញ៉ាំងប្រយោជន៍ឲ្យសម្រេច ដូចជា **កុម្មការោ សាធុតិ**
សម្បជិន្ធិ ទទួលព្រមហើយ **សាធុ តតិ** ថា **សាធុ** ដូច្នោះ (ធរ.ប. ២ ទំ ព័រ៣៦) ។

ប្រយោគដែលមានបទថា “**កាលោ, វេលា**” តែមិនមាន
ប្រធានឲ្យថែម “**អយំ កាលោ, អយំ វេលា**” ចូលមក ដូចជា
កាលោ អាតុសោ (អយំ កាលោ) (ធរ.ប.១ ទំ ព័រ១៧) **អយំ**

វេលា វណស្ស មោចនវេលា (ឆ.ប.៤) ។

អនុសោ រឺលោកដ៏មានអាយុទាំងឡាយ **អយំ កាលោ** រឺកាលនេះ **កាលោ ហោតិ** រមែងជាកាលគួរ ។ **អយំ វេលា** រឺវេលានេះ **វណស្ស មោចនវេលា ហោតិ** ជាពេលជាទីស្រាយនូវដំបៅ ។

បទសមាសដែលមានសព្វថា វត្ថុ នៅខាងចុងបំផុតនៃរឿងនិទានឲ្យថែម **និដ្ឋិតំ** ចូលមកដូចជា **ចូឡេកសាជកវត្ថុ** រឿងរ៉ាវនៃ **ចូឡេកសាជកព្រាហ្មណំ និដ្ឋិតំ** ចប់ហើយ **ឥតិ** ដូច្នោះឯង (ឆ.ប.៥) ។

ការប្រែសក្កា

ក្នុងគម្ពីរអភិធម្មត្ថវិភាវិនីដីកា និងគម្ពីរបទ្យុបសិទ្ធសំដែងទុកថា **អត្ថិ សក្កា លព្ពា ឥច្ឆេតេ បឋមាយំ** ប្រែសព្វទាំងឡាយនេះ គឺ **អត្ថិ សក្កា លព្ពា** ជាបឋមាវិភក្តិ សិក្ខាកាមមិនត្រូវសង្ស័យថា មកពីធាតុវិភក្តិបច្ច័យអ្វីទេ ព្រោះជា **អព្យាយ-សព្វ** អាចចូលជាបទសមាសក៏បាន ដូចជា **អត្ថិមូរោ នត្ថិមូរោ អហោសិកម្ម** អាចជាអព្យាយៈហើយ អាចផ្សំចូល

ជាមួយនឹងសមាសក៏បាន ។

សក្តាមានលក្ខណៈ ៤ យ៉ាង គឺ

១. **សក្តា** ជាប្រធានក្នុងករណី ដែលសេចក្តីរបស់ **សក្តា** នោះ មិនមាននាមនាម ដែលអាចជាប្រធានបាន ប៉ុន្តែ មានកិរិយាអាខ្យាតជាបឋមបុរិស គ្រប់គ្រងប្រយោគ ក្នុង សេចក្តីនោះ ត្រូវឡើងបទអនភិហិតកត្តាមកជួយជានិច្ច ដូច ជា **តត្ថ នំ អេគតំ គហេតុំ សក្តា ភវិស្សតិ** (ធម្ម.ប.២ទំព័រ៥៩) **តត្ថ (ឃ្លាន) នំ (ពង្វានំ) អេគតំ គហេតុំ តយា សក្តា** រឺ កិរិយាគឺព្រះអង្គអាចដើម្បី ចាប់នូវព្រះរាជាអង្គនោះ ដែល មកហើយ ក្នុងទីនោះ នឹងមាន ។

យត្តកេន ឱលោកេតុំ សក្តា ហោតិ (ធម្ម.ប.២ ទំព័រ៨៦) **យត្តកេន (និទ្ទេន) ឱលោកេតុំ (តុម្ពេហិ) សក្តា** រឺកិរិយាគឺ នាងទាំងឡាយ អាចដើម្បីក្រលេកមើលតាម ប្រហោងមាន ប្រមាណប៉ុណ្ណា តែងមាន។

២. **សក្តា** ជាកិរិយាកម្មវាចកៈ ក្នុងសេចក្តីរបស់ **សក្តា** បើមាននាមនាមជាតួកម្ម ចូលនិង **តុំ-បច្ច័យ** បទនាមនាម

នោះ ប្រកបដោយបឋមាវិភក្តិ, **សក្កា** ក្នុងទីនេះចាត់ជា
កិរិយាកម្មវាចកៈ ប្រែតាមលក្ខណៈរបស់កម្មវាចកៈ គ្រប់
ប្រការ ដូចជា **ន សក្កា សោ អគារមឿយ មូរេត្តំ** ប្រែថា **សោ**
ធម្មោ វិធម៌នោះ (មយា គឺអញ) **ន សក្កា** មិនអាច
អគារមឿយ មូរេត្តំ ដើម្បីបំពេញក្នុងកណ្តាលនៃផ្ទះបានទេ ។

៣. **សក្កា** ជាកិរិយាភាវវាចកៈ ក្នុងសេចក្តីរបស់ **សក្កា**
ដែលមានអកម្មជាតុ ប្រកបជាមួយ **តុំ-បច្ច័យ** ឬសកម្មជាតុ
ប៉ុន្តែបទកម្មប្រកបដោយទុតិយាវិភក្តិ សេចក្តីរបស់ **សក្កា**
នោះចាត់ជាភាវវាចកៈ ប្រែតាមលក្ខណៈ របស់ភាវវាចកៈ
ដូចជា **ន សក្កា ឯតេន សន្និ ឯកតោ ភវិត្តំ** ប្រែថា **មយា** គឺ
យើង **ន សក្កា** មិនអាច **ឯតេន រញ្ញា សន្និ ឯកតោ ភវិត្តំ**
ដើម្បីមានក្នុងទីជាមួយគ្នា មួយអង្លើដោយព្រះរាជាអង្គនេះ
បានទេ ។ **ន សក្កា វិហារំ តុច្ចំ កាតុំ** (ធរ.ប.៤ ទំព័រ៨៨) **មយា**
គឺយើង **ន សក្កា** មិនអាច **វិហារំ តុច្ចំ កាតុំ** ដើម្បីធ្វើនូវវិហារ
ឲ្យទេបានទេ ។

៤. **សក្កា** ជាវិភក្តិកត្តាក្នុងសេចក្តីរបស់ **សក្កា** នោះមាន

នាមនាមជាប្រធាន ប្រកបបឋមាវិភក្តិ និងមានធាតុដែល
 ប្រែថា “កើត, មាន, ជា” នៅជាមួយ អាចជាកិរិយាតូច ឬ
 កិរិយាធំ ក៏បាន ។ **សក្កា** ក្នុងសេចក្តីនេះចាត់ជាវិភក្តិកត្តា ត្រូវ
 ឡើង បទអនភិហិតកត្តាមកផង ដូចជា **សេច ឯតេ រូមិនោ**
ហុត្វា កត្តិមិ បក្ខិមិតំ សក្កា តវេយ្យំ (ធម្ម.ប.២ ទំព័រ២៣០)
 ប្រែថា **សេច** ថាបើ **ឯតេ កិលេសា** វិកិលេសទាំងឡាយ នេះ
រូមិនោ ហុត្វា ជាសភាវៈមានរូប **កត្តិមិ បក្ខិមិតំ កេនមិ សក្កា**
តវេយ្យំ គប្បី ជាសភាវៈគឺនរណាមួយអាចដើម្បីជាក់ចុះក្នុង
 ទីណាមួយ ។

ការប្រែ អលំ

អលំ ជាអព្យយសព្ទរូបដើមយ៉ាងណា ក៏គង់នៅយ៉ាង
 នោះ ចុះក្នុងអត្ថបឋមាវិភក្តិ ក្នុងគម្ពីររូបសិទ្ធិ សំដែងទុកថា
 ចំណែកនិបាតបទថា **ន នោ ហា អ អលំ ហលំ ឥច្ឆេតេ**
បដិសេធនត្ថេ ចុះក្នុងសេចក្តីបដិសេធ ។ ចំពោះ **អលំ** ចុះ
 ក្នុងអត្ថ ៣ យ៉ាងដូច្នោះគឺ :

១. **បដិសេធនត្ថៈ** ប្រើបដិសេធជាប្រធាន ប្រែថា “វីកុំ

ឡើយ, រឺល្មមហើយ” បើប្រើជាកិរិយាធំ ប្រែថា “មិនគួរ” ដូច
ជា **សត្តា អលំ ឯត្តកេន ឥមស្សតិ បក្កាមិ** ប្រែថា **សត្តា** រឺ
ព្រះសាស្តា **បក្កាមិ** ស្តេចជៀសចេញទៅហើយ **ចិន្តនេន**
ដោយព្រះតម្រិះ **អលំ** ។ល។ **ឥមស្ស ឥតិ** ថាដូច្នោះ **អលំ** រឺ
ល្មមហើយ **ឥមស្ស បដ្ឋកុណ្ណាលិស្ស** ដល់ មាណពឈ្មោះមដ្ឋ-
កុណ្ណាលិនេះ **ឯត្តកេន កម្មេន** ដោយកម្មមានប្រមាណ
ប៉ុណ្ណោះ ។ **អលំ** ក្នុងប្រយោគនេះជាប្រធាន ប្រើក្នុងអត្ថ
បដិសេធ ។ **អលំ និក្ខវេ ហា ចិន្តយិត្ត** (ធម.ប.៧ ទំព័រ១៩៩)
ប្រែថា **និក្ខវេ** ម្នាលភិក្ខុទាំងឡាយ **អលំ** រឺកុំឡើយ **តុម្ភេ** រឺ
លោកទាំងឡាយ **ហា ចិន្តយិត្ត** កុំគិតឡើយ ។ **អលំ** ក្នុងប្រ
យោគនេះជាប្រធានប្រើ ក្នុងអត្ថបដិសេធ ។ **អធិវាសេត្វា ច**
អថ ខោ ភគវា វេរេញំ ព្រាហ្មណំ អលំ យវាវាសបលិពោ-
ធិចិន្តាយាតិ សញ្ញាបេត្វា ។ ប្រែថា **ច** ក៏ **អថ ខោ** គ្រានោះ
ឯង **ភគវា** រឺព្រះមានព្រះភាគ **និមន្តនំ** ញ៉ាំងការនិមន្ត
អធិវាសេត្វា ឲ្យនៅសង្កត់ហើយ **ព្រាហ្មណំ** ញ៉ាំងព្រាហ្មណ៍
វេរេញំ ឈ្មោះវេរេញៈ **សញ្ញាបេត្វា** ឲ្យដឹងព្រមហើយ “**អលំ**

យរាវាសបលិពោធិនិទ្ទាយ” ឥតិ ថាដូច្នោះ **តយា** គឺឯង
អលំ មិនគួរ **យរាវាសបលិពោធិនិទ្ទាយ** ដើម្បីគិតនូវសេចក្តី
ខ្វល់ខ្វាយដោយការ នៅគ្រប់គ្រងនូវផ្ទះទេ ។

២. បរិយស្សត្ត ប្រាប់សេចក្តីថាជារបស់សមគួរជា
និបាតកិរិយាដូច **សក្កា** និង **អត្ថិ** ប្រើបានទាំងកិរិយាកម្មវាចកៈ
ទាំងវិកតិកត្តា ប្រែថា “សមគួរ” ក្នុងអត្ថនេះថា **អលំ** ធ្វើនាទី
បដិសេធក្នុង ប្រយោគដែលមាន **ន-សព្វ** បដិសេធចូលមក
ផង មិនដូចបដិសេធក្នុង **នត្ថិ** ដែលមិនមាន **ន-សព្វ** ទេ ដូចជា
នវហិ ភិក្ខុវេ អន្តេហិ សមន្តាគតំ កុលំ អនុបគន្ធា ច នាលំ
ឧបគន្តំ ឧបគន្ធា ច នាលំ ឧបនិសីទិតំ (ធម្ម.ប.៣ ទំព័រ១៣)
ប្រែថា **ភិក្ខុវេ** ម្ចាស់ភិក្ខុទាំងឡាយ **កុលំ** រឹត្រកូល **នវហិ**
អន្តេហិ សមន្តាគតំ ដែលប្រកបព្រមហើយ ដោយអង្គទាំង-
ឡាយ **៩ ភិក្ខុនា** គឺភិក្ខុ **អនុបគន្ធា ឧបគន្តំ ន អលំ ច** មិន
ទាន់ចូលទៅជិតហើយមិនគួរដើម្បីចូលទៅជិតផង **ឧបគន្ធា**
ឧបនិសីទិតំ ន អលំ ច លុះចូលទៅជិតហើយ មិនគួរដើម្បី
អង្គុយជិតផង ។ **អលំ** ក្នុងប្រយោគនេះ ប្រើជាកិរិយាកម្ម-

វាចកៈ ។ **មម ធីតុ ឯត្តកា គារោ អលំ** (ធម្ម.ប.៣ ទំព័រ៩៤)
ប្រែថា **គារោ** រឺគោទាំងឡាយ **ឯត្តកា** មាន ប្រមាណប៉ុណ្ណោះ
មម ធីតុ អលំ ហោន្តិ ជាសត្វត្រូវដល់ធីតារបស់យើង ។ **អលំ**
ក្នុងប្រយោគ នេះប្រើជាវិកតិកត្តា ។

៣. **ភូសនត្ថ** ចុះក្នុងអត្ថថា “ប្រដាប់តាក់តែង” បើតជា
មួយនឹង **ករ-ធាតុ** ដូចជា **អលទ្កតោ** “ប្រដាប់តាក់តែង
ហើយ”, **អលទ្កត្រា** “ប្រដាប់តាក់តែងហើយ”, **អលទ្ករោតិ**
“រមែងប្រដាប់តាក់តែង” ។ អាចារ្យខ្លះប្រែថា “ធ្វើឲ្យល្មម”
ដូច្នោះ មិនត្រឹមត្រូវទេ បើប្រែថា “ធ្វើនូវការប្រដាប់តាក់តែង”
ទើបសមរម្យជាង ។

ការប្រែ លញ្ឆា

លញ្ឆា ប្រែថា “គប្បីបាន” ជានិបាតកិរិយាដូច **សក្កា** ចុះ
ក្នុងអត្ថបឋមាវិភត្តិ មានពីរយ៉ាងគឺ :

១. **លញ្ឆា** ជានាមកិរិយា: សម្រេចមកពី **លត** + **ល្យ**
សម្រេចរូបបំលិង **លញ្ឆោ**, ឥត្តិលិង **លញ្ឆា**, នបំសកលិង **លញ្ឆំ**
ដូចជា **រញ្ឆោ រណ្ណា អកាតុំ ន លញ្ឆា** (ធម្ម.ប.២ ទំព័រ១២២)

ប្រែថា **អណា** វីអាជ្ជា **ឆ្នោត** របស់ព្រះរាជា **កេនទិ** គឺអ្នក
ណាមួយ **ន** **លញ្ឆា** មិនគប្បីបាន **អកាតុំ** ដើម្បីមិនធ្វើបានទេ ។
លញ្ឆា ក្នុងទីនេះជានាមកិតកៈ ត្រូវ មានលិង្គ រចនៈ វិភត្តិ ដូច
នាមនាមជាបទប្រធានគឺ **អណា** និង ជាកម្មវាចកៈ ។

២. **លញ្ឆា** ជានិបាតកិរិយា មិនអាចផ្លាស់ជានាមនាម
ដូចបទប្រធានទេ ។ សូមជ្រាបថា និបាតកិរិយាប្រើជា កិរិយា
គ្រប់គ្រងប្រយោគបាន ដូចជា **បវេណិ ទ្រំ នាម តាត ឥទំ**
ន **លញ្ឆា ឯទំ កាតុំ** (ធម.ប.៣ ទំព័រ៩) ប្រែថា **តាត** នៃបា **ឥទំ**
ទ្រំ វិរាជ្យនេះ **បវេណិ ទ្រំ នាម ហោតិ** រមែងឈ្មោះថា ជាប
វេណិរាជ្យ, **ឥទំ បវេណិទ្រំ** វី បវេណិរាជ្យនេះ **តយា** គឺឯង
ន **លញ្ឆា** មិនគប្បីបាន **ឯទំ កាតុំ** ដើម្បីធ្វើយ៉ាងនេះទេ ។
លញ្ឆា ក្នុងសេចក្តីនេះជានិបាតកិរិយា ព្រោះគង់រូបនៅ ដូច
ដើម មិនផ្លាស់ តាមនាមនាមជាប្រធានគឺ **ទ្រំ** ទេ ។ **តំ កុតោ**
លញ្ឆា ប្រែថា **កុម្មេហិ** គឺលោកទាំងឡាយ **លញ្ឆា** គប្បីបាន **តំ**
ទេយ្យធម៌ នូវទេយ្យធម៌នោះ **កុតោ ថានតោ** អំពីទីណា,
លញ្ឆា ក្នុងសេចក្តីនេះជានិបាតកិរិយា **តាវចាចកៈ** ។ ត្វ

មាតាបិតានុំ ឯកបុត្តកោ, ន លញ្ឆា តយា បព្វជិតុំ ប្រែថា គូ
 រឹងរឹង **មាតាបិតានុំ ឯកបុត្តកោ អសិ** ជាបុត្រតូចម្នាក់របស់
 មាតា និង បិតាទាំងឡាយ, **តយា** គឺឯង **ន លញ្ឆា** មិនគប្បី
 បាន **បព្វជិតុំ** ដើម្បីបួសបានទេ ។ ក្នុងសេចក្តីនេះ **តាត**
សុទិន្ទ ឧត្តមំ អរិយធនំ បព្វជិតនិទ្ធិំ បហាយ ហីនាយ
គិហិតាវាយ អវត្តិត្វា លញ្ឆា តោតា តុល្លិតុំ ប្រែថា **តាត**
 ហៃបា **សុទិន្ទ** ឈ្មោះសុទិន្ទ **តោតា** រឺភោគទាំងឡាយ **តយា**
 គឺអ្នក **បហាយ** លះបង់ហើយ **បព្វជិតនិទ្ធិំ** នូវភេទនៃបព្វជិត
ឧត្តមំ ដ៏ខ្ពង់ខ្ពស់ **ឧត្តមំ** គឺថា **អរិយធនំ** ។ ជាទ្រព្យរបស់ព្រះ
 អរិយៈ **អវត្តិត្វា** វិលមកហើយ **ហីនាយ** ដើម្បីភេទដ៏ថោក
 ទាប **ហីនាយ** គឺថា **គិហិតាវាយ** ។ ដើម្បីភាពនៃគ្រហស្ថ
លញ្ឆា គប្បីបាន **តុល្លិតុំ** ដើម្បីបរិភោគ ។ ក្នុង សេចក្តីនេះ បទ
 កម្មគឺ **តោតា** ជាបទប្រធាន ត្រូវប្រែជា កម្មវាចកៈ ។

ការប្រែ សម្ភាវនៈ

សម្ភាវនៈ ប្រែថា ការលើកឡើងពោល បានដល់ការ
 លើកយកបទពីរដែលផ្សេងគ្នាឲ្យមានសេចក្តីដូចគ្នាតែមួយ

មានពីរយ៉ាងគឺ :

១. ក្នុងប្រយោគកត្តាវាចកៈ បទកម្មប្រកបទុតិយាវិភក្តិ បទសម្ភារៈនេះ ក៏ប្រកបទុតិយាវិភក្តិដែរ ដូចជា **តមហំ ព្រូមិ ព្រាហ្មណំ** (ធម្ម.ប.៨ ទំព័រ២៦៣) ប្រែថា **អហំ** រឹតថាគត **ព្រូមិ** តែងហៅ **តំ មុគ្គលំ** នូវបុគ្គលនោះ **ព្រាហ្មណំ** ថាជា ព្រាហ្មណំ ។ **មុគ្គលំ** ជាបទកម្ម **ព្រាហ្មណំ** ជាបទ សម្ភារៈនេះ ពង្រីកតួកម្មក្នុងប្រយោគកត្តាវាចកៈ ។

ពុទ្ធិ សរណំ គន្ធាមិ ប្រែថា **អហំ** រឺខ្ញុំ **គន្ធាមិ** សូមដល់ **ពុទ្ធិ** នូវព្រះពុទ្ធ **សរណំ** ថាជាទីរលឹក ។ **ពុទ្ធិ** ជាតួកម្មក្នុង ប្រយោគកត្តាវាចកៈ ប្រកបដោយទុតិយាវិភក្តិ **សរណំ** ជាតួ **សម្ភារៈ**នេះ ប្រកបទុតិយាវិភក្តិដែរ បានសេចក្តីថា **អវុត្តកម្ម** ដែលប្រែថា “នូវ” គឺជាតួកម្ម ។

២. ក្នុងប្រយោគកម្មវាចកៈ បទកម្មប្រកបបឋមាវិភក្តិ ព្រោះកម្មវាចកៈត្រូវ លើកយក បទកម្មជាប្រធាន ដូច្នេះបទ សម្ភារៈនេះក៏ត្រូវប្រកបបឋមាវិភក្តិដែរ ដូចជា **អមតំ វុច្ឆតិ និព្វានំ** (ធម្ម.ប.២ ទំព័រ១១១) ប្រែថា **និព្វានំ** រឺព្រះនិព្វាន

ភគវតា គឺព្រះមានព្រះភាគ **វុច្ឆតិ** ទ្រង់ត្រាស់ហៅ **អមតំ**
ថាជា អមតៈ ។

បារហេមិ បស្សតិ ក្សត្រំ យាវ បារមំ ន បច្ឆតិ (ធម្ម.ប.៥
ទំព័រ២០) ប្រែថា **បារមំ** រឺបាប **ន បច្ឆតិ** មិនទាន់ឲ្យផល **យាវ**
ដរាបណា **បារហេមិ** ឯរឺបុគ្គលបាប **បស្សតិ** តែងឃើញ **តំ**
បារមំ នូវបាបនោះ **ក្សត្រំ** ថាជាកម្មដ៏ចម្រើន **ភាវ** ដរាបនោះ ។
តំ បារមំ នេះជា បទកម្មក្នុងប្រយោគកត្តាវាចកៈ, **ក្សត្រំ** ជាបទ
សម្ភាវនៈ ប្រកបទុតិយាវិភត្តិតាមបទកម្ម ។

ការប្រែ វិសេសលាភី

វិសេសលាភី គឺបទពង្រីកនាមនាមពិសេស គឺបទ
វិសេសនៈដែលធ្វើនាទី ពង្រីកនាមនាម ដោយច្រើនគឺ
ប្រភេទគុណនាម ឬ ជានាមនាមដែលប្រើដូចជាបទគុណ
ត្រូវមានលិង្គ វចនៈ ដូចបទនាមនាម ឬ មិនដូចគ្នាក៏បាន,
មានពាក្យប្រែថា គឺ ដូចជា **យទេវ អវសិទ្ធិំ ហោតិ អនុរោ**
វា បត្តំ វា ភចោ វា (ធម្ម.ប.២ ទំព័រ១៩២) **យំ + ឯវ, យំ** ជា
នប្បសកលិង្គ បើដូច្នោះត្រូវបញ្ចូលបទជា នប្បសកលិង្គដែរ

ដូច្នោះ ត្រូវបញ្ចូលថា **យំ ឯវ រុក្ខជាតំ** រឺរុក្ខជាតណាមែនពិត
អនុរោ វា គឺបណ្ណាល្ម ឬ **បត្តំ វា** ឬថាគឺស្លឹក **តហោ វា** ឬក៏គឺ
 សម្បក **អវសិដ្ឋំ ហោតិ** ជារបស់សល់នៅហើយ ។ **រុក្ខជាតំ**
 ជាបទនាមនាមដែលត្រូវពង្រីក **អនុរោ បត្តំ តហោ** មានលិង្គ
 មិនដូច **រុក្ខជាតំ** តែត្រូវ ប្រកបវិភត្តិឲ្យ ដូចគ្នា គឺបឋមាវិភត្តិ ។
ឯតេ និក្ខវេ ទ្វេ សហាយកា អគច្ឆន្តិ កោលិតោ ច ឧបតិ
ស្សោ ច (ធម.ប.១) ប្រែថា **និក្ខវេ** ម្នាលភិក្ខុទាំងឡាយ
សហាយកា រឺសម្លាញ់ទាំងឡាយ **ទ្វេ** ពីរនាក់ **ឯតេ** នុ៎ះ **កោ**
លិតោ ច គឺកោលិតៈមួយ **ឧបតិស្សោ ច** គឺឧបតិស្សៈមួយ
អគច្ឆន្តិ កំពុងមក ។ **សហាយកា** ជាបទនាមនាម **កោលិតោ**
 និង **ឧបតិស្សោ** ជាបទនាមនាមពង្រីក **សហាយកា, កោលិតោ**
 និង **ឧបតិស្សោ** មានលិង្គដូច **សហាយកា** តែវចនៈមិនដូច
 គ្នាទេ ។ **អហំ សោ ភន្តេតិ** (ធម.ប.២ ទំព័រ១២) **ទេវរាជា** រឺទេវ
 រាជ **អហា** ពោលហើយ **អហំ សោ ភន្តេ តតិ** ថាដូច្នោះ **ភន្តេ**
 បពិត្រអ្នកម្ចាស់ជ័ចម្រើន **សោ សហាយោ** រឺសម្លាញ់នោះ
អហំ គឺខ្ញុំ ។ **សហាយោ** ជាបទនាមនាម **អហំ** ជាបុរិស-

សព្វនាមវិសេសលាភី ។ **យស្ស ឯតា ធនា អត្ថិ ឥត្ថិយា វា បុរិស្ស វា** (ធម្ម.ប.៣ ទំព័រ២១៥) ប្រែថា **ធនា** រឺទ្រព្យទាំងឡាយ **ឯតា** នេះ **យស្ស** បុគ្គលស្ស របស់បុគ្គល ណា **ឥត្ថិយា វា** គឺ ស្ត្រីឬ **បុរិស្ស វា** ឬថាគឺបុរស ។

ការប្រែ ឥត្ថម្ពុត

ឥត្ថម្ពុត ប្រែថា “មានយ៉ាងនេះ, ជាយ៉ាងនេះ” បាន ដល់សេចក្តីដែលសំដែង ការមាន ការជា ជាអាកប្បកិរិយា យ៉ាងនោះ យ៉ាងនេះ របស់នាមនាម ក្នុងភាសាបាលី សេចក្តី ដែលជា ឥត្ថម្ពុតប្រកបដោយតតិយារិកត្តិមាន លក្ខណៈ ប្រែ ពីរប្រការគឺ :

១. ប្រែក្រោយនាមនាម ប្រែថា “មាន...” ដូចជា **តំខណោញ្ញេវ រាជា ខក្កាហិ ធារិយមាលេហិ តត្ថ គន្ធា នារទំ វត្តិក្វា ឯកមន្តំ និសិទ្ធា អលា** (ធម្ម.ប.១ ទំព័រ៦០) ប្រែថា **តំ ខណំ ឯវ** ក្នុងខណៈ នោះឯង **រាជា** រឺព្រះរាជា **ខក្កាហិ** មានគប់ភ្លើងទាំងឡាយ **បុរិសេហិ ធារិយមាលេហិ** គឺរាជ បុរសទាំងឡាយកំពុងទ្រទ្រង់ទុក **គន្ធា** ស្តេចទៅហើយ **តត្ថ**

ថាលេ ក្នុងទីនោះ **វន្តិត្វា** ថ្វាយបង្គំហើយ **នារទំ** នូវតាបស
ព្រះនាមនារទ **និសន្លោ** គង់នៅហើយ **ឯកមន្តំ** ក្នុងទីដ៏សម
គួរ **អេហ** ត្រាស់ហើយ ។

២. ប្រែក្រោយកិរិយា ប្រែថា “ដោយទាំង...” ដូចជា
អថ សោ ឥស្សរោ យថាធារោតេន បក្កេនាគប្បន្តំ បច្ឆេកពុទ្ធិ
ទិស្វា វ វន្តិត្វា អមិ តន្តេ កិណ្ឌិ លទ្ធិន្តិ បុម្ពិ (ធម្ម.ប.២ទំព័រ៦៦)
ប្រែថា **អថ** គ្រានោះ **ឥស្សរោ ជនោ** រឺជនជាអ្នកធំ **សោ**
នោះ **យថាធារោតេន បក្កេន អេគប្បន្តំ បច្ឆេកពុទ្ធិ ទិស្វា វ**
ឃើញហើយនូវព្រះបច្ឆេកពុទ្ធ កំពុងនិមន្តមកដោយ ទាំងបាត្រ
គឺខ្លួនលាងហើយ យ៉ាងណាមែនពិត **វន្តិត្វា** ថ្វាយបង្គំហើយ
បុម្ពិ សួរហើយ **អមិ តន្តេ ។ល។ លទ្ធិ ឥតិ** ថាដូច្នោះ **តន្តេ**
បពិត្រលោក ម្ចាស់ដ៏ចម្រើន **កិណ្ឌិ ភោជនំ** រឺភោជនណាមួយ
តេន គឺលោកម្ចាស់ **លទ្ធិ** បានហើយ **អមិ** ខ្លះដែរឬ ? **សា**
ថលេហិ ខិរិ មុញ្ញន្តេហិ ឧដ្ឋហិត្វា អល្លបិវរា គន្ធា ថេរិ គណ្ហិ
(ធម្ម.ប.៦ ទំព័រ២១) ប្រែថា **សា ភិក្ខុនិ** រឺភិក្ខុនីនោះ **ឧដ្ឋហិត្វា**
ក្រោកឡើងហើយ **ថលេហិ** ដោយទាំងដោះទាំងឡាយ **ខិរិ**

មុញ្ញន្តោហិ កំពុងហូរចេញនូវទឹកដោះស្រស់ **អល្លបិវរា**
ហុត្វា ជាអ្នកមានចីវរទទឹក **គន្ធា** ទៅហើយ **គន្ធា** ចាប់
ហើយ **ថេរំ** នូវព្រះថេរៈ ។

ការប្រែ បកេវ

បកេវ មកពី **បា + វេ**, ចុះ **គ-អាគម**, វស្សៈ **អា**
របស់ **បា**, **អ** ជានិបាតប្រាប់កាល ប្រែថា “មុនមែនពិត, មុន
នោះឯង” ។

ប្រែតាមសព្ទ ត្រូវឡើងតួប្រធាន និង កិរិយាអាការ
របស់ប្រយោគមុខមកផង ដូចជា **សាមណេរំ ហិ តស្មី កាលេ**
សិនេរុនា អវត្តន្តោហិ មារេតុំ សមត្តោ នាម នត្ថិ នេះជា
ប្រយោគមុខ **បកេវ អសិនា** នេះជាប្រយោគក្រោយ ប្រែថា
ហិ ក៏ **មុត្តលោ វីបុគ្គល សិនេរុនា អវត្តន្តោហិ** សូម្បីកាល
សង្កត់ដោយភ្នំសិនេរុ **សាមណេរំ តស្មី កាលេ មារេតុំ**
សមត្តោ នាម ជាអ្នកឈ្មោះថាអាចដើម្បី ញ៉ាំងសាមណេរ
ឲ្យស្លាប់ ក្នុងកាលនោះ **នត្ថិ** មិនមាន **បកេវ** នឹងបាច់ពេល
ទៅថ្ងៃ **មុត្តលោ វីបុគ្គល សាមណេរំ តស្មី កាលេ អសិនា**

មារេតុំ សមត្ថោ នាម ភវិស្សតិ និងជាអ្នក ឈ្មោះថាអាច ដើម្បីញ៉ាំងសាមណេរឲ្យស្លាប់ ដោយដាវក្នុងកាលនោះបាន ។

ចតុសុ បន ទិបេសុ ចក្កវត្តិសិរី ទាតុំ សមត្ថា មាតាបិតរោ នាម បុត្តានំ នត្តិ និងជាប្រយោគមុខ **បគេវ ទិព្វសម្បត្តិ វា បឋមជ្ឈានានិសម្បត្តិ វា** (ធម.ប.២ ទំព័រ២៦៣) ប្រែថា **បន** ក៏ **មាតាបិតរោ នាម** ឈ្មោះថាមាតា និង បិតាទាំងឡាយ **ចតុសុ ទិបេសុ ចក្កវត្តិសិរី ទាតុំ សមត្ថា** ជាអ្នកអាចដើម្បីឲ្យ នូវសិរីគឺការជាស្តេចចក្រពត្តិក្នុង ទ្វីបទាំងឡាយ ៤ **នត្តិ** មិន មាន **បុត្តានំ** ដល់កូនទាំងឡាយ **បគេវ** នឹងបាច់ពេលថ្ងៃ **មាតាបិតរោ** វិមាតា និង បិតាទាំងឡាយ **ទិព្វសម្បត្តិ វា បឋមជ្ឈានានិសម្បត្តិ វា ទាតុំ សមត្ថា** ជាអ្នកអាចដើម្បី ឲ្យ នូវទិព្វសម្បត្តិឬ ឬថានូវសម្បត្តិ នៃឈាន មានបឋមជ្ឈានជា ដើម **នត្តិ** តែងមិនមាន ។

ឥតិ សព្វ

ឥតិ សព្វមានឈ្មោះ ៨ យ៉ាងតាមលក្ខណៈ ដែលចុះ ក្នុងអត្ថនោះៗ ដូច្នោះ :

ក. បៀមសេចក្តីដែលជាពាក្យទុកពេញទី មានសេចក្តី ជាប់ជាមួយនឹងកិរិយាធំ ឬ កិរិយាតូច ប្រែថា “ដូច្នោះ” ហៅថា **អាការៈ** ។

ឥធន វស្សំ វសិស្សាមិ, ឥធន ហេមន្តគម្ភេសុ, ឥតិ ពាលោ វិចិទ្តេតិ, អន្តរាយំ ន ពុជ្ឈតិ ប្រែថា **ពាលោ** វិជន ពាល **វិចិទ្តេតិ** រមែងគិតខុស **ឥធន** ។ល។ **ហេមន្តគម្ភេសុ ឥតិ** ថាដូច្នោះ **ន ពុជ្ឈតិ** តែងមិនដឹង **អន្តរាយំ** នូវសេចក្តី អន្តរាយ ។

ខ. មានសេចក្តីជាប់ជាមួយនឹងបទនាម រួមសេចក្តីទុក ខាងក្នុង ប្រែថា “គឺ” ឬ “ដូច្នោះ” ហៅថា **សរូបៈ** ខាងអាការៈគឺ ចូលនឹងកិរិយាតូច និង កិរិយាធំ, តែដល់ **សរូបៈ** គឺប្រែថា “គឺ” ឬ “ដូច្នោះ” ដែរ ប៉ុន្តែចូលជាមួយ នឹងបទនាម ។

មនោ បុព្វទ្តហធម្មា មនោសេដ្ឋា មនោមយា មនសា ចេ បទុទ្ទេន ភាសតិ វា ករោតិ វា តតោនំ ទុក្ខមន្វេតិ ចក្កំវ វហតោ បទន្តិ អយំ ធម្មទេសនា កត្ត ភាសិតា ប្រែ ថា **ធម្មទេសនា** វិព្រះធម៌ទេសនា **អយំ** នេះ **មនោ បុព្វទ្តហ**

១៧។ **វបាតោ បទំ ឥតិ** ថាដូច្នោះ **ភគវតា** គឺព្រះមានព្រះ
ភាគ **ភាសិតា** ទ្រង់សម្តែងហើយ **ភត្ត ថានេ** ក្នុងទីណា ។

គ. បង្កប់សេចក្តីទុកមិនទាន់អស់ នៅមានតទៅទៀត
ប្រែថា “មានបទថា ដូច្នោះជាដើម, មានដូច្នោះជាដើម” ហៅថា
អធិប្បត្តិ ។

អក្កោច្ឆិ មំ អវចិ បន្តិ ឥមំ ធម្មទេសនំ សត្តា
លេតវនេ វិហារន្តោ តិស្សត្តេរំ អរេត្ត កថេសិ ប្រែថា **សត្តា** រឺ
ព្រះជាគ្រូ **វិហារន្តោ** កាលគង់នៅ **លេតវនេ** ក្នុងវត្តជេតពន
អរេត្ត ទ្រង់ប្រារព្ធ **តិស្សត្តេរំ** នូវព្រះថេរៈឈ្មោះតិស្ស **កថេសិ**
ទ្រង់សម្តែងហើយ **ធម្មទេសនំ** នូវធម្មទេសនា **ឥមំ** នេះ
អក្កោច្ឆិ មំ ឥតិ មានបទថាដូច្នោះជាដើម ។

ឃ. បើរៀងទុកល្មម ឲ្យថាជាបែបធៀប ហៅថា
និទស្សនៈ ។ **ឥតិ** សព្វនេះ ច្រើនតែរៀង ទុកខាងដើមសព្វ
ដទៃតែមួយបទប៉ុណ្ណោះ វេលាប្រែ ត្រូវបញ្ចូលគ្រប់ បទទាំង
អស់ ហើយសម្ពន្ធ ឥតមានចូលជាមួយនឹងបទណាឡើយ
ដូចជា **ឥតិ មិ សោ ភគវា អរេហំ សម្មាសម្ពុទ្ធា** ប្រែថា

ភគវា រឺព្រះមានព្រះភាគ **សោ** អង្គនោះ **អរេហំ ហោតិ** ព្រះ
អង្គជាព្រះអរហន្ត **ឥតិមិ** ព្រោះហេតុដូច្នោះមែន, **ភគវា** រឺព្រះ
មានព្រះភាគ **សោ** អង្គនោះ **សម្មាសម្ពុទ្ធា ហោតិ** ព្រះអង្គទ្រង់
ត្រាស់ដឹងឯងដោយប្រពៃ **ឥតិមិ** ព្រោះហេតុដូច្នោះមែន ។

ង. បើ **ឥតិ-សព្វ** ដែលចុះក្នុងរូបវិគ្គហៈ ហៅថា **ហេតុត្ថៈ**
ប្រែថា “ព្រោះហេតុដូច្នោះ, ឬ ហេតុដូច្នោះ” ។ **សហ ភរិយាយ**
យោ វត្តតីតិ សភរិយោ (បុរិសោ) ប្រែថា រឺបុរសឯណា
ប្រព្រឹត្តទៅមួយអង្លើដោយភរិយា ព្រោះហេតុដូច្នោះ បុរស
នោះឈ្មោះ **សភរិយោ** បុរសអ្នកប្រព្រឹត្តទៅ មួយអង្លើដោយ
ភរិយា **សហ សទ្ធម្ម វា ភាសន្តិ ឯត្តាតិ សភា (សាលា)** ប្រែ
ថា **សាលា** រឺជនទាំងឡាយ **ភាសន្តិ** តែងពោល **សហ វា** ព្រម
គ្នាឬ **សទ្ធម្ម វា** ឬថាព្រមព្រៀងគ្នា **ឯត្ត សាលាយំ** ក្នុង
សាលានុ៎ះ **ឥតិ** ព្រោះហេតុដូច្នោះ **សា សាលា** រឺសាលានោះ
សភា ឈ្មោះថាជាទីពោលព្រមព្រៀងគ្នា ។

ច. បើជាប្រការដែល ប្រែថា “ដោយប្រការដូច្នោះ” នេះ
ហៅថា **បការៈ**, **ឥតិ** សព្វនេះ ច្រើនតែរៀងនៅខាងដើម

ប្រយោគ ហើយវេលាប្រែ ត្រូវប្រែក្រោយគេបំផុត ដូចជា **ឥតិ យន្តំ វុត្តំ ឥទមេតំ បទិច្ច វុត្តំ** ប្រែថា **យំ វបនំ** រឺពាក្យ ណា **មយា** គឺ តថាគត **វុត្តំ** ពោលហើយ **ឥតិ** ដោយប្រការ ដូច្នោះ **ឯតំ វបនំ** រឺពាក្យនោះ **មយា** គឺតថាគត **បទិច្ច** អាស្រ័យហើយ **ឥទំ បតុស្សតិបដ្ឋានមគ្គំ** នូវផ្លូវគឺ សតិប្បដ្ឋាន ៤ នេះ **វុត្តំ** ពោលហើយ ។

ឆ. បើចុះក្នុងទីបំផុតសេចក្តីឬ ក្នុងទីបំផុតនៃនិទាន ប្រែថា “ដូច្នោះឯង” ហៅថា **សមាបន្ត** ឬ **បរិសមាបន្ត** ដូចជា **សម្បត្តបរិសាយមិ ទេសនា សាត្តិកា សង្ខារ អហោសីតិ** ។ ប្រែថា **មិ** មិនតែប៉ុណ្ណោះទេ **ទេសនា** រឺទេសនា **សាត្តិកា** ជា ធម្មជាតិប្រព្រឹត្តទៅមួយអង្លើដោយវាចាមានប្រយោជន៍ **សង្ខារ** ជាធម្មជាតិប្រព្រឹត្តទៅមួយអង្លើដោយផល **អហោសិ** បានមានហើយ **សម្បត្តបរិសាយ** ដល់បរិស័ទអ្នកប្រជុំគ្នា ហើយ **ឥតិ** ដូច្នោះឯង ។

ជ. បើប្រាប់ឈ្មោះ គឺប្រើជំនួសនាមសព្ទ ប្រែថា “ឈ្មោះថា” ហៅថា **សញ្ញាដោតកៈ** ដូចជា **សិទ្ធិវាតិ សិទ្ធិវ- រដ្ឋ ជាតា អស្សា** ប្រែថា **អស្សា** រឺសេះទាំងឡាយ **ជាតា** កើត

ហើយ **សិទ្ធិចរន្ត** ក្នុងដែនឈ្មោះសិទ្ធិវៈ **សិទ្ធិវាសនា** ឈ្មោះ
ថាសិទ្ធិ ។ **តត្ថ មនោសិ កាមាវចរកុសលាទិភេទំ សព្វធម្មិ**
ចតុត្ថមិកចិត្តំ ប្រែថា **ចតុត្ថមិកចិត្តំ** រឹចិត្តដែលប្រព្រឹត្តទៅ
ក្នុងភូមិ ៤ **សព្វធម្មិ** សូម្បីទាំងអស់ **កាមាវចរកុសលាទិភេទំ**
ផ្សេងដោយចិត្តមានកុសលកាមាវចរចិត្តជាដើម **មនោ សិ**
ឈ្មោះថាចិត្ត **តត្ថ គាថាយំ** ក្នុងគាថានោះ ។

គោលប្រែអដ្ឋកថា

អដ្ឋកថានៃគម្ពីរធម្មបទ មានវិធីប្រែច្រើនយ៉ាង ក្នុងទី
នេះ នឹងចាត់វិធីប្រែ អដ្ឋកថានោះៗ ទុក ជាពួកៗ ដើម្បីជា
គ្រឿងកំណត់ របស់សិក្ខាកាមជាន់ដំបូង ដូចតទៅនេះ ៖

ពួកទី ១

បែបសម្រាប់ប្រកបប្រែជាមួយនឹង **ឥតិ-សព្វ** ដែល
តាំងនៅក្នុងទីបំផុតនៃ បទកែ និង បទតាំង ។

អន្តោ វិអត្ត ឥតិ ... បទស្ស ឬ បទានំ ... ឥតិ ...

ឧទាហរណ៍ : **តត្ថ អប្បមាទរតោសិ អប្បមាទេ** ។ បេ។

វិតិលាមេន្តោសិ អន្តោ, អន្តោ វិអត្ត បមាទេ ។ បេ។ **វិតិលា-**

មេឡោ ឥតិ ថា ... ដូច្នោះ តត្ថបទេស្ស ជំនុំបទទាំងឡាយនោះ
បទស្ស នៃបទ អប្បមាទរតោ ឥតិ ថា ... ដូច្នោះ ។

អត្ថោ វីសេចក្តី ឥតិ ... បទស្ស ឬ បទានំ ឥតិ ...

ឧទាហរណ៍ : បព្វតដ្ឋោ វ តុម្ភុដ្ឋេតិ ... បព្វតមុទ្ធ-
និដ្ឋិតោ ។ បេ។ អភិច្ឆេ ន អវេក្ខតិ, អត្ថោ វីសេចក្តី
បព្វតមុទ្ធនិដ្ឋិតោ ។ល។ អវេក្ខតិ ឥតិ ថាដូច្នោះ បព្វតដ្ឋោ
មួយបទ តុម្ភុដ្ឋេ ផងឈ្មោះថា បទទ្ធិយស្ស នៃប្រជុំពីរនៃបទ
ក៏បាន (ធម្ម.ប.២ ទំព័រ១៥៧) ។

អត្ថោ សេចក្តី ឥតិ ... គាថាបថនស្ស បណ្ឌិតេន
វេទិតព្វោ ។ តស្សត្ថោ យានិ កម្មានិ ។ល។ បច្ឆាមុខករណំ
វិយ អតិទុក្កន្តិ ។ អត្ថោ វីសេចក្តី យានិ កម្មានិ ។ល។
អតិទុក្កំ ឥតិ ថាដូច្នោះ តស្ស គាថាបថនស្ស នៃពាក្យជា
គាថានោះ បណ្ឌិតេន គឺបណ្ឌិត វេទិតព្វោ គប្បីជ្រាប
(ធម្ម.ប.៦ ទំព័រ ៣២) ។

អត្ថោ (អត្ថាធិប្បាយ) ឥតិ ... ក្នុង ... ឥតិ ...

ឧទាហរណ៍ : បរេ ចាតិ មុព្វេ មយា ។ បេ។ មេធគា

សម្បត្តិ អយមេត្ត អត្ថោ, ។ អត្ថោ រឺអត្ថាធិប្បាយ មុទ្ធវេ
មយា ។ល។ មេធាសា សម្បត្តិ ឥតិ ថាដូច្នោះ ឯត្ថភាវាយំ ក្នុង
គាថា នោះ បរេ ប ឥតិ ថាដូច្នោះជាដើម អយំ នេះ បណ្ឌិតេន
គឺបណ្ឌិត វេទិតេន គប្បីប្រាប់ (ធម្ម.ប.១ ទំព័រ៩៤) ។

អត្ថោ អធិប្បាយ ឥតិ... ។ ឧទាហរណ៍ : បសាទំ
រោបេតិយេវាតិ អត្ថោ ។ អត្ថោ រឺអធិប្បាយ បសាទំ រោបេតិ
ឯវ ឥតិ ថា ... ដូច្នោះ (ធម្ម.ប.៨ ទំព័រ១០៥) ។

បទំ (បទ) ឥតិ ... បណ្ឌិតេន ... វេទិតព្វំ ; ... មយា
វុច្ឆតេ ឧទាហរណ៍ : ធម្មាតិ ។ បេ។ ប្រែ: បទំ រឺបទ ធម្មា ឥតិ
ថា ... ដូច្នោះ បណ្ឌិតេន គឺបណ្ឌិត វេទិតព្វំ គប្បីដឹង, មយា
គឺខ្ញុំ វុច្ឆតេ នឹងពោល (ធម្ម.ប.១ ទំព័រ៣១) ។

ពួកទី ២

បែបសម្រាប់ប្រកបប្រែនឹងសព្វ ដែលចុះសត្តមីវិភត្តិ
ហើយតាំងនៅតែមួយបទ ឬក៏តាំងនៅក្រោយនៃបទតាំង
ត្រង់ទីបំផុតនៃបទកែ មិនមាន ឥតិ-សព្វ ដូចន័យ ក្នុងពួកទី
មួយទេ ។

១. អគ្គោ (សេចក្តី) ក្នុង ... បណ្ឌិតេន ... វេទិតព្វោ ...

ឧទាហរណ៍ : ទុតិយភាវាយមិ ប្រែថា អគ្គោ រឺសេចក្តី ទុតិយភាវាយមិ សូម្បីក្នុងគាថាទីពីរ បណ្ឌិតេន គឺបណ្ឌិត វេទិតព្វោ គប្បីជ្រាប ។ ន័យនេះនឹងប្រើ វិនិច្ឆ័យោ ជំនួស អគ្គោ ឬប្រើ មយា វុច្ឆតេ វិញ, វុច្ឆតេ ជំនួស បណ្ឌិតេន វេទិតព្វោ ក៏បាន វិធីប្រែដូចគ្នា (ធម្ម.ប.៥ ទំព័រ២១) ។

២. វិនិច្ឆ័យោ វិនិច្ឆ័យក្នុង ... ឥតិ ... បណ្ឌិតេន ...

វេទិតព្វោ ... ឧទាហរណ៍: វនំ វនន្នាតិ ឯត្ថ មហន្តា រុក្ខា នាមវិនិច្ឆ័យោ វិនិច្ឆ័យ ឯត្ថ (បទទ្វយេ) ក្នុងព្យាគីតីនៃបទ នុ៎ះ វនំ វនន្នា ឥតិ ថា ... ដូច្នោះ បណ្ឌិតេន គឺ ... វេទិតព្វោ គប្បីជ្រាប (ធម្ម.ប.៧ ទំព័រ១១៥) ។

៣. វិគ្គហោ (វិគ្គហាៈ) ក្នុង ... ឥតិ ... បណ្ឌិតេន ...

វេទិតព្វោ ... ឧទាហរណ៍ : ធីរោ ច សុខសំវាសោតិ ឯត្ថ សុខោ សំវាសោ ឯតេនាតិ សុខសំវាសោ ។ វិគ្គហោ រឺ វិគ្គហាៈ ឯត្ថ (បទទ្វយេ) ក្នុងប្រជុំពីរនៃបទនោះ ធីរោ ច សុខ សំវាសោ ឥតិ ថា ... ដូច្នោះ បណ្ឌិតេន គឺ ... វេទិតព្វោ ...

(ធរ.ប.៦ ទំព័រ២០០) ។

ព្រះករុណា ៣

បែបប្រែ **ឥតិ-សព្វ** ជាសញ្ញាជោគកៈភ្ជាប់នឹងបទតាំង
“ឈ្មោះថា” ឧទាហរណ៍ : **អច្ឆន្តទុស្ស័រិយ្យន្តិ ឯកន្តទុស្ស័រិយ-
ភារោ** ប្រែថា **ឯកន្តទុស្ស័រិយភារោ** វិភាវនៃបុគ្គលអ្នក អត់
សីលដោយចំណែកមួយ **អច្ឆន្តទុស្ស័រិយ្យំ ឥតិ** ឈ្មោះថាភាព
នៃបុគ្គលអ្នកទ្រុស្តសីលដោយចំណែកមួយ (ធរ.ប.៦ ទំព័រ
២៩) ។

ព្រះករុណា ៤

បែបសម្រាប់ប្រកបប្រែនឹងបទនាម, គុណ, កិរិយា,
កិរិយានាម, កិរិយាគុណ ដែលលោករៀងតគ្នា ទាំងសេចក្តី
សោតក៏ប្រដំប្រសងគ្នា គឺជាវេរចនៈនឹងគ្នា ។

១. ប្រែមុនបទកែ “គឺថា” ឧទាហរណ៍ : **បាបំ ទុម្មេធំ ...
និមញ្ញំ បុគ្គលំ បតុសុ អបាយេសុ អភិមត្តតិ ... វិទ្ធិសេតិ**
ប្រែថា **បាបំ** វិបាប **អភិមត្តតិ** តែងញាំញី **អភិមត្តតិ** គឺថា
វិទ្ធិសេតិ។ រមែងកម្ចាត់បង់ **បុគ្គលំ** នូវបុគ្គល **ទុម្មេធំ** អ្នកឥត
ប្រាជ្ញា **ទុម្មេធំ** គឺថា **និមញ្ញំ**។ អ្នកមានប្រាជ្ញាមិនមាន

(ធម្ម.ប.៦ ទំព័រ២៨) ។

២. ប្រែក្រោយបទកែ “ឈ្មោះថា, ឲ្យឈ្មោះថា”
ឧទាហរណ៍ : យន្តំ បុរិសត្ថាមេន បុរិសវិរិយេន បុរិស-
បរក្កមេន បត្តព្វំ ន តំ អបាបុណិត្វា វិរិយស្ស សន្នានំ
ភវិស្សតិ ឯវរូមេន វិរិយេន អន្តរា អនោសក្កិត្វា និច្ចំ
បវត្តេន ទឡេន បរក្កមេន សមន្តាគតា ប្រែថា ជន វិជន
ទាំងឡាយ សមន្តាគតា ប្រកបព្រមហើយ វិរិយេន ដោយ
សេចក្តីព្យាយាម ឯវរូមេន មានសភាពយ៉ាងនេះ យន្តំ
។ល។ សន្នានំ ភវិស្សតិ ឥតិ ថា... ដូច្នោះ បរក្កមេន ឈ្មោះ
ថាដោយសេចក្តីប្រឹងប្រែង ទឡេន ដ៏ម៉ឺងម៉ាត់ បវត្តេន ដែល
ប្រព្រឹត្តទៅហើយ និច្ចំ ជានិច្ច អនោសក្កិត្វា ព្រោះមិនបន្ទុះ
អន្តរា ក្នុងពាក់កណ្តាល ។ លេខក្នុង យន្តំ បុរិសត្ថាមេន បុរិស-
វិរិយេន បុរិសបរក្កមេន បត្តព្វំ ន តំ អបាបុណិត្វា វិរិយស្ស
សន្នានំ រឺកិរិយាមិនទាន់ដល់ តំ នូវ ... រឺកិច្ចណា ដែលបុគ្គល
គប្បីដល់ ដោយកម្លាំងចិត្តរបស់បុរស ដោយសេចក្តីព្យាយាម
របស់បុរស ដោយសេចក្តីប្រឹងប្រែងរបស់បុរស កិច្ចនោះទេ
នឹងមិនបញ្ឈប់នូវសេចក្តីព្យាយាម ភវិស្សតិ នឹងមាន

(ធរ.ប. ២ ទំព័រ១១៤) ។

វិធីសង្កេតគោលប្រែអដ្ឋកថា

សិក្ខាកាមចូរសង្កេតគោលប្រែអដ្ឋកថា ដែលពោល
មកហើយនោះ ដូចតទៅនេះ :

គោលប្រែទី ១

១. អដ្ឋកថាណាដែលព្រះអដ្ឋកថាចារ្យលើកយកបទ
ក្នុងគាថាមកតាំងត្រឹមតែមួយបទក្តី ពីរបទក្តី ច្រើនបទក្តី
តាំងជាបាទក្តី តែសេចក្តីដែលកែចេញទៅមិនពិស្តារទេ
លោកឲ្យកែល្អម សមគួរដល់បទ ឬ បាទនៃគាថាប៉ុណ្ណោះ ។
អត្ថោ ដែលយកទៅប្រើក្នុងអដ្ឋកថានោះ គប្បីប្រែថា “អត្ថ”
កាលនឹងប្រែបទតាំង បើបទតាំងនោះមួយបទប្រើ **បទស្ស**,
ពីរបទប្រើ **បទទ្ធិយស្ស**, តាំងពីបីបទឡើងទៅដែលមិនទាន់
ពេញជាបាទគាថា ប្រើ **បទានំ**, បើពេញមួយបាទគាថា ប្រើ
គាថាបទស្ស, បើពីរបាទ ប្រើ **គាថាបទទ្ធិយស្ស** ។

២. អដ្ឋកថាណាមានប្រយោគបុព្វានៅខាងមុខ របស់
បទតាំង បទតាំងនោះឯង ក៏ជាប្រយោគវិស្សជ្ជនា របស់
ប្រយោគបុព្វា ហើយនៅមានកែចេញទៅទៀត ដើម្បីពង្រីក
សេចក្តីរបស់វិស្សជ្ជនានោះ ឲ្យច្បាស់លាស់ ។ **អត្ថោ** ដែល

យកទៅប្រើ ក្នុងអង្គការនោះ គប្បីប្រែ “សេចក្តី” ឧទាហរណ៍
យថា ភី ។ ចក្ខុវ វហតោ បទន្តិ ... ធុរេ យុត្តស្ស ធុរិ
វហតោ ពលិតទ្ធស្ស បទំ ចក្ខុ វិយ ប្រែថា **បុត្រា** រឺបុត្រា
យថា ភី ឥតិ ថា ... ដូច្នោះ, **ទុក្ខំ វិទុក្ខ អន្លេតិ** រមែងទៅតាម
តំ បុគ្គលំ នូវបុគ្គលនោះ **យថា ភី** ដូចជាអ្វី ? **វិស្សជ្ជនា** រឺ
វិស្សជ្ជនា ចក្ខុវ វហតោ បទំ ឥតិ ថា ... ដូច្នោះ, **ចក្ខុ**
វហតោ បទំ អនុគប្បន្តំ ឥវ ដូចជារឺចក្រកាលវិលទៅតាម
នូវស្នាមជើងនៃគោ ពលិតទ្ធិ កាលនាំទៅនូវនីម ។ តពីនេះ
 ទៅ បំបែកសេចក្តីវិស្សជ្ជនា **អន្លោ** រឺសេចក្តី **ធុរេ យុត្តស្ស**
។ល។ ចក្ខុ វិយ ឥតិ ថា ... ដូច្នោះ ... **គាថាបទន្តស្ស** នៃបាទ
 នៃគាថា **ចក្ខុវ វហតោ បទំ ឥតិ** ថា ... ដូច្នោះ, **ធុរេ យុត្តស្ស**
។ល។ អនុគប្បន្តំ ចក្ខុ វិយ ដូចជារឺចក្រកាលវិលទៅតាមនូវ
ស្នាមជើងនៃគោ ពលិតទ្ធិ ដែលគេទឹមហើយក្នុងនីម កាល
 នាំទៅនូវនីម ។

បំបែកសេចក្តីរបស់ប្រយោគវិស្សជ្ជនា ដែលជាបទតាំង
 បទតាំងនោះត្រូវចូលពីរលើក, លើកដំបូងចូលនឹង ប្រយោគ
 វិស្សជ្ជនា លើកទីពីរចូលនឹងបទ **អន្លោ** ដែលបំបែកសេចក្តី

នៃវិស្សជ្ជនា (ធរ.ប.១ ទំព័រ៣៤) ។

៣. អដ្ឋកថាណាលោកមិនមានបំណងនឹងកែសព្វ ឬ កែសេចក្តីនៃរឿងដទៃទេលោកប្រាថ្នានឹងកែទៅតាម សេចក្តី របស់គាថាដែលមានប៉ុណ្ណោះ បើទុកជា និយាយដល់ពាក្យ ដទៃខ្លះ ក៏ជាពាក្យដែលជាប់ទាក់ទងគ្នានឹងសេចក្តី របស់ គាថា បើមិននាំមកនិយាយផងទេ សេចក្តីក៏មិនភ្លឺច្បាស់ ។ អដ្ឋកថានោះ លោករៀង **តស្សត្ថោ** ទុកក្នុងខាងដើម ដើម្បី ជាគ្រឿងសង្កេតនៃគាថា សង្កាត់នេះ ។ **អត្ថោ** ដែលជាប់នឹង **តស្ស** នោះគប្បីប្រែថា “សេចក្តី” ដូចទីពីរដែរ ផ្សេងគ្នាតែទី នេះ ប្រែជាកម្មវាចកៈ គឺត្រូវបញ្ចូល **បណ្ឌិតេន ... វេទិតព្វោ ...** ឬ **មយា វុច្ឆតេ** ក៏បាន ។ ចូរមើល ឧទាហរណ៍ក្នុងខទី ៣ នៃគោលប្រែពួកទី ១ នោះចុះ ។

៤. អដ្ឋកថាណាលោកលើកយកបទនៃគាថាមកតាំង មួយបទៗ ឬ ច្រើនបទ ឬក៏តាំងជាបាទគាថា ហើយកែចេញ ទៅរៀងរហូតចប់គាថាមួយៗ កាលចប់គាថា មួយហើយ ក៏ ផ្ដើមអធិប្បាយសេចក្តីរបស់គាថានោះ ថែមមួយលើកទៀត

ដើម្បីធ្វើសេចក្តីឲ្យប្រាកដច្បាស់ឡើងជាងដើម ។ **អន្លោ** ដែល
យកទៅប្រើក្នុងអដ្ឋកថានោះ គប្បីប្រែថា “អត្តាធិប្បាយ” ។
តែវិធីប្រែបទតាំង មិនបានប្រើបទបាទ ឬ គាថាសព្វ ប្រកប
ឆដ្ឋិវិភក្តិដូចន័យទី ១, ២, ៣ ទេ ត្រូវប្រកបសត្តមវិភក្តិវិញ ។
ចូរមើល ឧទាហរណ៍ក្នុងខទី៤នៃគោល ប្រែពួកទី ១ ។ មួយ
ទៀត ត្រូវបញ្ចូល **បណ្ឌិតេន វេទិតេវោ** ឬ **មយា វុច្ឆតេ** ដូច
ពោលហើយក្នុងខទី ៣ ។

៥. អដ្ឋកថាណា លោកតាំងបទកែមកច្រើនហើយ
ប៉ុន្តែមានបទខ្លះ ឬ សេចក្តីក្នុងសង្កាត់ខ្លះ ដែលកែមក
ហើយនោះ នៅខ្វះខាត ឬ សេចក្តីនៅកំបាំងជ្រាលជ្រៅ
លោកក៏ប្រែអធិប្បាយចំពោះបទ ឬ សេចក្តីនៃសង្កាត់នោះ
ថែមទៀត ។ **អន្លោ** ដែល យកទៅប្រើក្នុងអដ្ឋកថានោះ គប្បី
ប្រែថា “អធិប្បាយ” ។ ន័យនេះមិនមានបទ តាំងឡើយ ។
ឯបទ ឬ សេចក្តីដែលអធិប្បាយនោះ ប្រហែលគ្នានឹងបទ ឬ
សង្កាត់ដែលខែ ហេតុនោះសិក្ខាកាមគួរសង្កេតឲ្យធ្ងន់គំនិត
ទើបដឹង ជាអធិប្បាយ ឬ ខែ ។ ឧទាហរណ៍ : **សារម្ពោ តេ**

ន វិជ្ជតិភិ ... ឯវំ សន្តេ បន តេ ភ្នំ ទុស្សីលោតិ តុម្ពេ
ទុស្សីលោតិ ឯវមាទិកោ ឧត្តរិករណាវាចារលក្ខណោ
សារម្ពោមិ ន វិជ្ជតិ, ន ភវិស្សតិ យេ វាតិ ប្រែថា អត្ថោ វី
អត្ថ ឯវំ សន្តេ ។ល។ ន វិជ្ជតិ ភិភិ ថា ... ដូច្នោះ គាថាបាទ-
ស្ស នៃ ... សារម្ពោ តេ ន វិជ្ជតិ ភិភិ ថា ... ដូច្នោះ, បន ក៏
ឯវំ ការណេ នាកាលហេតុយ៉ាងនេះ សន្តេ កាលមាន
សារម្ពោមិ សូម្បីវិវាទៈប្រព្រឹត្តទៅមួយអង្លើ ដោយការប្រណាំង
ប្រជែង ឧត្តរិករណាវាចារលក្ខណោ មានវាចាជាគ្រឿងធ្វើឲ្យ
ក្រែកលែងជាលក្ខណៈ ភ្នំ ។ល។ ឯវមាទិកោ មានយ៉ាងនេះ
ជាដើមថា វីភិក្ខុទាំងឡាយបានពោលហើយថា វីអ្នកទ្រុស្ត
សីល ចំណែកអ្នកពោលថា វីអ្នកទាំងឡាយ ក៏ទ្រុស្តសីល ន
វិជ្ជតិ នឹងមិនមាន តេ ដល់អ្នក, អត្ថោ វីអធិប្បាយ ន
ភវិស្សតិយេវ ភិភិ ថា ... ដូច្នោះ, តេ ន ភវិស្សតិ ឯវ នឹង
មិនមានដល់អ្នកឡើយ (ធម្ម.ប.៥ ទំព័រ៨៣) ។

៦. បទ ឬ សេចក្តីក្នុងសង្កាត់នៃអដ្ឋកថាដែលលោក
 ពណ៌នាច្រើនៗ ទៅមិនមានជើង អត្ថ តែសេចក្តីដែលពណ៌នា

នោះ ក្នុងទីបំផុតក៏សរុបចុះក្នុងបទនោះឯង, កាលបើយ៉ាង
នេះ បទតាំងត្រូវប្រើ **បទំ បណ្ឌិតេន វេទិតតំ** ឬ **មយា**
ទុច្ឆតេ ឧទាហរណ៍ : **និគ្គយ្ហវាទិនិ ឯកទ្វេ ហិ ។មេ។ អយំ**
និគ្គយ្ហវាទី នាម សេយ្យថាមិ សម្មាសម្ពុទ្ធា ប្រែថា **បទំ រឺ...**
និគ្គយ្ហវាទី ឥតិ ថា ... ដូច្នោះ **បណ្ឌិតេន** គឺ... **វេទិតតំ** គឺប្រ៊ី
... **ហិ** ក៏ **ឯកទ្វេ អថរិយោ** រឺអាចារ្យខ្លះ ។ល។ **អយំ**
អថរិយោ រឺអាចារ្យនេះ **និគ្គយ្ហវាទី នាម** ឈ្មោះថាអ្នកមាន
កិរិយាពោលសង្កត់សង្កិនជាប្រក្រតី **សេយ្យថាមិ សម្មាស-**
ម្ពុទ្ធា ដូចជារឺព្រះសម្មាសម្ពុទ្ធ (ធរ.ប.៤ ទំព័រ៦) ។

គោលប្រែពួកទី ២

១. គាថាមានច្រើន រាប់តាំងពី២គាថាឡើងទៅ, ក្នុង
គាថាដើម លោកកែមក តាមលំដាប់ រហូតដល់ចប់, កាល
នឹងកែគាថាតទៅ លោករៀង **ទុតិយគាថាយ** ឬ **តតិយគា-**
ថាយ ឬ **ចតុត្ថគាថាយ** ទុកក្នុងខាងដើមទៀត, បើរៀងទុក
ដូច្នោះ កាលនឹងប្រែត្រូវបញ្ចូល **អត្ថោ** "សេចក្តី" **បណ្ឌិតេន**

វេទិតព្វោ ឬ មយា វុច្ចតេ ក៏បាន ។

២. សេចក្តីនៃគាថាខ្លះនៅកំបាំង ដូចបទថា **ឱកមោកតឧត្តតោ** ប្រែថា “លើកឡើងហើយចាកអាស័យគឺ ទឹក” ។ ពាក្យថា “ចាកអាស័យគឺទឹក” ប្រែចេញមកពីបទ **ឱកមោកត** ដែលញែកចេញជាពីរសព្ទគឺ : **ឱក + ឱក** ប្រែថា “ទឹក + ទឹក” ដូចគ្នា ហេតុដូចម្តេចទើប លោកយកសព្ទ មួយថា “ទឹក” សព្ទមួយថា “អាស័យ” ? ដំណើរនេះមកពី អដ្ឋកថាចារ្យវិនិច្ឆ័យ សេចក្តីនោះឲ្យភ្លឺត្រចះឡើង ។ ឧទាហរណ៍ : **ឱកមោកតឧត្តតោ ឱកបុណ្ណហិ មីវហេតិ ឯត្ថ ឧទកំ, ឱកំ, ឱកំ មហាយ អនិកេតសារី ឯត្ថ អលយោ ឥធម ឧតយំមិ លត្តតិ** ប្រែថា **វិនិច្ឆយោ វីវិនិច្ឆ័យ ឥធម បទេ ក្នុងបទនេះ ឱកមោកតឧត្តតោ ឥតិ** ថា ... ដូច្នោះ **បណ្ឌិតេន ... វេទិតព្វោ ... ឬ មយា វុច្ចតេ** ។ **ឧទកំ វីទឹក ឱកំ** ឈ្មោះថា **ឱក ឯត្ថ បយោគេ** ក្នុង ... **ឱកបុណ្ណហិ មីវហេតិ ឥតិ** ថា ... ដូច្នោះ ។ **អលយោ វីអាស័យ ឱកំ** ឈ្មោះថា **ឱក ឯត្ថ បយោគេ** ក្នុង ... **ឱកំ មហាយ អនិកេតសារី ឥតិ** ថា ... ដូច្នោះ, **ឧត្តយម្បិ**

អលយោទកំ ក៏រីអាស័យ និង ទឹកទាំងពីរ **បណ្ឌិតេន** គឺ...
លត្តតិ រមែងបាន **ឥស ឱកមោកតខត្តតោ ឥតិ បទេ** ក្នុងបទ
ថា **ឱកមោកតខត្តតោ** (ធម.ប.២ ទំព័រ១៩៧) ។

៣. អដ្ឋកថាណាលោកបានកែដោយរូបវិគ្រោះ អដ្ឋ-
កថានោះគប្បីប្រើ **វិគ្គហោ** ដែលប្រែថា “វិគ្រោះ” ទាំងបញ្ចូល
បណ្ឌិតេន វេទិតព្វោ ឬ **មយា វុច្ឆតេ** ។ ឧទាហរណ៍ :
ឱហារិនន្តិ ... អេកឌ្យត្វា ចត្តសុ អបាយេសុ បតនតោ
អវហរតិ ... ហេដ្ឋា ហរតីតិ ឱហារិនំ ប្រែថា **វិគ្គហោ** រឺ
វិគ្រោះ **ឯត្ត បទេ** ក្នុងបទនេះ **ឱហារិនំ ឥតិ** ថា ... ដូច្នេះ
បណ្ឌិតេន ... វេទិតព្វោ ... យំ កិលេសពន្លនំ រឺចំណងគឺ
កិលេសណា **អវហរតិ** នាំចុះទៅ **អវហរតិ** គឺថា **ហេដ្ឋា ហរតិ,**
ហរតិ នាំទៅ **ហេដ្ឋា** ក្នុងខាងក្រោម **អេកឌ្យត្វា ចត្តសុ អ**
បាយេសុ បតនតោ ព្រោះជាគ្រឿងទាញទម្លាក់ ទៅក្នុង
អបាយទាំងឡាយ៤ **ឥតិ** ព្រោះហេតុនោះ **កិលេសពន្លនំ** រឺ
ចំណងគឺកិលេសនោះ **ឱហារិនំ** ឈ្មោះថា នាំទៅក្នុងខាង

ក្រោម (ធរ.ប.៨ ទំព័រ២៨) ។

គោលប្រែពួកទី ៣

អដ្ឋកថាណា លោកលើកយកបទប្រធាន មកតាំងកែ
ចំពោះ តែបទប្រធាន មួយប៉ុណ្ណោះ អដ្ឋកថានោះមិនត្រូវ
តាំង **អត្ថ** ត្រូវប្រែតែម្តង, **ឥតិ** ដែលនៅខាង ក្រោយបទតាំង
នោះ ប្រែថា “ឈ្មោះថា” ឧទាហរណ៍ : **ធម្មាតិ ... វេទនា-
នយោ តយោ ខន្ធ** ប្រែថា **ខន្ធ** រឺខន្ធទាំងឡាយ **តយោ** បី
វេទនានយោ មានវេទនាជាដើម **ធម្មា ឥតិ** ឈ្មោះថាធម៌
(ធរ.ប.១ ទំព័រ៥០) ។ សូម្បី វិសេសនៈរបស់ បទប្រធានខ្លះ
មិនបាច់តាំងអត្ថប្រែតាមទំនងនេះក៏បាន : **កតបុញ្ញោតិ
នាមប្បការស្ស បុញ្ញស្ស កត្តា** ប្រែថា **កត្តា** រឺបុគ្គលអ្នកធ្វើ
បុញ្ញស្ស នូវបុណ្យ **នាមប្បការស្ស** មានប្រការផ្សេងៗ
កតបុញ្ញោ ឥតិ ឈ្មោះថាអ្នកមានបុណ្យធ្វើហើយ
(ធរ.ប.១ ទំព័រ១៩៤) ។

គោលប្រែពួកទី ៤

ប្រែមុនបទកែ “គឺថា” បានដល់បទខែ គឺបទដែលយោង

សេចក្តីប្រាសច្រៀម អណ្តែតរះឡើង មានន័យដូច តទៅនេះ :

ក. អដ្ឋកថាដែលលោកលើកបទ ក្នុងគាថាមករៀង ទុកខាងមុខ នៃបទកែ ដែលមានសេចក្តីជ្រិះគ្នា ទាំងមាន រចនា: វិភក្តិស្មើគ្នានឹងបទដែលមានក្នុងគាថានោះ: អ្នកប្រែត្រូវ ប្រែខែបទមុខនោះ: ទៅរកបទខាងក្រោយ ដូចជា **សោភតិ :** **វិរោចតិ** ។ **សោភតិ** ជាសព្ទដែលលោកលើកមកពីគាថា **វិរោចតិ** មិនមានក្នុងគាថាទេ, **សោភតិ** រមែងល្អ **សោភតិ** គឺ ថា **វិរោចតិ** រមែងរុងរឿង ។

ខ. បើបទខែនោះជាកិរិយាផ្សេងវាចកៈគ្នា ត្រូវកម្មដែល រៀងទុកនៅខាងមុខនៃ កិរិយានោះ: ត្រូវទាញចូលមក ប្រែ គ្រប់កិរិយាដែលផ្សេងវាចកៈគ្នានោះ: ឧទាហរណ៍ : **អត្តនា វ** **អត្តានំ ចោទយ សារយ** ។ ឯ **ចោទយ** ជាកិរិយាកត្តាវាចកៈ, **សារយ** ជាកិរិយាហេតុកត្តាវាចកៈ: កាលបើប្រែ ត្រូវទាញយក **អត្តានំ** ចូលមកប្រែក្នុងកិរិយា ទាំងពីរដូច្នោះ: គឺ រឺអ្នក **ចោទយ** ចូរដាស់តឿន **អត្តានំ** នូវខ្លួន, **អត្តានំ ចោទយ** គឺថា **សារយ**, **អត្តានំ** ញ៉ាំងខ្លួន **សារយ** ចូរឲ្យរលឹក **អត្តនា វ** ដោយ

ខ្លួនឯង (ធម្ម.ប.៨ ទំព័រ១១៦) ។ តែបើកិរិយាជា វាចកៈដូចគ្នា តួកម្មត្រូវទាញមកប្រែនឹង កិរិយាខាងក្រោយតែម្តង ឧទាហរណ៍ : **អត្តានំ សំយមៈ គោមយ** ប្រែថា **ភ្នំ** វិអ្នក **សំយម** ចូរសង្រួម **សំយម** គឺថា **គោមយ**។ ចូរឃុំគ្រង **អត្តានំ** នូវខ្លួន (ធម្ម.ប.៨ ទំព័រ១១៧) ។

គ. វិធីប្រែខែនេះ មានពាក្យសម្រាប់ហៅតាមវិធីសម្ពន្ធ គឺបទដែលត្រូវប្រែខែ ហៅថា “**វិវរណៈ**” ឯបទដែលទទួល អំពីបទខែមក ហៅថា “**វិវរណីយៈ**” នឹងសម្ពន្ធ ឧទាហរណ៍ នេះដូច្នោះ **ភ្នំ** សយកត្តាក្នុង **ចោទយៈ**, ហេតុកត្តាក្នុង **សារយ**, **ចោទយៈ** **វិវរណៈ** ក្នុង **សារយ**។ វិវរណីយៈរបស់ **ចោទយ**។ អាខ្យាតបទកត្តាវាចកៈរបស់ **ភ្នំ**, **សារយ** អាខ្យាតបទ ហេតុ- កត្តាវាចកៈ របស់ **ភ្នំ**, **អត្តនា ករណ** ក្នុង **ចោទយ** ក្នុង **សារយ** , **វ** សព្វ **អវចារណៈ** ក្នុង **អត្តនា**, **អត្តានំ** អវុត្តកម្មក្នុង **ចោទយ**, ការិតកម្មក្នុង **សារយ** ។ បើវាចកៈ ត្រូវគ្នាវិញត្រូវ សម្ពន្ធរួមគ្នាតែម្តង **ភ្នំ** សយកត្តាក្នុង **សំយម គោមយ**, **សំយម** វិវរណៈក្នុង **គោមយ**។ វិវរណីយៈរបស់ **សំយម**, **សំយម** ក្តី

គោបយ ក្តី អាខ្យាតបទកត្តាវាចកៈរបស់ **ភ្នំ, អគ្គានំ** អវុត្តកម្ម
ក្នុង **សំយម គោបយ** ។

ប្រែក្រោយបទកែ “ឈ្មោះថា, ឲ្យឈ្មោះថា” បានដល់
ប្រែដកហេតុ និង ប្រែកល់ហេតុ។ វិធីនេះមានន័យដូចតទៅ

ប្រែដកហេតុ : បទដែលមានក្នុងគាថា លោករៀង
ទុកក្នុងខាងក្រោយនៃបទកែដូចជា **ជនានំ ពារានំ** ជាដើម ។
ពារានំ មានក្នុងគាថាដែលហៅថាតូបាលី ។ **ជនានំ** មិន
មានក្នុងគាថា ហៅថាបទកែ ។ បើប្រែ **ជនានំ** មុន **ពារានំ**
ប្រែក្រោយ ហៅថា ប្រែដកហេតុត្រូវបន្ថែម បទថា “ឈ្មោះ
ថា” ដូចនេះ **ជនានំ** នៃជនទាំងឡាយ **ពារានំ** ឈ្មោះថា នៃ
បុគ្គលពាលទាំងឡាយ ។ បើប្រែខែត្រឡប់មក រកបទមុខ
វិញក៏បាន គឺត្រូវប្រែ **ពារានំ** មុនរួចហើយខែ **ពារានំ** ចូល
ទៅរក **ជនានំ** ដូច្នោះ **ពារានំ** នៃបុគ្គលពាលទាំងឡាយ
ពារានំ គឺថា **ជនានំ** ។ នៃជនពាលទាំងឡាយ ។ **វាតុម្ពានំ**
វស្សំ ប្រែដកហេតុ **វាតុម្ពានំ** អស់ប្រជុំនៃខែ ៤ **វស្សំ**
ឈ្មោះថា អស់រដូវភ្លៀង ។ ប្រែខែ : **វស្សំ** អស់រដូវភ្លៀង

វស្សំ គឺថា ចាតុម្ពាសំ។ អស់ប្រជុំនៃខែ ៤ ។ ម្យ៉ាងទៀតបទ
កិរិយាអាឡាតដែលមានក្នុងគាថា កាលលោកកែច្រើនតែកែ
ជាកិរិយាកិតកៈ ប្រកប អន្ត មាន-បច្ច័យ តួណាមួយ ហើយ
បទកិរិយាខាងក្រោយ ជាកិរិយាអាឡាត ដែលលោកលើក
មកអំពីគាថាពិតៗ ត្រូវប្រែដកហេតុថា “ឈ្មោះថា” ដូចជា
សោ មិ បុរិមទុច្ឆរិតានុតារេន និព្វត្តំ ទុក្ខំ អនុតវមាលោ
បាមំ បស្សតិ ប្រែថា សោមិ តទ្រោ រឺបុគ្គលល្អនោះ
អនុតវមាលោ កាលសោយ ទុក្ខំ នូវទុក្ខ និព្វត្តំ ដែលកើត
ហើយ បុរិមទុច្ឆរិតានុតារេន ដោយអានុភាពនៃទុច្ឆរិត មាន
ក្នុងភពមុន បស្សតិ ឈ្មោះថាយើង បាមំ នូវបាប ។ អថ
ទិដ្ឋិធម្មេ លាភសក្ការទិសុខំ សម្បរាយេ ច ទិព្វសម្បត្តិសុខំ
អនុតវមាលោ សោ តទ្រោ តទ្រានិយេវ បស្សតិ ប្រែថា អថ
ក្នុងកាលនោះ តទ្រោ រឺបុគ្គលល្អ សោ នោះ អនុតវមាលោ
កាលទទួល ទិដ្ឋិធម្មេ លាភសក្ការទិសុខំ ច នូវសេចក្តីសុខ
មានសេចក្តីសុខដែលកើតអំពីលាភ និងសក្ការៈជាដើមក្នុង
បច្ចុប្បន្នក្តី សម្បរាយេ ទិព្វសម្បត្តិសុខំ ច នូវសេចក្តីសុខ

ដែលកើតអំពីទិព្វសម្បត្តិក្នុងបរលោកក្តី **បស្សតិ** ឈ្មោះថា
ឃើញ **ត្យាទានិ ឯវ** នូវសេចក្តីចម្រើនទាំងឡាយមែនពិត
(ធម្ម.ប.៥ ទំព័រ២១) ។

ប្រែកល់ហេតុ : សិក្ខាកាមគប្បីកំណត់គោលយ៉ាង
នេះ បើបទនាម, គុណបទ ដែលលោក លើកអំពីគាថាមក
រៀងទុកនៅខាងក្រោយបទកែ ឯបទកែនោះ លោកប្រកប
តតិយាវិភត្តិ ឬ បញ្ចមីវិភត្តិ ប្រែថា “ហេតុ ឬ ព្រោះ” ដើម្បី
ប្រាប់ហេតុផល ។ កាលបើព្រមដោយអង្គនេះ បទដែលមាន
ក្នុងគាថា ត្រូវប្រែកល់ហេតុថា “ឈ្មោះថា” ដូចជា **ឧបដ្ឋិ-**
តស្សតិកាយ ហិ អប្បមត្តោ ឈាយន្តោ បុគ្គលោ ប្រែថា **ហិ**
កំ បុគ្គលោ វីបុគ្គល ឈាយន្តោ កាលពិនិត្យ **អប្បមត្តោ**
ឈ្មោះថាអ្នកមិនប្រមាទ **ឧបដ្ឋិតស្សតិកាយ** ព្រោះភាវៈនៃ
គាត់ជាអ្នកមានស្មារតីតម្កល់មាំហើយ (ធម្ម.ប.២ ទំព័រ១៥៤) ។

តិស្សនំ វា អន្ធនំ វា វិជ្ជានំ មញ្ញ ទសនញ្ញ ចរណានំ
សម្បត្តិយា សម្បន្ធវិជ្ជាចរណា ឧបដ្ឋិតស្សតិកាយ
បដិស្សតា ហុត្វា ឥទំ អនប្បកំ វដ្ឋទុក្ខំ បដហិស្សថ ប្រែថា

តុម្រូវ វិអ្នកទាំងឡាយ តិស្សន្តំ វា អដ្ឋន្តំ វា វិជ្ជាសំ ច បញ្ច-
ទសន្តំ ចរណានំ សម្បត្តិយា សម្បន្តវិជ្ជាចរណា ឧបដ្ឋិ-
តស្សតិកាយ បដិស្សតា ហុត្វា ឈ្មោះថាជាអ្នកមាន វិជ្ជា និង
ចរណៈសម្រេចហើយ ព្រោះកិរិយាសម្រេចនូវវិជ្ជាទាំងឡាយ
៣ ឬ ៨ ផង នូវចរណៈទាំងឡាយ ១៥ ផង ឈ្មោះថាជាអ្នក
រលឹកចំពោះ ព្រោះភាវៈនៃអ្នកទាំងឡាយ ជាអ្នកមានស្មារតី
តម្កល់មាំហើយ បដិស្សថ និងលះបង់ វដ្តទុក្ខំ នូវវដ្តទុក្ខ
អនប្បកំ មានប្រមាណមិនតិច តទំ នេះ (ធម្ម.ប.៥ ទំព័រ១២២) ។

វិធីប្រែដកហេតុ និងប្រែកល់ហេតុនេះមិនមានពាក្យ
ហៅ ដោយផ្លូវសម្តីនូវទេ ត្រូវហៅតាម សម្តីនូវធម្មតាគឺ បើបទ
នាមនាម ហៅតាមអត្ថរបស់វិភត្តិនាម, បើ គុណនាម ហៅថា
វិសេសនៈ ឬ វិភតិកត្តា, បើជាកិរិយា ហៅថា អាឡាតបទ ឬ
កិតបទ ដូចបទដែលលើកមកជាឧទាហរណ៍នេះ គឺត្រង់បទ
ថា អប្បមត្តោ ហៅថា វិសេសនៈរបស់ មុត្តលោ, សម្បន្ត-
វិជ្ជាចរណា និង បដិស្សតា ហៅថា វិភតិកត្តា ក្នុង ហុត្វា,

បស្សតិ និង **បដហិស្សថ** ហៅថា អាខ្យាតបទ-កត្តវាចកៈ ។

វិធីប្រែអង្គកថាពិសេស

វិធីនេះបំភ្លឺក្នុងការប្រែអង្គកថា តែនិយាយចំពោះគ្រង់ សេចក្តីដ៏សេសសល់ ដែលក្នុងវិធី គោលប្រែអង្គកថាមិន បាននិយាយដល់ ។

១. ហើយកនិបាតមកតាំងហើយមានពាក្យថា **និទានោ** នៅទីបំផុតរបស់បទកែ កាលនឹងប្រែ ត្រូវបំពេញថា **បទំ** ឬ **សន្ធា** តភ្ជាប់នឹង **ឥតិ** ត្រង់ចុងនៃបទដែលលើកមកតាំង ហើយបំពេញ **វត្តតិ** តពី **និទានោ** ដូចជា **យាវទេវាតិ** **អវធិបរិច្ឆេទនត្ថេ** **និទានោ** ប្រែថា **បទំ** រឺបទ ឬ **សន្ធា** រឺ សព្វ **យាវទេវ ឥតិ** ថា ... ដូច្នោះ **និទានោ** ជានិបាត **វត្តតិ** ប្រព្រឹត្តទៅ **អវធិបរិច្ឆេទនត្ថេ** ក្នុងអត្ថថា ជាក្រឡឹងកំណត់ កាត់នូវខេត្តដែន (ធម.ប.៣ ទំព័រ២៧០) ។

២. តាំងអត្ថរួចហើយ បើបទកែមាននិបាតសព្វ ប្រែ និបាតស្រេចហើយ ត្រូវប្រែតួប្រធាន តែបើមិនមាននិបាត ទេ ប្រែបទកែក៏បាន ។ មាននិបាត ដូចជា **អប្សមត្តា ន**

វិយន្តិកិ សតិយា សមន្តាគតា ហិ អប្បមត្តា ប្រែថា **ហិ ក៏ ជនា រឺ... សមន្តាគតា** ប្រកបព្រមហើយ **សតិយា** ដោយ **សតិ, អប្បមត្តា** ឈ្មោះថា មិនប្រមាទហើយ (ធម្ម.ប.២ ទំព័រ ១១២) ។ មិនមាននិបាត ដូចជា **សុចិកម្មស្សាតិ និទ្ទោសេហិ និបរាធនេហិ កាយកម្មាទីហិ** ដោយកម្មទាំងឡាយ មាន កាយកម្ម ជាដើម **និទ្ទោសេហិ** ដែលឥតទោស **និទ្ទោសេហិ** គឺថា **និបរាធនេហិ** ។ ដែលឥតកំហុស ឬ មិនមានកំហុស (ធម្ម.ប.២ ទំព័រ១២៧) ។

៣. បើលោកលើកបទក្នុងគាថាមកតាំងក្នុងទីបំផុត នៃ បទកែ មានពាក្យថា **ឥទំ, ឯតំ (អធិវចនំ), នាមំ,** ក្នុងទី ដូច្នោះ មិនត្រូវតាំងអត្ថទេ, **ឥទំ** ឬ **ឯតំ** ក្នុងបទកែនោះ ត្រូវ យោគ **បទំ** ឬ **វចនំ** ចូលមកដូចជា **មុទ្ធន្តិ បញ្ញាយេតំ នាមំ,** មាន **ឯតំ** ផង មាន **នាមំ** ផង មិនត្រូវតាំងអត្ថទេ ប្រែ : **ឯតំ បទំ** រឺបទនេះ **មុទ្ធន្តិ ឥតិ** ថាក្បាល ដូច្នោះ **នាមំ** ជាឈ្មោះ **បញ្ញាយ** នៃប្រាជ្ញា (ធម្ម.ប.៣ ទំព័រ២៧០) ។ **ខោសស្សាតិ ឥទម្បិ អបរេនាការេន សត្តាធិវចនមេវ** ប្រែថា **ឥទំ មិ**

**បទំ ក៏រីបទនេះ បោសស្ស ឥតិ ថា បោសស្ស ដូច្នោះ អបរេន
អោរេន សត្តាធិវចនំ ឯវ ជាឈ្មោះរបស់សត្វដោយ
អាការៈដទៃមែនពិត (ធម្ម.ប.១ទំព័រ៤៩) ។**

៤. អដ្ឋកថាណា លោកលើកបទក្នុងគាថាមកតាំង
ត្រឹមតែមួយបទ ឬ ពីរបទដល់លោកកែចេញទៅ កែដោយ
ទាំងបទដែលមិនបានលើកមកតាំងដូច្នោះ : **តត មូលេតិ
យស្ស រុក្ខស្ស ចតុសុ ទិសាសុ ។បេ។ និព្វត្តតិ យេវាតិ អត្ថោ
អដ្ឋកថានេះ លោកលើកតែ មូលេ មួយបទមកតាំង កាលបើ
ដូច្នោះ ឥតិ-សព្វ ដែលរៀងទុកក្នុងទីបំផុតក្នុងបទតាំង ត្រូវ
ប្រែជា អាន្យត្ថៈ ថា អត្ថោ រឺអត្ថ យស្សរុក្ខស្ស ។បេ។ និព្វត្តតិ
យេវ ឥតិ ថាដូច្នោះ តត បទេសុ ជំនុំបទទាំងឡាយនោះ
បទស្ស នៃបទ មូលេតិ ថាដូច្នោះជាដើម (ធម្ម.ប.៨ទំព័រ១៥) ។**

៥. បើអដ្ឋកថាដែលលោករៀង **ឥទំ វុត្តំ ហោតិ** នៅ
ខាងដើមនៃបទដែលលោកអធិប្បាយក្នុងវេលាប្រែ បទថា
ឥទំ នោះត្រូវយោគ **អត្តរូបំ** រូបនៃសេចក្តី ឬ **វចនំ** ពាក្យ ដូច
ជា **ឥទំ វុត្តំ ហោតិ យថា មហន្ទនោ** ។បេ។ **បាបាទិ**

មរិច្ឆេយ្យភិ ប្រែថា **ឥទំ អត្ថរូបំ** រឿបនៃសេចក្តីនេះ **យថា មហន្តនោ ។** មេ។ **មរិច្ឆេយ្យ ឥតិ** ថា ... ដូច្នោះ **វុត្តំ ហោតិ** ជាពាក្យអធិប្បាយ គឺព្រះមានព្រះភាគ ទ្រង់ត្រាស់ហើយ (ធម្ម.ប.៥ ទំព័រ៣៣) ។

ការប្រែតាមអត្ថ គឺការប្រែបាលីយកសេចក្តី ដើម្បីឲ្យ ប្រជាជនខ្មែរស្តាប់បានដោយងាយ ព្រោះការប្រែភាសាបាលី តាមសព្ទ គឺការប្រែលោកប្រយោគតាមក្បួន វេយ្យាករណ៍ មានប្រយោគ **កត្តុ**, **កម្ម**, **ភាព** ជាដើម ដូចជា **សូទេន ឱទេនោ កុញ្ញិយតេ** “វិបាយគឺអ្នកគ្រូកំពុងបរិភោគ” **កម្មវាចកៈ**; ឬ “គឺអ្នកគ្រូកំពុងបរិភោគនូវបាយ” **ភាវវាចកៈ** យ៉ាងនេះ ខ្មែរមិនធ្លាប់ប្រើទេ គេច្រើនតែនិយាយថា “អ្នកគ្រូពិសាបាយ” **កត្តុវាចកៈ** ។ “ម្តាយឲ្យកូនញ៉ាំបាយ” **ហេតុកត្តុវាចកៈ** ។ រឿងនេះយើង សង្កេតឃើញថា ខ្មែរចូលចិត្តនិយាយគ្នាជា ប្រយោគ **កត្តុវាចកៈ** និង **ហេតុកត្តុវាចកៈ** ទាំងពាក្យ អាយតនិបាតខ្លះ ដូចជា “វី..., នូវ..., ញ៉ាំង...” ជាដើម ក៏មិន

ប្រើដែរ ហេតុនេះការប្រែភាសាបាលី គប្បីសម្រួលសេចក្តីឲ្យ
ខ្មែរស្តាប់បានងាយដោយវិធីផ្លាស់ ប្រយោគ **កម្មវាចកៈ** មក
ជា **កត្តវាចកៈ** ជាដើម និង លុបពាក្យអាយតនិបាតខ្លះ
តម្រូវតាមសំនួនរោហារខ្មែរនិយម ។

ការប្រែដោយអត្ថ គួរមានគោលដូច្នោះ

១. លំដាប់ការប្រែ គឺប្រែ **អលមនៈ, និបាត, កាល
សត្តមី, បទប្រធាន** និង **បទតុល្យ** ជាដើមតទៅ ដូចជា :

**អថស្ស នចិនស្សេន ភរិយាយ គព្ពោ បតិជ្ជាសិ ។ សា
គព្ពស្ស បតិជ្ជិតនាវំ ញត្វា តស្ស អរោចេសិ ។**

ប្រែតាមសព្ទ : គ្រានោះវិសត្វដែលកើតហើយក្នុង
គភីតាំងនៅស៊ប់ហើយក្នុងផ្ទៃនៃភរិយា របស់កុដុម្ពីក៍នោះ
ចំពោះកាលមិនយូរមែនពិត ។ វិភរិយានៃកុដុម្ពីក៍ នោះដឹង
ហើយនូវភារៈនៃសត្វ ដែលកើតហើយក្នុងគភី ជាអ្នកតាំង
នៅស៊ប់ហើយ ប្រាប់ដល់កុដុម្ពីក៍នោះ ។

ប្រែតាមអត្ថ : គ្រានោះ មិនយូរប៉ុន្មាន ភរិយារបស់
កុដុម្ពីក៍នោះ ក៏មានគភីតាំងនៅស៊ប់ហើយ ។ នាងដឹងថា

មានគភីហើយ ទើបប្រាប់ដល់កុដុម្ពីក៏នោះ ។

តាមឧទាហរណ៍នេះ យើងឃើញបានថា លំដាប់ការប្រែតាមអត្ថ ត្រូវប្រែសព្វ ដែលទាក់ទងនឹងពេលវេលា គេតែងនិយមប្រែមុនជានិច្ចដើម្បីឲ្យជាសំនួនភាសាខ្មែរ ។

២. ការប្រែដោយអត្ថត្រូវឲ្យខ្លី ការប្រែតាមអត្ថ នឹងត្រូវព្យាយាមមិនឲ្យវែងឆ្ងាយ ដូចប្រែតាមសព្វទេ ដោយសម្រួលសំនួនភាសាឲ្យសមតាមរឿងនោះ។ ប្រៀបធៀបការប្រែទាំងពីរ យ៉ាងដូចតទៅនេះ :

១) សាវត្ថិយំ ភិរ ឯកោ មហាសុវណ្ណា នាម កុដុម្ពិកោ អហោសិ អខ្មោ មហាទ្ធលោ មហាតោគោ អបុត្តកោ ។

ប្រែតាមសព្វ : បានឮថា វីកុដុម្ពីក៏ម្នាក់ឈ្មោះថាមហាសុវណ្ណៈជាមនុស្សស្តុកស្តម្ភ ជាមនុស្សមានទ្រព្យច្រើន ជាអ្នកមានភោគច្រើន ជាអ្នកមានកូនមិនមាន បានមានហើយក្នុងក្រុងសាវត្ថី ។

ប្រែតាមអត្ថ : បានឮថា ក្នុងក្រុងសាវត្ថី មានកុដុម្ពីក៏ម្នាក់ឈ្មោះមហាសុវណ្ណៈ ជាអ្នក ស្តុកស្តម្ភ មានទ្រព្យច្រើន មានភោគច្រើន តែមិនមានកូន ។

**២) អនាថបិណ្ឌិកោមិ វិសាខាមិ មហាឧបាសិកា
និព្វន្តំ ទ្វេ វារេ តថាគតស្ស ឧបដ្ឋានំ គប្បន្តិ ។**

ប្រែតាមសព្ទ : វីសេដ្ឋីឈ្មោះអនាថបិណ្ឌិកក្តី រីមហា
ឧបាសិកាឈ្មោះវិសាខាក្តី តែងទៅកាន់ទីបម្រើរបស់ព្រះ
តថាគត អស់វារៈទាំងឡាយពីរដងនៃថ្ងៃជានិច្ច ។

ប្រែតាមអត្ថ : អនាថបិណ្ឌិកសេដ្ឋីក្តី មហាឧបាសិកា
វិសាខាក្តី តែងទៅគាល់ ព្រះតថាគត មួយថ្ងៃពីរដងជានិច្ច ។

**៣) មនុស្សា តេសំ ភិក្ខុនំ បដិញ្ញំ គហេត្វា វិហារំ
បដិជ្ជត្តិត្វា ត្រិដ្ឋានទិវាថានានិ សម្មាទេត្វា អទំសុ ។**

ប្រែតាមសព្ទ : រីមនុស្សទាំងឡាយកាន់យកហើយ
នូវការប្តេជ្ញានៃភិក្ខុទាំងឡាយនោះ ទំនុកបម្រុងហើយនូវ
វិហារ ញ៉ាំងទីជាទីសម្រាកក្នុងវេលាយប់ និងទីជាទីសម្រាក
ក្នុងវេលាថ្ងៃទាំងឡាយឲ្យដល់ព្រមហើយ បានប្រគេនហើយ ។

ប្រែតាមអត្ថ : មនុស្សទាំងឡាយទទួលពាក្យប្តេជ្ញា
របស់ភិក្ខុទាំងនោះហើយ បានតាក់តែងវិហារ ចាត់ចែងទីស្នាក់
ពេលយប់ និងទីស្នាក់នៅពេលថ្ងៃប្រគេនហើយ ។

៤) មយំ ហិ ធរមោនស្ស ពុទ្ធស្ស សន្តិកេ កម្មដ្ឋានំ

**គមោគ្គា អគគា ។ ពុទ្ធា ច នាម ន សក្កា សម្បេន អោធិត្តំ ។
កល្យាណដ្ឋានសយេន បោតេ អោធិត្តព្វា ។ បមត្តស្ស
ច នាម ចក្ការោ អបាយា សកគេហសទិសា អប្បមត្តា
ហោថាវុសោ ។**

ប្រែតាមសព្ទ : ព្រោះថារឺយើងទាំងឡាយ រៀនហើយ
នូវកម្មដ្ឋានក្នុងសំណាក់ នៃព្រះពុទ្ធច្រង់ព្រះជន្មនៅឡើយ ជា
អ្នកមកហើយ ក៏ឈ្មោះថា រឺព្រះពុទ្ធទាំងឡាយ គឺបុគ្គល អ្នក
អ្នកអាង មិនអាចដើម្បីញ៉ាំងព្រះអង្គឲ្យប្រោសប្រាណ បាន
ទេ ដោយហេតុថា រឺព្រះពុទ្ធទាំងឡាយនោះ គឺបុគ្គលមាន
អធ្យាស្រ័យល្អ គឺប្តីញ៉ាំងព្រះអង្គឲ្យប្រោសប្រាណបាន
ម្យ៉ាងទៀត រឺអបាយទាំងឡាយ ៤ ប្រាកដដូចជាផ្ទះរបស់ខ្លួន
ឈ្មោះថានៃបុគ្គលប្រមាទហើយ ម្នាលលោកអ្នកមានអាយុ
ទាំងឡាយ រឺលោក ទាំងឡាយចូរជាអ្នកមិនប្រមាទហើយ ។

ប្រែតាមអត្ថ : ព្រោះថា ពួកយើងរៀនកម្មដ្ឋានក្នុង
សំណាក់ព្រះពុទ្ធ ដែលច្រង់មានព្រះជន្មនៅឡើយ ទើបនាំ
គ្នាមក ក៏ធម្មតាព្រះពុទ្ធទាំងឡាយគឺអ្នកអ្នកអាង មិនអាច

ញ៉ាំងព្រះអង្គឲ្យប្រោសប្រាណបានទេ ដោយហេតុថា ព្រះ
ពុទ្ធទាំងឡាយនោះ អ្នកមានអធ្យាស្រ័យល្អទើបធ្វើឲ្យ ព្រះ
អង្គប្រោសប្រាណបាន ម្យ៉ាងទៀត ធម្មតាអ្នកដែលប្រមាទ
តែងមានអបាយ៤កើតដូចជាផ្ទះរបស់ខ្លួន ចូរអ្នកទាំងឡាយ
ជាអ្នកមិនប្រមាទចុះ ។

**៥) ភិក្ខុវេ គណ មម បុត្តេន កតកម្មំ បច្ឆតោ បច្ឆតោ
អនុពន្ធិ ។ បាបកម្មំ ហិ នមេតំ ធុរំ វហតោ ពលិពន្ធស្ស
បទំ ចក្កំ វិយ អនុគច្ឆតិ ។**

ប្រែតាមសព្ទ : ម្ចាស់ភិក្ខុទាំងឡាយ រីកម្មគឺបុត្ររបស់
យើងធ្វើហើយក្នុងកាលនោះ ជាប់ហើយតាមក្រោយៗ ព្រោះ
ថា ឈ្មោះថាវិបាបកម្មនេះតែងជាប់តាមទៅ ដូចជារីកង់កំពុង
ជាប់តាមនូវស្នាមជើងនៃគោដែលមានកម្លាំង កំពុងនាំទៅនូវ
នីម ។

ប្រែតាមអត្ថ : ម្ចាស់ភិក្ខុទាំងឡាយ កម្មគឺបុត្ររបស់
យើងធ្វើទុកក្នុងពេលនោះ បានជាប់តាមមកខាងក្រោយៗ
ព្រោះធម្មតា បាបកម្មនេះតែងជាប់តាមបុគ្គល ដូចកង់រិល

ទៅតាម ស្នាមជើងគោដែលអូសនឹមទៅដូច្នោះ ។

**៦) អយំ ព្រាហ្មណោ ធនឆ្នេនតយេន មម ភេសន្នំ
អភាត្រា ឥនានិ អាឡាហនំ គន្ធា រោទតិ, វិប្បការឃ្មត្តំ នំ
ករិស្សមិ ។**

ប្រែតាមសព្ទ : វិព្រាហ្មណ៍នោះ មិនញ៉ាំងបុគ្គលឲ្យធ្វើ
ហើយ នូវថ្នាំដល់យើង ព្រោះការខ្លាច អំពីកិរិយាអស់ទៅនៃ
ទ្រព្យ ពេលនេះទៅហើយកាន់ព្រៃស្មសាន តែងយំ, រឺយើង
នឹងធ្វើនូវព្រាហ្មណ៍នោះឲ្យជាអ្នកដល់ហើយនូវប្រការដ៏
ចម្លែក ។

ប្រែតាមអត្ថ : ព្រាហ្មណ៍នោះមិនឲ្យថ្នាំដល់យើង
ព្រោះខ្លាចអស់ទ្រព្យ ឥឡូវនេះទៅប៉ានា ហើយយំ យើងនឹង
ធ្វើឲ្យគាត់ដល់ប្រការចម្លែក ។

**៧) អប្នុរិយា វត ភោ ពុទ្ធកុណា, អទិន្តបុព្វកព្រាហ្ម-
ណស្ស នាម បុត្តោ អញ្ញំ ភិញ្ញិ បុញ្ញំ អកត្វា សត្តរិ មនំ
បសានេត្វា ឯវរុបំ សឃ្មត្តិ បដិលតិ ។**

ប្រែតាមសព្ទ : ម្ចាស់អ្នកដ៏ចម្រើន រឺព្រះពុទ្ធកុណា

ទាំងឡាយជាគុណគួរអស្ចារ្យ ណាស់ហ្ន៎ រឺបុត្ររបស់ អទិន្ន-
បុព្វកម្រាហ្មណ៍ មិនធ្វើហើយនូវបុណ្យអ្វីៗ ដទៃ ញ៉ាំងចិត្តឲ្យ
ជ្រះថ្លាហើយ ក្នុងព្រះសាស្តាបានចំពោះហើយ នូវសម្បត្តិ
មានសភាពយ៉ាងនេះ ។

ប្រែតាមអត្ថ : អ្នកដ៏ចម្រើនទាំងឡាយ ព្រះពុទ្ធគុណ
គួរអស្ចារ្យមែនហ្ន៎ បុត្ររបស់អទិន្នបុព្វកម្រាហ្មណ៍ មិនបាន
ធ្វើបុណ្យអ្វីដទៃឡើយ បានធ្វើចិត្តឲ្យជ្រះថ្លាក្នុងព្រះសាស្តា
ប៉ុណ្ណោះ ក៏បានសម្បត្តិយ៉ាងនេះ ។

ឧទាហរណ៍ទាំង ៧ នេះ កាលបើប្រៀបធៀបសំនួន
ប្រែតាមអត្ថ នឹងឃើញថា សំនួនប្រែតាមអត្ថមានភាពខ្លី និង
មានលក្ខណៈជាភាសាខ្មែរ ដែលងាយយល់បាន ។

៣. ការប្រែបទសមាស ត្រូវសម្រួលវេហារ ហើយបទ
សមាសខ្លះ បើប្រែតាមលក្ខណៈវេយ្យាករណ៍ នឹងក្លាយទៅ
ជាភាសាខ្មែរដែលពិបាកយល់ ។ អ្នកដែលមិនបានរៀន
វេយ្យាករណ៍បាលី រឺតែងឿងឆ្ងល់ខ្លាំង កាលបើប្រែតាមអត្ថ
ទើបចាំបាច់ត្រូវចេះសម្រួលវេហារ ឬពាក្យឲ្យទៅជា

ភាសាខ្មែរដែលសមគួរដល់រឿងនោះ។ ដូចតទៅនេះ :

**១) សោ មហាបាលោ សត្តុ សន្តិកំ គន្ធា បព្វជំ
យាមិត្តា លទ្ធិប្បព្វជ្ជបសម្បនោ អាចរិយុបដ្ឋាយានំ សន្តិកេ
បញ្ញា វស្សានិ វសិត្តា វុដ្ឋវស្សោ បចារេត្វា សត្តារំ ឧបសទ្ទ-
មិត្តា វន្តិត្តា មុច្ឆិ ។**

ប្រែតាមសព្ទ : រឹមហាបាលនោះ ទៅហើយកាន់
សំណាក់ របស់ព្រះសាស្តា ទូលសូមហើយ នូវបព្វជ្ជា មាន
បព្វជ្ជា និងឧបសម្បទាបានហើយ នៅហើយក្នុងសំណាក់នៃ
អាចារ្យ និងឧបជ្ឈាយ៍ទាំងឡាយ អស់វស្សាទាំងឡាយ ៥
មានវស្សានៅរួចហើយ បវារណាហើយ ចូលទៅគាល់ហើយ
នូវព្រះសាស្តា ថ្វាយបង្គំហើយ ទូលសួរហើយ ។

ប្រែតាមអត្ថ : មហាបាលនោះទៅកាន់សំណាក់
ព្រះសាស្តាហើយទូលសូមផ្លូវ បានទទួលនូវបព្វជ្ជា និង
ឧបសម្បទា ហើយនៅក្នុងសំណាក់អាចារ្យ និង ឧបជ្ឈាយ៍
អស់ ៥ វស្សា កាលបើចេញវស្សាបវារណារួចហើយ បានទៅ
គាល់ព្រះសាស្តា ក្រាបបង្គំទូលសួរហើយ ។

២) អថ ព្រាហ្មណោ កតកត្តកិច្ចំ តថាគតំ

ឧបសគ្គមិត្តា និចាសនេ និសិទ្ធា បញ្ញំ បុត្តិ ។

ប្រែតាមសព្ទ : គ្រានោះ រឺព្រាហ្មណ៍ចូលទៅរក
ហើយនូវព្រះតថាគត អ្នកមានភក្តីកិច្ចធ្វើហើយ អង្គុយហើយ
លើអាសនៈទាប ទូលសួរហើយនូវបញ្ហា ។

ប្រែតាមអត្ថ : គ្រានោះ ព្រាហ្មណ៍បានចូលទៅរក
ព្រះតថាគតដែលសោយភត្តាហាររួចហើយ បានអង្គុយលើ
អាសនៈទាប ហើយទូលសួរបញ្ហា ។

៣) ភាទិសេន បាបេន មម យដ្ឋិកោជិក្កហនកិច្ចំ នត្ថិ ។

ប្រែតាមសព្ទ : រឺកិច្ចគឺកិរិយាកាន់យកនូវចុងនៃ
ឈើច្រត់របស់យើង ដោយបុគ្គលអ្នកមានបាបដូចជាអ្នក
មិនមានទេ ។

ប្រែតាមអត្ថ : មនុស្សបាបដូចជាអ្នកមិនបាច់កាន់
ចុងឈើច្រត់របស់យើងទេ ។

**៤) កោសម្ពិយំ ហិ យោសិតារមេ បញ្ញាសតបញ្ញា-
សតបរិចារា ទ្វេ ភិក្ខុ វិហរីសុ វិនយធរោ ច ធម្មធរោ ច ។**

ប្រែតាមសព្ទ : ដូចនឹងពោលដោយពិស្តារ រឺភិក្ខុ

ទាំងឡាយពីអង្គគឺ វិព្រះវិន័យធរ ១ វិព្រះធម្មធរ ១ ជាអ្នក
មានបរិវារមានរយប្រាំ និង រយប្រាំជាប្រមាណ នៅហើយ
ក្នុងយោសិតាវាមជិតក្រុងកោសម្ពី ។

ប្រែតាមអត្ថ : ដោយសេចក្តីថា ភិក្ខុពីររូបគឺ ព្រះ-
វិន័យធរ និង ធម្មធរ មានបរិវារប្រាំរយៗ បាននៅក្នុង
យោសិតាវាម ជិតក្រុងកោសម្ពី ។

**៥) ថេរេ ចក្កវត្តិញ្ញោ សន្តិកា បដិលទ្ធិមហាលោកោ
មហាយោនោ វិយ គុដ្ឋមានសោ សាវកបារមីញ្ញាណោ
ឋត្វា បុប្ផាសនានុមោទនំ អរតិ ។**

ប្រែតាមសព្ទ : វិព្រះថេរៈជាអ្នកមានចិត្តត្រេកអរហើយ
ដូចជាវិទាហានជាន់ខ្ពស់ដែលមានលាភច្រើនបានចំពោះ
ហើយពីសំណាក់នៃស្តេចចក្រពត្តិ តាំងនៅហើយក្នុងសាវក
បារមីញ្ញាណ ផ្អែមហើយនូវបុប្ផាសនានុមោទនា ។

ប្រែតាមអត្ថ : ព្រះថេរៈមានចិត្តត្រេកអរ ដូចនាយ
ទាហានធំ ដែលបានទទួលព្រះរាជទាន លាភដ៏ច្រើនអំពីសំ
ណាក់ស្តេចចក្រពត្តិ បានតាំងនៅក្នុងសាវកបារមីញ្ញាណ
ហើយប្រារព្ធបុប្ផាសនានុមោទនា ។

៦) សត្តា ... សហម្មតិព្រហ្មណោ អយាចិត្តប្បទេសនោ

**ពុទ្ធចក្ខុសា លោកំ ឱលោកេត្វា ព្រហ្មនោ អង្គេសនំ
អធិវាសេសិ ។**

ប្រែតាមសព្ទ : ព្រះសាស្តា ... មានធម៌ទេសនាដែល
សហម្បតីព្រហ្មទូលសូមហើយ ទ្រង់ប្រមើលមើលនូវសត្វ
ដោយពុទ្ធចក្ខុហើយ ទ្រង់ញ៉ាំងពាក្យអារាធនានៃព្រហ្មឲ្យ
តាំងនៅហើយ ។

ប្រែតាមអត្ថ : ព្រះសាស្តា ... បើស្តេចសហម្បតីព្រហ្ម
ក្រាបបង្គំសូមព្រះធម៌ទេសនា ទូលសូមឲ្យទ្រង់សម្តែងធម៌
ទ្រង់ប្រមើលមើលសត្វលោកដោយពុទ្ធចក្ខុ ហើយទ្រង់
ទទួលអារាធនា របស់ព្រហ្ម ។

**៧) ឆ្វេមិ ជនា បញ្ចបញ្ចមាណវកសតបរិវារ
ហោន្តិ ។**

ប្រែតាមសព្ទ : រឺជនទាំងឡាយទាំងពីរនាក់ ជាអ្នក
មានរយនៃមាណពប្រាំ និង ប្រាំជាបរិវារ តែងមាន ។

ប្រែតាមអត្ថ : ទោះបីអ្នកទាំងពីរមានមាណពជា
បរិវារប្រាំរយៗ ។ ឧទាហរណ៍ទាំងអស់នេះ នឹងឃើញបាន

ថាបទ សមាសខ្លះ កាលប្រែតាមអត្ថ ត្រូវចេះប្រែដកយកសេចក្តី ឲ្យច្បាស់លាស់ ដោយការសម្រួលវេហារឲ្យជាភាសាខ្មែរ ដែលសមគួរ ទើបនឹងបានសេចក្តីល្អ ។

៤. ការប្រែភាវសព្ទ ដែលចូលជាបទសមាសនឹង ភាវតទ្ធិត, ភាវសព្ទដែលចូលបទសមាស ចូលនឹងសព្ទនាម ឬ នាមកិតកៈខ្លះ, កិរិយាកិតកៈខ្លះ, អាខ្យាតខ្លះ និង សព្ទភាវ- តទ្ធិត **តា**-បច្ច័យ កាលនឹងប្រែតាមអត្ថ ត្រូវសម្រួលពាក្យឲ្យ ខ្លី ឲ្យជាសំនួន ភាសាខ្មែរគួរយល់បានងាយ អាចប្រែកម្មវាចកៈ ជាកត្តាវាចកៈខ្លះ កាត់ក្បួនវេយ្យាករណ៍ខ្លះ មិនគួរឲ្យមាន សេចក្តី វែងឆ្ងាយទេ ឲ្យសង្កេតតួយ៉ាងតទៅ នេះ :

ក. នាមកិតកៈ នាមនាម គុណនាម ភាវសព្ទ

១) អថស្ស សត្តា អត្តនោ អបស្សនភាវំ ញត្វា ឯកំរំសី វិស្សទ្វេសិ ។

ប្រែតាមសព្ទ : គ្រានោះ រឺព្រះសាស្តាទ្រង់ជ្រាបហើយ នូវភាវៈ គឺកិរិយាមិនឃើញនូវព្រះអង្គ នៃមជ្ជកុណ្ឌលីនោះ ទ្រង់ផ្សាយទៅហើយនូវវស្សីមួយខ្សែ ។

ប្រែតាមអត្ថ : គ្រានោះ ព្រះសាស្តាទ្រង់ជ្រាបថា

មជ្ឈកុណ្ណាលីនោះ មិនឃើញព្រះអង្គ ទើបទ្រង់ផ្សាយរស្មី មួយខ្សែ ។

នឹងប្រែ **ភាវ-សព្វ** ដែលនៅជាមួយសកម្មកិរិយាថា “ថា...” ក៏រឹតតែធ្វើឲ្យបានសេចក្តីច្បាស់ ប្រយោគយ៉ាងនេះ គួរប្រែថា : គ្រានោះ ព្រះសាស្តាទ្រង់ជ្រាបថា មជ្ឈកុណ្ណាលី នោះនឹងមិនឃើញព្រះអង្គ ។

២) តថាគតស្ស តត្ថ ហត្ថិនាគេន ឧប្បន្និយមានស្ស វសនតារោ សកលជម្ពូទីមេ បាភដោ អហោសិ ។

ប្រែតាមសព្វ : វិភាវៈគឺកិរិយាប្រថាប់នៅនៃព្រះ តថាគត ដែលដំរីជំប្រសើរ កាលបម្រើក្នុងទីនោះ ជាអាការ ប្រាកដហើយក្នុងជម្ពូទីបទាំងមូល បានមានហើយ ។

ប្រែតាមអត្ថ : ការដែលព្រះតថាគត មានដំរីជំ ប្រសើរ កំពុងបម្រើទ្រង់ប្រថាប់នៅហើយក្នុងទីនោះ បានជា ដំណឹងល្បីល្បាញពាសពេញជម្ពូទីប ។

៣) អយំ តាបសោ ពុទ្ធកាវំ មេ ជានាតុ ។

ប្រែតាមសព្វ : វិភាបសនេះ ចូរដឹងនូវភាវៈនៃយើង ជាព្រះពុទ្ធ ។

ប្រែតាមអត្ថ : តាបសនេះ ចូរដឹងនូវភាពនៃយើងជា

ព្រះពុទ្ធ ឬ តាបសនេះ ចូរដឹងថា យើងជាព្រះពុទ្ធ ។

៤) ព្រាហ្មណេរា តស្ស ទុច្ចលតាវំ ញត្វា ឯកំ វេជ្ជិ បក្កោសិ ។

ប្រែតាមសព្ទ : វិព្រាហ្មណ៍ដឹងហើយនូវភាវៈនៃបុត្រ នោះជាអ្នកមានកម្លាំងគឺរោគប្រទូសហើយ ហៅមកហើយ នូវគ្រូពេទ្យម្នាក់ ។

ប្រែតាមអត្ថ : ព្រាហ្មណ៍ដឹងថា កូននោះ មានកម្លាំង ខ្សោយ ទើបហៅ ពេទ្យម្នាក់មក ។

៥) តំ ករោន្តស្សេវស្ស រោគោ ពលវា អហោសិ ។ អតេកិច្ចតាវំ ឧបាគមិ ។

ប្រែតាមសព្ទ : កាលបើព្រាហ្មណ៍កំពុងធ្វើនូវថ្នាំនោះ ឯង វិរោគជាសភាវៈមានកម្លាំងបានកើតហើយ ចូលដល់ ហើយ នូវភាពជាពោគ ដែលនរណាៗ មិនគួររក្សាបាន ។

ប្រែតាមអត្ថ : កាលព្រាហ្មណ៍កំពុងធ្វើថ្នាំនោះឯង រោគដ៏ខ្លាំងកើតឡើងដល់ថ្នាក់គឺពេទ្យរក្សាមិនបាន ។

ខ. កិរិយាកិតកៈ តាវ-សព្ទ : តាវ-សព្ទ ដែលចូលជា បទសមាសជាមួយកិរិយាសព្ទនោះ កាលបើប្រែតាមអត្ថ នឹង

ត្រូវសម្រួលពាក្យឲ្យខ្លីជាភាសាខ្មែរ ដែលងាយយល់ដូច
តទៅ :

១) អថស្ស មម ចក្ខុនំ បរិហិនតាវំ អរោចេយ្យាថ ។

ប្រែតាមសព្ទ : គ្រានោះ រឺអ្នកទាំងឡាយ ចូរប្រាប់នូវ
ភាពនៃចក្ខុទាំងឡាយរបស់យើងជាអរយវៈសាបសូន្យអស់
ហើយ ដល់ប្អូនប្រុសរបស់យើងនោះ ។

ប្រែតាមអត្ថ : ពេលនោះ ពួកអ្នកចូរប្រាប់ថា ដែល
ភ្នែករបស់យើងខ្វាក់ហើយ ដល់ប្អូនប្រុសរបស់យើង នោះ ឬ
ពួកអ្នកចូរប្រាប់ប្អូនប្រុសរបស់យើងថា ភ្នែករបស់យើងខ្វាក់
ហើយ ។

២) អចរិយ តុម្ពានំ ឥច និបន្នតាវំ ន ជានាមិ ។

ប្រែតាមសព្ទ : បពិត្រលោកអាចារ្យ រឺខ្ញុំតែងមិនដឹង
នូវភាវៈនៃលោកជាអ្នក សឹងហើយក្នុងទីនេះទេ ។

ប្រែតាមអត្ថ : លោកអាចារ្យ ខ្ញុំមិនដឹងថាលោកម្ចាស់
សឹងកន្លែងនេះទេ ឬ លោកអាចារ្យ ខ្ញុំមិនដឹងថាលោកសឹង
ទីនេះទេ ។

៣) ថេរស្ស អគតតានំ ជាតានិ ។

ថ្ងៃប្រតិបត្តិសព្វ : រឺលោកតែងដឹងនូវភាពនៃព្រះថេរជាអ្នកមកហើយឬ ?

ថ្ងៃប្រតិបត្តិអត្ថ : លោកជ្រាបថា ព្រះថេរមកហើយឬ ?

៤) សត្តា តំ ទិស្វា តស្ស អន្តោគេហា និហរិត្វា តត្ថ មិត្តា និបន្នតានំ ញត្វា ... ។

ថ្ងៃប្រតិបត្តិសព្វ : រឺព្រះសាស្តា ទ្រង់ឃើញហើយនូវមជ្ជកុណ្ឌលីនោះ ទ្រង់ជ្រាបហើយ នូវភាវៈនៃមជ្ជកុណ្ឌលីនោះ ជាអ្នកគឺព្រាហ្មណ៍ជាបិតានាំចេញអំពីខាងក្នុង នៃផ្ទះឲ្យដេកហើយក្នុងទីនោះ ... ។

ថ្ងៃប្រតិបត្តិអត្ថ : ព្រះសាស្តាទ្រង់ទតឃើញមជ្ជកុណ្ឌលីនោះ ហើយទ្រង់ជ្រាបថា គេត្រូវព្រាហ្មណ៍ជាបិតានាំចេញពីខាងក្នុងផ្ទះ ហើយឲ្យដេកនៅក្នុងទីនោះ ។

៥) អថស្សា មាតាមិត្តោ គត្តស្ស មតិដ្ឋិតតានំ ញត្វា គត្តបរិហារំ អទំសុ ។

ថ្ងៃប្រតិបត្តិសព្វ : គ្រានោះ រឺមាតានិងបិតាទាំងឡាយ

របស់ស្រីនោះដឹងហើយនូវភាវៈនៃគភ៌តាំងនៅស៊ប់ហើយ
បានឲ្យហើយនូវថ្នាំជាគ្រឿងថែរក្សានូវគភ៌ ។

ប្រែតាមអត្ថ : គ្រានោះ មាតានិងបិតារបស់ស្រី នោះ
ដឹងថា ស្រីនោះមានគភ៌ហើយទើបឲ្យ ថ្នាំសម្រាប់រក្សាគភ៌ ។

គ. កិរិយាអាខ្យាត ភាវ-សព្វ : កិរិយាអាខ្យាត ដែល
ប្រើចូលជាបទសមាស ជាមួយនឹង **ភាវ-សព្វ** មានពីរសព្វគឺ
អត្ថិ និង **នត្ថិ** ដូចជា **នត្ថិ** តែចូលជាបទសមាស មិនមែនជា
កិរិយាអាខ្យាតទេ គឺជានិបាតសព្វ ហើយជា **អព្យាយ-សព្វ**
ទៀត មិនផ្លាស់ប្តូរ ទោះបីជាចូលជាមួយអ្នកណាក៏ដោយ
នៅតែ **អត្ថិ នត្ថិ សក្កា លញ្ញា** ហៅថាចូលជា **អព្យាយ-សព្វ**
ប៉ុន្តែឥឡូវគេនិយាយថាអាខ្យាត អាខ្យាតហ្នឹងជា **អស-ធាតុ**
+ **អ-បច្ច័យ** + **តិ** ផ្លាស់ជា **អត្ថិ** ពហុវចនៈ **សន្តិ** ដូច្នោះ **អត្ថិ**
នត្ថិ នេះប្រើ ជាពហុវចនៈ ពីព្រោះក្នុងនិបាតសព្វអត់មាន
វចនៈទេ ប៉ុន្តែសាច់ការប្រែច្រើន ។

១) តាយ សញ្ញាយ អត្ថិភាវំ ជានិស្សាម ។

ប្រែតាមសព្វ : រឿយៗទាំងឡាយ នឹងដឹងនូវភាវៈ នៃ

យើងទាំងឡាយមាននៅ ដោយសញ្ញានោះ ។

ប្រែតាមអត្ថ : ពួកយើងនឹងដឹងនូវការមាននៅ របស់
ពួកយើងដោយសញ្ញានោះ ។

**២) គេនហិ តន្តេ គច្ច ។ វិហារេ ភិក្ខុនំ អត្ថិភាវំ វា
នត្ថិភាវំ វា ជាតាហិ ។**

ប្រែតាមសព្ទ : ម្ចាស់នាយ បើដូច្នោះ រឺអ្នកចូរទៅ រឺ
អ្នកចូរដឹងនូវការៈនៃភិក្ខុទាំងឡាយ មាននៅឬ ឬថាមិនមាន
នៅក្នុងវិហារ ។

ប្រែតាមអត្ថ : នៃអ្នក បើដូច្នោះ ចូរអ្នកទៅ ចូរដឹងថា
ក្នុងវិហារមានភិក្ខុឬ ឬថាមិនមានទេ ។

យ. នាមសព្ទ ភាវតទ្ធិត : ការប្រែសព្ទ ភាវតទ្ធិត
ដោយចំពោះ **តា**-បច្ច័យ ឲ្យប្រព្រឹត្តទៅ ដូចជាការប្រែ **ភាវ**-
សព្ទ ...

**១) សោ ថេរំ លទ្ធិមិណ្ឌុបាតំ អញ្ញតំ ឱកាសំ គច្ចនំ
ទិស្វា និសីទិតុភាមតញ្ញស្ស ញាត្វា ។**

ប្រែតាមសព្ទ : រឺបរិព្វាជកនោះយើញហើយ នូវព្រះ

ថេរៈ អ្នកមានបិណ្ណបាតបានហើយ កំពុងទៅកាន់ឱកាស មួយកន្លែង ជ្រាបហើយនូវភាវៈនៃព្រះថេរៈនោះជា អ្នក ប្រាថ្នាដើម្បីអង្គុយ ។

ប្រែតាមអត្ថ : បរិញ្ញាជកនោះបានឃើញព្រះថេរៈ បានទទួលបិណ្ណបាតហើយ និងមន្តទៅកាន់ឱកាសមួយកន្លែង និង ដឹងថាលោកប្រាថ្នានឹងគង់ ។

២) ឥមេ បរិញ្ញាជក នាម សាសនស្ស បដិបក្ខត្តតា ឥមស្ស សាសនេ គម្ពីរតំ ទស្សិស្សាមិ ។

ប្រែតាមសព្ទ : ឈ្មោះថា រឺបរិញ្ញាជកទាំងឡាយនេះ ជាអ្នកបដិបក្ខចំពោះ សាសនាតែងមាន រឺយើងនឹងសំដែង នូវភាពជារបស់ជ្រាលជ្រៅ ក្នុងព្រះសាសនា តែងមានដល់ បរិញ្ញាជកនេះ ។

ប្រែតាមអត្ថ : ធម្មតាបរិញ្ញាជក ទាំងនេះជាសត្រូវចំ- ពោះព្រះសាសនា យើងនឹងសំដែង ភាពជ្រាលជ្រៅក្នុង សាសនាដល់បរិញ្ញាជកនេះ ។

៣) តស្សេវ ទារកស្ស បន្ថេ ជាតត្តា បន្ថេភោតិ នាមំ

ករិសុ ។

ប្រែតាមសព្ទ : វិមាតានិងបិតាទាំងឡាយ បានធ្វើ
ហើយនូវពាក្យថា វិបន្តកៈ ដូច្នោះឲ្យជា ឈ្មោះនៃទារក នោះ
ឯង ព្រោះភាវៈនៃទារកនោះជាអ្នកកើតហើយត្រង់ផ្លូវ ។

ប្រែតាមអត្ថ : មាតាបិតាបានតាំងឈ្មោះទារកនោះ
ថា បន្តកៈ ព្រោះជាអ្នកកើតហើយក្នុងផ្លូវ ។

**៤) កាយោ អបវិទ្ធោ អបគតវិញ្ញាណតាយ តុច្ឆោ
ហុត្វា សេស្សតិ**

ប្រែតាមសព្ទ : រឹងកាយដែលបុគ្គលបោះបង់
ចោលហើយ ជាសភាវៈសោះសូន្យ ព្រោះ ភាវៈនៃកាយនោះ
ជាសភាវៈមានវិញ្ញាណទៅប្រាសហើយ និងដេកស្ងួត ។

ប្រែតាមអត្ថ : រាងកាយដែលត្រូវគេបោះបង់
ចោលហើយ នឹងជារបស់ដេកនៅទទេ ព្រោះប្រាសចាក
វិញ្ញាណ ។

**៥) នន្ទោ តន្តោ គោបាលកោ តុម្ពានំ ឥនាគតត្តា
មហាននំ ទត្វា ។**

ប្រែតាមសព្ទ : បពិត្រព្រះអង្គដ៏ចម្រើន វិនាយគោបាល
ឈ្មោះនន្ទឲ្យហើយនូវមហាទាន ព្រោះភាវៈនៃព្រះអង្គទ្រង់
យាងមកហើយក្នុងទីនេះ ។

ប្រែតាមអត្ថ : បពិត្រព្រះអង្គ នាយគោបាល
ឈ្មោះនន្ទ បានថ្វាយមហាទាន ព្រោះព្រះអង្គស្តេចយាង
មកទីនេះ ។

**៦) សោងវ អនុបុព្វេន បុញ្ញកម្មស្ស ភតត្តា អនុបុព្វ
សេដ្ឋីបុត្តោ នាម ជាតោ ។**

ប្រែតាមសព្ទ : វីសេដ្ឋីនោះឯង ជាអ្នកឈ្មោះថា
អនុបុព្វសេដ្ឋីបុត្រ កើតហើយ ព្រោះភាវៈនៃ បុញ្ញកម្ម ជាកម្ម
ដែលសេដ្ឋីធ្វើហើយដោយលំដាប់ ។

ប្រែតាមអត្ថ : សេដ្ឋីនោះឯងបានឈ្មោះថា អនុបុព្វ
សេដ្ឋីបុត្រ ព្រោះបានធ្វើបុញ្ញកម្មទុកដោយលំដាប់ ។

៥. ប្រយោគ និង សព្ទពិសេស : សំនួនភាសាមគធៈ
ប្រយោគខ្លះ និងសព្ទខ្លះ ប្រសិនបើប្រែតាមលក្ខណៈ
វេយ្យាករណ៍នឹងពាក្យមូលសព្ទ មិនបានសេចក្តីទេ កាលបើ

ប្រែដោយអត្ត ត្រូវជកយកសេចក្តីឲ្យសមតាមរឿង ។ សូម
មើលតួយ៉ាង ដូច្នោះ :

១. សា ទសមានធូយេន បុត្តំ វិជាយិ ។

ប្រែតាមសព្ទ : វិភិយានោះប្រសូតហើយនូវបុត្រ
ដោយការដែលប្រព្រឹត្តកន្លងទៅនៃខែដប់ ។

ប្រែតាមអត្ថ : ភរិយានោះ កាលកន្លងទៅគ្រប់ដប់ខែ
ហើយ ក៏បានប្រសូតបុត្រមក ។

២. សេដ្ឋី ... តស្ស បាលោតិ នាមំ អភាសិ ។

ប្រែតាមសព្ទ : វិសេដ្ឋីបានធ្វើហើយនូវពាក្យថា បាលៈ
ដូច្នោះ... ឲ្យជាឈ្មោះ នៃបុត្រនោះ ។

ប្រែតាមអត្ថ : សេដ្ឋី ... បានតាំងឈ្មោះបុត្រនោះថា
បាលៈ ។

**៣. អថខោ មយិ មនំ បសានេត្វា សគ្គេ និព្វត្តានំ
គណនា នាម នត្តិ ។**

ប្រែតាមសព្ទ : ឈ្មោះថាវិភិយារាប់នូវសត្វទាំងឡាយ
អ្នកញ៉ាំងចិត្តឲ្យជ្រុះថ្លាហើយ ក្នុងតថាគតកើតហើយក្នុង

ឋានសួគ៌ តែងមិនមានដោយពិត ។

ប្រែតាមអត្ថ : តាមពិត សត្វដែលធ្វើចិត្តឲ្យជ្រះថ្លា ចំពោះតថាគត ហើយទៅកើតក្នុងឋានសួគ៌នោះ រាប់មិនអស់ ទេ ។

៤. អតីតេ ពារាណសិយំ ពារាណសិរញ្ញេ ជំ ភារេន្តេ ឯកោ ទេវិលោ នាម តាមសោ អដ្ឋ ហសេ ហិមវត្តេ វសិត្វា ... ។

ប្រែតាមសព្ទ : ក្នុងកាលដែលកន្លងទៅហើយ នាកាលព្រះបាទពារាណសី សោយរាជ្យក្នុងក្រុងពារាណសី រឺតាបសមួយរូបព្រះនាមថា ទេវិល នៅហើយក្នុងព្រៃហេមពាន្ត អស់ខែទាំងឡាយ ៨ ។

ប្រែតាមអត្ថ: ក្នុងអតីតកាល កាលដែលព្រះបាទ ពារាណសីសោយរាជ្យក្នុង ក្រុងពារាណសី តាបសមួយអង្គ ព្រះនាមទេវិល នៅហើយក្នុងព្រៃហេមពាន្តអស់ ៨ ខែ ។

៥. តំ ខណញ្ញេវ វជា ឧក្កាហិ ឆារិយហនាហិ តត្ត គន្ធា ...

ប្រែតាមសព្ទ : រឺព្រះរាជាស្តេចទៅហើយក្នុងទីនោះ ព្រមទាំងគប់ភ្លើងទាំងឡាយ ដែលរាជបុរសទ្រទ្រង់ទុកក្នុង

ខណៈនោះឯង ។

ប្រែតាមអត្ថ : ក្នុងខណៈនោះឯង ព្រះរាជាបានយាង ទៅក្នុងទីនោះ ដោយ មានរាជបុរស កាន់គប់ភ្លើងថ្វាយ ។

៦. សោ កុដុម្ពិកមុត្តោ ឥនាទិ អញ្ញំ វិហាយីនំ ឥត្តិ អនេត្វា មំ ទាសីភោគេន តុល្លិស្សតិ ។

ប្រែតាមសព្ទ : វីបុត្រនៃកុដុម្ពិកនោះ នឹងនាំមកហើយ នូវស្រីអ្នកប្រសូតបុត្រជាប្រក្រតីដទៃទៀត នឹងប្រើប្រាស់ នូវ យើងដោយការប្រើប្រាស់ដូចជាទាសីក្នុងកាលឥឡូវនេះ ។

ប្រែតាមអត្ថ : ឥឡូវនេះ បុត្រកុដុម្ពិកនោះនឹងនាំស្រី អ្នកប្រសូតបុត្រដទៃទៀតមក នឹងប្រើយើងដូចជាទាសី ។

៧. តេ ភិក្ខុ អភតាគតេហិ អនុលិយា ទស្សិយមានា លង្វាយ សីសំ ខត្តិមិត្តំ អសកោន្តា ...

ប្រែតាមសព្ទ : វីភិក្ខុទាំងឡាយនោះ ដែលមនុស្ស ទាំងឡាយមកហើយនឹងមកហើយ កំពុងចង្អុលដោយម្រាម ដៃ មិនអាចដើម្បីងើបឡើងនូវក្បាលព្រោះអៀនខ្មាស ។

ប្រែតាមអត្ថ : ពួកភិក្ខុទាំងនោះត្រូវអ្នកមកហើយ ចង្អុលដោយម្រាមដៃ មិនអាចងើបក្បាលឡើងបានព្រោះ

ការរៀនខ្មាស ។

៨. ចុល្លកាលោ ឧដ្ឋាយ សមុដ្ឋាយ សុតារម្មណោន ពហុលោ វិហរេតិ ។

ប្រែតាមសព្ទ : រឺព្រះចុល្លកាលក្រោកឡើងហើយ ក្រោកឡើងព្រមហើយ ជាអ្នកច្រើនដោយអារម្មណ៍ថា ល្អ តែងមាន ។

ប្រែតាមអត្ថ : ព្រះចុល្លកាលម្តងងើបម្តងអង្គុយនៅ ច្របូកច្របល់នឹងអារម្មណ៍ថា ស្អាត ។

៩. អថ និក្ខុ ធម្មសភាយំ កថំ សមុដ្ឋាយេសំ ។

ប្រែតាមសព្ទ : គ្រានោះ រឺភិក្ខុទាំងឡាយញ៉ាំងវាចាជា គ្រឿងពោលឲ្យតាំងឡើងព្រមហើយ ក្នុងសាលាជាទីពោល និងជាទីសំដែងនូវធម៌ ។

ប្រែតាមអត្ថ : គ្រានោះពួកភិក្ខុទើបសន្ទនាគ្នាក្នុង ធម្មសភា ។

១០. ភាយ នុត្ត និក្ខុវេ ឯតរេហិ កថាយ សន្តិសិន្ធា ។

ប្រែតាមសព្ទ : ម្នាលភិក្ខុទាំងឡាយ រឺលោក

ទាំងឡាយជាអ្នកប្រជុំគ្នាហើយ ដោយវាចាជាគ្រឿងពេល
អ្វីហ្ន៎ តែងមានក្នុងកាលឥឡូវនេះ ។

ប្រែតាមអត្ថ : ម្នាលពួកភិក្ខុ ឥឡូវនេះពួកអ្នកអង្គុយ
សន្ទនាគ្នាដោយរឿងអ្វី ទៅ ។

**១១. ទ្វេមិ ជន បញ្ចបញ្ចមាណវកសតបរិវារ
ហោន្តិ ។**

ប្រែតាមសព្ទ : រឺជនទាំងឡាយសូម្បីពីរនាក់ ជាអ្នក
មានរយនៃមាណពប្រាំនិង ប្រាំជាបរិវារតែងមាន ។

ប្រែតាមអត្ថ : សូម្បីជនទាំងពីរនាក់មានមាណព
ជាបរិវារម្នាក់ប្រាំរយៗ ។

**១២. តេសុ ឯកេកស្ស បញ្ច បញ្ច ឧបាសកសតានិ
បរិវារ ។**

ប្រែតាមសព្ទ : រឺរយនៃឧបាសកទាំងឡាយប្រាំៗ
ជាបរិវារនៃឧបាសកនោះណា ឧបាសកម្នាក់ៗ តែងមាន ។

ប្រែតាមអត្ថ : បណ្តាឧបាសកទាំងឡាយ នោះ
ឧបាសកម្នាក់ៗ មានឧបាសកជាបរិវារ ម្នាក់ប្រាំរយៗ ។

**១៣. ចតុរាសីតិយា បាណសហស្សានំ ធម្មានិសមយោ
ជាតោ ។**

ប្រែតាមសព្ទ : វីកិរិយាសម្រេចធម៌កើតហើយ
ដល់ពាន់នៃសត្វទាំងឡាយ ៨៤ ។

ប្រែតាមអត្ថ : សត្វចំនួន ៨៤០០០ បានសម្រេចធម៌
ហើយ ។

**១៤. ថានំ ខោ បនេតំ យំ ភំ កុមារោ វ សហនោ
កាលំ ករេយ្យ ។**

ប្រែតាមសព្ទ : ក៏វីព្រះអង្គជាកុមារហ្នឹងឯង រស់នៅគួរ
ធ្វើនូវកាលៈ ឯណា វីហោតុនោះ ជាឋានៈហ្នឹងឯងតែឯមាន ។

ប្រែតាមអត្ថ : ក៏ដែលព្រះអង្គនឹងអស់ព្រះជន្ម កាល
ទ្រង់នៅក្មេងនៅឡើយ ជាឋានៈគឺនឹងមាន ។

**១៥. កោកាលិកោមិ ខោ ... ជន្មកេន ហនយមជ្ឈេ
បហរិ ។**

ប្រែតាមសព្ទ : សូម្បីវីព្រះកោកាលិក ... ប្រហារ
ហើយនូវភិក្ខុទេវទត្តដោយ ជង្គង់ត្រង់កណ្តាលនៃបេះដូង ។

ប្រែតាមអត្ថ : សូម្បីព្រះកោកាលិក ក៏បានយកជង្គង់

បុកកណ្តាលបេះដូង ភិក្ខុទេវទត្ត ។

**១៦. តំ សុត្វា ភុម្មទេវេ អទី កត្វា យាវ ព្រហ្មលោកា
សព្វា ទេវតា ចេវ នាគសុបន្តា ច សាធុការំ អទីសុ ។**

ប្រែតាមសព្ទ : រឺទេវតាទាំងឡាយទាំងពួង ធ្វើនូវភូមិ
ទេវតាទាំងឡាយឲ្យជាដើមដំរាបដល់ព្រហ្មលោកផងមែន
ពិត រឺនាគនិងគ្រុឌទាំងឡាយផងស្តាប់ហើយ នូវសាធុការ
នោះ បានឲ្យហើយ នូវសាធុការ ។

ប្រែតាមអត្ថ : ទេវតាទាំងពួងរាប់តាំងពីភូមិទេវតា
រហូតដល់ព្រហ្មលោក ទាំងនាគ និងគ្រុឌទាំងឡាយបាន
ស្តាប់សំឡេងសាធុការនោះ ហើយបានឲ្យសាធុការ ។

**១៧. ខទេនោ ... ចម្មបសិព្វកេ ហិរញ្ញសុវណ្ណស្ស
មូត្វោ កាណេនុកមិដ្ឋោ ឋមេត្វា ... ។**

ប្រែតាមសព្ទ : រឺព្រះបាទឧទេន ... ញ៉ាំងបារដែល
បុគ្គលធ្វើហើយដោយស្បែកទាំងឡាយ ឲ្យពេញដោយប្រាក់
និងមាសឲ្យដាក់ទុកហើយលើខ្នងនៃដំរីឈ្មោល ។

ប្រែតាមអត្ថ : ព្រះបាទឧទេន .... ទ្រង់យកបារ

ស្បែកដាក់មាសប្រាក់ឲ្យពេញ ហើយទ្រង់ដាក់លើខ្នងជំរី
ឈ្មួល ។

**១៨. សចស្ស សមណស្ស មយា អតោ នត្តិ នត្តិក-
តារោ វ វត្តញោ ។**

ប្រែតាមសព្ទ : ថាបើរឺសេចក្តីត្រូវការដោយយើង នៃ
ព្រះសមណៈ នេះតែងមិនមានទេនោះ រឺការកើតឡើងបុគ្គល
អ្នកមិនមានសេចក្តីត្រូវការនោះ ដល់ព្រះសមណៈ នេះគួរ
ពោលថា ... ។

ប្រែតាមអត្ថ : ថាបើព្រះសមណៈនេះ មិនត្រូវការ
ដោយយើងព្រះសមណៈនេះ គួរប្រាប់ថា មិនត្រូវការទេ ។

១៩. កា វ បន វោ អន្តរ កថា វិប្បកតា ។

ប្រែតាមសព្ទ : ក៏ឯរឺវាចាជាគ្រឿងពោលអ្វី គឺអ្នក
ទាំងឡាយ ធ្វើទុកហើយក្នុងចន្លោះ ។

ប្រែតាមអត្ថ : ក៏រឿងអ្វីទៅដែលពួកអ្នកសន្ទនាគ្នា
ឈប់កណ្តាលរឿង ។

**២០. មាទិសម្បិ នាមេតេ បញ្ញាសម្បន្តំ បុរិសាជានេយ្យំ
អណោលេត្តិ ។ អវសេសេសុ កា កថា ។**

ប្រែតាមសព្ទ : រឺកិលេសទាំងឡាយនោះ ញ៉ាំងបុរស
អាជានេយ្យដែលដល់ព្រមហើយដោយបញ្ញា ឈ្មោះថា
សូម្បីដូចជាយើងតែងឲ្យរឺកវរ ។ រឺវាចាជាក្រឿងពោល ដូច
ម្តេចក្នុងបុគ្គលទាំងឡាយដ៏សេស ។

ប្រែតាមអត្ថ : កិលេសទាំងនេះ តែងធ្វើបុរស
អាជានេយ្យដែលបរិបូណ៌ដោយប្រាជ្ញា ដូចជាយើងឲ្យរឺកវរ
បាន ។ ចំពោះបុគ្គលដ៏សេសនឹងនិយាយធ្វើអ្វី ។

**២១. ចតុសុ បន ទិបេសុ ចក្កវត្តិសិរី ទាតំ សមគ្គា
មាតាបិតរោ នាម បុត្តានំ នត្តិ ។ បគ្កេវ ទិព្វសម្បត្តិ វា
បឋមជ្ឈានទិសម្បត្តិ វា ។ លោកុត្តរសម្បត្តិទានេ កថា វ
នត្តិ ។**

ប្រែតាមសព្ទ : ក៏ឈ្មោះថាវីមាតា និង បិតាទាំងឡាយ
ដែលអាចដើម្បីឲ្យនូវ សិរីគឺ ការកើតឡើងនៃស្តេចចក្រពត្តិ
ក្នុងទ្វីបទាំងឡាយ ៤ តែងមិនមានដល់បុត្រទាំងឡាយ ។
វីមាតា និងបិតា ទាំងឡាយដែលអាចដើម្បីឲ្យនូវទិព្វសម្បត្តិ

ឬថានូវ សម្បត្តិមានបឋមជ្ឈានជាដើម និងមានបាននោះឯង ។
រីវាចាជាគ្រឿងពោល ក្នុងការឲ្យនូវលោកុត្តរសម្បត្តិនោះ
តែងមិនមាន ។

ប្រែតាមអត្ថ : ក៏បានឈ្មោះថា រីមាតាបិតាដែលនឹង
អាចឲ្យសិរីគឺការកើតជាស្តេចចក្រពត្តិក្នុងទ្វីប ៤ ដល់ បុត្រ
តែងមិនមាន នឹងពោលទៅថ្ងៃដល់អ្នកដែលអាចឲ្យនូវ
ទិព្វសម្បត្តិ ឬ សម្បត្តិមានបឋមជ្ឈានជាដើមនោះ ចំពោះការ
ឲ្យលោកុត្តរសម្បត្តិមិនបាច់និយាយដល់ឡើយ ។

**២២. មហាល្អកស្ស ហិ អត្តនោ ហត្ថបាណមិ
អនស្សវា ហោន្តិ ន វសេ វត្តន្តិ ភិមង្គំ បន ញាតកា
(វសេ វត្តិស្សន្តិ) ។**

ប្រែតាមសព្ទ : ព្រោះថាសូម្បីរឺដៃ និងជើងទាំងឡាយ
របស់ខ្លួននៃមនុស្សចាស់ ជាអរយវៈមិនស្តាប់បង្គាប់តែង
មាន មិនប្រព្រឹត្តទៅក្នុងអំណាច ក៏នឹងបាច់ពោលទៅថ្ងៃ រឺ
ញាតិទាំងឡាយនឹង ប្រព្រឹត្តទៅក្នុងអំណាចនោះ ។

ប្រែតាមអត្ថ : ព្រោះសូម្បីតែដៃជើងរបស់ខ្លួននៃ

មនុស្សចាស់ ក៏មិនប្រព្រឹត្តទៅក្នុងអំណាច នឹងពេលទៅថ្ងៃ
ដល់ ពួកញាតិនោះ ។

៦. ការប្រែអង្កកថា កែអត្ថ : ការប្រែអង្កកថានោះ ជា
ដំបូងឲ្យពិនិត្យមើលថា បទឬប្រយោគដែលលោក នាំមក
តាំងទុកដើម្បីអធិប្បាយនោះ ជាសព្វ ឬ សេចក្តី ឬ ការវិនិច្ឆ័យ
ក៏ប្រែបែបវិនិច្ឆ័យ ឲ្យមើលតួយ៉ាង ដូចតទៅ :

**១) គត្ត មនោតិ កាមាវចរកុសលាទិភេទំ សព្វធម្មិ
ចតុត្ថមិកចិត្តំ ។**

ប្រែតាមអត្ថ : បទថា “មនោ” ក្នុងគាថានោះបានដល់
ចិត្តដែលប្រព្រឹត្តទៅក្នុងភូមិ ៤ សូម្បីទាំងអស់មាន កាមាវចរ-
កុសលចិត្តជាដើមជាប្រភេទ ។

២) មុព្វទ្គមាតិ តេន មឃមគាមិនា ហុត្វា សមន្តាគតា
... បទថា **មុព្វទ្គមា** សេចក្តីថាប្រកបដោយចិត្តនោះ ដែល
មានកិរិយាទៅមុនជាប្រក្រតី ។

**៣) គត្ត អក្កោច្ឆិតិ អក្កោសិ ។ អវដិតិ មហានិ ប្រែតាម
អត្ថ** បទថា **អក្កោច្ឆិ** ក្នុងគាថានោះ ប្រែថា បានជេរហើយ

បទថា **អវិចិត្រ** ប្រែថា បានប្រហារហើយ ។ វិធីប្រែអដ្ឋកថា នោះ ជាទូទៅតាមដំណើរដែលប្រែតាមសព្វ ដូចពេលមក ហើយក្នុងបទមុន និងដើម្បីឲ្យសិក្ខាកាមយល់ ការប្រែតាម អត្ថឲ្យច្បាស់ ទាំងប្រែ យកសេចក្តីទូទៅនឹង អដ្ឋកថា ទើបនាំ បញ្ហា និងចម្លើយជាផ្លូវការផ្នែកបាលីមកទុក ដូចតទៅ សូម យកធម្មបទភាគ ៣ បើកទៅ ទំព័រ ១៨៣ រាប់ពីក្រោមឡើង លើ បន្ទាត់ទី ៣ ខាងចុងត្រង់បាលីថា **សោមិ បុរិសោ តត្ថេវ និសិន្នោ តំ កថំ សុត្វា លទ្ធា មេ ពលវប្បធម្មោតិ សត្តារំ អាហា តន្តោ ញ្ញោ តាវ អដ្ឋ វត្តិយា ទិយនាវោ ញ្ញាតោ អហំ បន ហិយោ សយមេវ យោជនស្ស ទិយនាវំ អញ្ញាសិន្និ ។ សត្តា ទ្ធិន្តំមិ កថំ សំសន្តេត្វា ឯកច្ឆស្ស វត្តិ ទិយា ហោតិ ឯកច្ឆស្ស យោជនំ ទិយំ ហោតិ ពាលស្ស បន សំសារោ ទិយោតិ វត្វា ធម្មំ ទេសេន្តោ ឥមំ គាថមាហា ។**

**ទិយា ជាគរតោ វត្តិ ទិយំ សន្តស្ស យោជនំ
ទិយោ ពាលាន សំសារោ សទ្ធម្មំ អវិជានតន្តិ ។**

សូម្បីបុរសនោះ អង្គុយនៅត្រង់នោះ ស្តាប់សម្តីនោះ ហើយគិតថា យើងបានបច្ច័យសំខាន់ហើយ ទើបក្រាបទូល

ព្រះសាស្តាថា បពិត្រព្រះអង្គដ៏ចម្រើន ថ្ងៃនេះព្រះរាជា ទ្រង់
 ជ្រាបថា រាត្រីវែងឆ្ងាយជាងមុន ឯខ្ញុំព្រះអង្គបានដឹងថា
 យោជន៍វែងឆ្ងាយវិញទេ កាលពីម្សិលមិញ ។ ព្រះសាស្តាទ្រង់
 ប្រៀបធៀបសម្តីអ្នកទាំងពីរហើយ ទើបត្រាស់ថា រាត្រីជា
 វេលាវែងឆ្ងាយដល់បុគ្គលពួកខ្លះ យោជន៍ជារយៈវែងឆ្ងាយ
 ដល់បុគ្គលពួកខ្លះ ឯសង្សារជាសភាវៈវែងឆ្ងាយដល់បុគ្គល
 ពាល កាលទ្រង់សម្តែងធម៌ ទើបទ្រង់ត្រាស់ព្រះគាថានេះថា
 រាត្រីយូរអង្វែងដល់អ្នកភ្ញាក់រលឹក យោជន៍វែង ដល់អ្នកនឿយ
 ហត់ សង្សារវែងឆ្ងាយដល់ជនពាលអ្នកមិនដឹងច្បាស់ នូវព្រះ
 សទ្ធម្ម ។ **តត្ថ ទីយាតិ រត្តិ នាមេសា តិយាមមគ្គាវ**
ជាគន្លងស្ស បន ទីយា ហោតិ ទ្ធិគុណតិគុណា វិយ ហុត្វា
ខាយតិ តស្សា ទីយតាវំ អត្តានំ មំកុណសឡស្ស តត្តំ កត្វា
យាវ សុរិយុគ្គមនា សម្បវិចត្តកំ សេមាលោ មហាកុសិគោមិ
សុគោជនំ តុល្លិត្វា សិរិសយនេ សយមាលោ កាមកោគីមិ
ន ជានាតិ សព្វរត្តិ បន បណានំ បទហន្តោ យោគាវចរោ ច
ធម្មកថំ កថេន្តោ ធម្មកថិកោ ច អេសនសមីមេ និសីទិត្វា
ធម្មំ សុណន្តោ ច សីសរោគាទីហិ ផុន្នោ វា ហត្ថបា-

ឧប្បេក្ខានិវត្តិ បញ្ជោ ចា វេទនាភិក្ខុតោ ច ភ្នំ មគ្គបដិបន្តោ
អន្ធិកោ ច ជានាតិ ។ យោជនន្តិ យោជនម្បិ ចតុកកា-
តុតមគ្គមេវ សន្តស្ស បន កិលន្តស្ស ទីយំ ហោតិ ទ្ធិគុណំ
ភិក្ខុណំ វិយ ខាយតិ ។ សកលទិវសំ ហិ មគ្គំ គន្ធា កិលន្តោ
បដិបចំ រោគច្ចន្តំ ទិស្វា បុរោ គាមោ ភិវទ្ធកោតិ បុច្ឆិត្វា
យោជនន្តិ តុត្តេ ថោកំ គន្ធា អបរម្បិ បុច្ឆិត្វា តេសាបិ
យោជនន្តិ តុត្តេ បុន ថោកំ គន្ធា អបរម្បិ បុច្ឆតិ សោមិ
យោជនន្តិ វទតិ តេ បុច្ឆិតបុច្ឆិតា យោជនន្តិ វទន្តិ ទីយំ
វតិទំ យោជនន្តិ ឯកំ យោជនំ ទ្វេ ភីណិ យោជនាតិ វិយ
មញ្ញតិ ។ ពារណនន្តិ តិវរោកបររោកតំ បន អជានន្តានំ
ពារណនំ សំសារវដ្តស្ស បរិយន្តំ កាតុំ អសក្កាន្តានំ យំ
សត្តតិសពោធិបក្ខិកាទិភេទំ សទ្ធិម្មំ ញត្វា សំសារស្ស អន្តំ
ករោន្តិ តំ សទ្ធិម្មំ អវិជានតំ សំសារោ ទីយោ នាម ហោតិ ។
សោ ហិ អត្តនោ ធម្មតាយ ឯវ ទីយោ នាម ។ តុត្តម្បិចេតំ
អនមតក្កោយំ ភិក្ខុវេ សំសារោ បុព្វា កោជិ ន
បញ្ញាយតីតិ ពារណនំ បន បរិយន្តំ កាតុំ អសក្កាន្តានំ
អតិទីយោយេវាតិ ។ បណ្ណាបទទាំងនោះ បទថា ទីយា ជា
ដើមសេចក្តីថា ធម្មតារាត្រីនេះមានត្រីមតៃបីយាម ប៉ុណ្ណោះ

ចំណែកបុគ្គលអ្នកដេកមិនលក់ រាត្រីជាពេលវេលាយូរអង្វែង គឺប្រាកដដូចជាពីរដង បីដងអ្នកជា **មហាកុសិតោ** គឺអ្នកខ្ជិល ច្រើនដែលដេកបម្រះននៀលទៅមកៗ ធ្វើខ្លួនឲ្យជាចំណី របស់ពួកសង្កើចតាំងពីព្រលប់ដល់ថ្ងៃរះក្តី អ្នកដែលល្មោក បរិភោគកាម បរិភោគភោជនយ៉ាងឆ្ងាញ់ ហើយដេកលើគ្រែ ដ៏មានសិរីក្តី តែងមិនដឹងថារាត្រីនោះវែងឆ្ងាយឡើយ ចំណែក ព្រះយោគាវចរ ដែលតាំងសេចក្តីព្យាយាមយ៉ាងម៉ឺងម៉ាត់ តាំងពីព្រលប់ដល់ថ្ងៃរះក្តី ព្រះធម្មកថិកសម្តែងធម្មិកថាតាំង ពីព្រលប់ដល់ថ្ងៃរះក្តី អ្នកដែលអង្គុយស្តាប់ធម៌នៅជិត ធម្មាសនៈ តាំងពីព្រលប់ដល់ព្រលឹមក្តី អ្នកដែលត្រូវវេទនា គ្របសង្កត់ គឺអ្នកដែលត្រូវរោគ មានរោគឈឺក្បាលជាដើម ប៉ះពាល់ហើយ ឬអ្នកត្រូវគេកាត់ដៃនិងជើងជាដើមក្តី ឈ្មោះ ថាជាអ្នកត្រូវវេទនាគ្របសង្កត់ក្តី អ្នកដើរផ្លូវឆ្ងាយ ធ្វើដំណើរ ពេញមួយយប់ក្តី តែងដឹងថារាត្រីនោះ ជាវេលាវែងឆ្ងាយ ។ បទថា យោជន៍ ជាដើម សេចក្តីថា ទោះបីយោជន៍ ក៏មាន ត្រឹមតែបួនគារុតប៉ុណ្ណោះ សម្រាប់អ្នកនឿយហត់ គឺ អ្នកអស់

កម្លាំង ហើយថាជារយៈវែងឆ្ងាយ គឺប្រាកដដូចជា ពីរដង ឬ បីដង ។ មែនពិត អ្នកធ្វើ ដំណើរអស់មួយថ្ងៃ នឿយហត់ ហើយ ឃើញអ្នកធ្វើដំណើរដើរមកផ្លូវជួបគ្នាក៏សួរថា ភូមិ ខាងមុខចំងាយប៉ុណ្ណាទៅ ? កាលបើគេប្រាប់ថាចំងាយមួយ យោជន៍ ក៏ដើរទៅបានបន្តិចសួរអ្នកផ្សេងទៀត ទោះជា អ្នក ដែលត្រូវសួរនោះប្រាប់ថានៅមួយយោជន៍ទៀត អ្នក ដើរដែលត្រូវសួរគេហើយទាំងនោះ ម្នាក់ៗ ក៏ប្រាប់ថាមួយ យោជន៍ៗ អ្នកដែលនឿយហត់ហើយនោះ គិតថា យោជន៍ នេះវែងឆ្ងាយមែន តែងសំគាល់ យោជន៍មួយដូចជាពីរ ឬបី យោជន៍ដូច្នោះ ។ បទថា **ពាលានិ** ជាដើមសេចក្តីថា ពួក បុគ្គលពាលអ្នកមិនស្គាល់ប្រយោជន៍ ក្នុងលោកនេះ និង ប្រយោជន៍ក្នុងបរលោក គឺអ្នកមិនអាចធ្វើទីបំផុតនៃសង្សារវដ្ត បានឈ្មោះថា អ្នកមិនស្គាល់ព្រះសទ្ធម្ម ដែលផ្សេងដោយធម៌ មានពោធិបក្ខិយធម៌ ៣៧ ប្រការជាដើម ដែលព្រះអរិយៈ ជាម្ចាស់ទាំងឡាយដឹងហើយ ធ្វើទីបំផុតនៃសង្សារបាន ។ សង្សារឈ្មោះថាជាសភាពវែងឆ្ងាយ ។ ពិតមែនសង្សារនោះ

ឈ្មោះថាវែងឆ្ងាយតាមធម្មតារបស់ខ្លួនឯង សមដូចព្រះ
តម្រាស់ ដែលព្រះមានព្រះភាគទ្រង់ត្រាស់ទុកថា ម្ចាស់ភិក្ខុ
ទាំងឡាយ សង្សារនេះ មានទីបំផុតខាងដើម គ្មាននរណា
ទៅតាមដឹងបានទេ ទីបំផុតដែលជាខាងដើមតែងមិនប្រាកដ
ដូច្នោះ ។ តែសម្រាប់ ពួកជនពាលរឹងរឹតតែមិនអាចធ្វើទីបំផុត
នៃសង្សារបាន ជាសភាពវែងឆ្ងាយខ្លាំងណាស់ទៅទៀត ។

សូមនិមន្តយកធម្មបទភាគ ១ រឿងចុល្លកាលមហាកាល
ត្រង់គាថា **បសហតីតិ អភិភវតិ អន្លោត្តរតិ ។ វាតោ រុក្ខំវ
ទុព្វលន្តិ ពលវវាតោ វិន្តតជេ ជាតំ ទុព្វលរុក្ខំ វិយ យថា
ហិ សោ វាតោ តស្ស រុក្ខស្ស បុប្ផផលានីនិមិ បាតេតិ ខុទ្ទក
សាខាមិ ភព្វាតិ សមូលំមិ តំ រុក្ខំ ឧព្វត្តេត្វា ឧទ្ធិមូលំ
អធាសាខំ កត្វា គប្បតិ ឯវមេវ ឯវរុមំ បុគ្គលំ អន្តោ
ឧប្បន្តោ កិលេសមារោ បសហតិ ពលវវាតោ ទុព្វលរុក្ខស្ស
បុប្ផផលបណ្ណបលាសាទិបាតនំ វិយ ខុទ្ធានុខុទ្ធកាបត្តិរោប-
ជ្ជនំមិ ករោតិ ខុទ្ធកសាខាភព្វានំ វិយ និស្សគ្គិយាទិរោបត្តិ-**

អរហន្ត្រំ ករោតិ មហាសាខាតញ្ចំ វិយ តេសេសច្យាទិ-
សេសាបដ្ឋនំ ករោតិ ឧប្បទេត្វា ឧទ្ធិម្បុរំ ហេដ្ឋា សាខំ
កត្វា បាតនំ វិយ បារាជិកាបត្តិអរហន្ត្រំ ករោតិ ស្វាគ្វាត-
សាសនា នីហរិត្វា កតិបាហេនេវ គហិតាវំ បាមេតិ ឯវរុបំ
បុគ្គលំ កិលេសមារោ អត្តនោ ចសេ ចត្តេតិកិ អត្តោ ។
អសុភានុបស្សិន្តិ ទសសុ អសុភេសុ អញ្ញតរំ អសុភំ បស្សន្តិ
បដិក្ខលមនសិការេ យុត្តំ កេសេ អសុភតោ បស្សន្តិ លោមេ
នខេ ទន្តេ តបំ ចន្តំ សន្នារាណំ អសុភតោ បស្សន្តិ ។ ឥន្ទ្រិ
យេសុតិ វេសុ ឥន្ទ្រិយេសុ ។ សុសំវុតន្តិ និមិត្តក្លាហានិវិហរិ
តំ វិហិតទារំ ។ អមត្តញ្ញតាបដិបក្ខេន ភោជនម្ហិ ច មត្តញ្ញំ ។
សទ្ធិន្តិ កម្មស្ស ច ឯវ ផលស្ស ច សទ្ធិបាលលក្ខណាយ
លោកិយសទ្ធាយ ចេវ តិសុ ចត្តុសុ អវេច្ចុប្បសាទសទ្ធាតាយ
លោកុត្តរសទ្ធាយ ច សមន្តាគតំ ។ មត្តហិតវិវិយំ មិបុណ្ណ-
វិវិយំ ។ តំ វេតិ តំ ឯវរុបំ បុគ្គលំ ។ យថា ទុព្វលវាតោ
សណិកំ បហរន្តោ ឯកយនំ សេលំ ចាលេតំ ន សក្កោតិ តថា
អព្ពន្តេ ឧប្បដ្ឋមាណេមិ ទុព្វលកិលេសមារោ នប្បសហតិ
ខោភេតុំ កម្មេតុំ ចាលេតុំ ន សក្កោតិកិ អត្តោ ។ បទថា
បសហតិ សេចក្តីថា គ្របសង្កតំ គឺញ៉ាំញី បាទព្រះគាថាថា

នារោ រុក្ខំ ទុព្វលំ សេចក្តីថា ដូចខ្យល់ដ៏មានកម្លាំងខ្លាំង
ប្រហារដើមឈើដែលមានកម្លាំងទន់ខ្សោយ ដែលដុះហើយ
ជិតមាត់ជ្រោះ អធិប្បាយថា បីដូចជាខ្យល់នោះ។ គឺខ្យល់
មានកម្លាំងខ្លាំង ញ៉ាំងផ្កា ផ្លែ និងស្លឹកជាដើមនៃឈើនោះឲ្យ
រលើងឡើង ហើយឲ្យរលំចុះខ្លះ កាច់បំបាក់មែកតូចៗ ខ្លះ
បំបាក់មែកធំៗខ្លះ ញ៉ាំងឈើនោះព្រមទាំងឫសឲ្យរលើង
ឡើង ហើយឲ្យមានឫសឡើងលើ ឲ្យមានមែកចុះក្រោម
ហើយរលំទៅខ្លះ យ៉ាងណាមិញ កិលេសមានដែលកើតឡើង
ក្នុង សន្តានខាងក្នុងនៃបុគ្គលនោះក៏ដូចគ្នាដែរ គឺធ្វើឲ្យត្រូវ
អាបត្តិតូច ដូចខ្យល់ដែលមានកម្លាំងខ្លាំង ញ៉ាំងផ្កា ផ្លែ និង
ស្លឹក ជាដើមនៃឈើដែលមានកម្លាំងខ្សោយឲ្យជ្រុះចុះខ្លះ
ធ្វើឲ្យ ត្រូវអាបត្តិនិស្សគ្គីយជាដើម ដូចជាខ្យល់មានកម្លាំង
ខ្លាំង ញ៉ាំងឈើតូចៗ ឲ្យបាក់ទៅខ្លះ ធ្វើឲ្យត្រូវអាបត្តិសង្ខា-
ទិសេស ១៣ ដូច ជាខ្យល់មានកម្លាំងខ្លាំង ញ៉ាំងឈើធំៗ ឲ្យ
រលំទៅខ្លះ ធ្វើឲ្យត្រូវអាបត្តិបារាជិកនាំភិក្ខុនោះចេញចាក
ព្រះសាសនា ដែលព្រះមានព្រះភាគទ្រង់ត្រាស់ទុកល្អហើយ

ធ្វើឲ្យដល់នូវភាពជាគ្រហស្ថដោយថ្ងៃពីរបីប៉ុណ្ណោះ ដូចជា
ខ្យល់ដ៏មានកម្លាំងញ៉ាំងដើមឈើនោះឲ្យរលើងឡើងហើយ
ឲ្យមានឫសទៅខាងលើ ឲ្យមានមែកទៅខាងក្រោម ហើយ
រលំទៅខ្លះ កិលេសមានញ៉ាំងបុគ្គលដែលឃើញយ៉ាង នោះឲ្យ
ប្រព្រឹត្តទៅក្នុងអំណាចនៃខ្លួនដូច្នោះ ។ បទថា **អសុភានុបស្សី**
អ្នកឃើញអារម្មណ៍ថាមិនល្អ យ៉ាងណាមួយ បណ្តាអារម្មណ៍
មិនល្អ ១០ យ៉ាងគឺប្រកបក្នុងការធ្វើទុកក្នុងចិត្ត ដោយភាព
ជារបស់គួរខ្ពើម បានដល់ឃើញសក់ដោយសភាពថា ជា
របស់មិនស្អាត ជាដើម ក្រចក ធ្មេញ ស្បែក ពណ៌សម្បុរ
រាងរៅ ដោយភាពថាជារបស់មិនល្អ ។ បទថា **ឥន្ទ្រិយេសុ**
បានដល់ក្នុងឥន្ទ្រិយ ៦ ។ បទថា **សុសំចុតំ** បានដល់អ្នករៀរ
ចាក ការកាន់យកដោយនិមិត្តជាដើមគឺ មានទ្វារបិទហើយ
និងស្គាល់ប្រមាណ ក្នុងភោជន៍ ដោយផ្ទុយពីភាពជាអ្នកមិន
ស្គាល់ប្រមាណ ។ បទថា **សទ្ធិ** សេចក្តីថា អ្នកប្រកបដោយ
លោភិយសទ្ធា មានការជឿកម្ម និងផលរបស់កម្មជាលក្ខ
ណៈ និងដោយលោកុត្តរសទ្ធាពោលគឺ សេចក្តីជ្រះថ្លាមិន

កម្រើកក្នុងព្រះរតនត្រៃ ។ បទថា **អរន្ទវិវិយំ** បានដល់អ្នក
មានសេចក្តីព្យាយាម គឺអ្នកមានសេចក្តីព្យាយាមពេញទី ។
បទថា **តំ វេ** បានដល់បុគ្គលនោះ គឺបុគ្គលអ្នកឃើញយ៉ាង
ដូច្នោះ ។ អធិប្បាយថា ខ្យល់មានកម្លាំងខ្សោយបក់តិចៗ
តែងមិនអាច នឹងញ៉ាំងភ្នំដូចតាន់ដំធំមាំឲ្យរង្គោះរង្គើ បានយ៉ាង
ណា កិលេសមារដែលមានកម្លាំងខ្សោយ ទោះបីកើតឡើង
ក្នុងខាងក្នុង តែងរារាំងបុគ្គលនោះមិនបាន គឺមិនអាចធ្វើ
បុគ្គលនោះ ឲ្យញាប់ញ័ររង្គោះរង្គើបាន ដូច្នោះឯង ។ សូម
សិក្ខាកាម កុលបុត្រទាំងឡាយ ដែលមានប្រាថ្នាដើម្បីរៀន
ប្រែយកសេចក្តីបានល្អ សូមពិនិត្យតាមសៀវភៅអនុមោទន-
វិធី ជាដើម ឧទាហរណ៍ដូចជា **ភវតុ សព្វមន្តលំ** តើប្រែលោក
ប្រយោគរបៀបណា បទប្រធាននៅឯណា លោកប្រែ
រៀងសេចក្តីបែបយ៉ាងម៉េច ឬក៏ **សព្វិគិយោ វិវជ្ជន្តុ សព្វរោគោ**
វិនស្សតុ យកមករៀនប្រែលោកប្រយោគ ហើយសម្តែង
សាកមើល ទើបមើលសេចក្តីថា តើលោកអ្នកប្រាជ្ញជាន់
ចាស់នោះ លោកប្រែយកសេចក្តីដោយកាច់ កម្មវាចកៈ

ហេតុកម្មវាចកៈ ទៅជាកត្តាវាចកៈ ហេតុកត្តាវាចកៈ ជាដើម ព្រមទាំងពាក្យអាយតនិបាតខ្លះ ក៏លោកបំបាត់ចោលដើម្បី សម្រួលសេចក្តីឲ្យខ្មែរស្តាប់បាន ។ ពុំនោះសោតព្រះអង្គអាច ពិនិត្យ មើលនូវធម៌សូត្រផ្សេងៗដូចជា **យថាបច្ចុយំ បវត្តមានំ ឆាតុបត្តមេវេតំ យទិនំ, សញ្ញា បនាយំ ...** ប្រែ លោកប្រយោគហើយយើងដឹងថា លោករៀបសេចក្តីរួចស្រេច តើប្រយោគដើមដូចម្តេច ជាមួយនឹងសេចក្តីនោះ យើងអាច យកជាមេរៀនបាន ឬក៏ប្រែរឿងរ៉ាវ ខ្លះក្នុងព្រះត្រៃបិដកខាង ព្រះសូត្រ គឺយើងពិនិត្យមើល រឿងរ៉ាវតាមបាលីផង ប្រែជា សេចក្តីនេះផង អាចនឹងចេះបាន ។

ការប្រែរៀបរៀងសេចក្តី ខ្ញុំព្រះករុណាបានទុកដាក់តែ ប៉ុណ្ណោះ សូមព្រះអង្គ រៀបរៀងសេចក្តីតាមសៀវភៅនានា ដែលអ្នកប្រាជ្ញបុរាណ បានរៀបចំទុកហើយ ស្រេចនោះ សិក្ខាកាមកុលបុត្រទាំងអស់ សូមបានសម្រេចនូវប្រាជ្ញាចេះ ពិចារណា ប្រែភាសាបាលីដោយអង្គឯង សូមបានសម្រេច នូវព្រះនិព្វាន នៅអវសានជាតិ កុំបីឃ្លៀងឃ្លាតឡើយហោង ។

ការរៀបរៀងបែបរៀនប្រែភាសាបាលីមកជាខ្មែរប្រែ
តាមសព្ទ និងប្រែយកសេចក្តី សន្មតថាចប់តែប៉ុណ្ណោះ ឯង ។
សូមអភ័យទោស អំពីលោកអ្នកប្រាជ្ញទាំងឡាយ បើឃើញ
មានកំហុសខុសឆ្គងកន្លែងណា សូមមេត្តាជួយកែតម្រូវដើម្បី
ទុកជាបទពិសោធន៍ យ៉ាងត្រឹមត្រូវសម្រាប់កុលបុត្រ ជា
សិក្ខាកាមទាំងឡាយ សិក្សារៀនសូត្របាន វែងឆ្ងាយតទៅ ។

ខ្ញុំសូមផ្សព្វផ្សាយនូវចំណេះវិជ្ជាទាំងនេះ ទុកជា
ធម្មទាន ដើម្បីឲ្យបានប្រយោជន៍ទូលំទូលាយ ឥតមានរក្សា
សិទ្ធិទុកទេ ដូច្នេះសូមសប្បុរសទាំងអស់ទទួលអនុមោទនា
យកបុណ្យធម្មទានរបស់ខ្ញុំ ដែលបានកសាង ទាំងប៉ុន្មាន
នេះឲ្យបានរួចចាកទុក្ខដល់នូវព្រះនិព្វានគ្រប់ព្រះអង្គគ្រប់គ្នា
ទៅហោង ។

ចប់បែបរៀនភាសាបាលី

ឆាកទី ៥